EPISTOLAE PRINCIPVM, RERVMPVBLICARVM, AC SAPIENTVM VIRORVM.

Ex antiquis & recentioribus, tàm Græcis, quàm Latinis Historijs & annalibus collectæ.

Opus ad rerum cognitionem, & ad prudentiam comparandam apprime vtile, apophtegmatum & grauium responsorum, innumeram & auream copiam continens.

NVNQVAM ANTEA EDITVM.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

Apud Iordanum Zilettum. M. D. LXXIIII.

Guarini Veronensis ad Illustrem Leonellum, Marchionem Estensem, gratulatio pro equestris dignitatis insignibus.

Eiusdem Oratio in laudem Regis Angliæ.

Antonij Panormitæ ad Fridericum Imperatorem Oratio, in coronatione habita.

Laurentij Vallæ Oratio ad summum Pontificem.

CLARISSIMO AC SAPIENTISS. VIRO, NICOLAO BARBADICO VERONAE PRAETORI.

Hieronymus Donzelinus. S. D.

ETsi Deus Optimus, vt prẹclari Philoſophi omnes ac Theologi ſentiunt, rebus omnibus a ſe conditis, ſuo numine ac ui ita intimus ac præſens adeſt, ut voluntate, & conſilio eas curet, regat, gubernet ac moderetur; neque in hoc opere, ullius alterius ope, aut adiumento indiget: ita tamen eius ſapientiæ eſt uiſum, ut admirabili quodam inter eas ordine conſtituto, ſuperiores inferioribus, ac nobiliores obſcurioribus præſint, ſuæque potentiæ ac prouidentiæ ueluti inſtrumenta ſint, ac uoluntatis adminiſtrẹ. Ita ſane rerum naturæ in itus eſt ordo, atque inhẹret, ut ne in ipſi

quidē diuina Triade desideretur. Quam autem certa serie ac numeris inter se connectantur ac proxime a Deo pendeant, cœlestes illę men tes, qui exercituum nomine eas appellarunt diuini Vates, satis indicarunt. Quam aptè connexi quoue perfectionis ac nobilitatis gradu coniuncti sint, sempiterni illi cœlorum orbes, infixaque illis astra, nemo tam rudis est, qui non intelligat. Elementa, lapides, metalla, gemmas, stirpes, animalia, ac omnia rerum inferiorum genera, nexu plane admirabili cohærere, in ipsa naturæ tractatione, Aristoteles diuinarū atque humanarum rerum peritissimus docuit: cùm rerum genera numerorum seriem referre pronunciauit: cùm naturam in pro creandis rerum speciebus, non saltu, sed leni ac moderata progressione uti, dixit: cùm inter la pides ac plantas, lithodendron constituit, quod uulgo corallium uocant: cùm inter plan tas ac animalia Zoophyta collocauit. In ipsa ue ro hominum Republica, quamuis ingens quædam confusio esse uideatur: si quis tamen eam diligentius contempletur, tam certus ac conspi cuus ordo apparet, ut plane cæcus sit, qui illum non uidet. Si enim ad res sacras oculos conuer tamus, quis Ecclesiasticam Hierarchiam, cœlestis illius ueluti imaginem ac simulachrum, digne admiretur? In summo enim fastigio, tanquàm in mystica illa Iacobi scala, sedet Romanus

nus pontifex: a quo deinde cæteri omnes, admirabili quodam ordine gradus ita dispositi sunt ac pendent, ut humani corporis partes ac membra, a summo capite nõ aptius pendere uideantur. Profanas uerò res si intueamur, quis inter omnes magistratus, Cæsarem summum tenere locum neget? a quo deinde reliqui omnes serie quadam plane diuina deducuntur, donec ad infimam plebem res perducatur. Ac ne latius euagemur, aut veterum Respublicas commemoremus, inspiciat vnusquisque præsentem rerum humanarũ statum, singula Imperia, regna ac Respublicas: uidebit sane verissimum esse, quod prædico: in omni rerum multitudine ordinem plane necessarium esse, nec sine illo quidquam recte constare, nec magis corpus sine anima, quàm hominum Rempublicam sine ordine constitui posse. In hoc autem uario ac multiplici rerum ordine, admirabile Dei consilium intueri piam mentem decet. Vt enim inferiora superioribus inseruiunt, parent, atque obtemperant: ita vicissim, ab illis salubre ministerium præstatur, vt quidquid boni in his reperitur, ab illis ceu fontibus deriuari ac pendere facile deprehendatur. Digna sane homine Christiano consideratio, ex qua ad magistratus ac principum suorum imperium atque obedientiam unusquisque se facilè accommodet: quorum patrocinio tutum se esse intelligat, om

nemque ſuam ſalutem ac commodum, non aliunde ſuppeditari, magno ſuo beneficio ac emolumento, quotidie experiatur. Quanta animi vigilantia, ſtudio, cura, diligentia, atque ſollicitudine, ſuorum ſubditorum ſalutem procurent Principes, ac populorum gubernatores, veterum ac recẽtiorum hiſtoriæ teſtantur. Quot periculis expoſita ſit eorũ uita, quotidiana experimẽta nos docẽt. Inuenta quidem ſunt atq; excogitata quàm plurima uoluptatum genera, quibus Principum labores, ueluti lenirentur, ne aſsidua Rempublicam adminiſtrandi cura ac ſtudio fracti ac feſsi, de abdicando magiſtratu cogitarent: quod ſane multis eueniſſe, hiſtoriæ narrant. Sed quàm longo interuallo a laboribus, moleſtijs ac negociorum pondere, ſuperentur uoluptates illæ ac curarum lenimenta, ſapientes illi uiri docuerunt, qui in hoc potiſſimum ſtudium incumbentes, de miſeria Principum conſcriptos libros poſteritati ſuæ reliquerunt. In hac ego cogitatione cùm ſuperioribus diebus inſiſterem, atque animaduerterem populos ac ſubditos non admodum egregie animatos eſſe erga ſuos Principes, de moleſtis etiam exactionibus non parum conqueri, ac facilè declarare ſe inuitos ferè, iugum ferre: iudicaui me utiliſsimam Reipublicæ operam præſtiturum, ſi aliquid ederẽ, quo ſubditorum animi erga ſuos principes, obſequentiores atque obſer-

obseruantiores redderentur. Cum itaque & ex ueterum scriptorum tam Græcorum, quàm Latinorum assidua lectione, & ex lõga in multis Principum aulis cõsuetudine, Epistolarum uolumen collegissem, quæ a summis orbis Monarchis ac Principibus uiris conscriptæ sunt, ac testantur qua fide ac diligentia ad suorum salutem excubent Pontifices, Imperatores, Reges, ac probi populorum gubernatores omnes: adhibito sapientum hominum cõsilio, placuit, eas in lucem dare. In eam enim spem ueni, futurũ, ut qui eas legent, animos, uolũtates, ac studia sua libentissime flectant ad suorum principum obsequia: cum in his Epistolis facilè quiuis tanquam in speculo possit intueri, quot sudoribus ac uigilijs in eam curam Reges incumbant, ut suorum facultates, tecta, domos, lares ac focos, liberos, parentes, honorem, ac omnem denique salutem procurent ac tueantur: ut hac ratione, eorum etiam, qui parum æqui sunt, animi ad tantam suorum in se principum beneuolentiam amandam ac amplexandam, non parum permoueri possint. Cùm autem malo quodam fato in ea tempora inciderimus, quæ multos habent Zoilos, qui id unum sibi laudi esse putant, si aliorum dicta, facta, consilia ac uoluntates reprehendant, carpant, ac maledictis insectentur, secumque præclare agi existiment, si ut Virgilianæ illæ Harpyç omnia

hil intactum, nihil non suis fœditatibus conspurcatum ac maculis inquinatum relinquant, rem me non tantùm utilem, sed plane necessariam facturum existimaui si magni alicuius ac principis Viri authoritate ac patrocinio, cum opus ipsum alioqui per se spectatissimum, orbi commendatius redderetur: tum verò potissimum, ut meum edendi consilium a male feriatis hominibus propugnaretur. Cùm autem Venetijs edendum esset hoc opus, idque ab eo, qui sub amplissimo Venetorum Imperio & natus, & educatus & uoluntate etiam illi addictissimus esset, ab hac tot sapientissimorum Senatorum Virtute, splendore ac potentia, nequaquam mihi discedendum esse iudicaui. Inter tot autem magnanimos Heroas, ac præclarissima huius Reipublicæ lumina tua singularis atque illustris virtus effecit, ut in te unum animi mei oculos figerem, teque illum esse uoluerim, sub cuius nomine lucem hanc experiretur. Etsi enim Illustrissimæ tuæ genti ac familiæ, communis est magnanimitas, ac reliquarum uirtutum omnium ueluti regina, animi fortitudo: tu tamen quàm plurimas alias illis addidisti: ut optimarũ artiũ scientiã, æquanimitatem, laborum tolerantiam, pietatem singularem, aliasque innumeras, quæ te meritò omnibus commendatum reddant: ut uere nemo sit qui non tibi fausta ac fœlicia omnia à Deo

optimo

optimo compreceẽ ac optet. Adde, quòd liber qui de Reipublicæ administratione agit, de negociorum momentis, de bello & pace, de regendis populis, qui summorum hominum colloquia, consilia, uoluntates ac studia continet, non alij quam principi Viro ac tibi, conuenienter dicandus fuit. Non erat itaque hoc officij a me prætermittendum, præsertim cùm peculiaris ac uehemens quædam animi in te mei propẽsio, multos iam annos uoluntatem meam ita tibi deuinctam teneat, ut non alia magis ratione de meæ sortis tenuitate mihi dolendum sit, quàm quod ea est mearum uiriũ imbecillitas, ut desperandum mihi sit, ullam unquam uoluntatis in te meæ significationẽ, quæ animum exæquet, ex me proficisci posse. Verùm in eo mens acquiescit mea, quòd ea te prudentia, humanitate & clementia præditum esse scio, quæ meum hoc qualecumque animi studium in meliorem partem accipere, ac æqui boniq́ue consulere posit. Vale. Venetijs Kalendis Augusti. Anno M. D. L X X I I I I.

INDEX NOMINVM COPIOSVS

Eorum omnium Procerum, à quibus Epistolę in hoc volumine contentæ, sunt destinatę, ordine alphabetico descriptus.

De litera. A.

Alfonso,

De litera. C.

De litera. D.

Dux

De litera. E.

Fabritius

De litera. F.

De litera. G.

Guarini,

De litera. H.

De litera. I.

De litera. L.

De litera. M.

De litera. N.

Narses

De litera. O.

De litera. P.

De litera. Q.

De litera. R.

Rober-

De litera. S.

Sym-

De litera. T.

De litera. V.

De litera. Z.

FINIS.

EPISTOLAE MVNDI PROCERVM.

hoc est,

PONTIFICVM, IMPERATORVM, Regum, Rerumpublicarum, ac Principum Virorum.

N. ALFONSO Aragonum REGI.

QVòd *vincis meritò omnes gaudent; ego verò, & quòd vincis gaudeo, & quòd victoria clementer & moderatè vteris: rectè quidem virtus tibi victoriã peperit. verum hoc ipsum sibi commune cum multis. Nam & qui sunt vicerunt, triumpharunt, imperarunt, hique innumerabiles, & interdũ etiam iniusti, ac penitus indigni; qui verò & victis pepercerint, nihil intemperanter, nihil auarè, nihil crudeliter agentes, ij nostro atque omni tempore perpauci, sed & Dijs similes habiti sunt, & habebuntur.*

Cato tuus aiebat, pessimum Imperatorem esse qui sibi ipsi imperare non posset; ideò, vt arbitror, quoniam absurdum videretur eum plures vincere, qui vnum non vinceret; Macedo ille magnus armis inuictus laudatur, ita victus vituperatur; Hannibalis gloriæ multum crudelitas detraxit; equidē malo tibi victoria laudem inueniat, quàm fortuna victoriam. quicquid in bello accidit fortunæ laus est: verùm si vincendo benignè leniter castè, mansuetè, constanter te gesseris, fortunam sua laude fraudabis, tuamque prorsus efficies victoriæ laudem. Cùm ergo hostes diuiceris, ac temetipsum, iure optimo tibi gratulor, mihi gaudeo; Tibi quia perpetuam ex virtute laudem tibi comparabis, erisque posteritati clementiæ & humanitatis exemplum: mihi quia tali Rege, ac domino fortunatus sum, vbi possim & viuendo melior fieri, & scribendo clarior. Vale, & triumpha.

N. ALFONSO REGI.

DVRVM *est amorem cohibere, & ego te perditè amo, ac nisi eloquar, disrumpar. Fama est inclitum Ducem Mediolanensium Philippum Mariam nuptui dare velle vnicam filiam, eamque locaturum arbitratu tuo. Vide quàm magna sit hominis illius fides atque obseruantia erga te, vt sua viscera, suam omnem iucunditatem, suū cōsilium, suam spem in te vno reponat; noui ego illum, ex*

animo loquitur. nec minus etiam te noui, qui virtute ac animi gratitudine vinci non pateris. Videre itaque mihi videor hac in re consilium tuum graue quidem illud, atque vtilissimum, iucundißimum fratrem tuum Petrum, nisi vates malè vaticinior, puellæ illi honestißimæ maritum deligis ac destinas. Id si ita est, quid maximo illi Duci gratius? quid fratri illi fortunatius? quid tibi laudabilius excogitari potest? hoc vno beneficio Ducem ex creditore tibi debitorem constitues, ex amico amicissimum, ex patre filium. Sileo vtilitatem ex ijs nuptijs futuram. & ex patre ipso Duce qui filius Ducis erit, idē & hæres erit; postremò nemo eorum erit, qui merita clementissimi huius Ducis erga te cognouerint, qui te ex hoc facto laudibus ad cælum non ferat, qui vt matrimonium iudicet pro meritis optimi Ducis honorificentißimè factum. Hæc ego, umanissime Rex amore, ac mea ergo te obseruantia locutus sum. Vale.

FLORENTINI ad MALATESTAS,
De morte D. Galeoti.

MAGNIFICI *viri. Lugubres & funestas literas vestras tristes accepimus, quibus nobis obitum charissimi fratris nostri D. Galeoti nostro maximo dolore scripsistis; nos orbati amico, & Duce optimo, quantum in nos fuit doluimus,*

qualem nec posse aliquando inuenire speramus, & quod etiam ingenuè fatemur, qualem & quantũ adhuc inuenire nequiuimus. dolemus igitur nostris, & vestris incommodis, dolemus Sacrosanctę Ecclesiæ cladem, & dispendium Italiæ, & totius rei publicæ detrimentum. Cecidit igitur fortissimus Dux, Ausoniæ decus, Ecclesiæ propugnaculum, consilij maturitas, rei militaris scientia, vnicum nostri temporis fidei & integritatis exemplum, cecidit republicæ nostrę verus frater, & secundę atque aduersæ fortunæ nostrę particeps, & hunc casum vix satis dignè pro magnitudine rei possit noster populus lamentari. Consolamur tamen in eo quod scribitis ipsum dilucida ratione mentis rebus suis, vt decebat, bene dispositis in communicatione fideli sacrorum Ecclesiæ decessisse; spes salutis ipsam sæuitiam doloris aliquantisper leuat: & vt in ijs item consolari debeatis, vos etiam atque etiam rogamus. Cogitate tñ qualis & quanti viri, quãtæq; gloriæ sitis hæredes, vosque dignos tantis rebus & fortunis virtute animi ac omni præstantia exhibeatis. maximum. n. habetis ad amplitudinem & gloriam exemplum, & stimulum, quem in tanto paterni luminis splendore debeatis & in oculis quasi theatro Italiæ obseruare. nos autem perpetuò amorem erga vos nostrum, studium, opes, fortunas omnes vobis pollicemur. estote vnanimes, ne aliquando imperio excidatis. Valete.

FLO-

FLORENTINI BONONIENSIBVS, De Comite Vrbini.

SI *vobiscum conquerimur, si vobis quæ contra dignitatem nostram aguntur amicè ac liberè lamentamur, non est quod mirari debeatis. Nam cùm nullum in amicitia reperietur officium maius quàm cuncta cum amico, tanquam secum tutò impartiri, cùmque nos (quæ vestra est humanitas) arctissimum vinculum necessitudinis ac beneuolentiæ deuinciat, quid magis æquum inter nos agitari potest, quàm cuncta vicissim leniter & quietè conferre, qua forsan alterutri contigerint vel leuia, vel molestia? Intellexistis quo animo respublica nostra veteres iniurias atq; nouas passa sit, quas Comites de morte Feretrio nostrę reip. hostili manu intulerunt, obliuioni mādauerit, Comitē Antonium eiusdem familiæ tunc à patriæ finibus exulantem, nedum inglorium, sed omnibus ignominijs affectum, ne dum pauperem, sed & omni ratione miserrimū Florentiæ hilari vultu, allacriterque suscepit, nosque ipsum nostris sociatum gentibus non modò patriæ restituimus, sed in auitum imperium nostris sumptibus & periculis reposuimus; deinde iteratis officijs etiam contra magnificum fratrem nostrum D. Galeotum de Malatestis viribus nostris tutati sumus, eumque adhanc vsque diem in columen florentemque opi-*

bus seruauimus; nunc autem cum miserimam ciuitatem Eugubij intestinis bellis æstuantem dominandi cupiditate cepisset, & res suæ in ea vrbe longis bellorum incommodis fluctuarent, nos auidi pacis ac tranquillitatis pluries hactenus, & tum demum per oratorem nostrum ad concordiam cum magnifico milite D. Francisco de Gabrielibus rationibus honorificentissimis deducere conabamur, demumque pacis desiderio noster orator eundem D. Franciscum iuxta petitionem eiusdem Comitis promissa impunitate & tuto accessu, suo se conspectui præsentauit. Heu, nusquã tuta fides. his Comes contra ius gentium, affecto etiam oratore nostro multis contumelijs, violata fide publica, pessũdatis fœderibus, cepit D. Franciscum, eumque, vi & metu cedere quibuscunque iuribus, quæ in castris pluribus & vbique locorum habebat, compulit: hæc sunt amplissima grati animi officia, quæ pro tot impensis, & laboribus à perditissimo, homine reportauimus. Veruntamen purgat se, quòd hæc omnia facta sunt in populari tumultu, cui obsistere non potuerat: sed si prorsus culpa vacabit, id planè sciemus, cùm eum ex vinculis & carceribus missum faciet; nos autem in vltionem tantæ iniuriæ bellum aduersus Comitem, Eugubinumque populum paramus, in quo Deum, hominesque testamur, non imperij cupiditate, non lædendi consilio, sed vlciscendæ iniuriæ gratia bellum istud

iustissimũ inchoare; expectaturi tamen aliquantisper, an Comitem aliquãdo pudeat, vel pœniteat perfidiæ ac improbitatis suæ.

D. PADVANI
Ad Comitem Virtutum.

TVA *te fallit opinio, si quæ in depressionem & excidium rerum nostrarum non in Italia solùm, sed in Germania & Gallia pluribus iam mensibus, non vna tantùm, sed & multis rationibus occurratissimè procuras, me latere existimas. Sensimus quidem, & si non omnia, tamen plurima scelestissima, quæ ne a vobis quidem excogitari posse animum induxissemus, cum talia sint, qualia hostis in hostem, non nisi sæuissimis lacessitus iniurijs moliri deberet. Nos autem quibus iniurijs affecerimus quæis contumelijs penitus ignoramus, nisi forsan labentes corruentesque fortunas vestras bello quo cum Antonio della Scala concurrebatis tuendo, vosque etiam in maximo periculo seruando iniuriam contumeliamque iudicatis. Satis mihi constat quæ & qualia inter vtrunque nostrum actis temporibus agitata fuerint: quæ quoniam per literam breuiter enarrari nõ possunt, quàm breuissimè potero dicã. Satius, & tutius est me te apertum hostem & publicum, quàm occultum sub amici nomine habere, & bellum apertum paci fictæ & dolosæ antefe-*

rendum; nihil.n. aliud doli & fraudes quàm vim & iniurias paritura sunt. Proinde vobis bellum elapsa die XXX. huius mensis Iunij per has literas indicimus, sperantes, auxilio & copijs Illustrissimorum Venetorum quibus cū nuper fęderati sumus, vos improbitatis ingratique animi vestri pœnas daturos, & clamantium ad cœlum oppressorum a vobis voces Deus optimus maximus. aliquando audiet. Intendimus quod omni iure datum est, vim vi repellere, & armis paratas nobis iniurias propulsare.

NOB. VIRO IACOBO de CAMPO FRIGOSIO, Cardinalis de Petra Mala.

SVADENT *multa, vir nobilis, vt ad te quamuis minus cognitum aliquid scribam, & tecum quæ communia sunt partiar; solent animum leuare molestijs, impartita alijs consilia, & plerunque mens mœror confecta instauratur; primò suadet virtus, optima, efficaxque animorum conciliatrix, qua te plurimū præstare intellexi. quid.n. virtute prædito impertiri consiliorum non licet? suadet communis eademque voluntas, quæ nescio quo pacto ignotos præponit notis, & peregrinos vicinis. Horum igitur fretus præsidio, scribere ausus sum. Vides vir optime partem, immo remp. nostram quantum immutata sit? vides quantum imminuta sit, quantunque Italiæ vrbes aquilæ*

nomen

nomen aborreant, vt vix/præter vrbem hanc alium possit incolere locum? O instabilis, velox, præcepsque fortuna; O mutabilia fata, & variabile mundi decus. O momento durabilis honor. Fuit nãque sic illustre sic clarum aquilæ nomen, vt post conditam vrbem, (ne ab antiquissimis exordiar) nihil memorabile, nihil dignum, quod ipsa non viderit à patribus nostri traditum gestumque sit, quorum aliqua præstantiora recensebo. luctus qui ex horum memoratione tam fœlicium me aggreditur, me etiam excuset. Aquila duce Camillum occupatam à Gallis vrbem patria exulem liberatorem vrbis vidit. sub se militare gloriosissimum Fabriciũ inspexit: Decios se pro patria immolasse admirata est: Africanos ante se mortuos deplorauit: Fabij maximi constantiam aduersus Hannibalem: Carthaginem euerti vidit Scipione authore: Philippum Macedonem reduxit: Anthiochi Asiæ regis vires domuit: Cæsarem Augustum imperio primum decorauit, cum eo cæterisque Imperatoribus orbem vniuersum peragrauit, & eidem iustissimis legibus imperauit: Vnde igitur nunc sic abhorrendum, sic exosum aquilæ nomen? nisi quòd opera mortalium docet esse mortalia, præfectorum & præsidum ignauia hoc effecit, qui nihil minus curat quàm potius expillant vrbes, ac voluptatibus inseruiunt. reliquum est, vt quod horum præsidum impudentia omisit, suppleat Iuppiter optimus maximus

mus, qui eam è cælo misit in terras, eamque ad honores pristinos restituat. Vale.

COMES VIRTVTVM Bononiensibus.

DOLEMVS, *& compatimur, Ciues egregij, quòd aliorum demeritis cõtra ciuitatem vestram quam semper perditè amauit pater, quamque nos paterna vestigia sectantes inter amicissimas habebamus, nunc bellica arma mouere, quæ in solos authores pertinacissimos tanti mali, salua re vestra publica, si fieri posset, verteremus, Archiguelphos videlicet Florẽtinos paucos numero, qui ciuitatis Florentiæ regimem sub specie libertatis vsurpant, qui non contenti demoliri vrbem in qua nati sunt, nunquam cessant quousque seminatis odijs, suspitionibusque subdolis, vos non solùm ad imitandam ipsorum voluntatem, sed ad quandam seruitutem secum seduxere. Sed vos caliditatibus ipsorum illaqueati permisistis, vt necesse sit, per se vt proposuimus, contra statum ipsorum pro vltione condigna magnificis filijs nostris Senensibus, & Perusinis violatis per eos capitulis vniuersalis fœderis agere armis contra vos & Imperium vestrum, ne quiescentibus, intactisque rebus vestris, possitis eos vllis fauoribus vel præsidijs sustinere; proinde non vt vlciscamur iniurias aliquas vel offensas: nullas.n.hucusque internos*

interces-

intercessisse fatemur, cum tamen multa intercesserint beneficia, quæ ne videamur exprobare, silentio prætermittemus: Sed vt Archiguelfos auxilia vestra deficiant, vos, & imperiũ vestrum à die harum nostrarum literarum coacti potius quàm sponte vobis bellum incidimus Papiæ, Die XXII. Aprilis. 1390.

BONONIENSES COMITI VIRTVTVM.

BELLICAM *indictionem vestram lætis suscepimus animis, & iucundis illam tanquam fœlicissimum nuncium: nulla enim, vt literæ vestræ testantur, à nobis vnquam iniuria affecti fuistis; ex quo fit vt bene ac fœliciter de victoria speremus. Nam illa semper iustiorem causam consequitur, & iuxta illud Lucani: Omnia dat, qui iusta negat, nec numina desunt. Adde etiam, quòd inuictissimi Caroli Francorum præsidium nunquam nobis deerit, cui & toti orbi palàm fiet, bellum istud quod super induxistis fuisse parũ dignum forti virtute prædito principe, vt vestrum nomen vos prędicat, ac vos vestrismet literis mendacij, ac doli arguendos, quippe qui ante pręfixum tempus agrum nostrum multis maximisque incursionibus vestari iussistis. Datum Bononiæ. II. Maij.* 1360.

GENVEN-

IANVENSES REGI Aragonum S.

QVANQVAM, *Sereniſſime, & Præclariſſime Rex, quàm exploratum habuimus amplitudinem veſtram pacis & quietis conſilia incertis bellorum euentibus anteferre, nihil prætermiſerimus, quod pro contrahenda pace, & concilianda cum veſtra ſublimitate gratia, vos facere æquum fuerit: vbi tamen regijs literis ac reſponſis planè cognouimus exitum eius rei in aſſenſu Illuſtriſſimi D. Ducis Mediolani poſitum eſſe, differendam duximus legationem noſtram quo ad vſque id impedimentum ſublatum eſſet. Et cùm perſpectum haberemus animum illius clariſſimi Principis eſſe nobis propenſum, ad pacis fœdera, cum amplitudine ſua magna animorũ ſynceritate peruenimus, ducentes id fœdus Maieſtati veſtræ haud mediocriter gratum fore; quippe qui videremus nunquam de pace noſtra ſermonem habitum fuiſſe, quin mox, & de aſſenſu illius principis mentio adijceretur. Cùm igitur id, quod obſtabat, ſublatum ſit, ad vos properare iuſsimus egregium virum Bartholomæum Facium, vt & literas Ducis Mediolani Maieſtati veſtræ reddat, & in ſublatione offenſionum, cæteriſque eam rem reſpicientibus, regiam voluntatem exploret: cui quoniam in eo negotio, & arbitrium & mandata*

dedimus

dedimus, superest amplitudinem vestram orare, vt habita relationibus illius indubitata fide, iubeat eum & benignè & quàm citissimè expediri. Datum Ianuæ. X. Sept. 1444.

EIDEM RAPHAEL DVX, Consilium, & Officium.

NIHIL *est, amplissime Princeps, quod tantopere vnquam concupierim, & nunc etiam mirum immodum exoptem, quàm appetere tempus, quo hanc rempu. cum sublimitate vestra vero amore coniunctam videre. Nam cùm dudum cognouerim quàm ingentia, quàmq; immortalia sint in domum nostram beneficia M. V. cumque hoc ipsum iudicium meum amplissimis verbis firmauerit affinis meus Obertus Iustinianus à conspectu Serenitatis vestrę nuper regressus, qui de summis virtutibus, veraq; in nos beneuolentia sua multa non sine maxima laude disseruit, arbitratus sum, si quando optati dies veniant, facile dari posse occasionem, qua non solùm E. V. gratias agere liceat, sed etiam obseruantiæ, ac studij mei magnitudinem aliquo insigni testimonio declararem. Verùm quanto gaudio affectus sum, dum Obertum audio præconia regiarum virtutum recensentem, tanto item mœrore confectus sum, quòd ex scripto illi dato, cognoui ad inducias veniendum esse, & exigi assensum illustrissimi D. Ducis*

Medio-

Mediolani. Nam conditionem illam reddendarum pecuniarum cùm ex ipsis cõtractibus Celsitudo vestra veritatem prospexerit, nullo labore tolli posse confido: in qua sententia si Serenitas vestra diutius persistit, quid aliud id est quàm quod petebatur negare? & cum & maxima Prudentia vestra congnoscat, & Obertus ipse plurimis verbis egisse confirmet, quo consilio princeps ille obstiterit, ne ad concordiam cùm M. V. deueniremus. Cùm igitur eam conditionem difficillimam, & quæ nulla ratione impleri posit, ab omnibus refelli, ita vt ne vnus quidem, suaserit legationem, ea stante, mittendam fore: statuti hoc ipsum Celsitudini vestræ literis nunciare, ne fortè miraretur legatum ad se decretum non fuisse; quamquam.n. aduersus sim & quãtum licebit, adnitar, vt legati ad M. V. deligãtur. cognosco tamen eos qui contra nituatur argumentis & ratione preualere. Reliquum est, vt Amplitudo vostra hoc saltem obseruantiæ & studio meo tribuat, vt aut difficillimè conditionis conditionem tollat, aut aperte confirmet id fieri non posse quod petitur, quam etiam atque etiam rogo: & si quid mea opera illi opus sit, in quibuscunque rebus me vtatur. Ianuæ. Vale.

RAPHAEL DVX IANVAE,
Pontifici Romano.

Multa *sunt, Santissime ac Beatissime pater, quæ ad*

ad nos sæpißimè in dies afferuntur prodigijs simillima, ex beneficijs, quæ plerique mortalium ope beati Bernardini se consecutos esse arbitrantur, longe tamen ea certiora esse non dubitamus, quæ ad Beatitudinem vestram perferantur, vt quę locorum, temporum, testium, nominatione fulciuntur. Quæcunque autem ea sint, magna in populis opinio dissеminata est, hunc virum concionibus, doctrina, abstinentia, vitæ puritate quondam admirabilem, Sanctorum catalogo ascribendum esse. quæ spes multos erexit eorum qui vel concionantem illum, vel consuetudine, consilijsque suis oblectati sunt, gratulaturos tandem huic æuo nostro, si inter fluctus & erumnas quas multas & varias nostra ætas perpessa est, ea nobis fœlicitas contingat. tulisse nostra secula hominem cœlo dignum, & æternę memoriæ consecratū. Quam ob causam statui & ego multis verbis. S. V. orare, vt si ea conueniunt quæ postulātur, inter Sanctos referatur, dignetur & ad id se non præbere difficilē. lætitia totus afficietur orbis. multæ Deo optimo maximo habebuntur gratiæ, quòd non vsque adeò sceleribus nostris a nobis auersus est, vt mitissimi ingenij sui oblitus sit, qui hunc virum ex inquinato cœtu nostro sibi desumpsit, doctorem præconemque sæculo nostro dedit. Id cùm B. V. edixerit, erit quòd nos omnes gloriemur. Me autem, meaq; omnia benignitati vestrę supplex commendo. Datū. Ianuę M C C C C X L V. Die X X. Septem.

RAPHAEL DVX, & CONSILIVM
Ianuę. Duci. Burgundię.

SCIMVS *non oportere, Illustrißime & praeclarissime Princeps, vt hoc loco dicamus quo studio ac obseruantia omni tempore coluerimus clarißimos parentes, auos, caeterosq; maiores vestros, ac deinde sublimitatem tuam: qm̃ si haec vt sunt, Excell. V. nota sunt, non est cur haec ipsa nunc recenseamus. hoc vnum dicimus, quàm primùm innotuit nobis triremes vestras contra Imp. Turcarum Hellespontum petere, mandata dedimus non modò praetori nostro Perae, sed caeteri insuper Rectoribus nostris transmarinarum vrbium, vt earum praefectos, trierarcosque omni humanitate ac beneuolentia fouerent, portasque illis vrbium patefacerent, portus, commeatusque praeberent, & demum nullum praetermitterent benignitatis officium, quo non in illos vterentur. Haec illis à nostris an praestita sint Excell. V. curiosiùs exquirat. nobis à praefectis nostris illarum vrbium renunciatum est, fuisse à se praeceptis nostris enixè obtemperatum, vestrosque non secus omni commoditate earum vrbium vsos fuisse, quàm si ciuitates illae sub nomine amplitudinis vestrae gererentur; nam praeter portus, cõmeatusque amicè praestitos praeterque fores confidentißimè patefactas, & se uestris conuiuia praebuisse, & sua omnia*

nia liberaliter detulisse, inter quæ nec illud obscurum est, magnificum D. Gotefredum præfectum triremium cùm non longè à Phaside fluuio in regione Colcorum in terram armatus descendisset, captusque ac vinctus fuisset, opera viri nobilis Hieronymi de Nigro ciuis nostri seruatum, & vinculis solutum. hæc autem à nobis ita contexta sunt, vt Amplitudo vestra intelligat quàm indignè ab ijs triremibus nostri postea læsi sint. Nuper nobis à rectoribus nostris Caphæ redditæ sunt literæ, quibus nunciant has vestras triremes sub auspicijs D. Gotefredi mare Ponticum ingressas, multas cepisse nostrorum naues; qui licèt vel infideles, vel schismatici forent subditi, tamen nostri sunt: & si cum infidelibus bellum geritur, non aduersus illos saltem geratur, qui in Christianorum oppidis habitant, quique se vitam & opes fidei nostræ commiserunt. Est præterea hoc iniuria maior, quòd vniuersum mare Ponticum tutelæ defensionique Ianuensium supra annos centum commendatum est; quibus sæculis ita est à nobis custoditum, vt vel nunquam vel rarò admodum piratæ vlli illò vsque penetrare ausi fuerint. Si quis in eo mari iniuria afficitur, nostrum est subuenire læso, & eum ab iniuria tueri. Cùm autem ij nostri direpti ac spoliati ad nostros præsides querelas detulissent, & ipsi apud D. Gotefredum pro reddendis ablatis agerent, respondisse dicitur, esse sibi bellum cum omnibus infidelibus: nec profuit memorasse, tutelam

nos illius maris gerere, & quod efficatius est, illos esse subditos nostros & intra mœnia oppidorum nostrorum habitare. quoniam perpauca admodum fuere, quæ reddita illis sunt; & quod etiam auget iniuriam, quidam leui parte ablatorum accepta coacti sunt chirographo, aut alio scripto fateri sibi cumulatißimè satisfactum. Quæ omnia adacti necesßitate Sublimitati uestræ nunciamus, non tantùm vt contra D. Gotefredum querelas deferamus, id enim quàm inuiti facimus, & alioqui virtutes eius admiramur, quàm vt Excell. V. re cognita, iubeat quæ iniquè ablata sunt, reddi. & si qui captiui ex nostris detinctur, siue infideles, siue alio errore impliciti sunt, protinus exolui. Nam si contra Regem Turcarum arma capta sunt, quid meruit Persa, quid Armenus, aut Sarmata, qui maluit in nostris vrbibus habitare, cur diripiantur, aut capiantur? Oramus præterea Iustitiam vestram, vt siue hæ vel aliæ triremes transmaria reditura forent, vel vllæ ibi remansuræ, dignetur ea illis dare præcepta, quibus se se a damnis nostrorum obstineant. Ianuæ, Die XXIIII. *Sept.* 1445.

RAPHAEL DVX IANVAE, & consilium, Regi Aragonum.

SVPPVDET *nos, Præclarißime Princeps, adeò serò cognouisse recondita vitia Ioannis de Fridericis, vt sit opus nobis post multa fidei suæ commissa,*

commiſſa, de perfidia hominis hoc tempore queri. quàm multa,quamq́ue ingentia ſint ea, quæ ipſo ſuadēte ſibi credidimus,nec Maieſtas quidē veſtra ignorare poteſt, ad quem illum ſæpenumero miſimus,nec pauca, nec leuia tractaturum. vir autem iſte totus venalis, vbi & Maieſtatis V. & pectoris noſtri arcana nouit, in eas ſe cogitationes conuertere cœpit, quibus poſſet hæc ipſa ſui lucrifacere, & de illis quaſi negociari. Fidei igitur vel oblitus vel neſcius multa quotidie nobis proponere,multa polliceri,multa etiam diuinare:inter quę tandem nouum conſilium aperuit,quo nos à veneratione Maieſtatis Veſtræ in viam diuerſam traduceret. Sed vbi conſtantiam noſtram concuti non poſſe cognouit, alia rurſus conſilia ingreſſus, curauit,vt ab Illuſtrißimo D. Mediolani accerſeretur, à quo cum eius impudentia contemptui habita fuiſſet, poſtremò ad eandem Maieſtatem veſtram,quam proderet non erubuit, iteratò reuerſus eſt. Peruenerunt autem nunc nuper ad manus noſtras eius literæ, quæ indicant eum machinari, vt triremes aliquot rebellibus noſtris conciliet, quarum ope poßit mare nobis infeſtum reddere, & quietem publicam perturbare. & iam frater eius ad montana profugiens,rebellibus noſtris ſe ipſe coniunxit:nec ſumus dubij,ortum,mores,conditiones huius viri Sublimitati veſtræ nota eſſe, vt qui ſingulari natus,nec paterna fortuna contētus, in id crimen miſerum patrem præcipitauit, cuius

damnatus, securi postea percussus est. sed non huius loci, ac temporis est scelera eius enumerare, quæ serò nimium, vt diximus; sed tandem tamen deprehendimus. Verùm quoniam aliquando illum & quidem enixius benignitati vestræ commendauimus, nec dubitamus cōmendationes huiuscemodi apud Excell. V. illi maximo adiumento fuisse, nunc cognita seditiosi ac turbulenti hominis malignitate, visum nobis est hæc ipsa Sublimitati V. nota facere, vt posit sibi ab illius fraudibus cauere: & si quid preces nostræ apud ipsum illi proderant, nunc sciat nos, detecta eius nequitia, sententiam mutasse, omnemque eius sublimationem horrere. hæc, quia studium & obseruantiam nostram ita decuit, nuncianda duximus Serenitati vestræ, ne forsam commendationes pro illo nostræ falsum de homine iudicium, & præterea incommodorum aliquid afferret. Quod reliquum est, ad omnem gloriam uestram sciat M. V. nos, fortunasque nostras præsto esse. Ianuæ, ij Octobris. 1445.

BARTHOLOMAEVS IVSTINIANVS
Duci Mediolani.

ET *si vera sunt, Illust. Princeps, quæ de studio obseruantia mea ad Celsitudinem vestram scripta fuere, ego tamen nihilominus ab Excell. V. expectandum putaui aliquas gratiarum actiones. Nam cùm memoria repeto veterea recentaque benefi-*

beneficia, quibus familia nostra à præclariß. maioribus vestris sæpenumero aucta exornataque est, inter quę nec illud in postremis habēdum puto, quòd celeberrimæ quondam memoriæ D. parens vester patrem meum Ant. non solùm aurata militia donauit, sed inter potiores ac chariores amicos semper habuit, intelligo posse nullis meis viribus, nec si supra vires etiam enitar, vel minimam meritorum vestrorum partem æquare. His accedit, id quod literæ Sublimitatis vestræ pulchrè loquuntur, ꝙ cùm ea fœdera, ad quę contrahenda incumbitur, & decus & commoda huius reip. haud dubiè respiciant, superuacanea profectò est gratiarum actio, cùm ea curans & meam & patriæ vtilitatem curem. Ago quinimmo humanitati vestræ gratias & quidem ingentes ac immortales ꝙ inter maximas curas tantarumq; rerū molem recordata est studij ac obseruantiæ meæ. Ego ampliß. Princeps, & quia id debeo, & quia esse vtile haud dubito, & quia postremò ita velle Sublimit. V. intelligo, eum me profectò præstabo, vt votis Excell. V. non diligentia, non studio, non ardore vnquam defuisse videar. cuius benignitati me mirum in modum commendo, ac dedo. hæc breuiùs scripsi, quòd negocia Orientalis Ripariæ nondum satis pacatæ, me extra vrbem detinuerunt. Ianuæ, XII Augusti. 1443.

RAPHAEL DVX NICOTO NICIÆ & Prouinciæ Ducali Gubernatori.

VENIT nuper ad nos egregius Secretarius vester, Petremetus de Leone, quem & læti vidimus: qui nobis retulit Magnificentiam vestram cum Illustrissimo illo Principe non modò sermonem habuisse, sed efficacem operam dedisse Aragonensibus rebus, quas vobis Decembri superiore proposueramus; petijtque à nobis, vt conditiones scripto mandaremus, tam eas, s. quas Illustrissimo Duci offerimus, quàm eas quas æquum putamus nobis præstari. Quo circa, vt ipse amicitiæ vestræ vobis latius referre poterit respondimus ei, nos tunc cum ea de re sermonem fecimus, vehementer optasse, vt perficeretur, arbitrantes magnam animorum securitatem, multaq; non leuia commoda ex huiuscemodi societate partibus ipsis comparari posse. Verùm ne ignoretis postea quàm Serenissimus ille Rex triremes suas, & in eis celebrem legationem misit huc ad nos, & pacis conditiones agitatæ sunt, remisimus ad Magnificentiam suam legatos nostros cum authoritate latoque arbitrio pacis conciliandæ, quæ forsam, & iam contracta est. & cum à die profectionis legatorum iam mensis completus sit, certam eius rei notitiam singulis horis expectamus. Itaque qui tunc liberi exolutique eramus, nihil nunc

certi

certi promittere possumus, vt qui arbitrium nostrum, & huius reipublicæ in legatos ipsos transfudimus. Hoc tamen dicimus & affirmamus, si re infecta legatio nostra redeat, id quod tunc nobis placebat iterum placiturum fore. neque enim videmus aliquid superuenisse, quo consilium mutare debeamus. Verùm quo ad conditiones pertinet, non possunt in hoc rerum ambiguo, sicut prudentia vestra probè intelligit, conditiones, vel efferri, vel peti: æquum tamen nobis videtur sic à longè iudicantibus, vt quot pedites excellentissimus ille Princeps ad securitatem præsidiumque nostrum præstaret, totidem nos Celsitudini suæ præstaremus; quotcunque ille triremes armaret, nos totidem numero educeremus, multaque alia eiusmodi, quę adueniente casu res ipsa, tempusq; docebit. Hæc tamen breuis dicimus, si ad pacem non deueniatur, & augustiss. Dux à re conficienda abalienatus non sit, nos ab æquis honestisque conditionibus non esse recessuros. 10. Martij.

RAPHAEL DVX ET CONS.

INVICTISSIMO PRINCIPI
Friderico Ro. regi semper Augusto.

LITERAS *regias, inuictissimæ Princeps, vicesimaquarta Iunij superioris die, Viennæ datas, serò quidem, sed debita veneratione accepimus; vt quos sacrum Imperium in peculiares filios*

lios semper habuit, honoribusque ingentibus, sæpe beneficijs exornauit: & quanquam exploratissimum haberemus animum Sublimitatis V. ad vniuersale bonum Ecclesiæ maximo studio, & summa vi anhellare, iuuit tamen nos vix dum lecto literarum initio hoc ipsum earum etiam testimonio cognouisse. in quo quidem Maiestatis vestrę proposito dignè collaudando, quanquam nullas vires, nulla hominum ingenia satis esse arbitremur, nos tamen quantum datur, illud laudamus, prædicamus, & omni genere laudum extollendum ducimus. Neque enim videmus quid sit aliud quod æquè possit nomen vestrum æternitatis gloriæ consecrare, quàm pro Dei sponsa Ecclesia, eiusque incrementis ac vera tranquillitate, excellentiam vestram nullas curas, nullas vigilias, nullos demum labores effugisse. Quod autem ipsis ijsdem literis Maiestas vestra nos hortatur prælatos legationemque dictata ad eam vrbem mittere, vbi nouum haberi concilium decretum fuerit; dicimus non ignorare rem, de qua agitur, maximam & summam omnium esse, in cuius rationem omnes mortalium res paruæ tenuesque iudicandæ sunt, cùm præsertim ipsius Dei causam directè aspiciat, cui & animorum simplicitas, & rectitudo consilij maximè debeantur. Itaque, ne quid ex properatione peccemus, curabimus, quid nos deceat, intelligere, ita vt cùm statuta dies aduenerit, ijs quæ dignitatem, amplitudinem, veram tranquilitatem

quillitatem Ecclesiæ intueantur, nequaquam pro virili deseramus, qui nos, nostraque omnia Benignitati V. semper commendamus ac dedimus. datum XVIII. Sep. 1443.

GALEOTVS DE CARECTO MARCHIO Finarij, Regi Aragonum.

NON dubito Maiestatem vestram cognouisse nauem vnam Iannensium, cuius erat ductor Casanus Gentilis nuper à magnifico D. Embastita captam, & Maioricam deductam fuisse. hæc nauis cùm oppugnaretur, & prælium anceps videretur, deditionem tandem fecit, vt viri omnes salui essent. Inter hos est adolescens quidem nomine Nicolaus natus Franciscũ Regis, cui ego iampridẽ omni genere familiaritatis & amicitię deuinctissimus sum, ita quidem, vt secunda aduersaque omnia quæcumque illi eueniant, semper duxerim mihi esse communia. Is adolescens amissis ferè omnibus fortunis adhuc retineri videtur, nec, vt fidei datæ conuenit, liberatus est. His adductus sum, vt orarim Maiest. vestram, vt per fidem, quæ Barbaris etiam seruanda est, & quia patrem & filium ita diligo, vt eos inter maximè coniunctos semper enumerauerim, dignetur Sereniß. D. Reginæ scribere, vt mox iubeat hunc adolescentem liberari: id quidem, humanissime Princeps, & nominis gloriæque vestræ vtile erit; & ego id beneficij

ficij mihimet ipsi collatum existimabo: Maiest. autem vestræ me, meaque omnia defero. Vale.

FRANCISCVS CATANEVS IANVENSIS, Francisco Foscari Duci Venetiarum.

ALIIS *literis, Illustriß. Princeps, certiorem feci vos, me propter integritatem sanctitatemque illius uestri imperij, & veterem beneuolentiam, quæ mihi cum plerisque ciuibus vestris intercedit, illuc me conferre statuisse, ibique multos annos mercatorio more mansurum; eamque oraui, vt quamquā rarò soleat, veniam, & saluos cōductus peregrinis concedere, dignetur me inter paucos enumerare; nō quia ego uibi metuā, aut pecunijs, sed potius, vt qui merces & bona sua Venetias diuersuri erunt, maiore fiducia res suas mihi committant, si sciant me mihi & quæ in cōmissa sunt, fide publica tuta esse. Huic petitioni meæ, Excell. Princeps, nec repulsa nec assensus datus est. Sed in aliud tempus reiecta est. Quæ dilatio ita me distrahit, ita incertum suspensumque habet, vt nequeam consilium capere, nisi ab Excell. V. id impetrem, quod consiliorum meorum fundamentum est; ex quibus statui rursus sublimitati vestræ supplicare, vt pro mea erga vos obseruātia, ac studio, dignetur voto huic meo respondere, & hanc syngrapham liberi accessus decernere, quo mea omnia, & quæcumque meæ curæ committentur, in*

omni

omni euentu tuta maximè sint: quod mihi erit mirum immodum gratum. Vale.

RAPHAEL DVX, ET CONSILIVM Ianuen. Romano Pontifici.

NON *dubitamus, Santißime pater, cognitam esse Sanctitati vestræ veterem egestatem Ianuensium sacerdotum, de qua si quod esset opere pretium, multa paruo labore afferri possent testimonia, quibus liqueret quàm sibi etiam lege naturæ parcè viuentibus res angustæ sint. Verùm quoniam de hac Sacerdotum egestate, quæ nota est, nunc minimè loquimur, eam tantumodo attingemus, quæ huius temporis est. Annone caritate quæ multos annos hanc regionem vexauit, & item externis bellis terra marique circum tonantibus, diu fortunæ populorũ nostrorum attritæ sunt, & effectum est, vt neque ab agrestibus, neque à ciuibus tenuioribus exigi pecuniæ poßint; & cum pars maxima reddituũ sacerdotaliũ ex annuis pensionibus constet: egestate conducentium necesse est res angustiores locatoribus fieri. Accedunt & onera publicorum munerũ, quorum partem haud leuem iamdudum Sacerdotes pertulerunt. Nam cum infœlicitas temporum coegerit nos pro salute patriæ ac libertatis nostræ vndique pecunias corradere, pars propè quarta fructuum, quos ex locis communis nostri percepturi fuissent, sibi quotãnis,*

eripitur, & in sumptus publicos erogatur; quæ sic, vt sunt, si summa sapientia vestra cogitare voluerit, facilè cognoscet horum Sacerdotum egestatem. Cùm verò inotuerit nobis liberas Apostolicas perlatas esse, quæ iubet hos Sacerdotes contribuere in classem contra Turcas parandam, non potuimus non miserari erumnas eorum, qui cùm naturæ desideria ægrè poßit explere, ad eiusmodi sumptus inuitentur, propter quæ B. V. oramus mirandum in modum, vt ad ea, quę diximus, animaduertens, dignetur id onus ijs Sacerdotibus remittere, cui etiam, si velit, obtemperare non poßit. quod quamquam per se ita æquum est, vt vix æquius quid haberi poßit; nos tamen loco beneficij accipiemus, qui nos nostraq́ue omnia. S. V. deferimus. Ianuæ, Die XXVI. *Oct.* 1443.

IDEM, REGI ARAGONVM.

PROFECTO, *Regum Illustriß. quorumdam tuorum audacia diutiùs ferri non potest, nec temeritas tolerari, dum nimis quidem vel lenitate abutuntur, vel sæueritatem non formidant, & dum sub inuidia Maiestatis tuæ regnare se putant, aut quòd alius sit prægustator, aut alius architriclinus, aut à cubiculis, dici non potest dum prouincijs aut vrbibus præsunt, quanta sibi licere existiment, quàm se omnia impunè facturos putent, vel quantam humanitati tuæ dedecoris notam & maculam*

maculam inurant, vt nihil ex eorum iniurijs ad Maiestatem tuam, nisi dedecus, ad se prẹda, ad miseros dolor perueniat. atque vtinam contenti ij forent in tuos tantùm hæc genera iniquitatis exercere, nec in peregrinos etiam sæuirent & audaciæ suẹ atque immanitatis furorem extenderent. Si quidem de gloria tua tantum detrahunt, vt cùm tu sis humanißimus, ij quidẽ sint immanes & sæuißimus, Vrbanus Testa, Princeps humanißs. ciuis noster, quintus iã agitur annus, quum in Sardinia sub fide pub. captus fuit, quã is, qui vicem tuã illic gerebat, sibi dederat, nec solùm bonis omnibus & fortunis spoliatus est, & cõtra iusgentium turpiter vexatus, verùm etiam in carcerem coniectus tetrum adeò & horrendum, vt qui eum illuc coniecerint, nihil viderẽtur nisi de morte eius cogitare. Tandem cùm multos menses in ijs tenebris multa & maxima passus fuisset, prẹter omniũ spem semiuiuus eductus est, nec putauit alium esse, ad quem iniurias suas, querelas citius deferret nisi ad Maiest. tuam, cui hæc non minus quàm sibi futura grauia existimabat, suummo cum dolore te vsque in Brutios est prosecutus, qui cùm causam suam humanitati tuæ aperuisset, grauesque iniurias exposuisset, ita commotus fuisti, vt planè id liqueret, has tuorum iniurias minimè tibi placere. nec magis te cupere, quàm vt omnes æquo sub te iure continerentur. Itaque literas ad præfectum Sardiniæ dedisti plenas certè & minarum & indignatio-

dignationis; quibus significabas de huiusmodi rebus quis sensus tuus foret, & quàm ex animo tuo non esset, eiusmodi iniurias à purpuratis tuis tenuioribus afferri. Verùm homo ille non solùm rapax & inhumanus, sed quem audacia & confidentia cæcum & præcipitem ageret, ita Maiestatis tuæ literas contempsit, ita illatæ iniuriæ non pœnituit, vt ciuis noster nihil ab eo consequi suarum rerum potuerit, verùm etiam quinque totos menses ludibrio habitus sit. Itaque nihil ad suos retulit nisi iniuriam & inopiam, nihilque ex literis tuis consequeretur præter labores & sumptus grauissimos. Hæc nos cùm fieri à tuis videremus, ut qui nullo metu, nec minis literarũ tuarum terreãtur, & quos nullos Maiestatis tuæ pudet, detineat, dolendum admodum duximus, si in hac tanta tua fortuna hominibus inhumanis & prædonibus audaciæ tantum & loci daretur, aut si tanta Maiestati tuæ moderatorum & continentium virorum est penuria, ut eos prouinciis aut vrbibus præficias, qui non modò nulla sint humanitate præditi, verùm immanes atque maximè cupidi, qui quia procul ab oculis tuis absunt, aut quia non potes omnia respicere, sub hac siue ignoratione siue vmbra latentes, nullum est crudelitatis & auaritiæ genus, quod non exerceant. Dicam enim liberè, dicam audacter, nisi seueritas tua, aut sapientia hos cohibuerit, nisi terror, quando æquitas eos non potest, in magnum

multa-

multarum gentium & luctum & dolorem hæc Amplitudo tua redundaret, ij solùm possunt immanes & agrestes tantum de gloria tua detrahere, quantum vix tua vel humanitatis vel virtus queat adijcere, dum, quia de te aliquid se meritos putant, credunt hoc quasi munimento ad omne iniuriarum genus posse vti. Itaque Maiestatem tuam oramus, vt omnem curam posteriorem ducat præsit, quàm modestos & continentes huiusmodi curis præponat, ne ue tam eos, qui benè de se meriti, quàm qui honore digni sunt præficiat. Verùm nostra siue amor, siue studium longius fortasse nos deduxit, ad Vrbani causam veni mus; rogamus te mirũ immodũ quando his omnibus bonis spoliatus uenire istuc non potest, vt cuiusmodi literas ad pro regẽ dederat, easdẽ ad vrbem Sateris & prætorẽ scribat. Hoc itaq; modo facilius ciuem nostrum ius suum consecuturum speramus, & vrbi illi non futurum ingratum: nam ob hanc causam tota Sardinia quatuor iam annos vrbis huius commercio caruit, à qua spiritum ferè ac uitam ducit. Lege enim cautum est, ut nemo Sardus nisi fide Vrbani possit huc uenire. decet itaque Maiestatem tuam non solùm ciuis nostri commodo & æquitati consulere: verùm prouinciæ Sardiniæ commertia respicere, quæ cum tamdiu urbe hac caruerit, tanto affecta est incommodo, quãtus iste tuus præses pirata nũquam posset restituere. Ianuæ 18. Iunij. 1445.

RAPHAEL DVX MARCHIONI Mantuæ, & fratribus.

Ex literis vestris, & ex ipsa rei natura facile nobis fuit coniecturam facere, quanto in luctu essetis amisso parente Clariss. viro, ob eius egregias singularesq; virtutes omnibus populis cognitas. quo nos, qui priuati eum coluimus, principatum verò adepti, summa beneuolentia complexi sumus; accepto lugubri nuncio ita consternati sumus, vt neque animum continere potuerimus, neque lachrymis temperare. Nam quo pacto siccis oculis audiamus illius viri obitum, quem meritò tota Italia lugere debuisset? Quam ob caussam, nolumus amicitiæ vestræ hoc tempore à nobis expeterent consolationis officium, cùm ægritudinis expertem esse oporteat eum quicumque se consolatorem profitetur. Neque ignoramus solere in leniendo dolore multa memorari: nihil magis quotidie auditi quàm hominũ funera: interire quandoque vrbes, regna, imperia, nedum humana corpuscula; fuisse aliquando populos, qui natalem hominis diem fletu exciperent, exitum conuiuijs, ac lætitia celebrarent, quęque alia sapientis in remedia lachrymarum pulchra excogitarunt. At nos summam neque vlli calamitati comparandam iacturam semper arbitrati sumus, quotiens aliquis nobis eripitur ex illis summis ac propè

prope diuinis hominibus, quorum prudentia, integritas, innocentia multos ab iniurijs, & interitu eripuisset, quorumque beneficio multi adiuti fuissent, multi etiam seruandi fuerint. Verùm præclaras optimi parentis virtutes, & nos sæpe laudauimus viuentis, & nunc defuncti non minus prædicabimus, digni profectò, qui primum fulgorem illum Marchionatus in suam domum transtulerit. Quod reliquum est, vos, vt Imperij, ita virtutum hæredes eritis, viuæque parentis optimi imagines, nobis, amicis, affinibus tantæ iacturæ solatium: illudque memineritis, esse vobis præter vrbes, Imperium, opes, gratiam, amplam quoque ab illo hæreditatem amicorum relictam, de quibus tantum vobis ipsi polliceri poteritis, quantum intelligetis à nobis posse præstari. 1449. *Primo Octobris.*

RAPHAEL DVX IANVAE,
Duci Mediolani.

SI, *Illustriß. Princeps, amplitudinem tuam metiri voluerimus, nihil inuenietur apud nos, quod sit tanto fastigio dignum munus. at si contrà, summam illam humanitatem vestram intueri potius licebit, quæ non rem, sed animum æstimare solet, scimus nihil ei tenue visum iri, quod libētißimo, & gratißimo animo datum sit. Propterea dilectū familiarem nostrum Valerianum Borlascam cum*

exiguis muneribus ad te mittendum duximus: quem precamur, vt animum nostrum, non rerum tenuitatem metiatur, illoque accipiat vultu & animo, quo data sunt; cùm etiam sciamus, magni viri esse magna contemnere, & vilia plerunque maximi æstimare, XI. *Decembris.* 1545.

DVX MEDIOLANI, FRANCISCO BARBAVARÆ & OPICINO de ALZATE Locumtenentib. Reip. Ianuēsium.

DILECTISSIMI *nostri, vidimus omnia quæ scripsistis de eligendo nouæ classis præfecto: satis superque animaduertimus id quod innuitis, quòd electio Auriensis Ducis vniuersis longè magis probaretur. Breui igitur respondentes dicimus, quòd si in familia illorum de Auria aliquis est in maritimis rebus peritus, qui nobis inimicus non fuerit, neque sit, ita gerere debetis, non attentis maculis, & iniustis notis in ea familia aliquando compertis, vt in illam cadat electio. Nobis enim Auriensis Imperator multò magis probaretur, si talis esset qualē dicimus. Preterea exinde satisfiet nobilibus illis, in quos iure optimo munus Imperatoriū peruenire debet. si verò in ipsis Auriensibus vir ea præstantia & partibus, quas dicebamus, preditus non sit: volumus quòd eo casu operam detis, vt alter illorum duorum deligatur, in quos etiam propensi videmini. Nicolaus. f. de*

Nigrono

Nigrono, et Otobonus Imperialis. Sed animaduertite, quòd in eo potius electio & sors cadat, qui maritimarum rerum peritiam maiorem & longiorem habuerit, non habita ad alias eorum conditiones ratione ulla. habetis mentem nostrã super electione; vos date operam, vt quàmprimum totum negocium conficiatur. Mediolani, Die XXV *Aprilis* .1433.

DVX MEDIOLANI, FRANCISCO BARBAVARAE, & OPICINO, & ANTONIO de Alzate, locumtenentib. reip. Ianuens.

Ex *literis vestris intelleximus difficultates quas adducunt ciues illi nostri in muniendis oppidis & arcibus nostrarũ partiũ Ianuen. & imprimis in muniendo Bulzanetũ & Põtem docimum, de quib. tibi Ant. præcipua cură, mandatumq; dedimus. vidimus etiam quæ ipsi ciues nobis super iisdem rebus scripserunt: qui & si nonnullas rationes deducant ad luendam sententiam suam, tales tamen non sunt, vt videatur ab ipsis rebus procurandis & muniendis desistendum. Nec possumus non mirari quòd nobis ita ex corde vos, Franc. & Opicinus scribatis pro iis munimentis non agendis, attenta opportunitate & vsu eorundem. Licèt enim partes vestræ sint pro Ianuensibus intercedere, atque id etiam nobis placet; non tamen in rebus tam necessariis & vtilibus ita lo-*

qui & agere deberetis. non sunt quidem illa munimenta & propugnacula inutilia, vt inquiunt Ianuenses; imò pro euentibus aliàs & sępe secutis, qui etiam futuris temporibus euenire possunt, ne dum uidentur vtilia, sed apprimè necessaria: & quamuis olim propugnacula Bulzaneti diruta fuerint, id temere & inconsultò potius quàm prudenter factum fuit, nec longum tempus præterijt, quòd nos eiusmodi facti pœnituit. Quis neget Pulciferēses & alios malè affectos, ac nouarū rerū cupidos in officio mansuros & pacatiores futuros, si arces & propugnacula in caput eorū muniantur? quis nesciat ciuitatem meliùs ac tutiùs custodiri ducentis peditibus stantibus castris & arce egregiè munita, quàm cum mille, ipsis non extantibus, & exinde impensam pro custodia ciuitatis ibi diminui, non augeri? Hæc cùm ita sint, omnino disponimus atq; volumus, vt fiant exordia & initia horum munimentorum sine aliqua exceptione, & omni contradictione reiecta. Quare vos, Francisce, & Opicine, detis operam vt quàmprimum hęc omnia conficiantur. Mediolani, 22. Iulij. 1433.

PHILIPPVS *Maria Dux Mediolani, &c. Papiæ, Anglerięque Comes, ac Ianuæ Dominus. Sicut pro danda nobis & muneribus nostris tranquillitate & quiete pacem amplexi sumus: ita omni studio, & exacta diligentia quęrimus & intendimus omnia prorsus abstergere ac præcidere*

quæ

quæ generare poßint in nostris populis dissidia. Proprium est enim dominorum & Principum ea semper animaduertere, quę ad salutem & commodum sociorum & beneuiuendi formam attineant. Sentientes igitur in ciuitatibus ac locis nostris aliquando fieri conuentus inter plures variasque familias, quæ sub eorum modis & formulis nouas affinitates ineunt, ac faciunt se omnes ijsdem cognominibus nuncupari; & cognoscentes apertè conuentus huiusmodi non esse laudabiles, licèt umbram quandem boni prę se ferant; tandem potius diuisiones & ciuiles discordias, quàm fructum aliquem parituræ sunt. His literis nostris edicimus, atque decernimus, quòd tales conuentus cuiusuis generis existant, per, & inter subditos nostros nullo modo, nullaque ratione, vel causa fieri debeant, absque venia nostra & speciali indulgentia, sub indignationis nostrę pœna, nec non sub mulctis nostro arbitratu auferendis. Mandantes vniuersis & singulis officialibus, & subditis nostris, quatenus hoc ipsum decretorum nostrorum describi faciant. Med. die. XXIII. *Maij.*

DVX MEDIOLANI FRANC. BARBAVARÆ, & Opicino de Alzate.

DILECISSIMI *nostri, quicquid dicat Leo de Taliacocio, nos de Thoma de Campo fregosio bene sentimus; neque persuadere nobis possu-*

mus, quòd aliter quàm bene debeat operari. Nihilominus laudamus, vt dicta illius quā diligentißimè obseruari faciatis; & si præter ꝙ desperamus, aliquid attentauerit, ex quib. fides eius in dubiū vocetur, id quod opportunū fuerit, faciatis, ita vt nihil mali agere poßit; sed gerite vos ita cautè & prudēter, ne ipse veniat in suspitionem, ꝙ de eo malè sentiamus, ne postmodum in deterius ruat. Placet, quòd Reuerend. Cardinalem Rotomagensem honorificè exceperitis; omnia mihi probata sunt; benè est quod me certiorem feceritis. Mediolani, Die 13. Martij. 1433.

DVX MEDIOLANI FRANC. BARBAVARIAE & Opicino de Alzate, & officialib. Ianuen.

DILECTI *nostri, sentimus, quòd in negocio componendæ claßis segniter vos geretis ob subortum quendam rumorem firmatæ pacis. Miramur quòd vos incertis rumoribus ab inceptis desistatis, aut minus diligenter agatis, quicquid agendum est, cùm certißimi esse poßitis, quòd si pax confecta esset, vobis & quidem imprimis eam notā fecissemus. Oramus igitur vos iterū, atq; iterū, vt omni studio, cura, & diligentia ad exornandam classem incumbatis; neque vos deterreat, aut quouis modo retrahat causa pacis; quia nec conclusa est, nec de conclusione spes habetur. Florentini enim, consilio Baptistæ de Campo Fregosio & Ioannis*

Ioannis Ludouici de Flisco, nunc innouant, quòd Pontremolum, & omnia quæ illi de Campo Frigosio & de Flisco tenere solebant, restituantur; cui petitioni, cùm inhonesta sit, tam pro bono nostro quàm illius Magnifi. vrbis nequaquam assensum præstare decreuimus. Nullam ergo spem in pace ponatis, sed classem amplam & firmam parate quàm maiori properatione fieri potest: nullus locus sit moræ, ne hostes nos imparatos offendant. Agite, vt magnanimos & prudentes viros decet; nos maximam spem in vobis posuimus. Mediolani. Die VII *Aprilis.* 1433.

DVX MED. FRANC. BARBAVARIAE. & Opicino de Alzate, & Ancianis Ianuæ.

DILECTISSIMI, *vt superioribus literis scripsimus, maximè cupientes, vt Ianuenses nostri Venetijs captiui liberarentur; non expecto exitu consilij iam capti, quod nimis longum videbatur, misimus ad Illustriss. Dominium Venetorum solemnes oratores nostros, D. Andream Barth. Imperialem, & Ioann. Franc. Gallinam, vt cum ipso Dominio per liberatione omnium captiuorum tam suorum quàm nostrorum ordinem & modum apponant. ipsum D. Andream Barth. ad hanc legationem elegimus, quòd visus est ratione patriæ ad eum optimè conuenire. neque dubitamus, quin in liberatione dictorum captiuorum cum ipsis Vene-*

tis benè conueniunt. habent enim latißimas habeans à nobis. & si præfatum Dominium suos apud nos detentos, in quibus adsunt multi viri prestantes, charos habuerit, missioni nostrorum consentiet, maximè quia plures ex suis habemus. Considerantis igitur, quòd accessus Domini Damiani Pallauicini, quem Venetias mittere volebatis, non est opportunus, imò posset in solutione dictorum captiuorum maiores difficultates adducere: quò maior sit instantia, eò minus interdum obtinetur; decreuimus, vt ipse D. Damianus Ianuam reuertatur, quod vobis ad excusationem sui enarrare libuit, vtque intelligeretis, quibus consilijs adducti cùm domi detinuerimus, vobis pollicentes nihil nobis magis cordi futurum quàm captiuorum uestrorum solutionem, cum ex sola occasione ipsorum liberandorum paci consenserimus. Mediolani. Die VIII. *Iulij.* 1433.

DVX MED. FRANC. BARBAVARAE, & Opicino de Alzate.

QVATVOR *à vobis literas habuimus de ornanda classe, sicut etiam Blasius de Axereto retulit. Mihi gratißimum fuit intelligere rationem & diligentiam, quam adhibuistis pro inducendis ad vota nostra ciuibus. Volumus, vt assentiatis, quòd ipsi ciues ad nos suos oratores mittant, pro vt eos decreuisse sensimus: illud tamen date ope-*

ram, vt qui venturi erunt, fide & beneuolentia erga nos perpensi sint, ac tales qui in classe comparanda, nequaquàm à voluntatis nostra dissentiant. Quò citius ergo id curabitis, eò nobis gratius erit. Datum Mediolani, 1433. Maij. 1433.

DVX MEDIOLANI, FRANC. BAR. & Opicino de Alzate.

OPTIMA est sententia ciuium illic nostrorum, de attrahendis & complectendis omnibus recessuris ex locis Agri Pisani qui reip. Florentinæ ex pace restitui debent. Sed, vt prudentissimè dicis, non sunt ea de causa edicta publica facienda, ne Florentini propterea conquerantur. Commissis ergo edictis, date operam, vt quicunque ex ijs locis illuc venturi sunt, amicè colligentur & humanè tractentur, cùm in concessione immunitatum; tum in alijs quibusvis: ad hæc, eos clam certiores faciatis per nũcios, de propenso erga eos animo Ianuensium, vt ad veniendum proniores fiãt. Mediolani, XVIII, Maij, 1433.

DVX MED. FRANC. ET OPICINO.

AVDIVIMVS Quæcunque scripsistis de longo colloquio habito cum D. Andrea de Biute: fuitque nobis iucunda lectio literarum vestrarum,

rum, id officij mihi gratissimum fuit. Neque enim melius dici potuisset, neque de amico erga regem Aragonum animo tanta referri poterant, quanta sunt. Vt igitur consilium ipsius D. Andreæ sequamur, decreuimus Regi aliqua scribere de pace cum Venetis & Florentinis nuper inita, vt intelligat nos erga Maiest. suam eo animo esse, quo semper fuimus & meliori, si tamen melior esse possit; & præterea ipsum Regem hortari ad præsidia & opem sacro concilio ferendam, sicut ipse D. Andreas laudare videtur: nanque, vt tu probè nosti, posset ex ipso concilio multo fauores cõmodaq; sentire. Verùm si quando contigerit ipsum D. Andream ex Catalonia redire, nomine nostro ei plurimas gratias habebitis. Mediolani, XXI. Maij. 1433.

IISDEM.

QVICQVID *affirmant ij ciues nostri Ianuenses, nos prorsus proposuimus, & volumus, vt non modò naues onerariæ, sed & triremes exornentur. Cùm satis in hoc genere animũ nostrum prospicere potueritis: detis igitur operã quibuscunque rationibus & instetis diligentissimè, vt negocium ornandæ classis absoluatis. Videtis enim æstatem imminere, & multum nobis temporis ad conficiendas res deperijt. non ita segniter agunt hostes nostri: ij omnia iam in promptu*

ptu habent. Mediolani. 18. Aprilis. 1433.

IANVAE DVX, & CONSIL. SENATVI populoque Mediolanensi.

QVAMPRIMVM *nobis nunciatum est de obitu Illustriss. Philippi Mariæ Ducis, cogitare cœpimus quæ coniunctio animorum, & peruetusta amicitia sanctè quidem, ac religiosè seruata nobis cum Mediolanensi populo intercesserit. qui secundis rebus nostris lætari consueuerat, clades aũt & incommoda quasi sua iniquissimo animo ferebat: venitque in mentem instare tempus, quo de amicorum beneuolentia periculum faciamus, absq; eo, quòd alios rogamus, cum vltimi amici amicorum commodo omnia deferre debeant, quæ vel vtilitate vel adiumento esse possint. Itaque, & si iure mirari possumus, nihil nobis literarum allatum esse, easque summa cupiditate expectamus: tamen optimum duximus vobis consilia nostra deferre, & ita quidem omnia, vt nihil prorsus excludamus consilium, operam, auxilia, demum quæ nostra sunt, pro incolumitate saluteque vestra vobis polliceamur; eaque, vt hoc sibi persuadeant, etiam atque etiam oramus, erit humanitatis officijque vestri rescribere; quid potissimum agamus. Nam nos, perspecto animo vestro, nihil prætermettimus quod à nobis perfici possit; mirũ est quãtopere literas expectemus. & quoniã igno*

tum

tũ nobis, quæ forma imperij illi nobilißime vrbi data sit, id persuasum maximè habeatis, quòd quascumque rationes resp. sibi delegerit, nos id vt prudentissimè constitutum non modò comprobabimus, sed & pro tuendis rebus vestris, tanquã pro salute nostra, laborabimus. Ianuæ. XVI *Augusti.* 1433.

DVX MEDIOLANI, PAPIÆ ANGLERIAEQVE Comes, ac Ianuæ dominus, Ianuensibus.

AVDITE *quàm pulchrè Deus Opt. Max. rebus nostris faueat, quantoq; causæ nostræ iustißimę sit adiumento. Hesterna die, matutino tempore, classis nostra potẽs & fœlix contra nauẽ maximã hostium prope Padũ prodijt, super q̃ aderat egregius gener, & filius noster, Franc. Sfortia. Vicecomes, & spectabilis Nicolaus Picininus de Perusio, Imperator noster, viri profectò magnanimi & fortißimi cum nobilißima nostrarũ gentiũ acie, ipsumque hostile nauigium ad Cremonam tanto ordine, tantaque vi agreßi sunt, vt illud quàmprimum euicerint, captis etiam maioribus, quos Galeones appellant, quatuor exceptis, qui miserè euaserunt; qui capti sunt, munitissimi erant gentibus & multarum rerum copia; interceptis etiam nauibus minoribus quàm pluribus comeatibus oneratis. Vt igitur gloriosum & triumphale munus nobis Dijs immortalibus primùm, deinde virtutæ nostrorũm acceptum ferimus, volumusq;*

vobis impartiri. Facite in oppidis & vicis vestris decerni supplicationes triduo, animisque lætis & præsentibus estote.

DVX MED. FRANC. BARBAVARAE
Vic. Ducali Saonæ.

INTELLEXIMVS *Dominicum quendam Grauarium, Alexandrinum ciuem, dudum à locis nostris absentem, decedentem ex Monteferrato profectum Venetias, deinde Romam; nunc verò per viam ripariarum Ianuæ Monteferratum iter suum direxisse, nonnulla inquirens & gerens contra dignitatem & imperium nostrum. est autem vir proceri corporis, macer, habens latos & magnos pedes: quod ad faciem attinet, est ruffi & albi coloris, caluus frontem, balbutiens, & naso aquilino. Cupientes igitur eum in manu habere, damus tibi id oneris, vt in quibuscunque locis apponas viros diligentissimos, qui eum prætereuntem sistant, capiant, ad nosq; quàmprimum deducāt. Mediolani. Die* XVIII. *Octobris.* 1433.

Dux Med. Franc. Barbauaræ Vic. nostro, Saonæ; nec non Reuerendiss. Episcopo, & Antianis ciuitatis Ianuæ, ac Saonæ.

NVPER *intelleximus collata fuisse signa maxima contentione animorū die dominica post festum corporis*

corporis Christi, bello illato ab Vssitis hæreticis Boemiæ, quo prælio tredecim millia Vssitorum ceciderunt, interempto etiam Imperatore eorum, & alijs duobus supremis authoribus & principibus factionis. nec non semptingentis ex ipsis captis; ex nostris verò ducenti tantum desiderati sunt. Hoc tam fœlici nuncio quicumque de fide nostra benè sentiunt, lætari debent. Volumus igitur hoc fœlicißimo rerum euētu decerni triduanas supplicationes. Mediolani, Die XXIII. *Iunij* 1433.

Dux Ianuæ, & Officium prouisorum Bapt. de Bœno, & collegis legatis apud Mediol.

ACCEPIMVS *priores literas vestras, Papiæ datas, die* XXII. *mensis; quæ significabāt alias prius literas à vobis ad nos datas fuisse, quas nunc intelligimus perijsse dolo, aut incuria tabellarij. Secundæ quoque literæ vestræ, die* XXIII, *&* XXV. *Mediolani datæ significant etiam alias prius literas scriptas, quæ etiam nunquam ad nos perlatæ fuerunt: atq; ita dum ratiocinamur, quot accepimus, tot perierunt. quod ideo à vobis ignorari noluimus, primùm vt literæ posthac cautius committantur; deinde vt si quid erat in literis illis, cuius ignoratio posset rebus discrimen afferre, curetis id, quicquid erit, literis iterare. Has postremas non modò raptim non legimus, imò nulla est in eis syllaba, quam non semel atque iterum versa-*

versauerimus. Verum quò magis illas excutimus, eo vehementius miramur tres illas petitiones populi Mediolanensis. ante omnia mirum est, quod prudentia sua dubitare videatur, oppida, quæ multis seculis quietè possedimus, nostra esse: deinde quòd quantacumque modestia fuerit illius reip. querela, conquestaque sit, quòd terras nostras receperimus, quasi alijs licuerit nostra occupare, & capta detinere, nobis verò non liceat hæc ipsa vindicare. Postremò nondum intelligere potuimus, quid Mediolanensis resp. intersit exquirere, quo iure has terras receperimus, nisi forte hæredem se facit Illustriß. Ducis defuncti. quod si est, testamentū proferat. Et tamen, quia de iuribus Nouarum grauiùs dubitare dicuntur, vt sciant Mag. illi Senatores, nihil ambire, quod nostrum non sit, si vnquam in huiusmodi sermonem incideritis, volumus eos certiores faciatis Nouas huic reip. vendidisse Ioannem Marchionem Montisferrati pretio aureorum XVII. *mill. quod oppidum cùm diu possessum sine vlla controuersia fuisset, nobis à Ioanne Balcario Duce primo subtractum est; qui post multos annos non modò illud nobis reddidit, sed de illo liberalem insuper donationem nobis fecit. Sunt hæc apud nos publica documenta, quæ ideò non mittimus, quia de salute ac firmamento illius reip. maior quàm de iuribus Nouarum hoc tēpore nobis cura est. Atq; vtinam adeò tranquillæ, & in tuto positæ res illæ forent.*

rent, vt eiusmodi disputationem tempora exigerent: misissemus ad vos chyrographa, vt si quis ex ijs dubitasset, omnem prorsus hæsitationem exueret. Sagittariorum petitio rectè à vobis gesta est, vt neque assenseritis, neque repuleritis eam. Si enim cætera parari ac perfici videremus, non recusaremus pro salute ac libertate illius populi aliquid oneris, aliquid etiam impensarum subire: ingens verò illa pecuniarum mutuatio nos profecto vsque ad admirationem commouet: quo enim pacto nobis ageretur, si fame macerati, valloque & obsidione cincti, auxilium à Mediolanensibus peteremus? Nobis, dono Dei Opt. Max. tuta sunt omnia, nullum terra, nullum mari bellum gerimus. offerimus illi populo amicitiam nostram, auxilia, opemque; & ita quidem offerrimus, vt hæc nullo pretio vendicemus. Vnde est igitur, vt qui nihil petimus, sed ultrà pollicemur, quasi redemptioni subijciamur? an forsam illud nomen Gallorum, quod aliquando etiam Romanis formidini fuit, nos quoque terrere debuit? Falluntur, qui ex hoc nobis terrorē incutere opinantur. Nos Christianißimum Francorū Regem ita quidem & veneramur & colimus, vt non metuamus; neque aliquid est, ex quo à preclariß. illo Rege lædi mereamur, cùm sciamus ab eo mirum in modum amari. Quas ob res volumus, vt non expectetis has vobis minas rursus incuti, sed vos vltrò dominos auditores vestros, & præfectos alloquamini, eosque etiā

nostro nomine certiores reddatis, summam nobis ac propè vnicam esse cupiditatem libertatis & amplitudinis suę. Ad quam tuendam augẽdamque, si arbitrantur tutum esse vtileque consilium cum Rege Excell. fœdus percutere, nulla eos nostra ratio deterreat. Quicquid enim libertati suæ conducet, erit omni tempore iucundissimum nobis. Attigimus, vt arbitramur, eas partes literarum vestrarum, quibus iure responsum debebatur. venimus nunc ad eum articulum, qui vel moram, vel aduentum vestrum respicit. Quocirca dicimus, non videri nobis rem minimi ponderi, si hoc temporis discessum vestrum permittamus. Multa sunt enim, quæ possunt quotidie superuenire, quibus pręsentia illic vestra prodesse plurimum possit; digressusque vester, nisi cum ratione fieret, facilè posset suspectos rumores non sine pernicie parere. Rursus cogitamus, moram illic vestram non parum obesse posse, præsertim si quæ dona dextra porrigimus, sinistra accipiantur. In hac autem dubitatione positi, ad hanc omnes sententiam inclinauimus: ꝙ si vel capitanei, vel alij magistratus illi reipub. præsidentes, vel si egregij ciues etiã magistratum nõ gererẽtes, vel si ille Franciscus Comes morã illic vestram laudarit, vos inde iniussu nostro nequaquam discedatis. Si verò quispiam tardationem illic vestram multi faceret, nec eam vobis suaderet, hoc tũc casu volumus, vt DD. præfectos, & saltem XII. *ex nobilioribus ciuitatis alloquamini,*

quibus synceritatem animorum vestrorum ad studium & salutem suam aperiatis, eamq; solam causam fuisse profectionis vestræ: nos in consilio nostro optimo perseueraturos fore; & si quid euenit in quo possimus rebus suis prodesse, id nos factorum testimonio probaturos. Iisque, & eiusmodi persuasionibus animos eorum impleatis, quibus paratis arbitrio vestro & moram & reditum relinquimus. Hoc tamen vos iterum, iterumq; monemus, vt si redire statueritis, ita sanè veniatis, vt intelligamus non desiderium patriæ, aut liberorum; sed probabilem rationem vos huc attraxisse. scitis quanta res agatur, quæ pericula rebus impendeant. Scelus esset hoc tpe priuata cõmoda publicę saluti ꝑtulisse. Nos nisi virtuti vestræ confideremus, hoc profectò arbitriũ nunq̃ vobis cõmitteremus. Si inde excedere ac regredi decreueritis, relinquite istic Franciscum Vernatiũ, qui omnia quotidie q̃ diligentissimè exploret, & eorum, quæ gerentur, nos faciat certiores, quo ad vestro consilio adiuti rebus illis aliter consulemus: vos quantum patriæ debeatis, prius cogitate, quàm de vestro reditu quicquam statuatis Ianuæ. XXVIII. Augusti. 1447.

PIVS PONT. II. ad ARCHIEP. IANVAE.

PIVS *episcopus, seruus seruorum Dei, Venerando fratri, Paulo archiepiscopo, et Duci Ianuę, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ducatum*

patriæ

patriæ tuæ omnibus ciuium suffragijs te assecutum scribis, eumque per nostram benedictionem confirmari petis, Admirati sumus consilium tuum qui eius ciuitatis temporale imperium acceperis, quæ plures omnibus vrbibus Italiæ tumultus & seditiones quotidie mouet, nec vllum diù rectorem, Ducem ve patitur: & tu anno superiore quanta sit tuorum ciuium constantia in te ipso didicisti, qui cùm ab eis ad hunc ipsum principatum fuisses assumptus, non tam citò magistratum inijsti, quàm deponere coactus fuisti. Nobis quidem eodem ferè tempore & assumptio tua & depositio nunciata fuit. quid nunc futurum sit, ignoramus. Huc accedit rei nouitas: nunquid idē homo duas gerere personas possit. an absit sanguinis effusio nescimus. Tamen quòd archiepiscopus ante te alius, ut inquis, ducatum inierit, maximam esse causam oportet, quæ hanc nouitatem induxerit, forsam expert si sunt Ianuenses sæcularia imperia iniusta esse, & atque inde tot rerum mutationes oriri putantes, ad te confugerunt sperantes abs te meliùs & mitiùs gubernari. Magna tibi est bene agēdi necessitas imposita: nisi rectam iustitiæ lancē tenueris, nisi vim prohibueris, nisi paci & ocio consulueris, nisi modum prauis cupiditatibus imposueris, nisi tè ipsum & tuos stipatores in honesti fræna redegeris, non stabit imperium tuum, breui dominaberis vrbi, nec regnum Ianuæ tantùm, sed & sacerdotalis muneris honorem non sin e maximo dedecore amittes:

Si tamen eijciaris, & non peiora tibi contingā, vt sunt ante oculos domestica exempla. Vide quid agas, non eadem est & sacerdotalis & sæcularis imperij ratio. Paternam & omni clementia plenam esse pontificalem administrationem oportet, non tyrannidem; multa in sæculari dignitate ferunt homines, quæ aborrent ab ecclesiastica: quæ in laico pusilla & leuia extimabantur dilecta, in clerico maxima & grauissima iudicantur. Sacerdotes, quorum vita veluti speculum inferioribus est, non modò à malis operibus abstinere, sed omnia mala declinare oportet, quæ quoquomodo suspitionem mali ferunt. Vide quem gradum ascenderis. si potis es piè & iustè imperare, ac non subditos solùm, sed & te ipsum coercere, si vales virtute iniquitatem euertere, si pro commodo communi, non libidinis tuæ explendæ causa ducatum accepisti, si ad tutandam religionem aduersus impios Turcas animū geris, deuouere pponis, & iniuriam proximi non quæris, confidentes ritu & iuxta leges tuæ ciuitatis, tum demum hoc tibi imperium demandatum est. & quòd, vt polliceris, vtiliter populo tuo preeris: illum tibi, & tuis ciuibus, & vniuersæ reipublicæ Christianæ in nomine Sanctæ Trinitatis benedicimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, pridie Calendas Februarias. 1463. Pont. v. anno.

MORBASANVS *habery yessi cum fratri-*

bus

bus suis Corali Iusbacchi Imperatores Organi collaterales & in partibus Achaiæ domini, Magno Sacerdoti Romanorum iuxta merita dilecto. Nuper auribus nostris intonuit, quòd in partibus Italiæ ad preces populi Venetorum in basilicis vestris fecistis edicta, quòd quicunque contra nos, nostrósque arma capeßeret, suorum in hoc seculo remißionem peccatorum, eísque beatam vitam promittitis in futurum. cuius rei veritatem oculata fide perspeximus per aduentum quorundam peditum cruciferorum, qui nuper in eorum nauibus transfretarũt. Propter quod admirari cogimur vehementer, quia, dato quòd à summo Tonante vobis data sit potestas etiam absoluendi animas & ligandi; tamen ad hoc procedere maturiùs deberetis, neque Christianos, maximè Italos crucis signatos inducere super nos, cùm secundum quod patres nostri antè dixerunt nobis, populus noster Turcarum innocens fuerit mortis & iniuriæ Christi vestri, & terras & loca vestra Sancta nos non possideamus: imò populum Iudæorum semper odio habuimus, habemusq́;. & quia in annalibus & cronicis nostris audiuimus ipsi proditoriè, & per inuidiam eundem Christum vestrum Hierosolymis traditum præsidi Romanorum, quem cruci affixit: insuper miramur nostro maximo dolore, quòd surgat Italia contra nos, cùm latens amor nos ad eos amandos alliciat, & quòd ipsi priscis illis temporibus à Troianorum sanguine oriundi sunt. Scimus

enim Antenorem, & Aeneam, vel de Priami sanguine genitos, vel Troianos saltem, in cuius locum nos etiam ducti sumus, & Imperium in partibus Europæ tenemus, & iuxta promissa quæ à Diis vestris patres nostri habere noscuntur, Troiam magnam instaurare intendimus & vlcisci sanguinem Nestoris, ac Ilionis ruinam nobis Græcorum Imperium subiugando, & Deæ nostræ Palladis fatum punire. Insuper, quia intendimus Cretam & alias maritimas insulas nostro Imperio vendicare: iccirco prudentiam vestram requirimus, quatenus diplomatibus vestris per Italiam missis ad instantiam Venetorum silentium imponatis, non prouocantes amplius sub pietatis specie populum Christianum, cùm nos erga ipsum nullum bellum religionis causa geramus. Cum enim nihil nobis referat, si Christum colitis, quia & nos ipsum credidimus prophetam, neque nos ex lege ipsius, pro vt audiuimus, potestis ad credulitatem compellere. Si autem lex, vel discordia orta est inter nos & populum Venetorum, hoc accidit, quia per vim & nullo iustitiæ muniti colore, iamdudum quasdam insulas maritimas & alia loca suo imperio subiugarunt; quod diutiùs perpeti non possumus, cum futurum tempus nostræ promissionis instet, propter quæ, & alia potestis meritò ab inceptis desistere, & imprimis cum audiuerimus ipsum populum fore alienum à moribus & vita Romanorum. Alioquin si ab incœptis vestra pruden-

tia

tia non desistat, ampliare curabimus vires nostras sumpto Diui Imperatoris Orgami, aliorumq; Orientalium Regum auxilio, qui simulant hodie se dormire: quorum præsidijs adiuti armatoribus multis millibus non modò cruciferis vestris resistemus, verùm, si contra nos Italiam, Germaniam, Galliamq; concitetis, intendimus vos omnes retundere &c. Anno Mochometi. mensis Calcubij.

MAONENSES CIVITATIS, & INSVLAE Chij, Romano Pontifici.

ET *si videmus, Beatissime Pater, maximis nostris periculis nos obiectos furori Mochometi Turcarum regis, qui in omnes Christianos promiscuè arma sumpsit, hucusque tamen quadam animi alacritate sæuas illius minas, & illatā plurima mala ideò perferebamus, quia certam conceperamus spem, Christianos clade tam nepharia acceptā, pia arma sumpturos, & summo consensu ac faciliore euentu hostem infidelem atque nimium insolentem oppressuros: cumque in dies grauiora ab ipso capiti nostro imminerent, non aliter eadem soliti eramus pendere, quàm vt quoddam commune Christianorum incitamentum ad vindictam accelerandam. Quibus rebus spem nostram fouentes, omnibus artibus & præsidijs contra eius vim nos muniebamus. Sed heu nimis longam spem, o Christianorum arma nimis dilata; si quidem omnibus*

quiescentibus iam oppugnamur, iam ingens vis, & rabidus furor in nos conuersus est. Nos erimus in eo nunc occupati, Sanctissime Pater, vt vestrae Sanctitati explicemus, emissam nuper in nos classem, & damna plurima illata; Illud potius est praesentis terroris, illud instantis, & maximi discriminis, quòd inspecta loci opportunitate, primo proximo vere, eadem classis auctis viribus, & comparatis bellicis operibus, quaeque ad oppugnationem pertinent, in nos est reditura; quod ita fore non vano rumore, sed certis authoribus comperimus. Contra quos impetus vt perstare possimus, fidelis quidem & constans animus non desperat: sed quotae sunt vires nostrae, quonam pacto sine communi Christianorum auxilio tam modica colonia defendetur? quae licèt parua, quanti tamen sit momenti omnibus Christianis transmarinis haud ignotū putamus, cuius ruina plurimos in eandem secum traheret calamitatem. In tantis igitur nostris & aliorum Christianorum periculis ad Vestram Sanctitatem sapientissimam confugimus, quam non dubitamus diuina prouidentia hoc potissimum tempore ad Apostolicam sedem assumptam, vt suo impulsu & authoritate vniuersalis fides & Christianorum decus instauraretur. Apud eandem, quas presens necessitas expremit, preces fundimus, obsecrantes, vt causam nostrā & Christianorum foueat, captū ortus ne deserat. Christiani concitētur, sumantur arma, quae si nō ita statim inferri terra,

marique

marique possunt; at illud saltem maritimi auxilij non denegetur, quo tantisper hanc paratam vim ferus hostis contineat, & nos salui esse poßimus. Hæc ita fieri non maximi laboris esse putamus, & Apostolicæ authoritati non difficile. Conseruantur autem non Græci, non schismatici, sed Italici generis antiquißimi Christiani, qui semper Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ pio affectu & deditì & obsequentissimi fuerunt. in quorum tutela aliorum pericula propulsantur. Quòd si ea infelicitas esset, vt tam iustæ preces apud Christianos deperirent, Iesum Christum, dominum nostrum, iudicem inuocamus, vestram Sanctitatem testantes, nos impiè à socijs Christianis destitutos pro fide tamen vsque ad extrema pericula pugnaturos, paratissimi semper omnibus obsequijs B. V. cuius pedes humiliter exosculamur. Ex Chijo. die. XIIII. Aug. 1455.

PETRVS FREGOSIVS, DVX IAN.
Regi Aragonum, & utriusque Siciliæ.

COGITANTES, *quòd bella aduersus nos sępenumero, Serenissime ac Excellentißime Rex, iniustè tamen suscepisti, magnitudinem animi tui, etiam si plura forsitan cupit quàm capere possit, admirari & extollere aliquando potuimus. Sed vbi apertè deprehedimus nullam inter nos belli causam esse, nisi si tuos mouet prædæ auiditas, id indignum tanto Rege, nemo est qui nesciat. non admirari*

mirari tamen non possumus sapientiam tuam, cùm per ætatem, tum rerum grauißimarum vsu tam periculis edoctum totiens aduersus nos malè expertam fortunam tuam rursus velle tentare: eò magis, quò uos tot veteribus, totque recentibus iniurijs, quot tua Maiestas nobis intulit prorsus abiectis, summique Pontificis tui cõsilio & precibus moti, superiore anno ad inducias semestres peruenimus; in quo & si pro fide tanti Numinis & pro nostra animi æquitate ac in tuam amplitudinem deuotione iam animum tuum ad tranquillitatem, pacemque confirmatum credidimus: existimauimus pericula Turcorum, quibus sine tua & nostra pace tutò satis occurri non poterat, non modò seruandæ paci, sed augendæ inter nos beneuolentiæ prodesse posse. Nam cùm sciremus hanc animi tui esse magnitudinem vt in gerendis bellis vera gloria constituta esset, oblatum tuæ Maiestati hostem esse videbamus, cum quo non humanam modò, sed celestem gloriam posses adipisci: in quo gerendo, & si per te potentißimus videbare; nos propitios ac omnino obsequentes tibi habere potuisses. Quæ igitur, sapientissime Rex, causa excitare te, aut compellere potuit, vt rursus, & tam repentè bellum aduersus nos in tot Calamitatibus orbis Christiani susciperes, vbi nihil a nobis non modò agi, sed nec cogitari videres quod tuæ amplitudini, tuæque dignitati obesset? At saltem si tanta nobiscum pugnandi cupiditas te mouet, quæ

certè

certè mouere non deberet; quomodo fœderis percussi inter nos oblitus es, vt priùs triremes ad nostra damna præmiseris, quàm id modo aliquo denunciatum nobis fore volueris? Est ne hæc fides tanti Regis vt triremes tuæ, quas paulò antè amicas, hospitesque, & omni conmeatu, ac humanitate plenas a nobis dimiseremus, vix portu nostro egressæ ad nostra damna discurrere non erubuerint? quis est inter Christianos Principes qui tam iniustè tam repentinè bellum suscepisset? Rex es, qui multa per ætatem tuam expertus es ita, vt per fœlicitatem tuam, qui te diligunt & qui te non norunt, plerumque possint extollere, qui ve nullius consilio indigere videare. Sed memento tamen, nihil tam firmum ac stabile esse cui periculum non sit ab inualido. Hæc iam laborum vitæ tuorum pars superest, vt quam pugnando gloriam adeptus es, pace demum & ocio magis quàm diuturnis laboribus seruare possis. Plura Reges pacis artibus iustitiaque, quàm armis adepti sunt; & plures fuere, qui iniuriam inferentes plerumque sunt ab impari hoste superati. Si tamen vllam Maiestas tua querelam deferre velit, habes Pontificem, sunt Reges; sunt alij Principes, quorum consilio omnis nostra controuersia derimi possit. Quod si fugis, tu ipsemet iustè an iniustè facias, facilè iudicabis. Si nos, vt cœpisti, lacessere nō desines Deū fidei, & causæ nostræ testem iudicemque obtestantes salutæ nostræ ita consulemus, vt huius suscepti consilij Maiestatem

tuam aliquando pœniteat. Ianuæ, die. XVII. *Iulij.* 1455.

ALPHONSVS, REX ARAGONVM, PETRO Fregosio Duci Ianuæ.

QVI *vos fortasse non norunt, si modò aliqui sunt in terris, qui vos non norint, poterunt ij quidem metu, aut aliqua admiratione affici. ego verò qui totiens iactantiam vestram, totiens leuitatem atque perfidiam expertus sum, non solùm quod scribitis neq; magnifacio, neq; formido: sed is potius sum, cui facere videamini quod impudica mulier solet: quæ si semel pudorem ex animo abiecerit, postea in castasque probasque obiectare adulteria non desinat. Et si vobiscum verbis contendere animus non sit, respondebo tamen abundè satis pro tempore literis vestris. quò mortales atque immortales omnes intelligant, me nequaquam bellum contra nationem Ianuensium in præsentia suscitasse, cum qua & amicè & benignè viuere perpetuò, nisi nobis publicè fiat iniuria, decreuimus; imò verò pro ciuitate Ianuensi, id est, pro optimatibus, summisque viris, ac ciuitatis flore, qui vestra vi atque opera extorres degunt. Nos contra fœdifragos triremes nostras immisisse, pro illis, inquam, quos multis ante hac experimentis inspectos sciremus firmos ac constantes publicè & priuatim in proposito perstitisse, humanitatem ac iustitiam colere*

lere consuetos, quos haud dubiè speramus, si nostris aspiciis, nostraque ope in vrbem restituti rempu. capessant meliùs fidem, gratitudinem, fœdus, pacem, & decus omne nobiscum seruaturos. At primum omnium, si qua vobis præteritarum rerum memoria extat, primam & secundam inter nos pacem vestram auaritia atque perfidia violatam inuenietis; sed vt nimis veram omittamus, & adhæc recentiora, de quibus querela & controuersia est, veniamus, precibus vestris demum factum est, vti Calixtus Pontifex maxime nos ad inducias vobis ineundas compellerit; quæ res tametsi parum duratura pro vestris moribus mihi videbatur, tamen Pont. D. nostro potius parens volui, quàm de fide vestra parum confisus videri. sed nec illud præsertim Gotardo dictante iactare debuistis, pacem scilicet inter nos factam consilio & precibus Pontificis mei. aderat Gotardus quidem ipse, tunc legatus vester, cùm episcopus Atrabatensis communi omnium legatorum nomine, diserta quidem oratione me oraret, vt Ianuenses quoque in generalem pacem susciperem: cumque ego responderem, Ianuenses pro sua perfidia pœna potiùs quàm pace dignos videri, exclamasse Gotardum, Quis non viderit? genibus prouolutum tua nos saltem clementia, o Rex humanissime, communi hac pace dignos efficiat. Factæ igitur, Gotardi precibus, sed interuentú Pontificis induciæ, fœdus ictum, cumque Pontificis saltem autoritate aliquid dici susten-

tari

amiciciæ etiam cum improbis seruare, si modò errorum & expilationum aliquando pigeret, pæniteretque. Illud autem admirari satis non possumus, quomodo Turcarum pericula nominare vos non pudeat; quippè qui probè scire debeatis, quo de genere Christianorum sint, qui prius illos ex Asia in Europam onerarijs nauibus precio & singulari auaritię adducti deuexerunt; qve vbiq; terrarũ conatus oẽs Regũ, Ducumq; Christianorũ pro viribus subuertant, Machometanis quotidie tela, arma, tormenta, comeatum contra ius fasque subministrando: rursum & hoc nosse debitis, qui non cũ Turco contra Christũ perpetuò ferè coniurantes expeditionem nostram, quantam in ipsis est, impedire conẽtur. Nam per immortalem Deum, quid aliud est pacem inter nos, initam hoc tempore, quàm Turcorũ causam agere, quàm Episcopum abiurare, quàm Chirstianorũ omnium exitium optare? viderit Christus, ipse, cuius causa agitur, nos semel atq; iterum pacem Italiæ summa diligentia procurasse, atque firmasse, cùm ob alias causas, tũ vel maxime quò Christianorum in Turcas faciliores essent conatus, atque animi alacriores; quod quoniam per vos nũc, o Dux, octoque uiri Ianuenses, disturbatum iri palàm est, in vos conatus nostros, velut in Turcas in Italia exortos conuertamus oportebit, nec prius ab incæpto destituri sumus quàm vos, Christo ipso adiuuante, supplices Deo vero reddamus: nec minus, Christo Duce, & in Turcas Asiaticos expeditionem

ditionem, quam semel suscepimus, excutituri sumus, palàmque facturi, nos ea tantùm cupere, quæ facilè assequi aut capere valeamus. Postremò nos haudquaquam præterit victoriam alternam rem esse, nec hominum robore, sed Dei Opt. Max. arbitrio constare. Iccirco cecidisse aliquando, vt ab inualidis fortiores vincerentur, plures à paucioribus. vos contrà latere non debet, fortiores, vt plurimum, euadere solere, si iustam præsertim Deoque acceptam causam sustinent: quòd si victoriæ alicuius recordatio vos subit, memineritis simul & in ea fœderis violati, vt quantum ex victoria lætitiæ, tantum ex perfidia mæstitiæ contrahatis; posthac verò vobis persuasum sit, non dolo, aut perfidia amplius, sed armis atque iustitia vincendum esse, Datum in castro nostro nouo, Neapoli, x. Augusti. 1456.

PETRVS, DVX IANVÆ, REGI ARAGONVM.

COGITANTIBVS *nobis, quàm incertus & fallax esse rumor soleat, æquum visum est, vt eos motus, quos vtero dudum conceptos hæc tandem ciuitas peperit, Maiestas vestra ex nobis certius, quàm aliunde cognoscat, vt si quod erit, quod nostris de rebus vel cogitandum, vel intelligendum sit, ex minus vera hominum affirmatione falli non possit. Cùm exploratũ haberemus multa multos in perniciẽ reipublicæ nostræ moliri, idq; hominũ genus*

nus in dies magis magisque augeretur; statuimus temporum necessitati obtemperare, illorumque furore paulisper cedere. Itaque cùm 28. Iulij arci Castelleti præfecissemus fratres nostros, Pandulphum, & Thomasinum tradita illis trecentorũ prope millium manu, primis tenebris vrbem reliquimus., ternasque triremes, quas instructas habuimus, paucis comitantibus statim conscendimus. inde tranquillo mari vecti Segestum oppidum in Orientali ora positum tenuimus. interim omnis aduersariorum factio, haud exiguum equitatum, magnas mercenarij militis copias, nec minora agrestium hominum agmina secum trahentium intra vrbem accepta est, nec multò pòst, cùm de instaurandis publicis rebus agi ceptum esset, exortis, vt assolet, inter factiones discordijs, qua ratione componi posse non videbantur, ad vim & ad arma concursum est. ita non discedentibus modò principibus factionum, sed inter sese mutuò pugnantibus, tandem prima mensis huius die in ipso Solis exortu, Ianuensem in portum delati sumus; quo cognito multi aduersariorum discordias execrati in partes nostras transire cæperunt. Expositis igitur in terram copijs quas ea classe nobiscum aduexeramus, fratris nostris, qui mox nobis occurrerant coniuncti aduersarios adorti sumus, quibus breui fusis ac fugatis intra pauculas horas palatio quoque publico potiti sumus. Cumque aduersarij tota in vrbe nobis cessissent, ignotum omnibus

est, & abiectis mox armis, pax ciuitati restituta. Hic fuit, Illustrissime Princeps, ciuilium bellorum exitus, quod tertium intra diem nullo prope sangui ne, nulla ciuitatis clade sedatum est. Caterùm & si haud dubitamus, omnia Maiestatem vestram intra tempus egisse quæ, pacta sunt, nullo tamen regio scripto liquet authentico nobis fuisse ab ea rati ficatas inducias, quas non suo tempore comproba uimus: & quicquid pepigimus intra statutam diem præstaturi sumus, ex quo Sublimitatem vestram precamur rescribi ad nos iubeat quid sup ipsa rati ficatione sit actum, qui sumus semper ad omnem gloriam vestram magno studio parati. Ianuæ. 1455. die 4. Augusti.

BELLISARIVS TOTILÆ .S.D.

SI *hoc bello victoria potitus fueris, Romamque deleueris, rem non alienam, sed tuam perditum ibis: sin victus eris seruata vrbe Roma, gratias immortales, deleta verò humanitatem nullam à victore expectare debes.*

FRANCORVM REX. TOTILAE.S.D.

SI *ad amplitudinem regni tui ac rerum gestarum gloriam respiciam, dignus profectò eras, cui tutò filiam meam vxorem darem. Sed illud sæuitiæ ac improbitatis me penitus deterrebat, quòd*

te

te perditissum regum Romanam vrbem omnium præclarißmam incendere ac euertere non puduerit. Tantum enim abest, vt filiam meam tibi despondeam, vt tu etiam tanti sceleris aliquando pœnas mihi daturus sis.

MARICVS GOTHORVM REX, Honorio Imp. Rom.

GERITVR *bellum prope Rauennam ab hinc triennio varia fortuna, maxima vtriusque exercitus clade, quod libidine, Stileonis, Ducis tui, nobis indictũ est. Nos Italiam non vastaturi, sed habitaturi venimus: nec erat cur Stileo, Dux tuus, spe nouarum rerum, te ad hoc bellum sollicitaret. non satis mihi constat, maiore ne auaritia, an odio & perfidia huic bello se immisceat. Peto igitur abs te (quando nobis Italia excedendum putas) eam saltem Galliæ partem copijs nostris incolendam dari iubeas, ad quam Sueui, Alani, & Burguadiones ducibus, Vandalis irrupturi sunt. nam & satius est, te ex amicitia nostra aliquos fructus capere, quàm ex simultatam detrimenta aliqua sentire; quandoquidem militum nostrorum robore ijs populis Imperio tuo minitantibus egregiè ac fortiter occurram, efficiamque, vt prius amicitiæ nostræ fructus, quàm fœderum nostrorum certos nuncios habeas. Vale, prope Rauennam, in castris nostris.*

HONORIVS ROMANVS IMPERATOR, Stilconi.

PETIIT à me per literas humanitatis plenas Alaricus, Gothorum Rex, vt sibi in Gallia id loci habitandum darem, quod propediem Sueui, Alani, Burguandionesque ingentibus copijs occupaturi videntur. Ego verò Regis illius amicitiam ac fœdere tanti facio, quanti ijs periculosissimis temporibus fieri debet. Video enim, si tot Barbarorum exercitibus, qui nostris ceruicibus imminent, occurrendum sit, totum Imperium nostrum in discrimen vocari. Statuas igitur diem, qua Alaricus cum exercitu Italia in Galliam excedat, cui des velim eam potissimum partem prouinciæ incolendam, quę hostium incursionibus ac direptionibus exposita est; illudque te moneo, vt fidei, ac diligentiæ semper memineris. Vale, Constantinopoli.

GALLA PLACIDIA, HONORIO, AC Theodosio Iuniori. S.

IAMPRIDEM intellexistis Stilconis Ducis perfidia, & Gothorum virtute captam ferè totam Italiam, vrbemque Romam post longam & grauem obsidionem in manus Alarici Regis deuenisse. Ego verò quā primùm mihi licuit, dedi operā, vt cædibus & rapinis aliquādo tēperaretur, & vt nomē

Romanæ vrbis vnà cum aliqua libertatis specie viueret. Nam & Romanis magistratibus opera nostra vrbs reddita est. Illud etiam effeci, vt (si quando pacem ac fœdera probetis) in tanta Imperij vestri, ac rerum perturbatione, ab armis desistatur. Quod, vt probetis, vos & moneo, & etiam atque etiam rogo. Spero enim futurum, vt Alaticum virum nostrum, Regem optimum, vestraque affinitate ac beneuolentia dignum iudicetis. Valete.

AETIVS PATRICIVS THEODORICO REGI.

DVM mutuo odio ac bello implicamur, Attila, Hunnorum Rex, innumerabilibus copijs Pannoniam, Romani Imperij prouinciam, occupauit, Macedoniam, Mysiā, Achaiā, & vniuersam Thraciam ferro ac flamma vastauit; tantaq; Imperij incrementa accepit, tantos exercitus cõparauit, vt breui omnia vnico haustu absorbere posse videatur. Hęc cùm ita sint, optimum & vtriusq; saluti vtile fuerit, vt nos cõmuni impensa ac periculo illi occurramus. Si enim Alanos, Burgundiones, Francos, Saxonesq; auxiliares copias habeamus, facilè & regna nr̃a tuebimur, & pulcherrimas Romani Imperij prouincias de hostium manibus recipiemus. Quod si quamprimùm capescere arma paribusque auspicijs bellum hoc gerere neglexeris, vide, ne quando volueris vires illius imminuere, minimè possis. nam tanta est Regis illius tum sæuitia, tum regnandi cupiditas,

vt huic totus terrarum, illi vniuersus hominum cruor satis esse non possit. Vale. Romæ.

AETIVS PATRICIVS CONSVLIBVS Romanis.

MAXIMIS *itineribus in Galliã veni, legionesq; nostras ad Tholosam cũ Theodorico Resigotharum Rege ac cæteris coniunxi: quod vbi primùm Attila resciuit, relicta Aurelienſi obſidione, propius nostros exercitus acceſſit, ac copiam pugnandi fecit. Sperabat autem barbarus hoſtis prælium ſibi ex ſententia euenturum, cùm per Vatum reſponſa fortunam belli ſciſcitatus, cædem Imperatoris legionum noſtrarũ ſperaret. Pugnatum eſt magno ardore animorum, diù neutra acie inclinante, aut cedente: ſed tanta hoſtium cædes facta eſt, vt montium cadaueribus ſepti videremur. Verùm nox ſuperueniens pugnam diremit. ad centum octoginta millia hominum in acie vtrinque ceciderunt, victoresque maxima gloria euaſimus, ita tamen, vt Theodoricus egregiè pugnans in altero cornu ceciderit, Attila fractus & fugatus in ſua regna ſe recepit. Thuriſmundus, Theodorici filius quam primùm receſſit, veritus ne cognita parentis nece, à fratribus regno ſpoliaretur. nos verò reliquias exercitus inſtauramus, ac ſperamus fore, ut pacata Gallia & prouincijs omnibus ac longo ocio quiete fruamur. Valete, ex caſtris, ad Tholoſam.*

PRISTVS THEODOSIO IVNIORI IMP.

TANDEM *transmißis ingentibus fluminibus, & superatis montium iugis altißimis in Scythiam deueni, aulamque Attilæ regis attigi. is habitat vicum instar amplißimę ciuitatis, in quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata visuntur, quarum tabularum compago ita solidum mentitur, vt vix ab intento oculo poßit iunctura comprehendi. Triclinia ambitu prolixiore distincta, porticus egregiè ornatas ac dispositas; area verò atrij ingenti ambitu cincta, vt amplitudo ipsa regiam domum ostentet. Rex Attyla incessu est superbus, huc atque illuc circumferens oculos, motuque corporis ingenium ac barbariem demonstrat. bellorum est amator, sed ipsemet non magnopere manu, promptus consilio satis maturo. Supplicibus immitis fauens, ac fouens eos, quos semel in fidem & cliẽtelam accepit: forma breuis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis aspectu, simeo naso, tetro colore, originis suæ signa præseferens: is demum mihi totus visus est; is belli apparatus, vt terris & imperijs omnibus cladem minitari soleat: nam & quingenta hominum millia in aciem educere posse prædicant. Hæc volui te præmonere, vt scires periculosum tibi bellum imminere, cui quibus viribus occurrere valeas, tu pro tua prudentia videbis: ego verò quanto ocius potero*

has literas subsequar, corāque plura dicam. Vale.

THEODORICVS OSTROGOTHARVM
Rex, Zenoni Imperatori Constantiñ.

MVLTIS *maximisque tuis erga me officijs quanti amicitiam nostram faceres cognoui, eaque imprimis ratione, quod mihi equestrem statuam ex ære in rostris erexeris, patricium declaraueris, exercituique nostro stipendia amplissima dederis, Verùm cùm mihi iampridem nunciatum sit, Italiam totam Odoacri armis cessisse, diuque in contumeliam Rom. Imperij eam prouinciam detineri; mihi gratissimum feceris si me, cum exercitu ad deturbandum Odoacrum regno Italiæ proficisci patiaris, mihique perueteri necessitudine tibi coniuncto huiusce profectionis author fueris. Cur autem id tibi minus placere debeat, non video, vt amico potius quàm hosti Italia pareret, cùm Vesigothæ Sueui, Alani, Vandali, Burgundiones, Eruli, & Turingij, tum Italiam, cùm etiam Galliam, Hispaniam, atque Africam ferro igneque vastauerint. Hæc tecum pluribus non agam, ne tuæ erga me beneuolentiæ diffidere videar. Vale.*

THEODORICVS OSTROG. REX, ZENONI
Imperatori Constantiñ.

AD *statutam diem ex Pannonia castra mouebam*

bam, cùm in Noricis Strapilia Gepidarum Rex armatus mihi fit obuiam: hunc primùm prælio fudi ac fugaui; eodem fermè tempore Busarim, Bulgarorum Ducem, mihi infestum deleui; quamprimùm verò Italiam attigi Odoacrum apud Soricium, Aquileiæ flumen, cum instructo exercitu obuium habui, quem etiam cruento tamen prælio vici. Is ad Padi vada & loca munitissima delatus aliquantisper subsistit; ego Veronam vrbem dedentibus se ciuibus recepi, Odoacrem in campis patentibus Veronæ subiectis secundò fudi. Victus Odoacer Romam petens à populo Rom. exclusus est, suburbana loca incendens, Rauennam se contulit: per legatos tentauit animos populorum, ad cuius partes multi accolæ Padi fluij, & Astuphæ præfectus Flamminiæ Aemiliæque transierat. demum Ticino mouẽs Rauennam cõtendi, vrbemque, ac hostes ea obsidione cingo, vt aliquando sperem ex sententia huic diutino bello finem impositurum. Vale, in castris prope Rauennam.

THEODORICVS OSTROG. ZENONI Imper. Constantin.

NIHIL *est, quod desidiæ me accuses, quòd nimis serò de ijs quæ hìc geruntur, te certiorem faciam: multa ad te rumor ipse attulit. Id scias velim, me diù ac multùm in hac Rauennæ obsidione laborasse: ea enim fuit huiusmodi, vt sæpenumerò ab Odoa*

cro eruptione facta de fortunis omnibus dimicandum fuerit. Verum tamen bis & fractus & in vrbem coniectus est. Totum triennium in hac obsidione consumpsimus, hostis hortantibus eum ciuibus se nobis dedidit. ego quamprimum urbem ingressus sum, de Odoacro ac filio supplicium sumpsi, qui agros incenderat, vrbes euerterat, tantumque vbique locorum humani sanguinis effuderat. Hæc volui nescius ne esses. Vale Rauennæ.

THEODORICVS OSTROG. ITALIAE Rex, Clodoueo Francorum Regi.

MIHI *nunciatum est, te collatis signis in agro Volgadensi cum Alarico genero meo dimicasse, eodemque prælio egregium adolescentem mihique coniunctissimum cecidisse, quod pro eo, ac debui ægre molesteq; tuli. Nihil enim erat, quod me maiori molestia afficere posset, quam videre hinc socerum meum, inde generum armis decertantes, quorum vel victoria vel casus mihi peracerbus futurus esset. Erat tamen Alarici iustior causa, ex quo fit, ut te iure optimo accusare ausim, cum adhuc nullā satis dignā rationē mihi fingere potuerim, qua tu ductus optimū adolescentem, generum meum, regno ac vita spoliaueris: ad cuius iniuriam vlciscendam pietas amorque singularis orbi nepotis me plurimum mouet, nisi tu te sponte tua regnum illi ac fortunas omnes prius restituas. Peto igitur*

tur abs te quàm diligentissimè, vt ei auitum regnum, omniaque reddas; nam & id dignitas tua, & innocentissimi pueri ratio æquissima postulat. Quod si quamprimùm efficere ac curare neglexeris, dabo operam, vt tu, qui me iampridem generum deuinctissimum expertus fueris, hostem maximè infensum cognoscas. Vale.

IVSTINIANVS IMP. AVGVSTVS, Theodato Gothorum Regi.

CVM *memoria repeto, quibus te officijs Amalasiunta Regina affecerit, quamque liberaliter post obitum filij te consortem regni delegerit; non possum non ingrati animi tui indignitatem accusare, quem non puduerit mulierem omnium maxime memorabilem, optimis disciplinis ornatam, multarumque linguarum cognitione imprimis claram, in insulam Vulsinensis lacus relegatam interficere, ac excarnificandam alijs dare. Vide tu, quem ego te philosophum appellem, & qua ratione Platonem diuinum iectari dicam. Profectò si aliquem Deum vltorem scelerum superesse existimasses, nūquam tanti sceleris tibi conscius, Theodate, fuisses. Tu tamen tantæ cædis abs te patratæ aliquādo Dijs immortalibus, & mihi pœnas dabis.*

BELLSARIVS IVSTINIANO IMPERATORI.

SVPERIORIBVS *literis, quàm fœlici nauigatione*

uigatione vsus essem, te certiorem feci, paucisque denique insulam Siciliam de hoste recepi. Dumque ibi aliquot dies commoratus essem, mihi nunciatum est, Theodatum à suis interfectum, Vitigemq; in Gothorum Rem delectum. Ego verò è Sicilia soluens, in Campaniam veni, ac vrbem Neapoli vi cepi. inde verò Romam cum exercitu properans vrbem ingressus sum, tantumque terroris hostibus incussi, vt omnes relictis mœnibus & portis Rauennam confugerint. Sed cùm mihi significatum fuisset Vitigim multis legionibus ac ferè centum millibus armatorum Romam aduentare, cum aperto Marte nequaquam ei par esse possem, mœnia vrbis vallo ac fossa quàm celerrimè muniui, obsideri tota vrbs iampridem cœpta est. Quæ cùm ita sint peto abs te, vt habito veteranorum militum delectu pro rei magnitudine exercitum ad obsidionem soluendam mittas. nihil est enim, quod quinque millibus hominum obsidionem soluere ac Gothos profligare speremus. Tota spes est in præsidio ac celeritate tua. Igitur pulcherrima prouincia Roman. Imperij agitur, ac gloriæ certissimus triumphus. Vale, Romæ.

SYMMACHVS ROM. PONT.
Theodorico Italiæ Regi.

POSTEAQVAM *in locum demortui Anastasii suffectus sum, nunquam per improbitatem Lau-*

rentij

rentij mihi diuinam rem curare licuit. nam tumultus in Senatu ac populo concitatus est, & adhuc percrebescit. ad hos sedandos indictum fuerat Rauennæ Concilium, vbi vno omnium consensu te etiam audiente, mihi locus Rom. Ecclesiæ adiudicatus est. Sed cùm Romæ concitatis populorum animis maxima incendia misceri viderentur; missus est ad hos sedandos Petrus, Altini Episcopus, qui etiam nobis viuentibus Romanæ Ecclesię præesset; ille verò ne dum incendia extinguere, sed nec Ecclesiæ nobis à Deo creditæ, rem vllam contingere potuit, centum & viginti Episcoporum cõcilio idem Petrus ac Laurentius damnati sunt, vbi omnia crimina, quæ mihi ab improbis viris obijciebantur, innocentia mea dilui, ac frequenti senatu liberatus sum. Verumtamen cùm adhuc aliquid supersit reliquiarum, quod diuina & humana perturbet; peto à te (quod commodo tuo fiat) vt iter tuum Romam matures, desque operam, vt perditorum hominum audacia aliquando cohibeatur. Quod si minus commodè fieri poterit, malo me imperio abdicare quàm rempub. funditus Christianã euertere.

HORMISDA ROM. PONT.
Iustino Imper. S. D.

MISERAM *iampridem legatos ad Anastasium tuum, vt dissidia nostra de religione ac sacris rebus conciliarem; quos ille legatos contra ius gen-*

tium maxima contumelia affectos e a conditione à se reiecit, vt naui quassa & rimosa in Italiam recta redirent, nec vllum Greciæ litus contingeret. Hac iniuria deterritus diu ac multùm dubitaui, qua ratione potissimùm mihi tecum agendum foret. Verebar enim, ne Campano Episcopo ac cæteris legatis meis, quos ad te destinaueram, aliquid huiusmodi eueniret. postremo virtus tua, amorque erga nos singularis, adde etiam Theodorici nostri regis testimonium effecit, vt eos ad te mittere non vereremur, à quibus viris optimis, deque tota Christiana republica benemeritis in omni genere nihil est quòd expectare non debeas; idque tibi persuadeas, nos in illos authoritatis, gratiæ, ac amplitudinis nostræ vim omnem effudisse, eosque esse huiusmodi, vt doctrina, pietate, ac rerum vsu pares ijs nullos facilè comperias. Vale.

THEODORICVS ITALIAE REX, Iustino Augusto.

VIX *ferre possum clamores & eiulatus multorum, qui fortunis ac rebus omnibus dispoliati quotidie nobis sese offerunt, auxilium fidemque nostram implorant. Cùm autem diligentius casus & eorum calamitatem sciscitatus fuissem, eos ita malè mulctatos abs te audiebam, quòd Arrianos & à Rom. Ecclesia desciscentes comperisses. Ego verò has quæstiunculas nunquam tãti feci, vt prouinciarum*

uinciarum & Imperi incendia inde excitari debere iudicem. Quare abste humanissimè peto, vt horum Arrianorũ causam mitiori ratione tractes, eosque quàm commendatissimos habeas, quorum salutem ac incolumitatem quanti faciam, Ioannes Romanus Pont. Theodorus, & duo Agapiti coram meo nomine tibi declarabunt. Quòd si secus atque debes, erga illos animatus fueris, ac vsque ad internicionem insectari volueris, id pro certo habeas, me omnes Italiæ Ecclesias Romano Pont. fauentes demoliturum, deque sacris & religiosis viris seuissimè supplicia sumpturum: idque tum in vltionem innocentißimorum hominum, tum ob tuendam dignitatem nostram efficiemus: quæ incommoda, si euenerint, ea potius ingenij tui pertinaciæ, quàm seuitiæ nostræ ascribenda erunt. Vale, Rauennæ.

AMALASIVNTA ATALARICO filio, Gothorum Regi:

NIHIL *vnquam mihi antiquius fuit, quàm te doctrinis & moribus optimis instituere: sed per procerum, Ducumque tuorum improbitatem id nunquam licuit ex sententia mihi efficere. Existimarunt enim rudes homines Regem suum sub præceptore minimè esse debere; arma tibi magis quàm omnes disciplinas vsui futura prædicant. Hæc satis iniquo animo tuli; nam scientiarum optimarum cognitionem tanti, quanti amplissimos Thesauros,*

semper

semper feci. Verumtamen cùm animaduerterim ætatem, simplex ingenium tuum, ac vtriusque fortunam proditorum hominum audaciæ obnoxiam esse, iniuriæ quamprimùm obuiam eundum duxi, perditissimaque quorundam hominum consilia anteuerti, qui odia & simultates inter nos insigni pietate coniunctos diseminabant, quæ quasi præsentissimum venenum nos vnà cum Imperio facilè perderent ac euerterent. Rauennam igitur maximis itineribus contendi, caprisque aliquot noxijs, de ijs supplicium sumpsi, nihilque prius duxi, quàm de ijs omnibus te quàm certiorem facere, monereque, vt ab huiusmodi viris & insidijs quantum per ætatem posses, caueres. Lubrica est ætas, amplitudo Imperij ea est, vt sapientissimum virum, multis etiam septum consilijs præcipitem agere poßit. Tu autem fili caue, exiſtimes te vlli quàm mihi chariorem esse. Vale.

THEODORA AVGVSTA SYLVERIO Roman. Pontifici.

QVANTI *fecerim semper Anthemium episcopum nostrum, te facilè intelligere arbitror, cùm & exilium illius molestè tulerim, & omnes calamitates viri optimi iam pridem maximæ curæ mihi fuerint. Sed hæc omnia illi incommoda agapiti Rom. Pont. iniuria potius, quàm sua ipsius improbitate contigerunt: Verùm cùm multa mihi*

de

de pietate, tuaque erga nos beneuolentia dicantur, peto abs te mirum in modum, vt Anthemium fortunis, & pristinæ dignitati suæ restitues; hoc æquitas ipsa, hoc tota vrbs, aulaque nostra tota, sibi abs te condonari petit. Ego verò polliceor tibi, inmeque recipio, eundem gratum, Christianum, innocentissimumque virum ita se gesturum, vt nunquam pœniteat te liberalitatis ac clementiæ tuæ. velimque tibi persuadeas, si illum pristinæ fortunæ restitueris, me tibi deuinctissimam futuram: sin durius aliquid te cogitare, precesque nostras aspernari intellexero, id memineris me preces huiusmodi ad vim, & iniuriam esse conuersuram. Tu verò quod optimum, & saluti tuæ maximè vtile fuerit, decernas. Vale. Constantin.

SYLVERIVS ROMANVS PONT. Theodoræ Augustæ.

PERMOLESTAE *mihi fuerunt literæ tuæ, quibus Anthemium, perditissimum hominem, sacerdotio, patriæ, ac fortunis omnibus restitui petis. Nam nihil est omnium rerum, in quo minus voluntati tuæ morem gerere possim, cùm homo hæreticus iustis sententijs damnatus & noxius liberari sine scelere, & maxima perturbatione non possit; quem tantum abest, vt restituendum existimem, vt ob pertinaciam suam grauiori etiam supplicio afficiendum putem. Quibus enim satis dignis pœnis*

plecti possit, qui populos fidei suæ commissos, doctrinis, & prauis opinionibus, quasi veneno ne cauerit, vrbemque omnium florentißimam suo dogmate perdiderit? Quare ab amplitudine tua etiam atque etiam peto, vt ne hoc à me petas, quod nec dignitas tua, nec vllas ratio sacrarum rerum fieri patitur, id tantùm ad vim, & minas, tuas breui dicam, me tanti honorem Dei Opt. Maximi, tanti salutem animi facere, vt necis etiam pœnas non pertimescam. Vale Romę.

NARSES DVX, IVSTINIANO IMPERATORI.

CVM *mihi nũciatum esset, Theiam Gothorum Regem Nuceriam dedentibus oppidanis recepisse, eò copias, & robur exercitus conuerti, atque ad eius conspectum deueni, vterque exercitus medio flumine secernebatur, cuius pontem hostis occupauerat, per paucos dies multis leuibus certaminibus, & varia fortuna, demum totis viribus pugnatum est, in quo prælio Theias ipse confossus interijt, ea pugna vsque ad noctem intermissa non est. Cùm Gothorum reliquiæ acriter pugnando aliquas pacis conditiones sperarent, ijs petentibus pax ita data est, vt quæcumque oppida in tota Italia detinerent, restituerent Gothi; duas tamen vrbes Galliæ Cisalpinę, Lucã, & Forum Cornelij reliquas habeat; Sed & illas nullo labore propediem capiemus. Hæc victoria huiusmodi est, vt Gothorum*

Imperium

Imperium prorſus exciſum ſit, nomenque etiam propediem interiturum, quod annos ſeptuaginta duos in hac prouincia cum maxima gloria floruit. 100. millia hominum deſiderati ſunt. paucos autem, qui tantæ cladi ſuperfuerunt, non Gothos, ſed veriùs Italos appellare poſſumus. Hæc ad te pauciorıbus eò ſcripſi, quòd de ijs omnibus multorum verbis certior fieri melius poteris. Vale. Nuceriæ.

NARSES DVX, IVSTINIANO IMPE.

POST *inſignem pugnam, quæ ad Nuceriam facta eſt, cùm prorſus nihil belli Gothici ſupereſſe exiſtimarem; ecce tibi Gothi, qui trans Padum erant, Lucem, & Fortum Cornelij inſtaurarunt, præſidia impoſuerunt, & Duces Teobaldi in belli ſocietatem ſibi aſciuerunt. Properè eò cum legioni bus acceſsi, ad fluuium Auſerim caſtra poſui, cohortesque aliquot ad Forum Cornelij ire iuſsi. vtraque vrbs acriter obſeſſa eſt. Luca ſeptimo menſe capta, Forum Cornelij paulò pòſt expugnatum eſt, & ob ciuium improbitatem ſolo æquatum. reliquiæ tam diuturni, & varij belli tum veteranorum virtute, tum Dagiſtei Ducis egregia opera ſublatæ ſunt. ac ita ſublatæ, vt nihil ſit, quod à Gothorum armis perpetuò timeamus. Totum id bellum tametſi decem et octo annorum laboribus ac impenſis geſtum ſit, tamen tantum gloriæ tibi penes vniuerſos futuris etiam temporibus comparauit,*

vt Romanorum triumphos, & Itali nominis gloriam vnus viceris. Quæ omnia prospera ac fælicia tibi faxit Deus optimus maximus. Vale. Lucæ.

AVRELIANVS DVX, CAROLO VIII. Gallorum Regi.

EGO *iampridem commodo & iudicio Amplitudinis tuæ Nouariam cepi, quantumq; in me fuit, gloriam Gallici nominis defendi ac tutatus sum. Sed cùm ita rerum euentus ac incerti casus tulerint, vt hæc vrbs duobus exercitibus hinc & inde obsideretur, rei magnitudo effecit, vt meam & tot fortissimorum militum salutem tibi cõmendarem. Pertinet enim ad publicam Gallorum existimationem & ad dignitatem imprimis tuam, Nouariam defendi, ac ab obsidione liberari: in quo si aliquorum improbitate vel in curia, & flagitiosis consilijs deserar, Itali acceptæ cladis memores crudeliter erunt sæuituri. Nouarienses, qui summæ fidei sunt, & milites qui summæ constantiæ laude aspera omnia paterentur, propter comeatus inopiam iam prope ad rerum omnium desperationem deuenerunt. neque vlla re magis eorum corpora atque animi sustinentur, quàm certa spe tui aduentus. Si exercitum à Vercellis admoueris, & hostes quos iam ad Terrum profligasti ex composito aggressus fueris, nos continuò cum octo millibus pugnacissimorum hominum erumpemus, egregioque*

facinore

facinore edito victoriam ingeminabis. Hoc te Nouarienses omnes, hoc te Heluetij, Antiusque ipse: hoc etiam atque etiam Ludouicus Salassus rogat: quorum salutem tăti, quăti dignitatem fortunasq́; tuas facere debes. Vale. Nouariæ.

CAROLVS VIII REX GALLIARVM, Aureliano Duci.

MVLTA *me ad salutem tuam & sociorum hortantur, vel affinitas, qua mecum arctè coniunctus es, vel milites de me optimè meriti; quorum virtuti tantum debeo quantum soluere difficile est Accius nuper ex Heluetijs pedites & è Gallia equites cataphratos in supplemĕtŭ exercitus. spero ea auxilia quàm maturè ventura: quæ vbi applicuerint, extemplo castra mouebo, daboq́ue operam nauiter, vt Itali fœda fuga obsidionem soluant; vel si opperiri nostrum aduentum velint, maximo suo incommodo Gallorum virtutem iterum experientur. Tu interim Nouariensibus, Antio Ludouicoq́ue Sallasso meis verbis salutĕ ac præsidium pollicearis. Vale. Vercellis.*

Narses Albouino Longobardorum Regi.

NVLLVS *est, qui nesciat quantis laboribus ac periculis pro tuendo Imperio & in Italia & vbiquelocorum decertauerim, qui tametsi Gothos,*

aliasque gentes consilio armisque euicerim, inuidia tamen, perditorumque hominum audacia, me oppugnari serò tandem animaduerti. nam & Sophia Augusta Iustino suasit, vt Longinum patricium mihi successorem mitteret, fore enim melius, inquit impudens mulier, vt me Eunuchum ad dispartienda inter ancillas pensa reuocarent. His affectus contumeliis non possum non toto animo commoueri, eoque magis, cùm videam seruatam à me pulcherrimam prouinciam, libidini, auaritiæque hostium meorum committi. Sed cùm diu animo voluissem, qua potissimum ratione Italiam è faucibus sceleratorum hominum eriperem: tu mihi imprimis dignus visus es, cui hanc nobilissimam prouinciam quasi de manu traderem. Quare te etiam atque etiam hortor, vt quàm maximis poteris copiis quamprimum Italiam petas: nã tibi polliceor, in meque recipio fore, vt nullo labore, nullis impensis amplissimo hoc Imperio potiaris. quòd si huiusce cæli clementiam, agrorum fertilitatem, collium amœnitatem, vrbium magnificas ædes, diuitias, opes aliquando cognosces, huic nullam prouinciam comparandam duces. ego vt primùm copias tuas aduentare sensero, Neapoli mouens clientum necessariorumque præsidio tibi accurram efficiamque, vt latissimas vias ad hoc regnum adipiscendum ingrediaris: Vale, Neapoli.

PRAEFECTVS

PRÆFECTVS VRBIS ROMAE, MAVRITIO IMP.

CVM *Romana vrbs parente ac pontifice orbata esset, communi omnium consensu Gregorius Gordiani senatoris filius Pont. factus est, qui licet monachus genus vitæ ab omnibus curis amotum sibi iampridem delegisset, mores optimi viri, doctrina, virtus denique singularis ac prope diuina effecerunt, vt nolentem inuitumque sacerdotes populusque Romanæ Ecclesię illum præficerent. Nos verò memores, qua beneuolentia, ac familiaritate idem Pont. tibi coniunctus esset, maiori alacritate eum abste comprobari postulamus. hoc profectò vtrique nostrum gratum fore confidimus. Sed iudicium nostrum de Gregorio abste laudari tam erit nobis iucundum, quàm quod iucundissimum. Vale, Romæ.*

ISABELLA VICECOMES, FERDINANDO Auo, ac Alfonso patri Regibus.

SCIO *vos, qui & claritudinis Aragoniæ domus & regiæ dignitatis memores semper fuistis, nunquam me prolem vestram atque in sinu vestro educatam Ioanni Galeacio fuisse desponsuros, si quem paterno atque auito Imperio, quum per ætatem licuisset successurum arbitrabimini, eum exacta adolescentia, liberisq; susceptis, ambitiosissimo*

atque sæuißimo patruo seruiturum putassetis. Ludouicus enim non iam patruus, sed immitis & atrox hostis, nunc primùm apertè, quod multis antè annis longa gubernandi consuetudine allectus percupidè semper affectauit, Mediolanensis Imperij sceptra solus obtinet, & cuncta cum vxore ad arbitrium moderatur; ipse Principum legatos audit, belli, pacisque fert leges, & denique necis ac vitæ vectigalium, atque ærarij supremam habet potestatem: nos miseri ab eo circumscripti & destituti ab omnibus, cùm solis rerum inanium titulis decoremur, in obscuro luctuosam ac miserabilem vitam agimus, solicitique etiam de salute, quæ Imperio ac honoribus amissis reliqua est, nisi maturè opem feratis, duriorem in dies afflictis rebus exitum opperimur. Eripite, obsecro, natam, generumque vestrum erumnis his: & si vos diuina atque humana iura permouent, si qua iusticiæ, & pietatis, si qua denique in illis vestris regijs animis pristini decoris cura residet, libertati atq; Imperio restituite. non desunt nobis studia optimorum ciuium. in Ioanne Galeacio animus viget curarum atque Imperij capax, veteres amici, qui nunc Tyranni sæuitiam reformidant, promptum ac fidelem ex occasione operam nobis tacitè pollicentur, atque omnes peregregia erga nos voluntate ciuitates existunt, quibus ille inusitata & prægraui acerbitate pecuniam imperauit. postremò Dij ipsi immortales scelerum vindices, nobis non deerunt. si vos qui

alienißimis etiam misera atque indigna seruitute oppressis prædio esse æquum & regium semper existimastis, sanguini vestro, & iustissimæ causæ minimè defueritis. Valete. Ticini.

PELAGIVS ROM. PONT. Iustiniano Imp.

TANTA *est clades vrbium Italiæ, tam magna incendia, vt iam nullus sit locus impetu & iræ Totilæ regis immunis. Is Tyberi transmisso Beneuentum petiit, eamque vrbem mœnibus spoliauit; Neapolim, & Cumas obsedit; Apuliam, Lucaniam, atque Calabriam recepit. Duces tui vrbes sibi creditas inter se partiti sunt. Ioannes Romam, Bessas Spoletum, Cyprianus Perusiam, Iustinus Fesulas, Constantinianus Rauennam accepere; quorum libido & auri amor vsque adeo creuit, vt ipsi præsides tui expilando prouincias, Gothorum sæuitiam æquare videntur. Nos Romanæ vrbis excidio eò magis timemus, quòd obsessam Neapolim esse in maximo periculo intelligimus. Hæc cùm ita sint, vt saluti reliquorum paucorum prospiciatur, peto abs te, vt quàm citissimè ac maximè poteris nouas legiones, Ducesque fide ac virtute præstantes, in Italiam mittas. Nam si diutius præsidia expectentur, acriusque oppida premantur, vereor, ne conatus omnes vani irritique censeantur. Iis verò perditissimis temporibus tota*

spes

spes nostra in Deo optimo maximo, virtuteque tuæ sita est: qui si quicquam de tua diligentia curaque remittas, de Imperio Romano, deque Italo nomine actum iri videmus. Vale. Pataui.

DIOGENES LEGATVS, IVSTINIANO IMPE.

POSTEAQVAM *Bellisarius Italia excessit, Imperium multa & maxima detrimenta accepit. Nam & Perusia quamprimùm Gothorum armis cessit, Calabria, atq; Apulia amissa est: vrbs Portuensis in hostium manus deuenit; denique ad hæc accessit obsidio Romanæ vrbis; quam tametsi tribus millibus veteranis millitibus egregiè tueamur, tamen angustia rerum omnium & ciues, & milites miserè afflictantur, facileque fieri potest, vt annonæ caritate, & reliquarum rerum penuria, & longæ obsidionis tædio, vel ciuium, vel militum animi ad deditionem flectantur. Erit ergo prudentiæ inuictique animi tui afflictæ vrbi, Italiæque laboranti opem ferre. si enim hæc ita magna fundamenta denuo à Gothis iacta subsistant, tale ædificium construi ab ijs videre videor, vt omnia Gothorum imperio cessura facilè credam. hęc quanti facienda sint, tu videris. ego verò quod ad meas partes pertinet, dabo operam, vt ijs rerum difficultatibus diligentiam fidemque nostram imprimis probare homines, Dijque possint. Vale, Romæ.*

MAV-

MAVRITIVS IMP. GREGORIO ROM. PONT.

GRATISSIMAE *fuerunt nobis literæ, quibus nunciatum est, te in Romanum Pont. delectum fuisse. Sed totum id gaudium perturbabat rumor quidem obortus, te ab hoc sacro munere rei magnitudine maximè abhorrere. Quid, est quæso, in tanta rerum perturbatione, quod egregius præstantius, aut magis pium fieri possit? meminisse debes, non tibi ipsi tantùm, sed vtilitati hominum, ac diuino honori plurimum debere, quem semper tu te rebus omnibus spretis opibus, posthabitis voluptatibus atque omni ambitione, prætulisti. quòd si oneris magnitudinem reformidas, tota spes tibi in Dei Optimi Maximi præsidio collocãda est. Ego (qui meus in te amor) nunquam tibi nisi salutare consilium darẽ. tu te optime nosti, magistratus, imperia sacerdotiaque à Dijs immortalibus dari, tantique esse, vt vnius optimi principis pietate, innocentia, ac virtute vniuersæ prouinciæ incolumes firmæq; consistant. Reliquum ergo est, vt huic diuinæ vocationi aquiescas, reique pub. Christianæ curam gerere, & tibi de nobis, de toto Imperio, rebus, fortunisq; nostris omnia pollicearis. Vale. Constantinop.*

GREGORIVS PONT. ROM. MAVRITIO

PRAEFECTVS *Romanæ vrbis, cæterique cuiuscunque*

iuſcunque ordinis viri mihi ſunt locupletiſſimi teſtes quantum ab onere gerendæ Romanæ Eccleſiæ abhorrerem: ſed & literæ tuæ humaniſſimæ, preceſque quotidianæ me à propoſito conſilio deterruerunt, tantoque oneri ſuccedere voluerunt. Verùm cùm multa animum mihi angant excrucientque, id per quàmmoleſtum eſt, te paulò antè quandam legem Eccleſiæ libertati aduerſam ac perniciosam tuliſſe; quippè qui homines Romanæ militiæ aſcriptos, niſi finita militia aut mancos aut debiles Deo militare prohibueris: idem etiam Ioannis epiſcopi tui dementiam & fouiſti, & vniuerſalem patriarcham appellari cenſuiſti. In tantis rerum difficultatibus, niſi preſto mihi ſit Deus Opt. Maximus, ſuccumbam neceſſe eſt. nam & legem illam diuinis rebus imprimis pernicioſam prorſus tollendam cenſeo, & Ioannem audaciæ ſuæ puniendum arbitror. Quod verò ad mutuã pacem pertinet, ego ita illam probaui, vt nihil illa potius aut antiquius iudicauerim. Sed erit prudentiæ, amplitudiniſque tuæ, eum ab errore reuocare, legeſque impias abrogare quod ſi effeceris, tibi velim perſuadeas, dignitatem, Imperium, reſque tuas omnes Deo Optimo Maximo curæ futuras. Vale.

ESCHINES SENATVI. POP. QVE Athenienſi.

EGO *ad remp. acceſſi* XXXIII. *ætatis anno,* *non*

non per Iouem, ex ſcena, vt aiebat Demoſthenes, ſed & liberè ſcribere edoctus & ſtudijs bonarum artium mediocriter eruditus, atque ita in dicendo verſatus, vt me Athenis loqui deceret. neque hanc dicendi facultatem ad alicuius calumniam meditatus fuiſſe, aut, vt alicui ex ciuibus negocium faceſſerem, deprehenderer pecunia corruptus, ſeu contumeliam remiſiſſe, prorſusve contumelioſè tractatus fuiſſe; neque cauſam præſtiti, vt contemptui haberer, nec ciuium quemquam in iudicium traxi, præter vnum Timarchum, minuſque id prædico in conſpectu veſtro, quòd cùm grandem admodum pecuniarum ſummam capere potuiſſem, eas accipere noluerim; ſed quoad per leges licuit, pœnas ſumpſerim. Præterea Cteſiphontem rurſus cùm multa ab eo, multa ab Demoſthene paſſus eſſem, illicitæ rogationis detuli, æquiſſima alioquin per Deos accuſatione. Sed ne admirandum quidem eſt, ſi ſuperior quàm leges veſtræ & orationes meæ fuerit eloquẽtia à Demoſthenis: viſum autem fortè eſt ex ijs de quibus ante, Demoſthene delatus fui, longe quippe ijs maioribus propter quæ in præſentia ſuccubui. illud non paruum apud vos argumentum bene per me adminiſtratæ reipublicæ, quòd Demoſthene accuſante condemnatus non fuerim. Poſt hanc verò calamitatem id vel ſummæ apparuit vniuerſæ gratiæ, ne dum vobis, qui nam, vt reor, ipſe fuerim. Quis enim non nouit, quòd homines defuncti ſicut, & exules ab eorum patria eo

vel

vel maximè tempore mortis scilicet, & exilij, quibus fuerint moribus apparent, & quæ ipsi prius cęlauerant, illis è medio sublatis palàm conspici. multò enim magis ab eorum inimicis vellicantur, dum illis resistere nequeunt. qui uerò ob huiusmodi causa exulant, quòd hostibus semper adhæserint, manifestos prorsus faciunt suos mores, & quas aperto sententias in reipublica administranda secuti fuerint. Nam & qua de re calamitatē acceperint, & quo sint animo erga suam patriam, non dissimulanter disquiruntur: Nunquid quòd Philippo patriam meam tradiderim, & ita legationem fuerim ementitus aduersus remp. ut Macedonibus obsequerer? posteaquàm à vobis è vestigio exul recessi ad Alexandrum me contuli, eorum, quæ illi præstiteram gratiam reportaturus, & consultationis præmium ab eo accepturus. neque enim fieri potest, vt non videā Demadem in Boetia diuersoria habentem, & xx. iugera terræ arantem, aureasque fialas tenentem: Hegemonem verò & Callimedontem hunc quidem in Palla, illum vero in Berrhęa, & muneribus pariter condonatos, & honestissimis nuptijs condecoratos. Attamen neque ad Thebanos, neque in Thessaliam à vobis profectus fui, neque ad alium quemquam, apud quos me oporteret patriam maledictis violare, aut eam ab alijs violari audire. Verùm Rhodum appuli, ad hominum sanè vrbem, neque vobis per Iouem infensorum, neque qui alioquin odio habeant, qui neque

pro-

prope patriam suam remanent: his potius mihi similes esse videntur, qui pœnam illudunt, quam quod Ciuitatem reuereantur. Quapropter mihi necesse fuit, vel quam longissimè ab ea proficisci, ne quicquid eiusmodi & cogitationis ob oculos versaretur, quod mentem meam turbare posset, atque ne hìc quidem Rhodi scilicet mansisse viderer, paruum quoddam oppidum Amnum Stereæ delegi, vbi cùm iugera duobus talentis emissem, tot quippe, quot eum qui pecunia corruptus ad Philippum primùm, deinde posteriori loco ad Alexandrum defecerat decebat: quique Phocenses, ac Græciæ libertatem Macedonibus tradiderit. Hìc vitam dego cum famulis VII. & duobus vel solis domesticis, ac matre, quæ iam tertium ac septuagesimum annum cùm attingat, mecum nauigauit, vt ærumnæ mihi à vobis inflictæ particeps esset, vnà quoque cum vxore, quæ mecum profecta fuit, quamuis pater eam prohibuisset, ac leges forte cogerent manere, dùm mores potius quàm ciuitatis leges edocta esset; tribus insuper cum filijs, qui suam nondum miseriam sentiunt, nec, quam eis cum geniti sunt, patriam Deus dederit, Athenarum quippe ciuitatem, qua ne rursus, vbi nati fuere, ab vrbe eiecti sunt: alij enim (vt videre licet) eorum liberos siue in Beotia, aut in Aetolia genitos ad vos mittunt, vt ibi erudiantur. Quibus verò datum est, vt natura ista sint comparata, quique non è nouo patre nati existant, turpi ne de causa damnato exu-

lant

lant adhuc infantes, & tenuiter aluntur in solitudine, exilioque paterno. Demosthenes enim vobis literas scripsit de filijs Lycurgi, vosque humaniter est deprecatus, illud petendo, vt paternam culpam illi condonaretis. Vos nihil aliud quàm quod moris est Atheniensium, agendo, eorum miserti estis, ipsisque rem gratam fecistis. Etenim facilè irasci consueuistis, rursusque mitigari. ego pro filijs meis non adducar, vt vos rogem, ne mihi solùm in orbitate alantur, sed ne orbi simul & exules sint, cùm neque cuiquã iniuriam intulerint, vel aliqua alia de re damnati fuerint, quæ tamen damnati luunt omnia fuerint perpessi. Deinde me tandem ad memoriam vestram reuocetis, & ijs precibus meis obtemperare velitis mutata rursus voluntate vestra. Verùm enim Athenienses agite, & amplectimini quod apud vos ipsos in more est positum, & in modestia vestra perseuerate. Neque enim à moribus vestris recedetis, ciuitatisue existimationem contemnetis, quę probè & humaniter agendo multò magis floruit, quàm reliquæ aliæ ciuitates, neque Melanopus plus potuerit vos prohibendo, ne probitate aut vrbanitate vestra vtamini, quàm adhortando non quidem Æschines, (neque enim ad rem illam per Deos idoneus est) neque certè aptus sum, vt patriæ meæ hoc persuadeam, præsertim cùm id in gratiam meam agere viderer, sed ciuitatis consuetudo, antiquum nomen vestrum, ac mos maiorum vestrorum, cui

æquius

æquius sanè est quam Melanopo, qui aduersus vos deprecatur, vt non animum adhibeatis.

MAVRITIVS IMPER. GREGORIO Romano Pont.

SERO *tandem animaduerti me à recta viuendi ratione ad deteriora prolapsum. nam & tam multa portenta Deum Opt. Maximum mihi infensum significant, vt dies & noctes pernitiem clademque mihi instare planè videam. Sed quandò vnus is tantùm pœnitentiæ locus superest, oro te reliquosque viros Deo addictos & charos, vt irata mihi numina precibus vestris mitiora efficiatis, meque ad sinum matris Ecclesiæ redeuntem excipiatis. Confido enim fore, si me amicè & more maiorum complecti velitis, mecum præclarius actum iri ac futurum, vt quæ incommoda Romana vrbs, ipsaque Ecclesia per nos passa est, multis maximis officijs aucta instaurari, excitari, cumularique possit. Vale. Constantinopoli.*

HERACLIVS IMP. CONSTANTINO FILIO IMP.

QVAMPRIMVM *mihi nunciatum est, Persas vnà cum Cosdroa Rege Azoti se continere eò cum legionibus contendi: qui copiarum nostrarum aduentum sentiens in Persidem fugit, exustis primùm segetibus, quæ tum flauescebant. Is Sarabacum, &*

Sarabassem, Duces impigros reliquit, qui nostrorum impetum sustinerent, quo cognito magnis itineribus superato Tauro monte, Sarabacum, qui Saron amnem occuparat, fugaui: Saym deinde cum maioribus copijs obuiam habui, cum quo prælio totam diem varia fortuna dimicaui, ac demum victor euasi. Ad hæc Razatenem cum omnibus Persarum viribus oppugnaui, viginti septem signa militaria abstuli, ducemque ipsum interemi. Hęc te certiorem feci, tùm vt scires tibi cum imperio multam gloriam comparari, tum etiam vt honestas pacis conditiones hosti negandas nunquam putes.

HERACLIVS IMPER. SEVERINO PONT. ROM.

MAXIMA *Molestia me affecerunt literæ tuæ, quibus Isatium exarchum nostrum accusabas, quòd Lateranense templum expoliauerit, prædam Rauennam detulerit, mihique optimam spoliorum partem etiam adiudicauerit. Egò sane, vt Imperatorem Christianum decebat, virum sacrilegum odi, Deosque obtestator, me nihil planè rerum sacrarum aut cepisse, aut capi voluisse, daturumque operam, vt Isatium sceleris sui pœniteat: quandoquidem nihil est, quod animum meum magis quàm res sacra moueat. Vix credas, quàm acerbus mihi nuncius fuerit Maumetis nuper inuecta religio, qua affecti Saraceni, qui mihi ex Arabia militabant,*

litabant, in Syriam secceßere, Fenicem, Syriam, Aegyptumque occupauere. Arabes enim omnes Maumeti legem susceperunt, Persarumque regnum opulentissimum cæso rege Arsmisda inuaserunt, eòque periculi ventum est, vt tantis viribus nullus exercitus occurrere tutò posit. Quare abs te etiam atque etiam peto, vt rem Christianam multis pijs precibus Deo commendes, meque tibi deuinctissimum putes. Vale. Constantinopoli.

IACOBVS STVARDVS SCOTIÆ REX, Henrico Angliæ Regi.

NVLLIS *literis enarrare possem, quàm multa in contumeliam Scotici nominis iampridem egeris, eaque pro iure affinitatis ac fœderis forti animo semper tuli, cum grauissima damna finitimis Scotis, vt constitutum fuerat, minimè resarcieueris, cùm in percussores Bartonis piratæ Scoti non animaduerteris, & Spurium Neronem, qui prefectum finium Scotiæ interfecerat, impunè agere in Anglia passus fueris, legatos nostros contra ius gentium non admisisti, oratorem vxoris inuitò retentum non dimisisti, complures nobiles Scotos in Scotia captos vinctosque crudeliter etiam tunc in custodia habes: Ea omnia, quanquàm per se magna, & intolerabilia, dissimulare tamen potui. Scias tamen me non passurum vlterius Ludouicum amicum regem cognatione, & fœdere mihi*

coniunctum abste ad internicionem oppugnari. Caroli Geldrij consanguinei agrum plusquam hostiliter ab Anglis deuastari: præterea esse supremum animi mei iudicium causam socij regis iure fœderis defendere velle, neque interim me finem facturum populationibus atque incendijs, quamdiu Ludouicus abste in Gallia vexabitur. hæc autem cuiusmodi sint, pro tua prudentia videbis. Vale.

HENRICVS, ANGLIAE REX, IACOBO Stuardo Scotiæ Regi.

NIHIL *est, quòd mirari debeam, te pro vetere gentis instituto, fidem nobis fallere. Noui enim iampridem animi tui inconstantiam, & consiliorum leuitatem, quibus eò dementiæ aduentus es, vt alienam causam proprio periculo tueri, & florentes res tuas cum perditis Gallorum rebus permiscere contendis. Quòd si violare iusiurandum, fidem prodere, & arctissime necessitudinis obliuisci æquum, & regium putares, neque eo dedecore permouetis; timere saltem Deos immortales deberes, qui turbatæ pacis, & ruptorum fœderum vindices esse consueuerunt: adduci etiam exemplo regis Nauariæ poteras, quem Dijs ita iubentibus, ex patrio regno in eas miserias præcipitatum, Ludouicus in Gallia sine regno tranquillè regnare permittit, proinde desine, memorare atque obijcere, quæ ad violandam pacem ipse confinxisti: ea enim iam-*

pridem,

pridem, vt vetera, & vana literis, & legationibus dilui. cæterum impudentissimè agere videris, quòd nihil earum rerum antequam mare traijcerem commemorasti. Veruntamen scias apud me etiam absentem non esse tantæ existimationis Scotorum Regem, vt eius repentina atque insperata perfidia terreri possim. agas modò, vt lubet; ego verò nulla denunciatione periculi destiturus sum à fœlici incæpto, neque iniuriam animo depositurus. Tu interea, quæ deceant regem nobilem imprimis cogita. Vale Ad Teroanam in Castris.

CONSTANTINVS IMP. BENEDICTO II. Romano Pont.

CVM *vsu receptum fuisset, vt nullus Romanus Pont. ritè electus diceretur, nisi id nobis, vel exarcho nostro ratum firmumque haberetur: nos animaduertentes id minus piè, ac commodè fieri consueuisse, nihilque exinde religioni sacrisque rebus emolumenti nasci; placuit nobis, vt deinceps quem sacerdotes exercitusque Romanus in Pont. delegerint, eundē statim verum Christi vicarium, nulla expectata nominis nostri authoritate iudicari. Tu verò beatissime pater, quæ ad amplitudinem Christianæ reipub. pertinent ita geras, vt euersis hominum moribus cura diligentiaque tua succurratur Vale. Constantinopoli.*

atque sæuißimo patruo seruiturum putassetis. Ludouicus enim non iam patruus, sed immitis & atrox hostis, nunc primùm apertè, quod multis antè annis longa gubernandi consuetudine allectus percupidè semper affectauit, Mediolanensis Imperij sceptra solus obtinet, & cuncta cum vxore ad arbitrium moderatur; ipse Principum legatos audit, belli, pacisque fert leges, & denique necis ac vitæ vectigalium, atque ærarij supremam habet potestatem: nos miseri ab eo circumscripti & destituti ab omnibus, cùm solis rerum inanium titulis decoremur, in obscuro luctuosam ac miserabilem vitam agimus, soliciti que etiam de salute, quæ Imperio ac honoribus amissis reliqua est, nisi maturè opem feratis, duriorem in dies afflictis rebus exitum opperimur. Eripite, obsecro, natam, generumque vestrum erumnis his: & si vos diuina atque humana iura permouent, si qua iusticiæ, & pietatis, si qua denique in illis vestris regijs animis pristini decoris cura residet, libertati atq; Imperio restituite. non desunt nobis studia optimorum ciuium. in Ioanne Galeacio animus viget curarum atque Imperij capax, veteres amici, qui nunc Tyranni sæuitiam reformidant, promptum ac fidelem ex occasione operam nobis tacitè pollicentur, atque omnes peregregia erga nos voluntate ciuitates existunt, quibus ille inusitata & prægraui acerbitate pecuniam imperauit. postremò Dij ipsi immortales scelerum vindices, nobis non deerunt. si vos qui

alienissi-

alieniſsimis etiam miſera atque indigna ſeruitute oppreſſis prædio eſſe æquum & regium ſemper exiſtimaſtis, ſanguini veſtro, & iuſtiſſimæ cauſæ minimè defueritis. Valete. Ticini.

PELAGIVS ROM. PONT. Iuſtiniano Imp.

TANTA *eſt clades vrbium Italiæ, tam magna incendia, vt iam nullus ſit locus impetu & iræ Totilæ regis immunis. Is Tyberi tranſmiſſo Beneuentum petijt, eamque vrbem mœnibus ſpoliauit; Neapolim, & Cumas obſedit; Apuliam, Lucaniam, atque Calabriam recepit. Duces tui vrbes ſibi creditas inter ſe partiti ſunt. Ioannes Romam, Beſſas Spoletum, Cyprianus Peruſiam, Iuſtinus Feſulas, Conſtantinianus Rauennam accepere; quorum libido & auri amor vſque adeo creuit, vt ipſi præſides tui expilando prouincias, Gothorum ſæuitiam æquare videntur. Nos Romanæ vrbis excidio eò magis timemus, quòd obſeſſam Neapolim eſſe in maximo periculo intelligimus. Hæc cùm ita ſint, vt ſaluti reliquorum paucorum proſpiciatur, peto abs te, vt quàm citiſſimè ac maximè poteris nouas legiones, Ducesque fide ac virtute præſtantes, in Italiam mittas. Nam ſi diutius præſidia expectentur, acriuſque oppida premantur, vereor, ne conatus omnes vani irritique cenſeantur. Iis verò perditiſſimis temporibus tota*

ſpes noſtra in Deo optimo maximo, virtuteque tua ſita eſt: qui ſi quicquam de tua diligentia curaque remittas, de Imperio Romano, deque Italo nomine actum iri videmus. Vale. Pataui.

DIOGENES LEGATVS, IVSTINIANO IMPE.

POSTEAQVAM *Belliſarius Italia exceſſit, Imperium multa & maxima detrimenta accepit. Nam & Peruſia quamprimum Gothorum armis ceſſit, Calabria, atq; Apulia amiſſa eſt: vrbs Portuenſis in hoſtium manus deuenit; denique ad hæc acceſſit obſidio Romanæ vrbis; quam tametſi tribus millibus veteranis millitibus egregiè tueamur, tamen anguſtia rerum omnium & ciues, & milites miſerè affliċtantur, facileque fieri poteſt, vt annonæ caritate, & reliquarum rerum penuria, & longæ obſidionis tædio, vel ciuium, vel militum animi ad deditionem flectantur. Erit ergo prudentiæ inuictique animi tui affliċtæ vrbi, Italiæque laboranti opem ferre. ſi enim hæc ita magna fundamenta denuo à Gothis iacta ſubſiſtant, tale ædificium conſtrui ab ijs videre videor, vt omnia Gothorum imperio ceſſura facilè credam. hęc quanti facienda ſint, tu videris. ego verò quod ad meas partes pertinet, dabo operam, vt ijs rerum difficultatibus diligentiam fidemque noſtram imprimis probare homines, Dijque poſſint. Vale, Romæ.*

MAVRITIVS IMP. GREGORIO ROM. PONT.

GRATISSIMAE *fuerunt nobis literæ, quibus nunciatum eſt, te in Romanum Pont. delectum fuiſſe. Sed totum id gaudium perturbabat rumor quidem obortus, te ab hoc ſacro munere rei magnitudine maximè abhorrere. Quid, eſt quæſo, in tanta rerum perturbatione, quod egregius præſtantius, aut magis pium fieri poſſit? meminiſſe debes, non tibi ipſi tantùm, ſed vtilitati hominum, ac diuino honori plurimum debere, quem ſemper tu te rebus omnibus ſpretis opibus, poſthabitis voluptatibus atque omni ambitione, prætuliſti. quòd ſi oneris magnitudinem reformidas, tota ſpes tibi in Dei Optimi Maximi præſidio collocāda eſt. Ego (qui meus in te amor) nunquam tibi niſi ſalutare conſilium darē. tu te optime noſti, magiſtratus, imperia ſacerdotiaque à Dijs immortalibus dari, tantique eſſe, vt vnius optimi principis pietate, innocentia, ac virtute vniuerſæ prouinciæ incolumes firmæq; conſiſtant. Reliquum ergo eſt, vt huic diuinæ vocationi aquieſcas, reique pub. Chriſtianæ curam gerere, & tibi de nobis, de toto Imperio, rebus, fortuniſq; noſtris omnia pollicearis. Vale. Conſtantinop.*

GREGORIVS PONT. ROM. MAVRITIO

PRAEFECTVS *Romanæ vrbis, cæterique cuiuſcunque*

iuſcunque ordinis viri mihi ſunt locupletiſſimi teſtes quantum ab onere gerendæ Romanæ Eccleſiæ abhorrerem: ſed & literæ tuæ humaniſſimæ, precéſque quotidianæ me à propoſito conſilio deterruerunt, tantoque oneri ſuccedere voluerunt. Verùm cùm multa animum mihi angant excrucientque, id per quàmmoleſtum eſt, te paulò antè quandam legem Eccleſiæ libertati aduerſam ac perniciosam tuliſſe; quippe qui homines Romanæ militiæ aſcriptos, niſi finita militia aut mancos aut debiles Deo militare prohibueris: idem etiam Ioannis epiſcopi tui dementiam & fouiſti, & vniuerſalem patriarcham appellari cenſuiſti. In tantis rerum difficultatibus, niſi preſto mihi ſit Deus Opt. Maximus, ſuccumbam neceſſe eſt. nam & legem illam diuinis rebus imprimis perniciosam prorſus tollendam cenſeo, & Ioannem audaciæ ſuæ puniendum arbitror. Quod verò ad mutuã pacem pertinet, ego ita illam probaui, vt nihil illa potius aut antiquius iudicauerim. Sed erit prudentię, amplitudinisque tuæ, eum ab errore reuocare, legeſque impias abrogare quod ſi effeceris tibi velim perſuadeas, dignitatem, Imperium, reſque tuas omnes Deo Optimo Maximo curæ futuras. Vale.

ESCHINES SENATVI. POP. QVE Athenienſi.

Ego ad remp. acceſſi XXXIII. *ætatis anno, non*

non per Iouem, ex ſcena, vt aiebat Demoſthenes, ſed & liberè ſcribere edoctus & ſtudijs bonarum artium mediocriter eruditus, atque ita in dicendo verſatus, vt me Athenis loqui deceret. neque hanc dicendi facultatem ad alicuius calumniam meditatus fuiſſe, aut, vt alicui ex ciuibus negocium faceſſerem, deprehenderer pecunia corruptus, ſeu contumeliam remiſiſſe, prorſusve contumelioſè tractatus fuiſſe; neque cauſam præſtiti, vt contemptui haberer, nec ciuium quemquam in iudicium traxi, præter vnum Timarchum, minuſque id prædico in conſpectu veſtro, quòd cùm grandem admodum pecuniarum ſummam capére potuiſſem, eas accipere noluerim; ſed quoad per leges licuit, pœnas ſumpſerim. Præterea Cteſiphontem rurſus cùm multa ab eo, multa ab Demoſthene paſſus eſſem, illicitæ rogationis detuli, æquiſſima alioquin per Deos accuſatione. Sed ne admirandum quidem eſt, ſi ſuperior quàm leges veſtræ & orationes meæ fuerit eloquẽtia à Demoſthenis: viſum autem fortè eſt ex ijs de quibus ante, Demoſthene delatus fui, longe quippe ijs maioribus propter quæ in præſentia ſuccubui. illud non paruum apud vos argumentum bene per me adminiſtratæ reipublicæ, quòd Demoſthene accuſante condemnatus non fuerim. Poſt hanc verò calamitatem id vel ſummæ apparuit vniuerſæ gratiæ, ne dum vobis, qui nam, vt reor, ipſe fuerim. Quis enim non nouit, quòd homines defuncti ſicut, & exules ab eorum patria eo

vel

vel maximè tempore mortis scilicet, & exilij, quibus fuerint moribus apparent, & quæ ipsi prius celauerant, illis è medio sublatis palàm conspici. multò enim magis ab eorum inimicis vellicantur, dum illis resistere nequeunt. qui uerò ob huiusmodi causa exulant, quòd hostibus semper adhæserint, manifestos prorsus faciunt suos mores, & quas aperto sententias in reipublica administranda secuti fuerint. Nam & qua de re calamitatē acceperint, & quo sint animo erga suam patriam, non dissimulanter disquiruntur: Nunquid quòd Philippo patriam meam tradiderim, & ita legationem fuerim ementitus aduersus remp. ut Macedonibus obsequerer? posteaquàm à vobis è vestigio exul recessi ad Alexandrum me contuli, eorum, quæ illi præstiteram gratiam reportaturus, & consultationis præmium ab eo accepturus. neque enim fieri potest, vt non videā Demadem in Boetia diuersoria habentem, & xx. iugera terræ arantem, aureasque fialas tenentem: Hegemonem verò & Callimedontem hunc quidem in Palla, illum vero in Berrhęa, & muneribus pariter condonatos, & honestissimis nuptijs condecoratos. Attamen neque ad Thebanos, neque in Thessaliam à vobis profectus sui, neque ad alium quemquam, apud quos me oporteret patriam maledictis violare, aut eam ab alijs violari audire. Verùm Rhodum appuli, ad hominum sanè vrbem, neque vobis per Iouem infensorum, neque qui alioquin odio habeant, qui neque

pro-

prope patriam suam remanent: his potius mihi similes esse videntur, qui pœnam illudunt, quam quod Ciuitatem reuereantur. Quapropter mihi necesse fuit, vel quam longissimè ab ea proficisci, ne quicquid eiusmodi & cogitationis ob oculos versaretur, quod mentem meam turbare posset, atque ne hìc quidem Rhodi scilicet mansisse viderer, paruum quoddam oppidum Amnum Stereæ delegi, vbi cùm iugera duobus talentis emissem, tot quippe, quot eum qui pecunia corruptus ad Philippum primùm, deinde posteriori loco ad Alexandrum defecerat decebat: quique Phocenses, ac Græciæ libertatem Macedonibus tradiderit. Hìc vitam dego cum famulis VII. & duobus vel solis domesticis, ac matre, quæ iam tertium ac septuagesimum annum cùm attingat, mecum nauigauit, vt ærumnæ mihi à vobis inflictæ particeps esset, vnà quoque cum vxore, quæ mecum profecta fuit, quamuis pater eam prohibuisset, ac leges forte cogerent manere, dùm mores potius quàm ciuitatis leges edocta esset; tribus insuper cum filijs, qui suam nondum miseriam sentiunt, nec, quam eis cum geniti sunt, patriam Deus dederit, Athenarum quippe ciuitatem, qua ne rursus, vbi nati fuere, ab vrbe eiecti sunt: alij enim (vt videre licet) eorum liberos siue in Beotia, aut in Aetolia genitos ad vos mittunt, vt ibi erudiantur. Quibus verò datum est, vt natura ista sint comparata, quique non è nouo patre nati existant, turpi ne de causa damnato exu-

lant

lant adhuc infantes, & tenuiter aluntur in solitudine, exilioque paterno. Demosthenes enim vobis literas scripsit de filijs Lycurgi, vosque humaniter est deprecatus, illud petendo, vt paternam culpam illi condonaretis. Vos nihil aliud quàm quod moris est Atheniensium, agendo, eorum miserti estis, ipsisque rem gratam fecistis. Etenim facilè irasci consueuistis, rursusque mitigari. ego pro filijs meis non adducar, vt vos rogem, ne mihi solùm in orbitate alantur, sed ne orbi simul & exules sint, cùm neque cuiquã iniuriam intulerint, vel aliqua alia de re damnati fuerint, quæ tamen damnati luunt omnia fuerint perpessi. Deinde me tandem ad memoriam vestram reuocetis, & ijs precibus meis obtemperare velitis mutata rursus voluntate vestra. Verùm enim Athenienses agite, & amplectimini quod apud vos ipsos in more est positum, & in modestia vestra perseuerate. Neque enim à moribus vestris recedetis, ciuitatisue existimationem contemnetis, quę probè & humaniter agendo multò magis floruit, quàm reliquæ aliæ ciuitates, neque Melanopus plus potuerit vos prohibendo, ne probitate aut vrbanitate vestra vtamini, quàm adhortando non quidem Æschines, (neque enim ad rem illam per Deos idoneus est) neque certè aptus sum, vt patriæ meæ hoc persuadeam, præsertim cùm id in gratiam meam agere viderer, sed ciuitatis consuetudo, antiquum nomen vestrum, ac mos maiorum vestrorum, cui

æquius

æquius sanè est quam Melanopo, qui aduersus vos deprecatur, vt non animum adhibeatis.

MAVRITIVS IMPER. GREGORIO Romano Pont.

SERO *tandem animaduerti me à recta viuendi ratione ad deteriora prolapsum. nam & tam multa portenta Deum Opt. Maximum mihi infensum significant, vt dies & noctes pernitiem cladémque mihi instare planè videam. Sed quandò vnus is tantùm pœnitentiæ locus superest, oro te reliquosque viros Deo addictos & charos, vt irata mihi numina precibus vestris mitiora efficiatis, meque ad sinum matris Ecclesiæ redeuntem excipiatis. Confido enim fore, si me amicè & more maiorum complecti velitis, mecum præclarius actum iri ac futurum, vt quæ incommoda Romana vrbs, ipsaque Ecclesia per nos passa est, multis maximis officijs aucta instaurari, excitari, cumularique possit. Vale. Constantinopoli.*

HERACLIVS IMP. CONSTANTINO FILIO IMP.

QVAMPRIMVM *mihi nunciatum est, Persas vnà cum Cosdroa Rege Azoti se continere eò cum legionibus contendi: qui copiarum nostrarum aduentum sentiens in Persidem fugit, exustis primùm segetibus, quæ tum flauescebant. Is Sarabacum, &*

Sarabaſſem, Duces impigros reliquit, qui noſtrorum impetum ſuſtinerent, quo cognito magnis itineribus ſuperato Tauro monte, Sarabacum, qui Saron amnem occuparat, fugaui: Saym deinde cum maioribus copijs obuiam habui, cum quo prælio totam diem varia fortuna dimicaui, ac demum victor euaſi. Ad hæc Razatenem cum omnibus Perſarum viribus oppugnaui, viginti ſeptem ſigna militaria abſtuli, ducemque ipſum interemi. Hęc te certiorem feci, tùm vt ſcires tibi cum imperio multam gloriam comparari, tum etiam vt honeſtas pacis conditiones hoſti negandas nunquam putes.

HERACLIVS IMPER. SEVERINO PONT. ROM.

MAXIMA *Moleſtia me affecerunt literæ tuæ, quibus Iſatium exarchum noſtrum accuſabas, quòd Lateranenſe templum expoliauerit, prædam Rauennam detulerit, mihique optimam ſpoliorum partem etiam adiudicauerit. Ego ſane, vt Imperatorem Chriſtianum decebat, virum ſacrilegum odi, Deosque obteſtator, me nihil planè rerum ſacrarum aut cepiſſe, aut capi voluiſſe, daturumque operam, vt Iſatium ſceleris ſui pœniteat: quandoquidem nihil eſt, quod animum meum magis quàm res ſacra moueat. Vix credas, quàm acerbus mihi nuncius fuerit Maumetis nuper inuecta religio, qua affecti Saraceni, qui mihi ex Arabia militabant,*

litabant, in Syriam secessere, Fenicem, Syriam, Aegyptumque occupauere. Arabes enim omnes Maumeti legem susceperunt, Persarumque regnum opulentissimum caeso rege Arsmisda inuaserunt, eoque periculi ventum est, vt tantis viribus nullus exercitus occurrere tutò possit. Quare abs te etiam atque etiam peto, vt rem Christianam multis pijs precibus Deo commendes, meque tibi deuinctissimum putes. Vale. Constantinopoli.

IACOBVS STVARDVS SCOTIÆ REX, Henrico Angliæ Regi.

NVLLIS *literis enarrare possem, quàm multa in contumeliam Scotici nominis iampridem egeris, eaque pro iure affinitatis ac foederis forti animo semper tuli, cum grauissima damna finitimis Scotis, vt constitutum fuerat, minimè resarcieris, cùm in percussores Bartonis piratae Scoti non animaduerteris, & Spurium Neronem, qui praefectum finium Scotiae interfecerat, impunè agere in Anglia passus fueris, legatos nostros contra ius gentium non admisisti, oratorem vxoris inuitò retentum non dimisisti, complures nobiles Scotos in Scotia captos vinctosque crudeliter etiam tunc in custodia habes: Ea omnia, quanquàm per se magna, & intolerabilia, dissimulare tamen potui. Scias tamen me non passurum vlterius Ludouicum amicum regem cognatione, & foedere mihi*

pridem, vt vetera, & vana literis, & legationibus dilui. cæterum impudentissimè agere videris; quòd nihil earum rerum antequam mare traijcerem commemorasti. Veruntamen scias apud me etiam absentem non esse tantæ existimationis Scotorum Regem, vt eius repentina atque insperata perfidia terreri possim. agas modò, vt lubet; ego verò nulla denunciatione periculi destiturus sum à fœlici incæpto, neque iniuriam animo depositurus. Tu interea, quæ deceant regem nobilem imprimis cogita. Vale Ad Teroanam in Castris.

CONSTANTINVS IMP. BENEDICTO II. Romano Pont.

CVM *vsu receptum fuisset, vt nullus Romanus Pont. ritè electus diceretur, nisi id nobis, vel exarcho nostro ratum firmumque haberetur: nos animaduertentes id minus piè, ac commodè fieri consueuisse, nihilque exinde religioni sacrisque rebus emolumenti nasci; placuit nobis, vt deinceps quem sacerdotes exercitusque Romanus in Pont. delegerint, eundē statim verum Christi vicarium, nulla expectata nominis nostri authoritate iudicari. Tu verò beatissime pater, quæ ad amplitudinem Christianæ reipub. pertinent ita geras, vt euersis hominum moribus cura diligentiaque tua succurratur Vale. Constantinopoli.*

CARDINALIS ARACOELI, DVCI Venetiarum.

CVM *me omnibus summis, ac Principibus viris, quicumque mea hac in Cardinaliũ cooptatione mihi gratulati sunt, haud mediocriter obligatum esse intelligo, tum vobis singularia quedam atque eximia studia deberi confiteor. Ita enim amanter ad me scripsistis, atque eam animi lætitiam ob meum summum honorem literis vestris declarastis, eamque mihi voluntatis significationem demonstrastis, vt mirarer in tanta rerum copia ac potentia tamque floreti fortuna vestra tantam humanitatem esse coniunctam. Indicia verò, quæ de me ita præclarè facitis, & si illud mihi expectationis onus imponunt, quod nullo modo poßim sustinere, tamen ipsa quoque non mihi non iucundissima esse potuerunt. Quid enim tam amplum mihi, aut honorificum esse possit, q̃ à sanctißimo & sapientissimo Senatu, cuius prudentia in tantis Italiæ & Christiani orbis tenebris quasi clarißimum lumen aliquod eluceat probari? Quare cum Summi Pont. erga me meritis diuinum quendam prope cultum debeam, vos in studio ac obseruantia mea perpetuò proximos habeo, omnesque res (si quæ ad me delatæ erunt) quas pertinere intelligam ad dignitatem atque amplitudinem preclaræ istius reipublicæ vestræ, in qua summus splendor ac tutela Italici*

nominis

nominis imprimis semper fuit constituta, omni mea cura, diligentia, opera, studio denique omni meo ita complectar, vt vos tantam vestrę voluntatis propensionem non omnino malè neque ad ingratum hominem posuisse existimetis: id quod pluribus verbis clariss. viro legato uestro demõstraui, qui literarum uestrarum humanitatem mirificè sua lenitate est prosequutus. Datum Romæ. VI. Idus Aprilis. 1557.

DAMIANVS EPISCOPVS TICINENSIS, Archiepisc. Mediolanensis nomine, Patribus ad. VI. Synodum Constantiñ.

NVNQVAM *mihi probati sunt quicumque vnicam esse in Christo Deo volũtatem asseruerunt. Nam ea est vera Dei & hominis fides, vt duæ credantur in eo Deo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit quò ad diuinitatem) & pater vnum sumus, quantum verò ad humanitatem pertinet: Pater maior me est. Præterea verò quò ad humanitatem, eum in naui dormientem cernitis; si diuinitatem inspiciatis, ventis, & mari impera. Malè igitur sentit quicumque ab hoc pio dogmate recedit. Hæc eo scripsi potiùs, vt apud vos testatum relinquerim, quid sentirem, quàm quòd de sanctissimorum doctissimorumque Patrum sententia minùs considerem. Sed hæc eadem melius coram egissem, si mihi per aduersam valetudinem licuisset.*

set. Valete. Deus Optimus Maximus vobis adsit. Mediolani.

IOANNES VI. ROM. PONT. GISVLPHO, Beneuentano Duci.

PROXIMIS *ferè diebus Romani exercitus ac Exarchi dißidijs fretus Campaniam inuasisti, Sboram, & Arpinum occupasti, villas incendisti, rusticos & pecora abegisti. Quæ quamprimum intelleximus, tanta admiratione affecti sumus, vt etiam dubitauerimus nunquid tantum cladis à Christiano Principe in Christianos innocentißimos vel potius in ipsam Romanam Ecclesiam excogitari potuisset. His adducti sumus, vt ad te legatos cum literis miteremus, deq; omnibus certiorem faceremus; mandantes tibi, vt quamprimum omissis Campaniæ & Hernicorum oppidis in Sannium redires. Quod si secus feceris, iussaque nostra aspernatus fueris, scias breui futurum, vt Deo optimo maximo (cuius res agitur) pro illata sibi iniuria pœnas des. Vale. Romæ.*

BEDA SACERDOS, CAROLO MARCELLO Galliarum Regi, ac cæteris Regulis.

DVM *bellum geritur inter Christianos acerrimum, tota Europa primùm euersa est, Saraceni, occupata Lybia atque Aphrica ex Septa soluentes, omnes*

omnes Hiſpanias preter Aſtures, & Cantabros occupauere. Aphrica igitur, quæ à Bellisario egregio Duce recepta de hoſtibus fuerat, centũ & ſeptuaginta annis Romano Imperio paruit, ea demum à Saracenis cum Bethica Hiſpaniæ nunc capta, eorum moribus & legibus cum maxima Chriſtiani nominis ignominia, obtemperat, quid egregius, quid præſtantius fieri aut excogitari potuit, quàm aduerſus Dei hoſtes arma capeſcere? quid. meruere Sueui, quid Germani homines, quid reliqui Chriſtiani nominis viri quos tot cladibus affeciſtis? Adſunt propè, imminent ceruicibus Saraceni, qui vniuerſo terrarum orbi iugum minitantur, hìc regna pulcherrima opulentiſſimæ vrbes opima ſpolia præmia victoriæ vos morantur; ſed imprimis incomparabilis gloria, ac merces penes Chriſtum ſaluatorem noſtrum, qui ad hoc facinus pium multis occultis apertiſquè acclamationibus vos hortatur ac impellit. Valete.

ARITPETRVS LONGOBARDORVM REX, Ioanni VII. Rom. Pont.

MVLTIS *Maximiſque rationibus tandem in eam ſententiam deueni, vt nihil nobis maiori ſtudio enitendum ſit, quàm diuino cultui vacare, animique noſtri aliquando ex iis vinculis exituri aliquam rationem habere. Quòd cum mihi ſatis conſtitutum ſit, vt obſequij etiam mei erga Roma*

nam Ecclesiam pignus aliquod habeatis ex hoc nostro latissimo decreto eidem Romanæ Ecclesiæ liberaliter Alpes Cottias, in quibus & Genua est, donamus, ita vt in bonis beati Petri ipsæ alpes à Taurinis montibus vsque ad Lygusticum mare censeantur, quod eò libentius fecimus, quòd de Romanorum Pont. pietate, iustitia innocentiaque nobis maxima polliceri soleamus: hoc quòd nostri animi decretum a quibuscumque nostri Regni successoribus ratum firmumque haberi imprimis volumus. Tu autem. Sanctißime pater, Deo Optimo Maximo pijs precibus me pluribus commendes. Vale. Papiæ.

ANASTASIVS, QVI, & ARTHEMIVS Imper. Constantiñ. Romano Pont.

CVM *Philippicus malè de Ecclesia sentiret, ac vnà cum Ioanne Monacho vrbem Constantinopolim ad perniciosam doctrinam concitasset, ad hæc multis maximisq; incommòdis me affecisset, & arreptis armis, deorum immortalium præsidio fretus illum fregi, fugaui, ac imperio deieci. Tamen pacatis Imperij rebus, nihil antiquius duxi quàm te quàmprimum de omnibus certiorem facere, meæque erga Romanam Ecclesiam propensæ voluntatis aliquid literis testandum relinqui. id itaq; tibi velim persuadeas, nullum vnquam maiorum nostrorum sextæ Synodi defensorem me acriorem extitisse,*

extitisse, nullumque cui ritus ceremoniæque omnes Romanæ Ecclesiæ probatæ magis fuerint. Adde etiam, quòd me tibi deuinctissimum multis maximis officijs profitear. pro quibus omnia mea studia, curam, dilegentiamque pro tuendis Romanis rebus, dignitateque tua polliceor, ac deuoueo. Vale, meque amas.

CAROLVS MARTELLVS EVDONÆ Aquitaniæ Duci.

NVLLVS *est qui nesciat quantis periculis rei Christianæ Saraceni Hispaniam inuasissent, in Galliamque euocatis essent. Quod cùm nulla ratione ferendum censuissem, comparato exercitu, prope Turonem eorum copias profligaui. tanta autem hostium cædes facta est, vt trecenta sexaginta millia hominum cæsa sint, ex nostris verò mille tantum desiderati fuerint. Quæ cùm ita sint, erunt partes tuæ rem Christianam, Gallicamque gloriam quàm maximè poteris tueri, delereque illam labem, quam eorum aduentu contraxisti. Ferunt enim Saracenos nuper abs te in Galliam euocatos: quòd si paribus auspicijs gloriæ Gallici nominis studueris, exinde tantum ornamenti ac dignitatis tibi comparabis, quantum dedecoris ex hac graui suspitione contraxisti. Illud te demum hortor ac moneo, vt habita dignitatis tuæ ratione, malis me amicum, quàm hostem experiri. Vale.*

GRE-

GREGORIVS. II. ROM. PONT. Leoni III. Impe.

SAEPENVMERO *per legatos ac literas te monui ac hortatus sum, vt aliquando respiceres atq; à comburendis imaginibus abstineres. Sed tantum abest, vt monitis nostris obtemperaueris, vt etiam innumerabiles viros ac innocentissimos vltimo supplicio affeceris, quòd Romanæ Ecclesiæ ritus & sacras Sanctorum imagines venerarentur. Quo autem animi mærore hæc excepimus, tibi nunquam satis pro dignitate enarrare possem, cum dolore ac ægritudine animi id minimè conati queã. Illud tamen adhuc te monitum velim, ut si nulla alia ratio ad ferendas Diuorum imagines te suadet; saltem id meminisse velis illorum memoria ac pia recordatione homines ad virtutem imitationemque excitari, quæ in quibusdam minus eruditis hominum tantum virium habent, vt plurimi ad benè beateque viuendum ijs exemplis adducti inflammatique fuerint. At ego non vereor, ne te aliquando consilij tui pœniteat, si puram simplicemq; Christi sapientiam indueres, idque cogites quod sæpenumero vsuuenire solet, quicunque consilijs doctrinaque sua nitantur, in profundissima errorum proni præcipitesque aguntur. Resipiscas tandem Auguste. Hoc te tota Italia rogat, hoc maxima rerum Roma. hoc deniq; totus terrarum orbis,*

qui sub Imperatore minus rectè sentiente, salutis aleam iacit. Quid præterea dicam, prorsus nescio. Ipse Deus Optimus Maximus, qui nouit occulta cordium, te tandem ad veram pietatem ab impio & nefario dogmate auertat. Vale.

GREG. III. ROM. PONT. CAROLO Galliæ Regi.

NVLLIS *rationibus adduci potuit Leo Imperator, vt ab impietate ad sanam doctrinam auocaretur, licèt literarum multarum officijs ac nuncijs sæpenumero excitus fuerit: ex quo factum est, vt vno omnium consensu Imperio & fidelium communione priuaretur. Id autem quamprimum resciuit Luitprandus Longobardorum Rex, augendi regni cupiditate ductus, vrbem Romanam obsedere cœpit; oppida, quæ vrbi parebant, inuasit: ac propediem Italicis Imperij sceptris potiturus, nisi quis obsistat, videtur. Nihil est, quòd à Leone Romanæ Ecclesiæ hoste infensissimo diuq; ac grauiter à Saracenis obsesso auxilia expectemus. Superest igitur, vt copiarum tuarum virtute obsidionem nostram solui speremus. Nam & rerum gestarum gloria maxime præstas, & de Christiana republica bene meritus: tanta etiam cum Luitprando tibi necessitudo intercedit, vt nullo labore, vnicoque nuncio ab hac præclarissima Vrbe cladem omnem auertere possis. Quod vt facias, te etiam atque*

etiam

etiam rogamus, pollicemurque tantum te glorię tibi adepturũ, quãtum Romana vrbs, Ecclesiaq; Sacrosancta amplissima omnia antecessit. ad hec & præmia nunquã interitura expectare debes. Vale.

HYSMAEL SOPHI, VENETIS

ARBITROR *vos meminisse fœderis, quod iampridẽ per legatos vestros in Armenia cũ Vssumcassare materno auo percussistis. Quod cùm mihi etiã plurimùm probetur, ut paribus auspicijs bellum cum Othomanis geratur; peto a vobis pro amicitia nostra, vt artifices qui ænea tormenta conflent ab Italia nobis per Syriam mittatis, & classem in Gręciam, atque Asiam aduersum Baiazetem decernatis: ego uerò terrestribus copijs minorem Asiam primo quoque tempore inuadam; daboque operam, ut classe uestra oppida, quæ in ora Græciæ superiore bello amisistis, recipiatis. Volo autem vos mihi charissimos esse iudicare, dignitatem, amplitudinem uestram tantę mihi curæ esse, quantę à legatis meis facilè intelligetis, quorum uerbis & pollicitationibus plenam indubitatamq; fidem uos adhiberem uelim. Valete.*

LEONARDVS LAVREDANVS DVX, Hysmaeli Sophi, Persarum. Regi.

GRATISSIMAE *nobis fuerunt literæ tuæ, hilariq;*

hilariq; vultu legatos tuos viros optimos excepimus, tanti enim amicitiam tuam facimus, quanti iure optimo fieri debet. Neque veteris amicitiæ ac fœderis, quę nobis cũ Persarũ regibus extitit obliti sumus, grataque semper apud nos futura est eius rei memoria: at summopere lætamur, te nouum Persarum Regem, Turcarum hostem esse, quòdq; tibi curæ sit nobiscum belli causam communicare atque ea polliceri, quæ si Vssuncassanes, Iacuppusque filius præstitissent, nequaquam nobis cum Othomanis bellum gerendum foret. Cæterùm illę sunt rerum vices, vt sicut Persarum Reges domi ea tempestate ociosi, occupato in Europa Baiazete, nihil sibi mouendum existimauerint: ita nos in deteriore & per iniqua temporum conditione, quod volumus ac maximè optamus præstare non possimus, quod pacem quinquennio cum Baiazete factam minimè violandam existimamus, & implicamur autẽ grauissimo bello, quod feroces Europæ gentes coniuratione facta & Maximi Reges nullis lacessiti iniurijs, sed sola concitati Venetæ fœlicitatis inuidia, nuper intulerint. Speramus tamen staturos à iustiori causa Deos immortales, & rempublicam quàm vlla vis per septingentos amplius annos non fregit, ab immanitate tot hostium seruaturos. Proinde tibi velim persuadeas, nos quum per occasionem licebit, operam daturos, vt intelligas nihil nobis Persarum amicitia antiquius esse, aut speciosius quicquam

futurum

futurum, quàm Turcas Christiani nominis hostes, quibus ipse infensus semper fuisti, multis consilijs, aut paribus animis oppugnare possimus. Sed hæc omnia & plura coram per legatos tuos intelliges. Vale. Venetijs.

ZACHARIAS ROM. PONT.

Proceribus Francorum.

PETIISTIS *à nobis quid potissimum decernendum foret, cùm Childericus Rex vester minus aptus ad tanti Regni onera videatur, Pipinus autem tum rei militaris scientia, magnitudineque animi, tum etiam omni rerum vsu excellat, vnùsque gerendo orbi par esse poßit. In hac ancipiti cura, & si Theodorico vita functo Childericum germanum illius successorem regni datum intelligam, verumtamen magnitudo rei, curaque gerendi opulentißimi Imperij, belli pacisque munera amplißima obire, in eam me sententiam vocant, vt planè eum, qui melius regia munera impleat, regno præficiendum ac in regem vngendũ putem. verùm si Childericus ad diuina religionis studia, pacatæque vitæ mores pronior videatur, illum quamprimum Sacris initiandum militiæque nostræ adscribendum censeo. Vale.*

BAIAZETES TVRCARVM IMP. Selymo filio.

MIROR *te in Europam ante sedatum Zecbellis & Persarum bellum transisse: quòdq; priuato consilio aduersus pugnacissimam Hungarorum gentem difficile bellum inieris. Meminisse autem debebas quanto cum periculo nos superioribus temporibus ea bella gesserimus; Mahometisque aui exemplo commoueri debebas; qui infeliciter Pannoniorum arma sæpe expertus est. Proinde commodiorem rerum occasionem operiri optimum fuerit, vt maturiore ideoque tutiore consilio & maioribus viribus id bellum conficere, & certa cum spe victoriæ gerere possis, pecuniam, tela, comeatus, vestesque tibi afferi mandauimus, vt quibuscumque rerum euentibus omnia vsui necessaria tibi exercituique presto essent. Multa coram per legatos nostros intelliges.*

SELYMVS OTHOMANVS BAIAZETI. Patri. S. D.

NIHIL *est quòd tantopere miretis me ex Asia properè decessisse, cùm Achomatis iniurijs excitato contumelijsque affecto in Europam transeundum mihi fuerit, quærenda mihi erat amplior prefectura, pro angusta, sterili, spectanteque ad Hi-*

H beros

beros, & Colchos inter saxa montium. Quòd autem Hungaros tanquã insuperabiles bello minimè lacessendos dicis; velim putes me nõ esse eius animi, vt vllis periculis, aut difficultatibus deterrear, quando illa antiqua iam mutata sunt mutatis regibus, & non labante modò, sed ferè euersa gentis vetere disciplina. Vladislaus dispar ingenio virtuteque Matthiæ fortißimo succeßit; nec mortem, aut belli communes casus ab ineunte ætate timere didici. forti enim animo, & honesta quidem petenti audẽtique, neque Deos, neque homines defuturos credam: decreui pro tuenda dignitate mea, quam tu nimia fratrum potentia confregisti, aut in acie non indecoram mortem oppetere, aut propagare Imperij fines, ne omnino postremo loco natus in Othomanica domo, postremus quoque virtute & gloria videar. Quod autem ad munera amplißima pertinet, ago tibi gratias quàm maiores possum. Vale.

GREGORIO. III. ROM. PONTI. Constañ Imper.

MAXIMO *studio curaque operam dedi, vt pacata omnia Italiæ loca tuerer. quod vt mihi ex sententia eueniret, Haistulphum Longobardorum regem largitionibus, & quacunque ratione potui ad pacem quadraginta annorum excitaui. Sed & hac inita & mox violata rex impius diuina humanaque omnia permiscuit; nam & singulis Pop.*

Romani,

Romani, cæterisque hominum singulos aureos nummos in capite collatos sibi tributum pendere decreuit, vniuersa hostiliter inuasit, Rauennam, & alias vrbes, quæ intactæ fuerant vi cepit, tantosq; spiritus gerit, vt animi magnitudine Imperium totius Italiæ concipiat. qui nisi, virtute tua, copiarumque tuarum robore cohibeatur ac frangatur, nihil est cur omnia grauissima a victore hoste non timeamus. Quare abs te peto maiorem in modum, vt Imperij gloriam, Ecclesiæ dignitatem quàm maxime tueri velis: hoc Deo, hoc hominibus gratius facere nihil potes.

SELYMVS OTHOMANVS, BAIAZETI Patri Impe.

CVM *ad remotissima loca procul abfuissem, pietateque summa complexum tuum maximè exoptem, antequam Trapezuntem petam, te inuisere mihi gratissimum fuerit, eòque magis, quòd exacta & præcipiti ætate facie futurum sit, vt nunquam fortè te videam: pertinet etiam ad quietem Asiæ, mutuamque fratrum concordiam, si apud te patrem communem arbitrum & disceptatorem proponantur controuersiæ, quæ mihi cum Accmate intercedunt, nec tutò seruorum fidei committi possunt, tu pro tua prudentia diem locumque colloquio statues, nec graue duxeris me saltem tibi manus exosculari, quod tenuibus & vilioribus amicis, ne*

dum liberis maiores tribuere consueuerunt, hoc vt mihi condones te etiam atque etiam rogo Vale. In Castris ad Andronopolim.

BAIAZETES TVRCARVM IMPERATOR
Selymo filio.

NON *possum non magnopere audaciam tuam reprehẽdere, quòd alienam prouinciam introductis copijs occupaueris, quòd armatus colloquium postulaueris, denique quòd humanitate nostra ac patientia tam insolenter abusus fueris. Non est quicquam pacis, concordiæue expectandum ab eo, qui externo equitatu circundatus in iussu patris bellum moliatur, & fidelissimas Othomanico nomini gentes effusè populetur. Proinde scias te recte factum, si Thracia, Europaque excesseris, & dimisso exercitu in Pontum prouinciam tuam reuertaris. Id si feceris, aliquo tibi vsui esse poterit, sin in incepto perstiteris, velim tibi persuadeas te non mihi filium, sed hostem futurum, nec defuturas qui tantam audaciam summæ proximam perfidiæ statim vlciscantur.*

GREGORIVS III. ROM. PONT.
Pipino Francorum Regi.

SAEPE *per literas nũciosq; petij ab Imperatore Constantino, vt Romanã urbem atq; adeò Italos omnes*

omnes è manibus Haistulphi Regis vendicaret. Qui cùm Romanis omnibus necem, cruciatus, excidiumque interminari soleat, propediem futurum est, ut de omnium salute desperemus. Desunt nobis legiones domi, consilium, pecuniæ: hoc tantum nobis superest, vt abste Christiano inuictoque Rege præsidia expectemus; cuius pietas, magnitudo animi, militarisque disciplina ea est, vt facilè nobis pacem, tibi victoriam, gloriam, omniaque Imperia aliquando pareant. Ergo primo quoque tempore laboranti Vrbi, Italiæque accuras, & precibus & lachrymis abste petimus. Vale.

PIPINVS FRANCORVM REX, GREGORIO III. Rom. Pont.

CVM *salus tua, Romanæque vrbis agatur, quæ non sine scelere Imperatoris negligi videtur, optimum apprimeque necessarium visum est, vt dum militum delectus habetur, eaque parantur, quæ ad conficiendum bellum opportuna sunt, iniuriæ hostium te subtrahas, ad nosque in Galliam quamprimùm contendas. Habes delectos viros quibus cum tutò ad nos accedas. Totam rem maturius coram agemus. hoc nob facere gratius nihil potes, cognoscasque nullum te mihi chariorem. Vale.*

VRBANVS. II. ROM. PONT. ALEXIO, Const. Imperatori.

CVM *statutum fuisset ad Clarum montẽ Aluerniæ, vt communibus auspicijs bellum aduersus Saracenos gereretur, tanta hominum multitudo cruce signata est, vt ad trecenta hominum millia censita fuerint. Ducum autem fortissimorum tantus ardor, vt de recuperanda Hierosolyma multùm sperare debeamus. Primus omnium Petrus Heremita innumerabilibus se Ducem præbuit, cui Gotfredus, Eustachius, & Balduinus fratres Bolionij Comites se addiderunt, maiores etiam copias parauerint. Hinc Podiensis Episcopus belli Dux, & Raimundus Sancti Egidij Comes, inde Vgo magnus, Philippi Francorum Regis frater, & Robertus Nortmaniæ, ac alter Robertus Flandriæ, & Stephanus Corneli Comites. Quid dicam de Boemundo ipso, qui ingenti animi magnitudine ijs se Comitem adiunxit cum.* VII. *millibus delectæ iuuentutis Italicæ, relicta fratri rerum omnium cura, quo cum diu bello contenderat? ad hos belli maximos apparatus vnum illud est imprimis necessarium, vt tuo præsidio comeatuque tantæ copiæ iuuentur. Quare abs te peto maiorem in modum, vt quibuscunque rebus poteris iustissimo bello gloriosoque faueas. illud autem, tametsi non dubitem abs te curatum iri, volui tamen te per*

literas nostras scire id mihi & vniuersæ Christianæ reipublicæ iucundissimum fore. Vale. Romæ.

BOEMVNDVS ROGERIO
Nortmano fratri.

POSTEAQVAM *Nicæam vrbem per deditionem accepimus, copiæ comeatus inopia in duo diuisæ sunt. erat inde nobis iter per inculta, & deserta loca. Demum cùm ad flumen quoddam deuenissemus, opportunitate loci aquari & instaurari exercitus cœpit. Vix datum fuerat momentum temporis quieti, cùm Saraceni vnà cum Solymano principe innumerabilibus copijs castra inuadunt. pugnatum est aliquantisper nostro aliquo incommodo, cùm Gotfredus, & Vgo Bolonij fratres quadraginta millibus equitum opem tulerunt. magna cædes edita est hostium: videre erant strues & montes Saracenorum, qui maxima ex parte deleti sunt: fuere in castris hostium Medi, Syri, Caldæi, Turcæ, Saraceni, Arabes, quorum spiritus compressi sunt. Nos hac satis insigni victoria futurum speramus, vt Christianorum armis omnia cedant. Tancredus filius plurimam tibi salutem dicit. In castris.*

FABRITIVS CARRECTVS, RHODI Magister, Leoni X. Pont. Maximo.

SCRIPSERAM iampridem B. vestræ de apparatu Turcarũ aduersus Persas: proximis aũt diebus per certissimos nuncios nobis nunciatum est, Ismaelem Sophi Persarũ, & Selymum Turcarum Reges in Calderanis Armeniæ campis ad Araxem fluuium prælio decertasse. Turcarum copiæ ad centum quinquaginta millia hominum in acie erant, Persarum ad triginta tantum millia æquitum, quos inter decem millia cataphracti inerant spectatæ virtutis milites. Tanta contentione vtrinque animorum pugnatum est, vt post hominum memoriam maior decertatum nunquam fuerit: quo prælio Selimus supra triginta hominum millia in queis præter Cassembassam Græcię Bellebechum, Septem Sanzachos, innumerabilesque Duces amisit. De Persarum cæde nihil est, quod verè dicere possimus præter illud, Ismaelem primum prælio excessisse, vrbemque nobilissimam Taurisium deditionem fecisse. At Persæ aucto instauratoque exercitu, accitis Iberorum, Albanorum, ac Parthorũ copijs, maxima celeritate Turcas ijs locis decedentes, insecuti sunt, extremumque agmen ad Eufratem tormentaque aliquot intercepere. preliũ gestũ est anno. 1514. Septimo Calẽdas Septembris. Multa mihi de vtroque Imperatore nun

ciantur. Imprimis aũt de Ismaeli probitate tam multa, vt de ipso tanquam de optimo rege loqui honorifice poßimus. Is ex prima nobilitatis classe liberisque hominibus militiæ robora conscribit: apud quos temperatæ iustitiæ, humanæ comitatis, & popularis indulgentiæ studium maxima valet, in eodem Rege mira pietas vsque adeò refulget, vt si qua sint regij fastus eius fulgore perstringantur, ad maximarum virtutum cumulum pulcherimo naturæ munere, decora facies accedit magnanimo digna Rege, ore namq;, roseo radiantibus oculis, flaua barba, & quod antiquum apud Persas regiæ stirpis insigne est, adunco naso, illustrique facundia, omnium oculos atque animos capit. In Selymo omne virtutis ornamentum inhumana crudelitas elidit & obscurat, qui & pœna & præmio vim Imperij tuetur, sed & aliquanto grauiore seueritatis, quàm beneficientiæ fama. in hoc rege triste supercilium, prægrandes toruique oculi, & Scythico pallore suffusa facies, rigentæsque setæ a superiore labro ad ceruicem retortæ, & nigrescens ad mentum subtonsa barba, ita vt naturam militarem & inexorabilis animi vim exprimunt. Ismael aditu pariter & alloquio facilis in magna procerum frequentia epulatur in stadio & palæstra cum nobilioribus honesta atque vtile contentione corpus exercet, multasque ex Regulorum suorum virginibus vxores ducit: quas si fœcundæ sint, neque fastidit, neque repudiat vetere Persarum

instituto, qui coniuges amare, impensius colere, in regia familiariùs habere, & ad longinqua bella secum trahere consueuerunt. Alia ratione Selymus in arcano cuncta vitæ munera obit. Puerorumque imberbium, & Eunuchorum ministerio contentus sine conuiua discumbit, ac vno ferè simplicissimo cibo naturę desideriũ implet, vxores à regiæ limine procul arcet, quas tantùm prolis causa, nec familiari quidem vultu complectitur, quòd natura modicę libidinis etiam in mares pronior, corpus atque animum virilem fœminarum illecebris eneruari existimet. Hæc quæ mihi ex Syria nunciata sunt Sanctitati tuæ conscribenda duxi. Si quid autem de Selymi aduentu ex Amasea, deque armis illius tentandum fuerit, faciam te quàm diligentissimè certiorem. Vale. Rhodi.

ISMAEL SOPHI PERSARVM REX, Selymo Turcarum Regi.

CVM *nulli dubium esse possit, Armeniam mihi iure optimo deberi, nullisq; tẽporibus ea prouincia Othomanis Regibus cesserit; miror sanè, cur hoc regnum inuaseris. Quòd si fortè antiquæ virtutis æmulus imitatus Alexandrum Macedonem, tantum soli terrarumque iure tuum futurum existimas, quantum tibi promotis armis victoria fortunaque pepererit, pares te in crastinum diem, tuas, atque alienas vires periclitari.*

SELYMVS

SELYMVS TVRCARVM IMPERATOR, Ismaeli Persarum Regi.

QVID est, quòd te belli huius mirari dicas, cùm adhuc extet recentissima memoria, qua Mahometes, Cassemus patruus, Baiazetes pater, ego que dum fratris Acomatis armis oppugnor, à Persis summa detrimenta & insignes contumelias accepimus; ea tamen & si magna & grauissima sint, dignas belli causas nunquam iudico. Vnum tantum abste peto, Amurathem fratris filium, hostem meum, & Cappadociæ prædatorem: quem si ex æquo, amicèque mihi tradideris, vt mutua inter nos pro tuendis firmandisque Imperijs iura postularent, polliceor tibi, in meque recipio, fore, vt copias hinc abducam, in meaque regna reuertar. Si verò facere neglexeris ferro, igneque Armeniam Persidemq; me vastaturum scias. Quod autem ad pugnam pertinent, nihil est, quod copijs nostris accidere gratius possit, quàm viriū vtriusque periculum quàmprimùm fieri.

BOEMVNDVS REGERIO NORTMANO FRATRI.

QVAE à militibus nostris prçclarè ad Murasim gesta sint, intellexisti; verùm tamen vbi locorum nunc simus, quæque à nobis gerantur te certiorem facere optimum duximus. Proximis diebus

diebus ad vrbem Anthiochiam castra posuimus, obsidionemque cœpimus. Ea vrbs omnium opulentissima à Cassiano Rege detinetur, egregieque à ciuibus defenditur. Duplici muro circumdatur, interiori lateritio, exteriori quadranti lapidis, quadringenta & sexaginta turres insunt: colles quatuor includuntur, in quorum celsioris cacumine ad Orientem vergentis, arx natura loci adeò munita est, vt omnis conatus & omnia oppugnantium ingenia facilè frustrentur; fluminibus, fontibusque irrigua & agro fertili, vicinoque lacu diues. Recedit à mari Cilico passuum XII. *millibus. Farfar fluuius portum efficit satis amplum. Ad Septentrionem mons est excelsus, qui Græca significatione fontium amœnitate Hero dicitur. Ad orientalē plagā campestris latissima regio, quā Fanfar prope mœnia irrigat. Hæc vrbs mille annis sub Christiano Imperio iampridem floruerat, centum quinquaginta tres Episcopi sub Antiocheno patriarcha fuerunt: in ipsa autem vrbe trecenta sexaginta sex Ecclesiæ. quibus quanta qualisq; vrbs sit, quantæque accessiones Christiano nomini huius oppugnatione fient, facili pro tua prudentia iudicabis: tametsi munitissima videtur tanta militum nostrorum virtus, pertinaciaque tanta est, vt propediem de victoria certissimum nuncium expectare te velim. Tanchredus filius benè valet. Vale. in castris ad Antiochiam* 1197. *primo Nouembris cœpta est obsideri Anthiochia.*

BOE-

BOEMVNDVS ROGENIO NORTMANO.

ARBITROR *te, Tancredi filij literis cognouisse & quorundam trepidationem & prælia, quæ maxima cum gloria paulò antè gessimus. at de inducijs, deq́ue toto negocio confecto malo te ex meis quàm ex aliorum literis certiorem fieri. Petierat inducias Casseamus Rex, quibus militibus absque vllo metu tutissimus in vrbem aditus erat, quousque Vollo Gallico milite ab hostibus cæso fœdera rupta fuerunt. Dum autem oppugnandæ vrbis negocium difficile satis videretur, Pirrhus quidem, Antiochenus, ciuis potens, mihi apprimè perpensus de dedenda vrbe mecum sermonem habuit: ea tamen ratione, vt penes me (cui plurimum fidebat) Imperium vrbis esset. egi totum negocium cum Ducibus & proceribus, facileq́ue communi omnium consilio mihi adiudicari vrbem obtinui. exercitus per apertam à Pirrho portam ingressus vrbem capit. per eos etiam dies Aret oppidum aliquo nostro incommodo salutisq́ue periculo ob vulnus acceptum, oppugnatum est. Multa tibi de Tancredi filij virtute polliceor, quem tanti ipse facio, tanti exercitus totus, quanti fortissimus Dux & optimus Imperator fieri solet. Vale.*

TANCRE-

TANCREDVS HORMANVS
Rogerio patri.

POST *captam Antiochiam quamprimùm Sensadolus, regis filius, cum maximis Persarum copijs accurrit, & per arcem, quę adhuc hostium erat, vrbem inuasit: pugnatum est in vrbe varia fortuna. Deinde legiones nostræ in latos campos egressæ sunt, ibique tanta contentione ardoreque prælium gestum est, vt centum millia hostium cæsa fuerint, quindecim millia camelorum capta, spolia ditißima recepta, & annonæ maxima vis: eadem ipsa die arx deditionem fecit, & Boemundo tradita fuit. Hac insigni victoria perculsi hostes remotißima loca accesserunt; tandem egregia militum virtute vno eodemque tempore fames, hostes, arx omniaque deuicta sunt. De reliquis nihil est, quòd non optimè speramus. Boemundus plurimam tibi salutem dicit. Vale.*

GOTFREDVS BOLIONES. BOEMVNDO
Antiochiæ Rege.

MAXIMIS *itineribus, captis primùm aliquot oppidis Hierosolymam venimus, quæ vrbs arduis montibus circumdatur, fluminibus caret & fontibus, exepto vnico Siloe amne & eo tenui. multæ insunt cisternæ vbi asseruentur aquæ, & in vrbe*

vrbe & in agro. Hinc Arabes, Moabitæ, & Amonitę Orientales sunt: Idumæi, Ægyptij, & Philisthæi meridionales: maritimæ ciuitates Ptolemaida, Tyrus & Tripoles: Occidentales Tyberias Cæsarea Philippi: regio Deca poloes & Damascus septentionales. ego in oppugnatione vrbis partem muri, quæ mihi obtigerat primus ascēdi, & Balduinum in vrbem descendere iussi: qui cæsis aliquot hostium cohortibus portas perfregit, & Christianos admisit. Raimundus Turrim Dauidis cum preciosissima gaza per deditionem accepit: ad Salomonis templum ventum est, ibi parater fuit pugna, tantaque hostium cędes, vt cæsarum cruor nostrorum talos superaret, nocte aduentate superiora templi expugnare non potuimus. At altera die ciuibus miserabili voce pacem acclamãtibus data, atque ita vrbs Hierosolyma à nobis Idibus Iulij capta est anno salutis nostræ. 1099. die. 39. post cæptam obsidionem, qui annus fuit. 409. postquam sub Heraclio Saracenis cesserat. Adhæc me etiam reluctantem summo omnium consensu Hierosolymæ regē acclamauere, qui tametsi tantum regnum horrescerem, veruntamen dabo operam, vt me Christianum regem, deque fide publica optime meritum facilè agnoscant. Tu autem me, quod facis, ama. Vale.

FANCRE-

TANCREDVS NORTMANVS ROGERIO PATRI.

CVM *planè ſciam te de nobis magnopere laborare, curſuque rerum noſtrarum fœliciſſimo lætari: nihil mihi potius vnquam duxi, quàm te de omnibus quamprimum certiorem facere. Capta vrbe Hieroſolima nunciatur nobis* Solymanum *Babiloniæ regem cum magnis copijs Aſcalone conſediſſe, quæ vrbs vigintiquinque millibus paſſuum ab Hieroſolimis diſtat. Gotfredus hoſtibus occurrere ſtatuit, quem ego duabus Legionibus, Euſtachiuſque ſecuti ſumus. primò ex captiuis didicimus Clementem Solymani Ducem quingentis millibus hominibus nobis imminere; nos tameatſi numero impares præſenti animo ad Aſcalonem Babilonios aggreſſi vniuerſos fudimus ac fugauimus ad centum hominum millia cæſa ſunt hac inſigni victoria Hieroſolimæ ſalus ac quies parta eſt. Quòd autem ad res Italicas pertinet, gratiſſimum feceris, ſi quę iſtic gerantur, ad me quàm diligentiſſime perſcripſeris. Vale. Aſcalone.*

BALDVINVS. II. REX HIEROSOLIMAE, Caliſto Romano Pont.

VENETORVM *ducentæ naues maximo nobis adiumento fuerunt, tantumque addiderunt virium, vt Ioppæ quingentis nauibus obſeſſæ opem*

tulerimus

iulerimus ac soluta obsidione Barbaros innumerabiles cæsos captosque perdiderimus. His prosperè actis, paribus auspicijs in Tyrum ductum est, quam iampridem tentatam nunquam milites nostri oppugnare poterant: sed tum demum opulentissima munitissimaque vrbs multo Venetorum sanguine capta & Hierosolymæ Imperio adiecta est. Tertia pars Tyri, & Ascalonis, si caperetur, multis immunitatibus honorificisque decretis Imperio Venetorum assignata est. At Emanuel, Græcorum Imperator, tantam nobis victoriam inuidens, sedulò operā dat, vt Venetorum auxilia à nobis seiungat, Quare abs te maiorem in modum peto, vt eundem Imperatorem à perditissimo consilio auocés, ipsosque Venetos quàmmaxime in fide contineas: nihil est, quod literis ac nuncijs à Senatu illo non facilè impetres. tanto autem nobis vsui classis Veneta futura est, vt eo præsidio munitissima quæque oppida oppugnare, mariaq; latissimè olim tutò percurrere possimus. Vale.

SALADINVS ISACO CONSTANTINOP Imperatori.

OBSIDEBAM Tyberiadem, cùm mihi nunciatum est, Guidonem Hierosolymæ Regem, equitum triginta millia, peditum quadraginta in aciem eduxisse. Hunc ego citato agmine præueni, ac è regione Christianorum cum copijs omnibus con-

ſtiti. Oriente Sole initũ eſt prælium, hoſtiũ aliquot cæſi, aliquot capti: Guidonem regem, & templi magiſtrum cum nobilioribus Chriſtiani nominis captos ſeruaui: de paucis ſupplicium ſumptum. hac victoria vſus Aconem Duxi, quam per deditionem accepi. Spero breui futurum, vt Beritum Biblium & omnis maritima ore vſque ad Aſcalonem Imperio noſtro adijciatur. Hæc eò ſcripſi, quòd te rebus noſtris proſperè geſtis pro neceßitudine noſtra maximè lætari intellexi. Vale. In Caſtris.

SALADINVS ISACO CONSTANT. IMPER.

POSTEAQVAM *Aſcalonẽ valido præſidio, comeatibus, rebusque omnibus communiui, copias ad oppugnandam Hieroſolymam deduxi, decem totos dies ad plagam Occidentalem oppugnaui, vigintique alijs diebus obſedi: hoſtes deſperatis auxilijs potius quàm oppugnationis metu ea conditione deditionem fecerunt, vt cum ſupellectili quæ ſinguli humeris ferre poſſent, abire permitterentur. Facta eſt deditio ſecunda Octobris, anno 89. poſtquam Chriſtianis ceſſerat. Ii decedentes, pars Anthiochiam, pars Tyrum, aut Alexandriam petijt. Verumtamen qui Aſia oriundi erant, pauciſſimi Hieroſolymæ conſtiterunt. Reliquum eſt, vt Tyri oppugnationem tentemus: quæ ſi nobis ex ſententia euenerit, video res noſtras in tutiſſimum locum poſitas iri. Vale. Hieroſolymę.*

CLEMEN-

CLEMENS III. ROM. PONT. ISACO Conſt. Imper.

IAM *omnia Saladini virtuti ceſſerant cum ædicto noſtro ad inſtaurandam gloriam Chriſtiani nominis, principes noſtri excitati ſunt. præcipui fuere Fœdericus alter Imperator, Philippus Francorum Rex, Riccardus Angliæ, & Oddo Burgundiæ; Veneti quoque, & Piſani paratiſſimas claſſes eduxere. Venetæ præfuit Rauennas Archiepiſcopus, Piſanæ prſul Piſanus. Gulielmus Rex Siciliæ pacato à pyratis mari, annonam ex Sicilia & Apulia profecturis miniſtrauit. Friſones quoque & Dani triremes quinquaginta, & duodecim Frandenſes armauere: qui tranſeuntes in Mauritaniam, & ad Aphricæ litora flectentes, Saracenos magnis incommodis afflixerunt, & Syluinam vrbem ui captam diripuere. Bella Rex Vngarus habita ratione rei Chriſtianæ, Venetis pacem dedit. Quæ cùm ita ſint, oro te maiorem inmodum, vt hoc bellum inſtauratum ac Chriſtiano nomini glorioſum quibuſcumque rebus poteris, (poteris autem pluribus) iuues, ne quando Saraceni validiores effecti regnum etiam tuum clade aliqua afficiant. Vale.*

RICARDVS ANGLIAE REX, COELESTINO III. Romano Pont.

ERAT *meæ erga Sanctitatẽ tuam obseruantiæ, vt de belli rationibus fœliciq́ue rerum euentu certiorem facerem, ac imprimis de Ptolemaidæ diuturna obsidione aliquid significarem. Ea vrbs biennio postquàm obsideri cœpta est, tandem in deditionem venit. Quòd autem ad captiuos pertinet, quos toto hoc bello innumerabiles cepimus, illos cum Christianis superiori bello captis commutauimus. Ad hæc Porphiriam, Cæsaream Ascalonam, Gazam, & Dan occupauimus, cùm Saladinus multis maximisq́; cladibus affectus eas tueri prorsus diffideret: is etiam Hierosolymam nobis spontè reddidisset, nisi diffidijs nostris cognitis consilium mutasset. Verùm tamen Deo Optimi Maximi beneficio reliqua omnia fœlicissimo cursu euentura speremus, multumq́ue spei in pijs precibus vestris nobis repositum est. Vale. Ptolemaidæ.*

MAXIMILIANVS SFORCIA, HELVETIIS

CREBRIS *rumoribus ad me affertur, multorum militum delectum in Gallia haberi, & Regem ipsum Franciscum, belli Ducem, superatis Alpibus in Italiam primo quoque tempore venturum. Commeatus, arma, equos, tormenta, atque omnis*

nis generis præsidia summo studio aduersus nos comparari. Quæ cùm ita sint, pro amicitia nostra vos oratos velim, ne me in tanto rerum discrimine deseratis, cùm & vosmet ipsi facilè cognoscere possitis, me ex Regno Insultorum pulso victores Gallos & Venetos Imperij sui finibus contentos non forè, vt qui Pontifici maximo etiam præscribere audeant, & cæteris gentibus Italiæ pulsis, omnium rerum imperium sibi animo destinauerint. Quòd si arma vestra nostris coniungere, communemque aleam subire velitis, polliceor vobis, in meque recipio, & id vobis maximo vsui futurum, & me, meaque omnia ita vestra fore, vt ijs vos pro arbitrio vestro frui perpetuò possitis. Valete.

HENRICVS COMES NIVERNENSIS, Regi Franciæ.

DIV *obsidebatur Damiata cum Cayri Sulthanus medio itinere inter vtramque vrbem castra posuit. à prælio maximè aborrebat, cùm Galli parum admodum manu illum irritauerunt, ac erūpere coegerunt. ea pugna Gualterius, camerarius tuus, Hilo Nantoliensis, & Vicecomes Sanctæ Susanæ intercepti sunt. Ioannes verò Rex Hierusolymæ ignibus aliquantisper læsus: sed nec propterea obsidio intermissa est. nam & exacto anno cum dimidio Damiata tandem capta est, quòd militum præsidium & magna pars ciuium contagiore interijssent.*

riјssent. Neque enim plusq; tria millia hominũ reperta sunt, cùm ab obsidionis principio septuaginta millia fuissent, ea ciuitas ab Helio Pertinaci conditore Neapolis dicta est, vt triplici muro cincta, quam Nili riuus ad Romani Tyberis magnitudinem ambit, vt insulam oblongam arctamque faciat. Turris Pharea suburbia à prædonibus custodit, cuius ager Nili incremento sæpenumero longe lateque operiri solet, quod & aliquando copiјs nostris maximam intulit cladem. exercitus vrbis opulentissimæ oppugnatione ditissimus, incommodi quod iampridum passus fuerit, non meminit, maioraque pericula adire vltrò appetit: nos ingentia quædam animo voluimus, quæ euiusmodi sint, propediem Intelliges. Vale.

SENENSES MANFREDO REGI NEAPOLIS.

MATVRE *nobis præsidio fuit Iordanus tuus cum equitatu, quo egregiam operam nobis prestante primùm leuibus certaminibus vtrinque certatũ est: deinde Miniatẽses, Pistoriẽses Aretini, Florẽtiniq; ad Arbiã fluuiũ quarto lapide procul vrbe castra posuere: nos eruptione facta copiјs nostris ac auxiliaribus Iordaniq; virtute ad quadraginta millia hostium fudimus, fugauimusque. Prelium initum est. 16 die Septembris. 1240. tria millia florentinorum cæsa sunt, quatuor cum curru publico vexillisque omnibus capta; reliqui ad suas*

vrbes

vrbes fuga miserabili dilapsi sunt. Guelfi alij Bononiam, alij Lucam concessere. Qua victoria ciuium nostrorum animi ita arrecti sunt, vt & amplitudo tua, omnesque Gibellini nominis non nisi optimè sperare debeant: sic & hos fœlicissimos rerum euentus post Deum tibi omnes acceptos ferre imprimis debemus, cui iampridem nos ac fortunas omnes propensissimo animo dicauimus.

PLVTARCHVS TRAIANO ROM. IMPER.

ANIMADVERTI *te verecundo quodam pudore Imperium Rom. nunquam concupiuisse, tametsi morum innocentia, egregiaque virtute operam dederis, vt id promerere posses, hoc amplissimo Regno eò dignior existimaris quò minus rationem eius adipiscendi quæsiuisti, id tùm virtuti tuæ, cùm fœlici fortunæ nostræ acceptum fero, mihique id gratius futurum est, si animaduertam te rectè gerere id Imperium, quod rectè etiam promerueris. nam si secus gesseris, non verear quin maximum periculum aditurus sis, meque voces maleuolorum subiturum planè intelligo. Scelus enim discipulorum plerunque præceptoribus vitio dari consueuit, vt facilè Senecæ exemplo dignosci potest, qui ob immanem sæuitiam, moresque Neronis perditissimos, apud vniuersas gentes malè audiuit, cuius præceptor pueritiæq; institutor fuerat. Adde etiam quòd eorum, quæ deliquere, Quinti-*

liani discipuli innocentissimus præceptor accusatus fuit. Tu omnia præclarè ages, si tui memineris, si te audiueris, si primùm te cohibueris, omniaq; ad virtutē referre volueris. Quæ ad tuendum Imperium, moresq; ornandos facerent, abundè satis libellorum eorum monumentis conscripta sunt. ea si secutus fueris, Plutarchus vitæ tuæ moderator erit: sin secus atque te educaui, gesseris, has literas meas testes esse volo, consilio meo nihil prorsus, nisi ex vsu reipub. Romaniq́ue Imperij fieri. Vale.

IOANNES PROCHICIVS MARTINO IIII. Rom. Pont.

EGO, *tametsi mihi conscius sim te Caroli Gallorum Regis amicum, eius incommoda iniquo animo semper tulisse: illud tamen volui te meis literis cognoscere, Gallorum superbiam eò deuenisse, vt Siculi omnes vno consilio aduersus eos arma sumserint. Ii enim; constituta vesperarum hora, quàmprimum campanæ Christiano ritu auditæ sunt, excitato tumultu omnes cuiuscunque ordinis, ætatisq́ue interfecerunt, adeoq́ue à populo sæuitum est, vt clausi vtero materno, qui Gallico semine concepti crederentur, extincti sint. Quæ omnia non magis Siculorum scelere, quàm Gallorum libidini ac superbiæ ascribenda sunt. Erit igitur prudentiæ sanctitatisq́ue tuæ improba, maximiq; spiritus gente explosa, Arragonijs rebus fauere. Nam optimi*

mi Regis in Ecclesiam eam fidem ac pietatem cognosces, vt demum nihil q̃ magnum atq; amplum illius necessitudini anteponendum censeas. Vale.

CAROLVS GALLIAE REX, PETRO Arragoniæ Regi.

NVNQVAM *adduci poteram, vt crederem te maximè animi nominisq; Regem, mihique coniunctissimum, regnum Siciliæ per scelus inuasurum. Nam & sanguinis cura, & amor meus erga te singularis id minimè fieri abs te patiebatur: eoque minus, quòd nullum ius, nulla satis iusta ratio id suadere videbatur. Quare te monitum velim, vt quàmprimum Panorm, ototaque Sicilia excedas: sin id agere neglexeris, scito Deos immortales, æquissimos scelerum vindices, aliquãndo Gallorum armis de te pœnas sumpturos. Vale.*

PETRVS ARRAGONIAE REX, Carolo Gallorum Regi.

NVNQVAM *tanti fieri iura sanguinis consueuerunt, vt Regna æquo iure mihi cedẽtia & lachrymas populorum, voces ac eiulatum opem implorantium aspernari debuerim. Nam & Siciliæ Regnum ob vxorem Constantiam, quæ Manfredi filia, & Corradini neptis fuerat, deberi mihi omnes fatentur: & Siculi ipsi tot tantisque calamitati-*

bus affecti sunt, vt vniuersa insula fortunis, rebusque omnibus spoliata extrema omnia experiretur. Quæ si à me minus rectè facta esse contendes, dabo operam, vt iure belli, & quacunque malueris ratione pro iusta causa me stare intelligas, mihique propterea Deorum immortalium præsidium præsto futurum planè confido. Vale.

HENRICVS LVCEMBVRGENSIS IMPER. Florentinis.

QVAMPRIMVM *me in Romanum Imperatorem Germani Principes delegerunt, Clemensque Pont. id ratum firmumque habuit: nihil mihi potius fuit, quàm in Italiam primo quoque tempore Imperatoriam coronam accepturus contendere. Sed cùm profectioni prope omnia opportuna mihi constituta essent; id à vobis petendum mihi imprimis fuerat, ut copijs nostris ad vrbem vestram tutus accessus aditusque præberetur. Nam ea rerum mearum ratio est, vt vrbis vestræ hospitio iuuandus prorsus sim. Illud etiam à vobis pro mutua beneuolentia peto, vt Aretinos longiori bello incursionibusque vexare diutius ne pateremini. Quod autem ad pacandam Etruriam pertinet, ita operam auxiliumque meum vobis polliceor, vt me reipublicæ vestræ amicum fautoremq; planè iudicetis. Valete.*

FLORENTINI HENRICO LVCEMbur. Imper.

FREQVENT senatu recitatæ sunt literæ tuæ, quæ nobis per quàm molestæ fuerunt. Nunquam enim nobis probari potuit Imperator, qui in Italiam barbaras copias ducat, cùm id potius cauendum esset, vt hanc nobilissimam prouinciam è barbarorum manibus vendicaret. Quòd Aretinos foueas, vide quàm præclarè agas, cùm meminisse possis, eos Guelfos ciues suos innoxios eiecisse, qui ope tua patriæ restitui imprimis debebant. Nihil est quod nunc de recipiendo exercitu tuo in vrbem decernamus, id tum demum curabimus, cùm copias tuas aduentare cognoscemus. Studium tuum pacandæ Etruriæ tantum probamus, quantum id vniuersæ Italiæ maximo vsui futurum speramus. Tuæ verò erga nos propensæ voluntati immortales gratias agimus. Vale.

CAMPSONI GAVRIO SVLTHANO, Selymus Othomanus.

MITTO ad te Cadilescher legatum meum, vt de ipso rationem belli Persici totam cognosceres. nō enim intelligo cur mihi impedimento esse debeas, quo minus Hismaelem bello persequar, qui tot, tantasque Asiæ calamitates intulit, inductisque nouis

tus superstitionibus, Mahometanæ religionis, certissimas leges deprauare dilacerareque contendit. ipsi legato meo in omnibus & quibuscumque rebus plenam indubitatamque fidem adhibeas velim: à quo quidquid fœderis percussum, vel sancitum fuerit, ratum firmumque esse volo. Vale.

SELYMO TVRCARVM REGI, Campso Sulthanus.

EA *Sulthanorum consuetudo inualuit, vt principem locum in religione obtineat, Mahometanos reges, populosque omnes in pace omni cura contineat. Ego verò in Syriā prouinciam meā armatus veni, vt pacem tibi suaderem. Verùm si in ea inferendi belli pertinacia persistas, atque Hysmaelem fœdere, necessitudineque mihi coniunctissimum oppugnare perrexeris, me dignitati meæ, ac existimationi consulturum scias, nec passurum diutius, vt vnius insolentis ambitiosique hominis libidine ac furore humana diuinaque omnia permisceantur. Animaduerti iampridem ingenium tuum quàm vastum, quàm atrox, quàm inquietum sit, postquam Baiazete patre optimo tantæque virtutis fratribus, ac tantæ spei septem impuberibus consanguineis per summum scelus enecatis, totque amicis ac fortissimis Ducibus crudelissimè trucidatis, immanitati atque audaciæ nunquam modum imposuisti. Eam itaque extremam pacis conditionem*

nem esse scias, si ab Hysmaelis prouinciis abstinueris, & Aladoli filio paternum restitueris regnum, quod in Sulthanorum clientela ac fide semper fuerit. Id si feceris, præter gratiam atque amicitiam nostram, quæ tibi maximo vsui, atque ornamento esse poterit, tu longè maiorem ex tuta pace quàm ex ancipiti bello laudem es relaturus. Vale.

TOMVNBEIVS SVLTHANVS,
Hysmaeli Persarum Regi.

CVM *bellum Turcarum ceruicibus tuis imminens Campsonis opera in nos conuersum fuisset, Syria, Aegyptusq; maximis cladib. affectæ sunt. nam cæso ad Singam Rege, deletisque militibus, multa bello nobis opportuna desunt. Tantum enim Selymi exercitus inualuit, vt nisi tu minorem Asiam incursionibus inuadas, & Comagenem nudatam præsidijs irrumpas, de pulcherrimo Aegypti Imperio, fortunisque omnibus agatur. Selymus qui nunc Iudeæ finibus continetur, duobus exercitibus facilè intercludi potest, & commeatu probiberi, quando litora nullis Turcarum classibus teneantur, quæ terrestres copias iuuare commeatibus, vel eas, si aliquam calamitatem acciperent, auehere possent. Id si curabis, & Aegypti rebus tecum coniunctis propè labẽtibus subuenies, & de tot insignibus iniurijs ab infensissimo hoste acceptis nullo ꝑpe negocio suppliciũ sumes. Val.*

IOANNA

IOANNA NEAPOLIS REGINA, Ludouico Vngariæ Regi.

AVDIO *multos mirari, quòd interempto viro, fratre tuo, de paricidio supplicium nullum sumpserim. quid est autem, cur populus tanti sceleris ream me faciat, cùm Andream Regẽ, virum optimum, & perditè amauerim, & ipse mecum sine querela, quãdiu vixerit, versatus semper fuerit? Sed quicquid suspicentur cæteri hominum, id tibi imprimis velim persuadeas, me & ignoratione sicariorum & rerum difficultate maximam hanc iniuriam mihi illatam vlcisci non potuisse, eoque animo amantissimi viri necem tulisse, vt à dolore exanimata iisdem vulneribus penè conciderim.*

LVDOVICVS VNGARIAE REX, Ioannæ Neapolis Reginæ.

IMPVDICA *vita quam Iampridem duxisti occupatum regnum, neglecta vindicta, & excusatior subsequens, necis viri tui probant noxiam te prorsus fuisse: proinde Deos immortales scelerum vindices superesse memineris. Vale.*

ALEXANDER MAGNVS ILLYRICIS POPVLIS.

QVONIAM *semper nobis præsto fuistis, in fide firmissimi*

firmissimi, in armis strenui, egregiam bello operam nouantes: damus vobis liberè & cedimus perpetuò totam plagam terræ ab Aquilone vsque ad fines Italiæ Meridionales, vt nullus valeat ibi consistere, residere, seu ibi locare, nisi vestrates. Si quis autem ibi commorari deprehensus fuerit, sit seruus vester, & postea ij omnes sint serui nepotum vestrorum. Datum in ciuitate nostra Alexandrina. Anno XII. *Regnorum nostrorum, arridentibus magnis Dijs, Ioue, Plutone, Marte, & Maxima Dea Minerua. Valete.*

FRANCISCVS PHILELPHVS Senatui populoq; Perusino.

ET *humanitatem erga me vestram vehementer amplector & liberalitatem maximi facio. doleo autem, & permoleste fero, quòd ijs temporibus literæ mihi vestræ redditæ sint, quibus iam alijs fidem dederam. Hanc verò inuiolatam vt præstem, & ipse cogor, & uos item velle non dubito. Quòd si tempestiuè vestræ ad me literæ aduolassent, essem profectò desiderio vestro incredibili mea cum voluptate obsecutus; ornassemque vestram ipsam splendidissimam iuuentutem pro virili parte, non modò eloquendi, sed etiam viuendi laudatissimis artibus. Quoniam igitur honestatem causæ intelligitis, ignoscite mihi, si minus hac in re expectationi vestræ responderim. Valete; ex Senis Idibus Septembris,* MCCCCXXXVIII.

PHILELPHVS GRARDO LEANDRIANO, Cardinali Comensi.

FECISTI *mihi rem pergratam, quòd Philonem meum, imò nostrum, ex Aurispa recuperatum, ad me dederis. quod autem Mosei vitam, quam idem Philon & copiosè & eleganter apud Græcos & Græcè scripserat in Latinum à me tantopere verti postulas, & audiui libenter, & obtemperabo libentißimè. Itaque factum puta, quod iubes. nulla te tua de meo erga te animo fallet opinio. iam operi me accingo. Vale Mediolani* IIII. *Calen. Nouembri.* MCCCCXL

PHILELPHVS BESSARIONI, Cardinali Nicæno, S.

EAM *Homeri Iliada, quam vir eruditißimus Theodorus Gaza exscripsit mihi, & eam quidem magna cum impensa atq; sumptu, facio tanti, vt ne Crœsi ingẽtibus illis admirabilibusq; thesauris cuiquàm sim cessurus. Te autem, Pater reuerendißime, maiorem in modum miror, qui me cùm ab vsque Constantinopoli noris, vel in publico discendi ludo, vbi post obitum mei soceri Chrysoloræ fuimus apud Chrysococem condiscipulum; mores arbitreris cum ætate mutasse; vt qui omnium liberalissimus esse censerer, benignitatem illam cum aua*

ritia

ritia commutarim. donare didici sępe per multa, at vendere nihil vnquam, prӕsertim libros, quibus sanè pretiosius nihil duco. At hunc Homeri codicem tam charum habeo, tam iucundum, vt vix quicquam in vita magis. Itaque ignosce in hac re mihi si quid aliud tibi possum gratificari. iusseris nihil frustra. Vale. Mediolani. x. Calendas Februarias. 1448.

PHILELPHVS LEONELLO MARchioni Estensi.

S I *tibi coram narrare possim, prӕstantissime Princeps, quantum me tibi debere putem, quòd nullis meritis de te meis vltrò me inuitaris ad Regium hospitium tuum ac familiaritatem; intelligeres profectò quàm sit apud me egregia virtus tua, quamque admirabilis peneque diuina. Non enim expectasti, vt te literis anteuerterem ac rogarem, vt me intra regales tuos parietes exciperes, dignumque redderis beneuolentia tua; sed id diu mihi atque multum aggredi cogitanti sponte occurristi, teque ipsum liberaliter, perbenignèque obtulisti, ac nullum prӕtermisisti officium humanissimi sapientissimique Principis. & quod à Platone scriptum legimus, non obscurè confirmasti, beatas illas fore respu. quӕ aut à sapientibus, aut à sapientiӕ studiosis administrarentur. Nec enim ignoramus inter Regem & Tyrannum illud interesse,*

quòd hic omnia refert ad vtilitatem suam contempto diuino omni atque humano iure: at Rex secus omnia, qui iustitiam atque pietatem ante oculos semper ferens, sibi omnia vult cum ciuitate esse communia, suum atque proprium nihil ducens, quod à publica vtilitate dignitateque separetur. dignus es tu profectò, qui quàm diutissimè sis in vita, & non minus vniuersæ Italiæ, quàm tuo isti pacatissimo atque fœlicissimo pusillo regno domineris. Totus es ad laudem & gloriam natus, cuius vniuersa vita plena est potestatis, plena sapientiæ. Faciat Deus Optimus Maximus, vt mihi aliquãdo liceat vti atque frui, quod mihi beneficium quàm beneficentissime proponis; nunc enim ea sunt tempora, vt aliud nihil queam non modò deliberare, sed ne respondere quidem. Vale Mediolani. 5. Calendas Aug. 1449.

PHILELPHVS PETRO MEDICI, Cosmi filio.

PRÆCIPVVM *tuum in me amorem & expertus sæpe sum præsens, & audiui absens, facisque ac fecisti semper pro officio gratissimi discipuli & viri optimi. nam de tua erga me voluntate cùm ab alijs multis, tum ex Angelo Actiolo Splendidissimo equite, & vestræ familiæ studiosissimo egregiè accepi. reliquum est, vt Achillis, quod fabulantur, iaculo vtamur in secundo ictu: quod si*

factum cognoro, haud patiar vlla me beneficij iusque magnitudine superatum iri. Mediolani. 4. Nouas Augustas. 1449.

PHILELPHVS, SFORTIAE SECVNDO.

PETO *abste maiorem in modum, vt & quod coram mihi recepisti & ex proximis meis literis audire potuisti, id apud patrem tuum præstantissimum & munificentissimum Principem quàmprimum, & quàm optimè conficias. hac mihi re neque gratius quicquam, neque magis necessarium præstare potes. Mediolani Pridie Idus Decembris.* 1450.

PHILELPHVS SFORTIAE SECVNDO

PETII *abste proximis literis, quod etiam nunc tertium peto, & te quoque (si pateris) rogo, vt rem meam apud Principem munificentissimum, patrem tuum, vbi minus confeceris, ita conficias, vt mihi abiens coram recepisti. In hunc diem neque tu respondisti quicquam, nec ex alio sum certior factus, quid egeris, aut non egeris. Itaque aut responde quàmprimum, aut equum mitte, quo vehar ad vos. nam si ad vos venero, facile futurum suspicor, ne vacuus Mediolanum repetam, præsertim cùm iam instet Natalis Christianus, quo Princeps solet ad beneficentiam exhortari. Mediolani. 5. Calendas Ian.* 1450.

PHILELPHVS SFORTIAE SECVNDO.

POLLICITVS *es non modò non petenti mihi, sed ne cogitanti quidem, te dono daturum nescio quid. ita nolim te falli opinione tua, vt intelligas nihil esse redditum mihi tuo nomine, nec item alterius cuiusque in hanc diem. Quare facito, ne vel obliuionis accuseris, vel negligentiæ. nam vtrunque crimen tua præclara indole est indignum. Vale. Med. 5. Idus Martias.* 1451.

LVDOVICO GONZAGAE PRINCIPI. Mantuano.

PROXIMIS *diebus literas ad te dedi, quibus intelligere haud obscure potuisti, quàm mihi rem gratam, eandemque admodum necessariam facturus esses, si quàmprimum ad id, quod petieram, te humanum (vt soles semper) benignumque præstitisses. Nunc autem quod scriberem noui, nihil acciderat, nisi vt te rogarem, orarem, obsecrarem, id pro animi tui magnitudine efficeres, ne me cunctando ambiguum ex certo redderes. Nam & si tua erga me beneuolentia mihi certius esse vix quicquam potest, vereor tamen, ne quandoque beneuolentia cum difficultate certamen ineat. Sed quò bonum difficilius est, eò clarius & laudabilius duci solet. Itaque si difficultatem istam. (si qua tamen*

tamē non tuo sed fortunæ vitio apud te est) beneficientia atque industria superabis, nihil apud me gloriosius, nihilq; magis obseruandum, colendum, prædicandum te munificentissimo Principe futurum est. Mediol. XI. Calendas Febr. 1452.

PHILELPHVS RENATO REGI.

TERNAS *literas ad te dedi anno superiore, his de rebus, quæ tua maximè intererant. Itaque non poteram non mirari, quòd nihil responderes, præsertim cùm te humanissimum facillimumque, esse iampridem vno omnium consensu sermoneque audieram. Sed Ioannes Cossa, vir clarissimus, idemque grauissimus, qui modò & tuus & Christianißimi Francorū Regis legatus in Italiā venit, liberauit me omni dubitatione: quippe qui coram affirmauit nullas tibi omnino redditas esse literas meas. Deus malefaciat hominum vel negligentiæ vel perfidię, q & me honestißimo officio, & te nō mediocri, vt opinor, vel vtilitate vel voluptate fraudarint. Quibus literas ad te dedi, Franci fuerunt omnes, quorum vni Malurticæ cognomentum est, homini bellicis artibus studenti, & tui, vt aiebat, obseruantißimo. Sed quoniam, quæ scripseram, non accepisti, ea in præsentia tibi coram exponet idem Ioannes Cossa, cuius fides & diligentia tibi Sole clarior esse debet. Valc. Med. 6. Calen. Febr. 1453.*

PHILELPHVS LVDOVICO Ganzagæ, Mantuano Principi.

NON *equidem sum oblitus, quam mihi nuper in agro Brixiano beneuolentiam ostendisti & quanta me non humanitate solùm, sed benignitate etiam persæpe exceperis. Itaque ex eo tempore intellexi per magnam mihi in te spem & positam esse, & constitutam: indeque factum est, vt ita te obseruem, ac venerer, vt me abste putem dignum existimari, in quo nullum beneficium tuum sit intermoriturum. Quæ mea me de te opinio ne falsum habeat, est magnitudinis, & munificentiæ tuæ: quod autem abste velim, Hetrusco sermone intelliges: est celeritate non minus opus, quàm beneficentia. Vale. Mediol. 4. Nonas April. 1453.*

PHILELPHVS NICOLAO V. Romano Pont.

STEPHANVS *Caciam Nouariensem, iureconsultum & Taurinatem archidiaconum, tuæ Sanctitatis cubicularium, in iis, quæ mihi exposuit tuo nomine, & summa cum obseruantia, & libentissimè audiui; nec diligenter minus quàm fideliter gessi omnia, geroque assiduè quæ tum literis tuis, tum eius nuncio tibi grata fore cognoui. Habeo autem Beatitudini tuæ gratias immortales, quòd fi-*

dei meæ pietatique erga te ita fidis, vt debes, Quid enim pro te facturus non sim, cuius singularem sum iampridem beneuolentiam, & præcipuam modò benignitatem in me expertus? Tantum me tibi debere intelligo, vt ne vitam quidem ipsam in mea magis, quàm in tua potestate positam esse velim. Itaque imperare sit tuum pro voluntate omnia, parere autem meum, omni integritate, veneratione, industria. Vale, Pater beatissime. Med. 4. Calen. Maij. 1454.

PHILELPHVS PETRO BARBARO, Cardinali Veneto.

XENOPHONTI *filio Romam venienti idcirco literas ad te dedi, vt intelligeres me tanti facere beneuolentiam tuam, quam mihi nuper cùm istic essem, certissimis documentis declarasti, vt omnia de te mihi sperare posse videar. Id autem & facio, & maiore cum fiducia, & libentius, quòd noui nullũ apud me vnquam intermoriturũ beneficium tuum: nam est apud me antiquius nihil gratitudine, atque pietate. reliqua tu ex Xenophonte cognosces. Vale, Med. 4. Calen. Martijs. 1474.*

PHILELPHVS DOMINICO, CARD. FIRMANO.

NON *possum non accusare erratum meum, quòd cùm nuper fuissem Romæ, ad te minus salu-*

tarum ierim, cui me iampridem norim esse charissimum. Nolim tamen existimes id vel negligentia mea, vel quòd tui oblitus fuerim, accidisse: sed dum cupio in te adeundo minus nepetus existimari, fui in officio seruando minus erga te officiosus. volebam enim & pro amplitudine tua, & pro decoro adire te, & eos conferre sermones, qui & auditione tua, & oratione mea non indigni iudicarentur. Quare dum studeo ea expedire negocia, quæ mihi erant apud summum Pont. plusquàm in ijs, quàm putaram, temporis consumo: Tandem coactus sum non te antè adire quàm abire. Itaque in ipso discessu meo ex vrbe Roma inter equitandum accedo ad ipsas tuas ædes, is, qui triclinij præest officio, respondet, in cubiculario, te esse diuino intentum ministerio, nec licere sibi interea temporis adire te. Quid multis? tres horas expecto cùm ne ipse quidem Ostiarius amplius quicquam respondet mihi quamobrem cùm video mirum seruari silentium, & ipse ad abeundum sollicitarer à comitibus, ne aut importunior, aut ineptior dici possem, abiui equidem subtristior, quòd visere te nequiuerim quem mirifica obseruantia prosequor. Tenes ecce rem omnem. Tuæ fuerit vel clementiæ mihi ignoscere, vel iustitiæ Ostiarium castigare, qui, vt est genere Germanus, neque humanitatem sapiat, nec hominum habeat discrimen. Reliqua ex Xenophonte filio cognosces. Med. 4. Calen. Martias. 1454.

PHI-

PHILELPHVS IOANNI Marchioni Montisferrati.

SI *nihil iamdiu ad te scripsi, puto te iccirco non mirari quòd noris mihi facere non licuisse ob tempestates procellasque bellorum. Nam ego te & amo, & obseruo, non solùm, quòd de me sis meritus optimè, sed quia dignus es, quem boni viri ac docti omnes & colant, & venerentur. Itaque si quid in me est, quod tibi sit gratum, id iure peculiari tuum cense: ego autem abs te nihil aliud peto, nisi vt me ames, vt soles: preterea maiorem in modum rogo te, vt meos illos de exilio libro Xenophonti filio ad me des. Vale. Mediolani Idibus Maij.* 1454.

PHILELPHVS. DOMINICO Cardinali Firmano.

EO *maiore cum fiducia tuis beneficijs vsurus aduenio, quò te iam plures annos beneficentissimo vsus sum. Nam vel à Bononiensi vsque legatione tantã mihi beneuoletiã ostendisti, vt nihil esse arbitrer, nec magnũ, nec paruũ, qđ mea causa facturus non sis, præsertim cùm eum me esse cognoris, apud quem nullum sit intermoriturum officium. nam cùm referre parem gratiam nequeam, eam habere quàm maximam & velim, & soleam: quid autem*

autem abste cupiam, Xenophon filius tibi coram tempestiuè declarabit. Vale. Mediolani, Nonis Nouembris. 1454.

PHILELPHVS BESSARIONI, Cardin. Nicæno.

CVM *Ioannes Marius filius Mantuam peteret, Pij Pont. Max. salutandi & adorandi gratia, iussi, vt omnium primum tuam amplitudinem adiret, cui mentem suam omnem, animumque explicaret. Itaque rogo te, vt omnibus in rebus ita eum commendatum habeas, vt illos soles, quos vel ipsos, vel ipsis natos charissimos habes. hac vna re mihi vix quicquam gratius potes facere. Vale. Med. 6. Calen. Ian.* 1459.

PHILELPHVS LVDOVICO Cardin. Aquilæiensi.

QVAM *mihi vehementer non solùm opera tua, sed ope etiam atque auxilio opus sit, Pater humanissime, cùm ex alijs superioribus literis animaduertere potuisti, tum ex ijs maximè, quas ad octauum Calen. Martias ad te dedi. Nunc autem quod scribā noui aliud, nihil habeo, nisi vt intelligas tanto me desiderio expectare literas tuas, vt maiore aliud nihil. omnis profectò spes mea in te vno posita ac locata est; & quantum valeas, scio, & quàm*

quàm me diligas, non ignoro. Itaque te etiam atque etiam rogo, oro, obsecro, vt quòd abs te petij tam summopere, quàm celerius fieri poterit, effectum reddas. hoc erit mihi vehementer gratum, nec tu officium in me tuum vnquam accusabis. Mediolani, XIII. Calen. April. 1460.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI.

CYGNO poeta similis, vterque candidus vterque canorus, vterque fluuios amans, vterque Phœbo gratus. Sed negatur canere Cygnus, nisi cùm Zephirus spirat. Quid igitur mirum, si taceo tandiu tuus poeta, cùm tandiu non spires meus Zephirus? Vale.

IOANNES PICVS MIRAND. N.S.R.E.C.

MATTHAEVS noster, vir officiosissimus, & salutem mihi plurimam tuis verbis dixit, & quo me amore, qua beneuolētia prosequare, apertissimè declarauit: pollicitus insuper & tuo nomine studium operamque tuam, si quando ijs mihi vti contigerit. cui officio vtinam par essem, Pater amplissime. Suscipi enim in tuam fidem, & inter tuos connumerari, & optaui semper, & speraui: at obuium habere te vltrò me tam benigniter, tam amicis, tam liberalibus pollicitationibus adeūtem, & quasi

ſi ad amicitiam, (ſi licet, ſed per te licet) vocantem tuam, & ſpem meã & votum omne ſuperauit. Quid enim, aut quantum eſt ab? eo inuitari, à quo fuerat ſatis non excludi. quamquam feciſti rem & ſi non me, te tamen dignam. Poteram enim pro meis meritis non admitti, non poteram pro tua humanitatę etiam non vocari. Quamobrem quantum aut mihi gaudeam, aut tibi debeam, quo pacto explicem, qui nec concipio? certè ob hæc tanto magis tibi debeo, quanto minus hæc nulla ex parte mihi tu debeas. Neque enim illa mihi ſunt nimis grandia & nimis multa, quæ & Matthæus, & amici reliqui retulerunt ex voluntate potius quàm ex iudicio me extimantes; ſed qualis tamen, aut quantus ſum, patiare me quoque inter omnes eſſe, qui tuas virtutes (vt taceam cætera) colunt & admirantur, per quas in te eſt videre, & quod vincat antiquitatem, & quod vinci à iunioribus non poſſit, vt dixerim hoc merito, cùm in te nihil quod vel in honeſto, vel prudentia, vel doctrina ſit poſitũ, deſideraт̃, deſiderari hoc vnũ debere ab oĩbus, vt per te aliquãdo, iuxta Platonis votũ, ſumma potentia cum ſumma ſapientia coniungatur. Sed hęc adeo, à te iterum peto & rogo, vt mihi non referendæ gratiæ, (neque enim locus eſt aut per tuam amplitudinem aut per meam tenuitatem) ſed teſtandi animi erga te mei, teſtandæ fidei & obſeruantiæ occaſionem præſtes, experiens Ioannem Picum hominem ſupra omnem opinionem tibi deditum & deuo-

deuotum, de quo polliceri magis tibi non potes: sed ea oĩa potes qualiacunq; sint, quæ sunt in eo: quibus tu ipse cùm vteris splendoris tui aliquid inuenies, fieriq; magna cum tua esse cœperint; quæ dum sunt mea, magna esse non possunt.

CAROLVS. V. ROM. IMPER. Philiberto Aurantio, Vgoniq; Moncatæ S.

MOLESTE *grauiterque tuli Romanæ vrbis direptionem. sed quando facta infecta esse non possunt, æquum, piumque mihi videtur, vt Clementem Pont. missum faciatis, ac dimittatis, ac omni honore in pristinam, dignitatem asserere curetis; mihi etiam gratissimum feceritis, si sacrosanctam eius dignitatem obnixè defendi & coli patiamini, modò alicunde pecunia paretur, qua militibus merita stipendia persoluantur, vt cùm tempus deposcat, Germanorum legiones vrbe Roma aduersus hostes educantur. Sedulò autem cauete certis obsidibus, ne Pontifex (si fortè iniuriæ nondum oblitus) hostilem animũ indueret, vobis nõ magnopere nocere posßit. Illud demum vos etiã atque etiam velim curare, ne res nostræ aliquid capiant detrimenti. Valete.*

TARQVINIVS REX, VITELLIIS FRATRIBVS.

VOS *arbitror meminisse, Adolescentes optimi, quo vos amore ac pietate complexus semper fuerim, ita, vt vestrum, Tarquiniorumque ipsorum discrimen nullum habuerim. At nunc ea viuendi libera ratione amissa, specioso libertatis nomine, non vni, sed pluribus perditissimis hominibus seruire adacti estis. Me mitissimum regem planè omnes cognouistis, à quo facilè omnia impetrare erat: nunquam locus gratiæ beneficio ve penes me defuit. Leges horum temporum sunt res surdæ, & inexorabiles, nihil laxamenti, nihil veniæ habent, si quispiam vestrum per adolescētiam modum excedat. Periculosum est in tot humanis erroribus sola innocentia viuere. Proinde, vt amicos Tarquino nomini fortesque adolescentes decet, inite cum legato meo eam debendæ vrbis rationem, vt & vos liberam vitam degere possitis, Rexque vester, regnum sibi proditorum scelere ablatum tandem consilio præsidioque vestro recipiat. Valete, ac maturate.*

S. P. Q. R. PORSENAE AETRVSCO REGI.

SEDVLO *actum est per legatos tuos de Tarquiniis regibus admittendis. Sed res ea est huiusmodi, vt breui tota confici non possit. Mittimus ad*

te honestos patriciosque viros, ex quibus omnia facilè intelligas, ac imprimis eam esse omnium voluntatem, vt qui libertati in hac vrbe finis erit, idem vrbi sit. proinde si saluam Romam esse velis, oramus, vt eam liberam esse patiaris, Sed hæc omnia coram per legatos nostros copiosius. Vale

S. P. Q. R. EQVIS.

CVM *Q. Fabius ex uobis paulò antè pacem Romam tulisset, æquum erat, vt idem Roma vobis volentibus bellum afferret. Quorum autem perfidia ac periurio bellum excitatum sit, norunt Dij ipsi testes & vltores. Verumtamen, vtcunque leuitate vestra res cesserint, liberum est vobis pœnitere, aut hostilia à nobis pati. si vos pœniteat, tutus receptus ad expertam clementiam vobis patet: sin periurio gaudebitis, id memineritis, vos hoc intempestiuum bellum maiori Deorum immortalium, quàm hostium ira vestro etiam incommodo maximo gesturos. Valete.*

M. FVRIVS CAMILLVS DICTAtor. S. P. Q. R.

IAMPRIDEM *nunciatum vobis fuit, Patres conscripti, in agro Nepesino non modò hostes à legionibus nostris fusos fugatosque fuisse, sed castris quoque totis exutos, indeque ex ingenti præda*

quæsto-

quæstorem magnam vim pecuniarum cepisse. Cùm autem ad Veios exercitus deductus sit, certamq́ue mihi victoriam in maniubs prorsus videam, huius opulẽtissimæ vrbis oppugnatione spolijsq́; maximis tantũ prædæ futurũ compertum habeo, quantum non omnibus in vnum collatis antè bellis superfuerit. Senatum super partiendæ prædæ difficili negocio consulendum duxi. A vobis igitur P. C. peto, vt me de tota hac re, spolijsque hostium certiorem faciatis, ac propediem omnia ex sententia nobis cessura pro certo habeatis. In castris, ad Veios.

M. FVRIVS CAMILLVS. FALISCIS.

MITTO *ad vos ludi magistrum à liberis vestris virgis cæsum, quòd illos nouo scelere nobis prodere voluerit. pueros vestros missos facimus, quòd belli pacisq́ue iura esse recordamur, iusteq́ue ea non minus quàm fortiter didicimus gerere. Arma habemus non aduersus eam ætatem, cui etiam captis vrbibus parcitur: sed aduersus armatos, & ipsos, qui nec lacessiti à nostris castra Romana ad Veios oppugnarant. Ludi magister, quantum in ipso fuit, vos vicit: ego Romanis artibus virtute, opere, armis sicuti Veios, vos aliquando vincam.*

FALI-

FALISCI. S.P.Q.R.

SATIS *periculi factum est virium nostrarum, P. C. victi à vobis & ab Imperatore vestro sumus ea victoria, cui nec dij, nec homines inuideant. dedimus nos vobis rati, quo nihil victori pulchrius est, melius nos sub Imperio vestro, quàm legibus nostris victuros. Euentu huius belli duo salutaria exempla prodita humano generi sunt. vos fidem in bello quàm præsentem victoriam maluistis: nos fide prouocati victoriam vltrò detulimus. Sub ditione vestra sumus; mittite qui arma, qui obsides, qui vrbem patentibus portis accipiant, nec vos fidei nostrę, nec nos Imperij vestri pœnitebit. Si quid autem est quod à nobis pręterea velitis, de ijs omnibus legatos nostros certiores faciatis. dabimus enim operam, vt nullis in rebus studium nostrum desideretis.*

CAPVANI S. P. Q. R.

VRBIS *nostræ institutum vetus fuit, vt afflictis periclitantibusque amicorum rebus opem semper tulerit. Samnites bellum Sidicinis nobis coniunctißimis intulerant; quos dum pro viribus ab hostium iniuria vendicare nitimur, cæsis profligatisq; copijs nostris, eò deuenimus, vt pro laribus & focis tandem nobis pugnandum sit. Verùm*

cùm imprimis veſtra interſit, cuius Imperio vrbs Capua Sidiciniq́ue hoſtium an amicorum cedant: rerum, fortunarumq́ue noſtrarum quicquid bello ſuperfuit, arbitrio veſtro dandum cenſuimus. Si nos defenditis, veſtri; ſi deſeritis hoſtium erimus. Capuam ergo, & Campaniam omnem veſtris, an ſamnitium viribus accedere malitis, deliberate. Pugnauimus tum pro Sidicinis, tum pro nobis, cùm videremus finitimum populum nefario Latrocinio Samnitium peti. Et vbi conflagraſſent Sidicini ad nos traiecturum incendium illud eſſe, quod & facilè euenit: nam, & duobus exercitibus cæſis, eos ſanguis fuſus explere non potuit, non populationes agrorũ, nõ prædę hominũ, atq; pecorũ, nõ incẽdia villarũ, non ruinæ, non omnia ferro igneq́ue vaſtata, ſed cupiditas explenda eſt ea. Samnites ad oppugnandam Capuam rapit, aut delere vrbem pulcherrimam, aut ipſi poſſidere volunt. Sed vos potius Romani beneficio veſtro occupate eam quam illos habere per maleficium ſinatis, opemq́ue labentibus nobis primùm feratis.

ALEXANDER, IOVIS HAMMONIS Filius, Olympiadi Matri S.

IAM *omnia cedunt virtuti noſtræ. Tandem capta eſt Tyros omnium vrbium munitiſſima. Sed & in oppugnatione huius, omniumq́ue vrbium, te in quibuſcumque belli periculis, nihil eſt, quod de*

ſalute

ſalute noſtra quicquam dubites, cum Iouis filium Iouis præſidio tutum neci ſubtrahi, perpetuoq́ue ſeruari maximè deceat. Vale.

OLYMPIA. ALEXANDRO
Macedoni Filio.

MAXIMA *lætitia me affecit victoria oppugnatæ vrbis munitiſſimæ, resq́; à te præclarè geſtæ in inſcriptio literum me aliquantiſper læſiſſet, quòd Iouis filium te appellaueris. amabo te, mi fili, quieſcas, neque deferas me, neque criminere aduerſus Iunonem magnum mihi prorſus illa malum dabit, cùm tu me literis tuis pellicem illi eſſe confitearis.*

Q. FABIVS MAX. MAGISTER
equitum. S. P. Q. R.

MIHI *nunciatum fuerat per exploratores, apud Samnites hoſtes eſſe oīa ſoluta, ac ſi nemo Romanus in Samnio eſſet: ego verò occaſione rei bene gerendæ adductus, exercitu inſtructo paratoq́ue ad Imbrinium profectus acie cum hoſtibus conflixi, ea fortuna pugnæ fuit, vt res geri melius non potuerit: equis, qui aliquoties impetu capto perrumpere non poterant hoſtium agmen, frenos detraxi, atque ita concitatos calcaribus immiſi, vt ſuſtinere eos nulla vis poſſet: ſecutus pedes*

impetum equitium turbatis hostibus intulit signa, viginti hostium millia cæsa sunt. Hac re iniussu Dictatoris præclarè gesta, non video cur Papyrius dignitati suæ detractum existimet. Illud tamen mihi conscius sum, me cum maximo etiam capitis, ac fortunarum periculo nihil vnquam prætermissurum, quod ex vsu reip. futurum putem.

C. PONTIVS, SAMITIVM IMPERATOR, Herennio patri optimo.

AVDIERAM *Romanas copias ad nos aduentare, quas consilijs potius quàm armis delere animum induxi: milites decem, pastorum veste indutos in conspectum Romanorum cum multa vi pecorum misi: qui vbi inciderent in prædatores, vno ore legiones nostras in Apulia ad Luceriā esse dicerent. iam & hic rumor ad Romanos peruaserat. Sed fidem auxere captiui, hostes angusta via breuissimum iter in Apuliam capescentes insidijs circumuenti sunt ad Caudinas furculas. inter duos saltus clausi, vt nulla ratione, nulla vi euadere possint. Quid de Romanis legionibus decernamus, satis non constat; te per literas consulendum censuimus. Tu pro tua prudentia statues, quomodo triginta annorum iniurias ab Romanis passas vlcisci possimus. Vale.*

HERENNIVS. C. PONTIO FILIO.

LEGIONES *Romanas Caudinis furculis circumuentas, gaudeam necesse est: ego verò primùm illæsas & nulla contumèlia dimittendas putaueram; quod & nuper per nuncios vobis mandaueram. Sed cùm diutius percutando de me quæratis, quid de iisdem copiis decernendum sit, ego tum demum ad vnum omnes cædendos censeo. Vale.*

M. AVRELIVS ROM. IMPER. Pyramoni suo.

PRIDIE *Calendas Februarii tuas literas accepi, quibus nostris superioribus respondebas. Verba earum literarum non magnopere curo, abdita autem illarum sensa maximi facio. æquum fuisset, te consiliorum meorum rationes intelligere, cùm diu ac multum de hisce rebus perscripserim. Sed adeò stolidus es, vt nec vocatus audias, nec pulsatus etiam sentire videaris. qua nos mutua affinitate coniuncti essemus, quàm veteri necessitudine, quo amore firmati, quàmque corde molles, quæ etiam pericula amoris mutui fecerimus, omnia diligentissimè conscripta sunt. Meminisse enim debes, cùm Rhodi ageremus, nos vna in domo commorantes, vnis epulis communibus vtentes, quod tu cogitatione concipiebas, ego opere factisque*

conficiebam: quod ego dicebam, nunquam aduersabaris: tu cordi meo, ego præcordijs tuis ineram, ego Pyramon, tu Marcus eras, alter alterum referebat; duo quidem videbamur, vnica tamen voluntas suberat. Quid hoc est quod tanto mœrore affectum te dicis, nec, cur ita labores, scribis? Tibi mortem imminere inquis eum verò qui te enecet, prorsus retices. nisi miserias tuas mihi impertiaris profectò scias, me id abs te iure optimo pro micitia repetiturum. Hoc à Dijs immortalibus constitutum est, voluptates, commodaque omnia domo mea arceri calamitates aũt, ac ægritudines mihi totas inhærere, posteaquam infœlicium oĩum princeps sum. Tu quamuis cupias Imperium conditionemque meam effugere, ratione nulla potes. nam si doleas, quòd infœlix in fœlicibus rerum euentibus sis, erit quod in infortunijs me fortunatum appellem. Dicas mihi, quæso, quo nam vnquam tempore cùm fame laborares, me saturum conspexisti? dormientem cùm tu vigil esses? me quiescentem, te defessum? hoc non satis memini profectò, tamen si corpora ipsa & fortunæ omnes meę conferentur, erumnæ tamen infortuniaque ipsa communia mihi extiterunt. Vnum est quod tibi constituere certò debes, si modò beneuolentiam nostram subsistere cupis; vt bona, fortunæque tuum peculium sint; erumnas autem mihi vniuersas condolores measque ducas: ad delitias natus es, ego ad perpetuos fortunæ ictus exponor. Caue existimes

me

me istud ficto animo dicere, posteaquàm re expertus fuisti obitu sororis tuæ pulcherrimæ ac præstantissimæ qualis erga vos essem: animaduertere potuisti dum ipsam exanimem humi condebant, me adhuc viuentem tumulari, oculosque tuos ad meas lachrymas ridentes apparuisse. Quæ cùm ita sint, tibique de me multa polliceri possis, tutò iam erumnas tuas recensere mihi debes. Sæpe abs te id petij, veruntamen nunquam veram rationem extorquere potui. Quapropter te etiam atque etiam rogo, Deosque obtestor, vt arcam erumnarum tuarum intra præcordiorum meorum occultam ponas, ego ne transuersum quidem vnguem abs te recedam: si profeciscaris, proficiscar; si consistas, consistam; si agitaberis, agitabor; si quiescas, quiescam: denique si mortem tibi deposcas, ego vtique vitam non petam. delige Pyramon quod lubet, calamitates tuæ, acerbitasque mea vnicum cor torqueant, lacerentque necesse est. Si ægritudinem cupias, voluptates omnes auersor; si te luctui dedas, me nullo vnquam tempore risurum, Deos omnes obtestor. Si molem luctus deponere constitueris, ego illam totam humeris subire ausim. Si tibi solitudo probetur, valeant hominum cœtus; si cœtus hominum probes, valeant solitudines. Quid aliud est, quod velis, quin ego vltrò appetam? doles in tantis rerum difficultatibus, nec tibi affinem auxilio, nec amicum solatio superesse: mihi credas velim, domi meæ ha-

rum rerum tantā esse penuriam, quantū intra parietes tuos mœroris. Præsidium à locupletibus, consilium à sapientibus expectandum est. Sed cùm ob iniquam fatorum iram desidia, mihi consilium abstuleritis, fortunaque nihil mihi rerum superesse passa fuerit, pro certo habeas me miseriam tuam & minimum auxilium erga te meum deflere. Multa tibi ab amicis & Lugdunensibus tuis tibi promissa dicis, nullaque ab ijs præstita. Propterea nihil demiror, nam prudens manus non tenetur ea omnia facere, quæ fatua lingua pollicetur. si pedes nostri saltarent, ac manus ad linguæ sonum omnia agerent, breui & hominis vita & fama ipsa interirent. Id iampridem ab hominibus leuissimis vsu receptum est, linguam pernicissimè loqui, manus serò ac segniter efficere. Quid est etiam quod doleas, te in alijs non deprehendere, quod multi in te non reperierint? mos inualuit, vt quis maturè & alacriter quid accipiat, serò autem & ægre exhibeat: in altero proterui, in altero segnes & pigri. Græci nunquam bonum amicum censuerunt eum, qui cùm promittat aliquid, serò id præstat; nos Romani meliorem illum, qui sedulò negat, nec decipit petentem, iudicamus. Quocirca ita sentio eū, q cùm possit, nō dat, esse hostem apertum, eum qui quamprimùm pollicetur, seróque dat, suspectum amicum esse. Quid amici nostri verbis indigent, cùm factis ijs adesse possimus? Non est æquum, nos dare linguam pessimam

simam omnium corporis partium illi, qui nobis cor, potissimam viscerum partem donauit. id non lex amicitiæ patitur, vt cùm ab amico citissimum auxilium expectem, is serò respondeat, deinde longum mihi consilium exhibeat. Diuinus Plato in suis legibus aiebit: Nos iubemus in republica nostra fœliciter agentibus consilium dari, ne corruant; miseris auxilium, ne animum despondeant. multa, & grauissima consilia ijs verbis insunt. Tute ipse nosti, Pyramon, affecto cordi mitia verba minimum prodesse; idem & de condolentia, nisi vtraque alicui operi annectatur. Neque ego negare ausim, eos, quibus voluntates nostras secundis temporibus nostris exhibuimus, teneri nobis fortunas suas, præsidia, clientelas in aduersis rebus impartire. Verùm libēter abste scirem, cur tu audacius tibi quicquam dari deposcas, aliòsque libere negantes reprehendere non verearis. etenim vt verecundus in petendo nihil sibi negari patitur, ita impudens ac importunus non omnia, quæ petit, impetrare debet. quicquid postulas consequi, est deorum immortalium: dare quicquid petatur, est seruorum. negare aliquid est liberorum hominum; flere, si quippiam negetur, puerile est: acceptorum munerum obliuisci, barbarorum; ob negata obsequia præsenti animo esse, Romanę virtutis est, in quo C. Cæsar maximi animi virum se geßit, qui si quippiam in senatu sibi negaretur tum magis lętabatur: aiebat enim, Romæ nihil sibi maiori gloriæ

esse.

esse, quàm cùm anxiè aliquid à Senatu contenderet, inuitis patribus id extorqueret, ac exinde virium suarum robur ostentaret, senatus imbecillus prorsus dignosceretur. Tutius est virtute Deorum beneuolentiam promerere, quàm pluribus querelis eorum animos irritare. hac imprimis ratione voluntatem tuam cohibebis. Cùm te deiectum iustis petitionibus penes Deos hominesque conspexeris, tunc tu æqua lance quàm multa tibi Dij dederint, quàm pauca negauerint perpendas. O nos ingratos homines Dijs hominibusque infensos. qui accepta obliuione imminuimus, negataq; ingentibus verborum bombis augemus. Ni mea me fallit opinio, Pyramon, natus es quinquaginta annos, quibus totis de me aliquid muneris semper tulisti, cùm ne vnam quidem solam diem alteri inseruieris, nihil est quod aduersa octo dierum fortuna te excrucies, cui quinquaginta totos annos ingratus extiteris. Te Lugdunensium tuorum inuidia imprimis Torqueri scribis. doleo dolorem tuum, admirationemq; tuā admiror. nā ea ex ignoratione nascitur. viuax est hominū iudiciū, instructa hominū vita adeò est, vt malū sibi ingruere vix somniet, quin continuò medicina præsto sit. Si fame laborant, comedunt; si frigescunt propius ignem accedunt; si somno grauentur, dormiunt: defessi; quiescunt; egri, valetudinem curant; mœsti, solatia quærunt ita vt molestiā illā exuāt, alij spiculis cōficiendis, alij belli simulachris ciendis, alij aggeribus construendis ar-

man-

mandisq; , deniq; animaduertimus humanos affectus libidinemq; nihil magis q̃ vt nos oppugneat curare. Quocirca toto vitæ nostro curriculo nos ab ijs tueri imprimis oportet. Hæc omnia consilia nos aduersus humauos affectus armant; Sed quod armorum genus homines ab inuidiæ telis tutari poterit ? O infœlicia bona, deuitiæque perditissimæ, quibus vniuersi inuident; profectò aduersus ipsam nullus tantum roboris habet, vt se tueatur, nullum antrum ad delitescendum, nullum cacumen quo ascendat; non montes ad quos se recipiat, syluam ad latebras, nauim ad fugam, equum ad cursus, pecunias quibus se eximere ab ipsa valeat reperire potest. Inuidia est anguis adeò veneficus, vt nullus omnium hominum vnquam fuerit, quem non inuidiæ dentes aliquando momorderint, pedes calcauerint, venenum infecerit. Testor Deos Optimos Maximos ipsam hanc pestem locupletiores ac præstantiores quasi hostes infensiores impetere: ijs autem qui in delitijs degunt, eadem hæc occultos ictus infligit. euolui libellos complurimos consului, doctissimos viros sciscitatus sum, an ratione aliqua ab inuido homine me tueri possem: vnicum mihi remedium se se obtulit, iactura fortunarum rerumque omnium, miseriaque ipsa. O infœlices fortunatos homines, o miseri locupletiores, qui Scyllam effugere non possunt, quin Caribdi vorticibus absorbeãtur, nec euadere periculum, nisi auri fortunarumque iacturam faciant. Morbus inui-

diæ

diæ eos morte non eximet, nec pharmacum appositum vulnus curabit. Mihi ſatis non conſtat, quid ſatius ſit, vel quod minus malum, extrema miſeria nulli obnoxia fortunæ, aut ſupremæ fœlicitatis faſtigium, quod dies & noctes ruinam & occaſum minitetur. in re tam ancipiti, non me ſatis explico, cùm in altero vitæ ſalus, in altero fama periclitetur. Cicero cùm ſibi multos Romæ hoſtes inſidiari videret, dicere ſolebat; O Quirites, neque vos ita bonos viros, neque me ita perdictum hominem cenſeo, vt vos de me omnia vera decatis, egoq́; prorſus omnia mentiare. Scio planè vos non inuidere mihi, quòd non ſim vos; ſed quòd vos me eſſe non poſſitis. Propterea malo inimicos mihi inuidere, quàm amicos vices calamitatum mearum dolere. Profectò orator ampliſſimus ad fœlicium fœlicitatem loquutus eſt, nullum miſeris remedium portans. Pyramon tibi polliceor, in meque recipio, Ciceronem, poſtquam Pharſaliæ acies vidit, omnia facturum fuiſſe Romæ, vt bonis fortuniſque ſuis parceretur: ſed dignitati nominiq́; eius non pepercit. quod tutamen aduerſus inuidiam tibi dem, cùm omnia inuidiæ plena comperiamus, inuidiæ filij ſumus, cum inuidia naſcimur, cum inuidia morimur, quicunque multas diuitias moriens relinquit, multa etiam inuidia illum ſequitur. Veteres ii ſapientiſſimi viri locupletes conſulebant, ne penes ſe pauperes haberent: pauperes ne penes diuites agerent, idque rationi congruum videbatur,

nam

nam in diuitijs locupletis ſemen inuidiæ pauperis naſcitur, & ex eo quod deeſt egeno, ſupereſtque diuiti, populus miſcet tumultus; Pyramon mihi credas, quot diuites & delitioſos auaritia gignit, tot inuidos carnificesque conflat inuidia. Attamen ſcias non eſſe ſanum conſilium, vt effugiatur inuidia à virtute illi inimica ſecedere. Refert Homerus duos, Græcorum ea tempeſtate duo eſtrema contingentes: alterum rebus præclarè geſtis maximè clarum, ſed imprimis inuidiæ obnoxium & hic Achilles erat. Alterum improbitate inſignem, cui nunquam inuidia obſtiterit, & hic Therſites fuit. Ego profectò mellem eſſe Achilles obnoxius inuidiæ, quàm Therſites ab illa immunis. Illud meminiſſe potes, Pyramon, nos Romanos in vita nihil præter quietem, in morte nihil præter gloriam quærere. Quæ cùm ita ſint, fieri non poteſt, quin is cui vniuerſi inuideat, famam extollat, vitamque pacatiſſimam degat. Quæ duo cùm in te dignoſcamus nos amici, quidquid de te maledicant inimici, non magnopere curamus. Lugduni omnes bene valere gaudereque ſcribis, præter te vnum, qui malè affectus, ægerq; eſſes; tu cùm eos tuis incommodis lætari non videas, eorum commodis dolere non debes. nam fieri poſſet, vt eorum quiſpiam lugeat, tuque gaudeas. itaque eandem fortunam ſentietis. Nulla maior improbitas in perdito homine ineſſe poteſt, nullumq; maius crimen in bono viro, quàm dolere

alterius

alterius commutis, gaudereque alterius incommodis. Nam tametsi omnes nos inuidia lædat, tamen multò magis nobis amicus quàm inimicus officit. ab hoste enim caueo, illeque timens recedit; amicus verò amicitiæ fœdere me decipit, egoque beneuolentia fretus ab illo nihil suspicor mali. nullus hostium infensior amico inuidente; idque tibi persuasum iri volo, vt si ab inimicis passim caueas, domesticos amicos prorsus non negligas. Quid preterea dicam? doleo ex animo vices tuas. Non te fugit, Brissam neptem tuam virum pugione confodisse: miserer me vitæ, quam ille amisit, & nominis quod reliquit. Flauius Priscus auunculus tuus nunc nouus censor factus est. Lis fratris tui Phormionis cum Britio tota ab Senatu iudicijs confecta est: eos adhuc amicos esse maximè probo, quorum vterque sententiæ senatus acquiescebat. Libellus qui inscribitur, Consolatio miserorum, iam cõfectus est, eum in Capitolium locaui, ac Græcum facio: propterea eum ad te non misi. ensem maximè pretij, balthæumque pulcherrimum ad te mitto. Faustina salutem impertit, & vxori tuæ seruas duas dono dat. Dij mihi adsint custodes, teque omnibus incommodis exuant. Vale.

MARCVS AVR. ROM. IMPERATOR, Torquato exuli.

IAMPRIDEM *tribus ferè mensibus transactis literas*

literas tuas accepi, quas oculi mei nec totas legere nec respondere potuere. mæror ægritudoque animi tui, tanto me dolore afficit, vt ego apertas lachrymas tuas intimis præcordiorum fletibus sequar. Optimè sciò quantum inter arborem ac vmbram fictum & verum intersit, tantum interesse audire calamitates ab illo qui eas nō experitur, atq; ab illo qui sensu corporis eas percipiat. Sed vbicunq; amici veri sunt, communia sunt incōmoda, insignesq; calamitates insignes nobis amicos declarāt. Mihi nūciatū est, te Roma exulare, bona tua publicata, ad hæc etiā te mœrore cōfectum in grauissimam valetudinē incidisse. Venissem ad te quā libentissimè, vt aliquid solaminis tibi darem, coramque ostenderem quàm ex animo cladem tuam lugerem. Sed & hoc mihi non licuit: tu verò, si me tibi amicum credis, tantum fidei mihi præstes, quantum ego tibi. Is enim acerbissimus casus adeò mihi animo insedit, si tu corpore exulis, ego corde: si tibi bona publicata, mihi optima tua necessitudo ablata; si amicis cares, ego in maxima hostium frequentia egestate conficior. Attamen cum facto reque ipsa exilio tuo succurre non possim, optimum fuerit me spiritum tuum aliquo verbo consolari. Nunquam memini me in hac vita te ridentem vidisse; nam & in fœlici fortuna stomachabaris, in aduersa tædio detinebaris: nunc verò te ita abiecto animo video, ac si nuper natus esses. Duos & triginta annos te amicum fortunam. cognoui

gnoui, nunc verò doles, te ab illa sex mensibus destitutũ iri? Torquate, an nescis viros sapientes plus timere dies duos fœlices, quàm ducentos aduersæ fortunæ? O quotiens quibusue in locis vterque nostrum in secundis rebus plurimos vidit excidere aliorum incommodo, proprijs sceleribus contaminatos, peregrinis etiam simultatibus oneratos, ita vt inanis gloria, & rerum fœlicium cursus breui intercisus sit, & dolor autem perditarum rerum, sæuęque inimicitiæ, quas sibi conflauerunt, ad hanc vsque diem penes nepotes suos etiam perdurant. Adhæc cùm plurimos conspicati sumus totos calamitatibus obrutos, ex ijs tandem aliquot vitijs ingentibus exutos, virtute suffultos, nequitiæ hostes, probitatis amicos, omnibus coniunctos, nulli infensos emersisse. Quid tibi præterea dicam, præterquàm fœlices homines pace vinci, miseros verò bello victores redire? Torquate mi, non minus egere consilijs fœlices viri, quàm præsidijs miseri homines mihi videntur. nam non minus fatigantur incedentes per plana & depressa loca, quàm qui per rupes & saxa. Animaduerti ex literis tuis, te quo tempore quietem sperabas ab laboribus, eo tibi perturbationes maximas molestiásque grauissimas euenisse. Hoc te non deterreat: nam, vt rerum permutatio aliquid præsentis status immutet, ea tamen futuri firmamentum maius polliceri consueuerit. Nulla arbor tantum fert fructus vbi nascitur, quantum ibi vbi denuò seritur; ipsique

odores

odores quò magis conteruntur, eò suauius redolent. Dic mihi sodes, cùm tu terram inhabites, terræ filius sis, amans terram; quid à terra præter terram ipsam expectabas? terra enim semper terra, nunc terra & est & erit, suosque terrestres homines vti terreos agnoscet. Si temetipsum si imbecillitatem tuam, si fortunam, variasque illius vices agnouisses, si hominum, scelerumque illorum, si terræ illecebras cognouisses & cum maxima dignitate tua tibi ipsi consuluisses: nequæ ij cum dedecore te vrbe eiecissent. quot inermes expectamus fortunam? quàm securi vitam viuimus? quàm tutò cubamus, quantum terræ, vrbisque ipsius fidimus, quasi illa nullum omnium hominum circunuenerit? non ego dico, vt illam auribus attentis audiamus, nec monumentis literarum legamus; sed vt quotidie oculis ipsis conspiciamus aliquot homines labi, alios fortunarum iacturam facere, alios pronos cadere, honoris periculum adire, alios præcipiti casu occumbere: attamen nos omnes liberos & immunes singulari lege existimamus. Illud pro certo habeas, Torquate mi, adeò improbos esse homines, ex quibus nascimur, terrã, qua cũ viuimus, esse animal ita indomitũ, fortunã, qua cũ luctamur, esse anguẽ ita ueneficiũ, vt aut eorum pedibus pessum dati, detibus appetiti, vnguibus lacerati, veneno infecti, nullus mortem, nullus vitam pertinescat qui prius cùm fortuna digladietur. at si quispiam superest, qui tibi immunis videatur, nè illi in-

uideas. non enim id fœlicitates, sed grauioris supplicij pœna est. nam mundus apprimè fallax est. ibi enim insidias parat, vbi facilius ac maiori detrimento fallere posse animaduertat, citiùs incolumes paucorum dierum spacio, quàm imbecilles valetudine multorum annorum moriuntur. Hoc eò dico: nam tutius mihi videtur hominem miserum (cùm à calamitatibus immunis esse non possit) paulatim ærumnas experiri, quàm earum mole ingenti semel obrutũ iri. Multa concisa in frustra commenduntur, quæ solida absumi nulla ratione possunt. Nos itaque Multa incommoda multis varijs diebus ferimus, quæ vna die nos obruerent. Sed qñ Dijs ita volentibus te cadere oportuit, flumenq́; ex alueo ꝑfluit vbi tutissimè te agere existimabas aliquod tibi præsidium afferre prorsus voluimus, ne famæ nominisque boni iacturam facias, qui fortunarũ pessimarum aleã ieceris. Cur doles, quasi eger? quid clamas, quasi demẽs? quid emittis suspiria, quasi spe deiectus? quid lachrymas, quasi infans? rupem ascendisti, & te defessum dicis: in spinas coniecisti, tibi vestis laceratas quereris; sublimia conscendisti, teque præcipitatum nolles; humi sedere voluisti, cœlum tamen contingere arbitrabare: à fortuna multis infensa immunitatem petis, quam tibi ne natura mater quidem dare posset. tibi ne mare tranquillum perpetuò esse debet? Cœlum serenum? æstas ferre flores, hyems niues? non profectò; quomodo verò quod natura pia mater tibi

bi non pollicebatur, à fortuna nouerca tibi præstari existimabas? Id nunquam tuo ex animo defluat, naturalis cursus vnoquoque anno mutationi obnoxios esse; terrenosque homines fortunæ vestigia sectantes, ad momenta temporis eclypsim pati, posteaquam natura bona eundem statum non semper patiuntur: æquissimumque est, ea fortunæ bona interire, quippe quàm superflua prorsus sint. Iniqui Dij immortales fuissent, si perpetuum fecissent quod omnibus detrimento est; fragile verò quod vsui hominibus foret. Nihil præterea dicam de prioribus rebus tuis secundis, nihil de tuo exilio; suspicax fortuna licitationi rem proposuit, sibi conscia quid venderet, cùm tu quid emeres nihil scires; quod maximum omnium erat, vili pretio vendidit, quod vilissimùm ingentibus pecunijs dedit. acre pro dulci, dulce pro acri, malam pro bono, bonum pro malo, exibuit. O nos miseros, nihil præter mendacia venditur in ijs fortunæ nundinis, nihil creditur nisi captis pignoribus famæ nostræ, nihil nisi vitæ nostræ stipe soluitur. Et quod deterius est, cùm omnes, sciant se iacturam aliquam facturos, si tecum paciscantur, omnes tamen tecum negocijs implicantur. Te aliquando cautum iudicaui, nunc te fatuū palàm ostendis, cùm te Gaietæ adolescentē vidissem, Romano Imperio dignum censui; nunc verò te ad triremes quasi fatuum & delirum senem damna nolū iudicarem; multa in homine cognoscenda. Nulla syluarum fastigia adeo

summa sunt, quæ pedibus non terantur, nullum mare ita profundum, quod plumbum non contingat; cor tamen hominis nullus intelligit. Quid tu quæso, à fortuna expectabas? vani homines agant vt lubet, desipiscant, vt placet, tandem improbæ eorum cupiditates non auferent terræ innatam veterem nequitiam. Quod fortuna non effecit cùm illo, quem ad cœlos vsque sublimẽ rapuit, arbitraris tecum facturam? deme͂s,te mare tutum à periculis nauigaturũ putasti? empturũ carnes absq; ossibus? vinũ bibere defecatissimum? incedere per limũ,nec deturpari? colligere triticũ sine stipulis? nunquid tibi psuasum erat congerere multos improbos thesauros sine detrimẽto honesti nominis ac famæ? aut tueri famã honestã sine iactura inhonestarũ fortunarum? libenter abs te scirem quid sperares, dum, hilares vultus mundo ostentares triginta duos annos illi amicus extitisti. Iam tempus appetebat maturum,quo inter vos aliquid controuersiarum nasceretur. Belo Assyriorum regi ad septem annos fœlicitatis datum est Semyramidi Reginæ sex, inclyto Regi Lacedomoniorum quinque, Caldeorum Imperatori quatuor; Alexandro Macedoni item quatuor, Amilchari duo, & C. Cæsari, totq; alijs innumerabilibus ante & poste,nulli quantũ tibi secundæ fortunæ tametsi summo loco, tu verò humili natus esses,tu verò si multo ingenio, ac prudentia præstitisses Totos triginta illos annos nunquam absque graui cura comedisses

dissés

dißes, sine suspitione locutus non fuisses, neque tu sine timore cubasses, tecum ipse cogitans quo errore duci potuisses, & in quo fortuna tibi obesse, hominesque improbi decipere valuissent. Ego sæpe me cum animo voluo, si fortuna perpetuò faueat hominibus, quantum illi sit infensa: est profectò solidiores honores penes nos quã Dÿ immortales habitura, posteaquam homines quantuncumque fortunæ ictibus petiti illi blandiantur, inque ipsam plurimum spei suæ ponunt. Hæc volui scripsisse, Torquate mi; vt futuris temporibus maiorem rationem de fortunæ rebus habeas, inque his curis aliquid oblectamenti capias: asserit autem diuinus Plato, fortunatos homines non minus egere optimis consilÿs, quàm præsidio miseros: nam Dÿ voluerunt non minus inesse tedÿ hominibus in sublimimum fortunæ, quàm molestiæ in graui ac profligata. Id postremò scias velim, te quàm diu victurus es, oportere æquo animo ferre quæcumque passim eueniant, quippe, quæ fortunæ arbitrio agantur. Si enim mundus hic pacificus stabilis, sobrius, verax, correctioni obnoxius esset, non vtique mundus esset, nec ratione alia hoc nomine censetur, quàm quod in toto terrarum orbe nihil nisi maxima reprehensione dignum nsit. Tullus, quem ad me misisti, mihi maxime probatur, in imprimis, quòd frenum, audit ac facilè hinc inde voluitur. mitto ad te duo millia sextertiorum, & ea ad leuamen depræssæ fortunæ tuæ, quod ad

exitium pertinet, agam sedulò in senatu. Vale.

M. AVRELIVS ROM. IMP. CLAVDIC, Claudinæque, senioribus, iuuenilia sectantibus.

PROFECTO *necessarij mei, vos mihi deuinctos esse maxime decet; nam omnes, qui inde ad nos ve niunt, quid agatis sedulò percunctor, & verbis omnium ad eò proficiscentium vobis salutem impertior. quo verò amore prosequar, testantur corda animique, vt quòd si animus vester de mea erga vos beneuolentia quid suspicatur, facta me mea ab omni huiusmodi impetitione tueantur: facta enim amicè ac liberaliter, muneraque munificentissima, quæ de me accepistis, sæuam obliuionem absentiæ meæ delere facilè possunt. si nulla in re mendacijs vobiscum egi, vos omnes rogatos velim, ne mecum verè vnquam agatis. Itaque postea quàm optimus coniunctissimus laribus etiam fui, si in hisce locis dignitatem meam tueri oporteat, quæso vos, vt illi amicos esse imprimis velitis. Dicebat enim diuinus Plato, & egregiè quidem: Eum, qui ex animo amat, neque absentem amicum obliuisci, neque præsentem efferuescere, neque in secunda fortuna tolli, neque in aduersa secernere, neque propositis commodis moueri, neque aliquo questu illum amare, sed amici rem totam quasi rem suam ac semetipsum tueri. Cur autem amicitiæ*

vsu

vsu receptæ sint, variæ doctissimorum hominum sententiæ extiterunt. Sed quatuor imprimis rationibus inuectæ sunt. Primùm, vt familiari necessitudine amicis vteremur, iam habita ratione suspicionum & curarum huius vitæ, nullum tempus suauius impedimus, quàm quod in dulcis amici necessitudine conteritur, vt illi curas tuas impertiat. maximum enim solamen est ęgro animo, miserias suas amico enumerare, videreq; ipsum earundem participem. Eligitur item amicus, vt nostris egestatibus præsto sit. nam parui mihi refert, vt doleat amicus, nisi & idem (si possit) opituletur. Item rerum fortunarumque nostrarum tutores, & erratorum nostrorum castigatores sint. nam verus amicus non minus à vitijs, quæ me deturpant, auocare tenetur, quàm inimicis; qui me perdunt, vindicare. Hæc vobis recensere volui, tum vt dignitatis meæ defensores vos habeam, tum ne miremini si in ijs literis duram aliquam hortationem (tametsi senectutem vestrã magis monere, quàm moneri æquum sit) inueneritis, perpendentis officium meum, ac beneuolentiam, qua vos prosequor, me, id vt dicam, adhortari, fidemque iamdiu debitam, vt id taceam, non pati; nam multa prius ab amicis pati licèt seriò dicant quàm ab alijs, licèt ioco, par est. C. Furius, tanta mihi necessitudine, quanta vobis affinitate coniunctus, cùm ad regna Palæstinæ contenderet, huc Antiochiam ad me visendum venit; multa mihi ex Italia & noua & inspe-

 rata

rata narrauit. Id autem imprimis quod mihi risum audienti mouit, ac demum diu cogitati ad misericordiam deduxit. Aliqua enim, quæ iocose nobis primò videntur, si deligentius ea intuamur, non risum, sed mœrorem maximũ inducunt. Hadrianus Imperator scurram quendam Belphum nomine domi habebat adolescentem, & gratum & calidum, quamuis, vt vulgus horum hominum esse solet: cœnantibus verò Legatis quibusdam Germaniæ vnà cum Imperatore, is quosdam sales & dicteria mensæ immiscuit, quæ tamen aliquantisper pungebant, & hominem versutum olebant. quod tandem sapiens Imperator animaduertens, inquit: Quæso te, Belphæ, si me ames, à salibus versutis & pungentibus abstineas, ne nos subtilis verborum ac rei indagatio diutius torqueat. Furius leuitatem vestram mihi significauit, quam audiens formidaui, & scribens pudore affectus sum; nec modò quid mihi diceret, animaduerti, sed quomodo absque vllo dolore recensere, ac si vtri ipse nulla molestia ea diceret, eadem mihi audienti nullum dolorem inferrent, cognouerat vnumquodque verbum prolatum mihi esse iaculum, quod cor vulneraret, cum sæpenumero vsuueniat, plurimos quidem iocosa dicere. sed ita tamen, vt quis potius dolore quàm gaudio afficiatur audiens. Retulit vos senes omnium indicio decrepitos, sed vestra quidem sententia iuniores censeri; quippe qui ita vos ornetis eleganter, quasi nunc primùm in

vitam ac lucem prodeatis, eò qua impudentiæ deueniſſe, vt nihil iniquiore animo feratis quàm cùm ſeniores vocemini. Quod autem ad ludos, feſtaque publica pertinet, vos ita promptos ac propenſos, vt primi omnium ad ea loca accedatis: nihilque denique leuitatis Romæ compertum eſt, quod non prius domi veſtræ inuentum ſit: vos totos oblectamentis datos, quaſi eos qui nulla incommoda reformident. ita me Dij ament, me pudet impudentiæ ueſtræ tantæ, dementiaque excrucior. Nam quo tempore maxima cùm gloria conficere bellum deberetis, vos denuò nouis ſtipendijs mundo collum ſubdere cœpiſtis. Multa delinquunt homines, quibus aliqua excuſatione leuitatis arguuntur; at (vt verè dicam quid ſentiam) qua ratione leuitatemq; erratum veſtrum tueri poſſim, non inuenio. cur vos reprehendam, innumerabilia mihi ſuppetunt. Solon Athenienſis in ſuis legibus iubebat iuuenē qui deliquiſſet, leuiter verbis monendum, ac factis duriter quòd robuſtus eſſet, plectendum: ſenem verò leuiter puniendum & duriter monendum, quòd imbecillius eſſet. Longè ſecus Lycurgus ſentiebat in ſuis legibus Lacedomonijs, adoleſcentem aberrantem leui pœna afficiendum, duriter tamen monendum arbitrabatur quòd ignoratione delinqueret: ſenem verò leuiter monitum, maximis ſupplitijs afficiendum, quòd improbitate peccaret; ſed vtram malis harum legum admitti, vos grauiter & monen-

dos

rata narrauit. Id autem imprimis quod mihi risum audienti mouit, ac demum diu cogitati ad misericordiam deduxit. Aliqua enim, quæ iocose nobis primò videntur, si deligentius ea intuamur, non risum, sed merorem maximũ inducunt. Hadrianus Imperator scurram quendam Belphum nomine domi habebat adolescentem, & gratum & calidum, quamuis, vt vulgus horum hominum esse solet: cœnantibus verò Legatis quibusdam Germaniæ vnà cum Imperatore, is quosdam sales & dicteria mensæ immiscuit, quæ tamen aliquantisper pungebant, & hominem versutum olebant. quod tandem sapiens Imperator animaduertens, inquit: Quæso te, Belphæ, si me ames, à salibus versutis & pungentibus abstineas, ne nos subtilis verborum ac rei indagatio diutius torqueat. Furius leuitatem vestram mibi significauit, quam audiens formidaui, & scribens pudore affectus sum; nec modò quid mihi diceret, animaduerti, sed quomodo absque vllo dolore recensere, ac si vtri ipse nulla molestia ea diceret, eadem mihi audienti nullum dolorem inferrent, cognouerat vnumquodque verbum prolatum mihi esse iaculum, quod cor vulneraret, cum sæpenumero vsuueniat, plurimos quidem iocosa dicere. sed ita tamen, vt quis potius dolore quàm gaudio afficiatur audiens. Retulit vos senes omnium indicio decrepitos, sed vestra quidem sententia iuniores censeri; quippe qui ita vos ornetis eleganter, quasi nunc primùm in-

vitam

vitam ac lucem prodeatis, eò quæ impudentiæ deueniſſe, vt nihil iniquiore animo feratis quàm cùm ſeniores vocemini. Quod autem ad ludos, feſtaque publica pertinet, vos ita promptos ac propenſos, vt primi omnium ad ea loca accedatis: nihilque denique leuitatis Romæ compertum eſt, quod non prius domi veſtræ inuentum ſit: vos totos oblectamentis datos, quaſi eos qui nulla incommoda reformident. ita me Dij ament, me pudet impudentiæ ueſtræ tantæ, dementiaque excrucior. Nam quo tempore maxima cùm gloria conficere bellum deberetis, vos denuò nouis ſtipendijs mundo collum ſubdere cœpiſtis. Multa delinquunt homines, quibus aliqua excuſatione leuitatis arguuntur; at (vt verè dicam quid ſentiam) qua ratione leuitatemq; erratum veſtrum tueri poſſim, non inuenio. cur vos reprehendam, innumerabilia mihi ſuppetunt. Solon Athenienſis in ſuis legibus iubebat iuuenẽ qui deliquiſſet, leuiter verbis monendum, ac factis duriter quòd robuſtus eſſet, plectendum: ſenem verò leuiter puniendum & duriter monendum, quòd imbecillius eſſet. Longè ſecus Lycurgus ſentiebat in ſuis legibus Lacedomonijs, adoleſcentem aberrantem leui pœna afficiendum, duriter tamen monendum arbitrabatur quòd ignoratione delinqueret: ſenem verò leuiter monitum, maximis ſupplitijs afficiendum, quòd improbitate peccaret; ſed vtram malis harum legum admitti, vos grauiter & monen-

dos & puniendos, quòd & iuuenes & senes vno eodemq; tēpore sitis, iudico. Memini me intelligere Cludi, te adolescentem aliquando elegantem præstantemque corpore fuisse; teque Claudinam tum pulchram cùm iucundam & gratam, ita vt vis tua multos alliceret, pulchritudinem autem vnusquisque appeteret. Nunc nolo recensere quàm egregie his bonis vsi sitis; illud scio esse legem satis latam, vt qui multis ornamentis insegnes, multis etiam vitijs obnoxij sint. Qui tecum, ò Claudi, ludebant & luctabantur; qui te amabant, qui tibi inseruiebant, Claudina, diem suum obierunt. Vosque tandem nullam mortis cogitatione à dementia vestra duci potestis. Dicite, quæso, quæ oblectamenta ex vanissimis erroribus præteritis sollatijs sentilis? Si mihi verum effari liceat, nunc est quòd magis doleatis, quàm quòd gaudeatis: nam ijs ineptijs Deos iniuria affecistis, quibus breui de omnibus exactissimam rationem reddituri estis: hominibus pessimo exemplo fuistis, qui dementiam vestram derident. O fatui, vt præterit vita vestra, quā nec viuere nouistis. Non enim iucundū humanæ vitæ, vel breuitate uel diuturnitate, metiri debemus; sed in eo, quòd quis eā præclarè optimeque gerat. O filij terræ, ò discipuli vanitatis, nunc demum, nec prius didicistis, euolare tempus sine alis, vitam incedere sine pedibus, fortunā digladiari sine brachijs, mundum commeatum sine vllo verbo petere, homines nos deci-

pere

pere, cõsistentibus oris labijs cõsumi carnes, nullis id animaduertentibus, emori cor, nullius præsidijs adiutum; gloriam nostram quasi nunquam obortam transire; mortem nobis ne pulsatis quidem foribus nostris insultare. Fieri non potest, vt in maris profundo accendatur ignis, ac in præcipiti loco viam æquam sternere, florem iuuentæ senectutis æuo non arescere. vos veris pueritiam iam pridem pertransistis, vos iuuentæ æstatem, vos autumni viriles annos, nunc hyemis senectutem ingressi estis, vbi non satis bene cohæret; caput vestrum canis capillis albescere, idemque dementia cumulari. Nihil est, quod miremur, adolescentes voluptatibus vacare. quippe primùm senescere quàm mori opinentur, proposita sibi spe honestioris vitæ. at senes, qui post senectutem nihil præter mortem opperiri debent, longè omnium vitijs vacantes dementiores iudicandi sunt. Mundus quo modo mundus quàm exiles vires nostræ, quàm magna imbecillitas, vt is volens, nósque cùm id illi extorquere non poßimus, in periculosum sinum insinuet, in densioribus syluis nos abdat, in ripis maioribus fluuiorum nos ponat, vt extremo pedis nos præcipites dare melius poßit. Quinquaginta duos annos in te natus sum, ò Terra, quo toto tempore nunquam abs te veritatem elicui; nequeo coniectare, cur mundum, qui nos fugit, sectemur, Deosque nos ad se vocantes contemnamus. Ego mecum ipse sæpenumero percurro à princi-

pio adolescentiæ meæ, & memini me Rhodi legisse iuuenilem carnem tum vilem, fragilem, cùm tenerum in veris tempore constitutam. esse in solitudine, solitudinemque vnà cum libertate mundum obsecisse, ac odorem sensisse, quem cùm sensisset, insecutus est, eum dum insectaretur, deprehendisse; deprehensum delibasse, delibatum amarum sibi visum, quòd amarus esset, reiectum; reiectum deseruisse, desertum recepisse, receptum denique conuiuio à mundo ipso adhibitum, vltroque accurrentem; vnos duos & quinquaginta panem eundem comedimus, domum eandem inhabitauimus. Itaq; vnà existentes cum mundum mihi iratum cognoscebam, illi deseruiebam: ipseque cum me videbat mœstum ac tristem, mihi blandiebatur, cùm ipsum sedulum comperiebam, mihi aliquid deposcebam: & cùm lætum cernebat me fallebat, cùm vnum sperabam, ad id adipiscendum opitulabatur; at in ipsa fœliciori fruitione rem mihi subtrahebat: me ægrum inuisebat, me fœlicem obliuiscebatur, me depressum manu erigebat, me erectum supplantare conabatur. Denique cùm aliquid in mundo me habere considerem, animaduerti quidquid in mundo inerat, somnium esse. At vnum id confiteri, tametsi aliquo dedecore nostro, at erit alijs aliquo vsui. Totis quinquaginta annis vitæ meæ omnium voluptatum mundi aliquid volui delibare, vt periculum facerem, si humanæ improbitati satisfieri posset. Tandem facilè cognoui, ipse, quò magis

oiq *comedam,*

comedam, esurire, quò magis bibam, siti deperire, quò magis quiescam, fatigari, quantum plus in bonis habeam, eò maiora appetere uniusque rei satietate captus, quamprimum alterius cupiditate incendor. Si liceret hominibus alloqui Deos, ab ijs peteret, cur dies finitos sibi, cupiditates autem infinitas præfixissent. Humana uita profectò misera est: nam ne solam quidem diem lætam uiuimus, sed cogimur eos dies totos experiundi rebus uariè consumere. O periculosa uita hominis, in qua tot insunt scelera, à quibus cauere debeamus, tot pericula, quæ fugiamus, tam multa consideranda, vt eam tum demum exactè cognoscimus, cùm illam deserere cogimur; sciant homines mundum nostram capere voluntatem, nosque cogere id velle quod nolumus. Hac etiam versutia mundus vtitur, ne resipiscamus, eiusque improbitatem agnoscamus. patitur enim nos præterita tempora laudare, modò præsenti tempestati acquiescamus; ad virtutes capescendes optima desideria immittit, modò sceleribus omnia nostra facta misceantur. Memini me dum istic essem, vos, & nepotes, & abnepotes habuisse, qui etiam per ætatem vxores duxerant; non video quì fieri possit vt iuuenes habeamini, cùm domus vestra nepotibus & ijs adultis plena sit. Nam cùm arbor fructibus onusta sit, decidunt flores ac marcescunt. qui vobis iuuentutem suadeat, nescio, præterquam quòd cùm Lambertam filiam Drusio vxorem dedistis, & pulchram

neptem Sophiam Tusidano, annis pleni, pecunijs va cui, existimastis singulis illarum viginti annos ætatis ingrauescentis ad supplendam dotē dedisse; & hac ratione putauistis vos annis vestris exonerare, quos alieno ære oneraueratis. Arbitramini etiam, vos esse quasi ceram sutoris, quæ cùm trahitur, in longū crescit. Sed mea quidem sententia, ego vos potius auellanas leues pondere, ad corticem aridæ, intus verò marcescente iudico. Vellem profectò, qui vos adolescentes cognouerim, senes aliquando videre; nec senes annis graues, quibus iampridem abundatis, sed maturitate ingenioq́ue, quibus indigetis. Illud etiam meminisse vos oportet, quòd sustinere adolescentiam, euertere senectutem, producere annos vitæ, depellere mortem, hæc omnia non in manu hominum id optantium, sed in Deorum id volentium consilio constituta sunt, qui iustitiæ suæ arbitrio, non libidine nostra vitam nobis æquo pondere, mortem verò iniquis rationibus exhibent. Aliquando, cùm in Theatro quibusdam ludis interessem, aguntur iam duo & triginta anni, mihi sedenti dixisti: Surge, Marce fili: decet enim te adolescentem senioribus assurgere, ijsq́ue potiora loca dare. Dicas mihi, quæso, quo pharmaco te inuexisti, quo fonte lauisti, quibus artibus adolescentiā indueris. An ignoratis naturam nostram esse, corporis corruptionem, corpus nostrum sensuum euersorem, sensus, vigiles animæ, animam desideriorum matrem, desideria carnifices adolescentiæ,

adolescen-

adolescentiam custodem senectutis, senectutem exploratricem mortis, mortem hospitium vitæ nostræ à qua vita adolescẽtia pedestri itinere, senectus verò equestri recedit? Quid boni, quæso, in hac vita tantopere probatis, vt nati annos octaginta etiam atque etiam viuere iucundum ducatis? Aut boni, aut mali fuistis. Si boni, est quod mortem optetis, vt cùm Dijs immortalibus vitam pacatissimam viuatis; sin mali vitæ, exitum etiam, vt tandem praui esse desinatis: quod si minus velitis, iure optimo de vobis supplicium sumi potest. Nihil est enim, quod eum, qui annos octuaginta perditissimè vixit, ad bonam frugem moresque honestos venire speremus. Inito bello ciuili quo C. Cæsar, & G. Pomp. Romanæ vrbis decus fœdauerunt, ac semet ipsos perdiderunt, annales illorum temporum referunt, Occidentales populos Cæsari, Orientales verò Pompeio in acie adfuisse. hos inter populos gens quædam habitans prope Riphæos montes ad Indiam vergente, veneror (hęc) more vetustissimo legem hanc inuiolabile iure tuebatur, vt quicunq; hominum annum ætatis quinquagesimum attigisset, continuò pyram sibi ingentem erigeret, quam conscendes, à populo uiuus Dijs imolaretur; qua die affines, liberique omnes hilares lætique assas semiustasque carnes comederent, & cineres ossium uino imbiberent. Hæc omnia fidelibus Pompei oculis uisa sunt; nam eorum aliquot quinquagesimum ætatis annum in Romanis castris transegere. O

re. O sæcula aurea, quę viros tales conspexere. O fortunatam gentem quæ futuris sæculis non interituram memoriam reliquisti. Qui mundi contemptus, quæ sui met obliuio, quod genus aspernandæ fortunæ; quod carnis flagellum, quæ minima vel vitæ vel mortis ęstimatio potuit esse? quale frenum sceleratis hominbus, quæ calcaria amantibus virtutem, quam derisionem optantibus vitam, quod contemptum formidantibus mortem reliquere, cũ ij vitã contempserint, profectò existimare debemus, eos nullo desiderio appetendæ alterius rei laborasse; nos verò ea cogitatione, qua nunquam morituros arbitramur, nullum finem cupiditatibus nostris præfiximus. O gloriosam, mea quidem sententia, gentem ac fortunatam, quæ sensus exuens, innatumque viuendi amorem vincens, non credens quod sibi præ oculis stabat, sperans quæ nunquam viderat fata, & quicquid ea de vitæ ratione constituerat intercidisti, corpus morti intercipisti, à Dijs fuisti, non vt longiorem vitam statuerint, sed quod eius superesset, tibi abstulerint: æquum igitur mihi videri potest vos annos octuaginta natos ijs ætate grandiores, eosdem etiam prudentia æquare, qui nisi dulcem oppetere mortem noluistis, improbam tamen vitam mutare licuerat. Iampridem Fabricius fallaciam mihi quandam parauerat, qua nisi vestro consilio cauissem, honoris periculum maximũ adiuissem; parẽ igĩt nũc vobis gratiã eadẽ ratione referam, vos certiore facio, si id ignoratis, vos

aciẽ oculorũ habentẽ habere, nares humidas, capillos canos, usum audiendi obtusum, linguã segnem, dentes deiectos, uultum contractum, pedes incuruos, ceruicem depressam, pectora angusta; deniq; si sepulchrum loquatur uobis quasi cum suis ueris ac debitis habitatoribus iure optimo uos sibi reposcet: neque inficiabor, par esse, ut adolescentiæ rerum ignaræ compatiamur; Nam tunc illi oculi adaperiuntur ad dignoscendum uitæ huius infortunia, cùm iam imminet tempus occludẽdorum ad sepulchrum. Hinc licet uidere consilia adolescentibus data irrita. nam, ætas illa, quæ scit nonnulla satis certa cognitione nouit de eo, quod sentit suspicatur, & quæ sibi dicantur, non credit, aliorùm consilia aspernatur, sua autem nulla prorsus sunt. Itaque in eam venio sententiam, absque dubio, vt existimem non adeò reprehendendam in adolescentibus ignorationem boni, quàm in senibus pertinacem animum ad malum. malum est nescire quod homines debent & possunt; longè tamen deterius scire quod sapientissimus quisque, bruti autem animantis vitam viuere. Infœlices profectò senes, qui vestri obliuione ducti, mutatis subinde equis ad obitu properatis, nunquam suspicantes vos futuros quod noletis, quo vsque nullus pœnitentiæ locus datur. Inde fit, vt quod vitæ vestræ desit, dementia supplere contendatis. Resipiscite tandem, aperite conclusos oculos, vos aberrantes bene agere aliquando incipiatis; quid

vos decent discite, sedulò & maturè cum morte inite rationem priusquã ipsa vitam vestram in periculum vocet. Aguntur duo & quinquaginta anni, quibus homines horum temporum me norunt, nunquam mulierem ita senem cognoui, nunquam hominem ita annis grauem, membrisque aridis, qui cor ad scelera validè, linguam ad mendacia promptam non haberet. Animaduertite senes miseri, cùm iam æstas transacta sit, debetis ex area fruges amouere, dum vobis licet, quibus si quid etiam superest diei, maturate, vt vobis hospitium capiatis. Si die maximo periculo mare traiecistis, date operam nocte portum tutissimum capiatis. Ludi demum, ludi sint: seria autem seria censeantur. Si vos adolescentes minus honestos nouimus, senes temperatos agnoscamus, facite. dum eques cursu equum impellit, nihil est, quo equum improbemus, qui crines vento agitatos perturbatosque gerit: quos tamen, cùm ad metam peruenerit, aptari concinarique maximè decet. Ne fallat vos, quod plurimos, futurum, vt pecunijs vestris maximi æstimemini: nam licèt multi vos sequantur, omnes tamen inuidebunt. Ideo mihi credite, honorem potius datum iri adolescenti inopi & probo, quàm seni locupleti ac vitioso: ab egenis diues dicetur fœneratorum turbam cingetur; at pauper virtute conspicuus maiori beneuolentiæ, minorique odio obnoxius erit. quæ maior indignitas nobismetipsis, quod dedecus Romanæ vrbi parenti nostræ, quàm

in

in foro angulisque omnibus paßim non minus deambulantes senes qui imbecillitate cadunt conspicere? adolescentes,q̃ qui viriditate magis ac magis crescunt videre,Egregium profectò senes nostrorum temporum concinnare capillos, barbam abradere, calceos elegantes gestare, caligas intensas, indusium prominens, torquem auream collo, bullas aureas vestibus infixas, crines vclamine, vt Græci homines nectere, digitis vniones, amictus quales Histriones, latasque vti flamines induere; & quod omnium maius est, ij senes à morte acciti, respondent sibi denuo eleganti mulieri inseruiendum. Quot ego Romæ huiusmodi fatuos cognoui, qui adolescentiam maxima cum gloriæ gessere, quam deinde suis ineptijs in seruitute amisere? Adde etiam quòd ipsi senes iacturam famæ ferũt, affines hominum fauoribus ac clientleis, liberi commodis quibus spolenti sunt. Caiguinus Cato veteri Catonum familia oriundus, Romæ quinquies flaminem Dialem, ter prætorem, bis censorem, semel dictatorem,quinquies consulem gessit, cùm annos quinque ac quinquaginta natus esset: cum annum climatericum protransisset, Rosanam, filiam Gnei Curtij, pulcherrimã amauit, eòque amoris ac dementiæ deuenit,vt illi inseruiendo fortunas omnes ac bona dilapidaret, & præ desiderio videndæ puellæ quasi tenellus infans lachrymaret: adolescentula in egritudinem cum nausea epularum omnium incidit, quæ cùm vuas appetere di-

xiſſet, nec per temporum rationem Romæ matureſcere potuiſſent, ipſe dedit operã, vt Romam mille millibus paſſuum afferrentur. Quod cùm in vrbe cognitum, ſenatuique relatum fuiſſet, patres Conſcripti Roſanam vnà cum Veſtalibus virginibus claudi iuſſerunt, ſenem verò perpetuo exilio mulctauerunt. cuius liberi inopes vixerunt, pater verò maximo cum probro infamis obijt. Id non dubito, quin cognita ſenis illius improbitate, multi libidinem ætatis illius improbaturi, Senatusque ſententiam laudaturi ſint. Sed ſi Gaiguinus tot adoleſcentes exilij ſui conſortes haberet, quot ſenes amatores erunt illius facti imitatores, profectò tanta hominum multitudo deiecta, nec mulierum nuptias ſuas deplorantium turba vbique locorum viſeretur. Illud etiam me maximè commouet, quòd ſenes iſti, cùm ab amicis ac neceſſarijs monentur, ab affinibus arguuntur, à coniunctiſſimis quibuſcumque obſecrãtur; ineptas cauſas fingunt, ſeque non ſeriò, ſed iocoſè amare fingunt. Dum eſſem & ætate & ingenio adolecens, forte fortuna quandam nocte occurrit mihi quidam contribulis meus prope Capitolium, qui me nepotem iure optimo vocare poterat, hunc dominum Fabritium appellaui, percunctusque ſum, nunquid & denuò amaret; ille inquit Iocum & voluptatẽ amo; Vix vobis enarrare poſſem, qua admiratione affectus fuerim, ꝙ nocte mihi obuius fuerit, quodque reſponſum minus dignum ingraueſcente ætate dediſſet: hæ profectò

fectò res non amores, sed dolores, non voluptates, sed iactura temporis, non iocus, sed ineptiæ, dici debent: nam ex amoribus iocosis, verum & solidum dedecus nascitur. Quæso vos Claudi, & Claudine, quid estis vos senes amatores prærterquam signum ante tabernam, vbi præter vinum acidum nihil inest, oua satis alba, intus autem marcescentia, vulnus in cute consolidatum intus aũt pessimè affectũ; pillula auro circundata, quæ ad contactum linguę amara sit, fialia confracta noua inscriptione insignita, bos fictus, & homo è corio ad fallendas perdices contextus palus, glacie concreta vbi toto pes consistere nullo modo possit, frons ædium conspicua, ad interiora penitus deiecta. denique senex amans, est æquis scacorum persimilis, qui homines ad periclitandam pecuniam alliciunt, seque è periculo eximere non valeant. Senex improbus nihil est prater porrum albos crines, folia verò viridia habens. Nunc demum ita sentio (si vos id probetis, qui seniores, contribules necessarijque mei estis) vt resipiscatis caueatisque, ne spes temporum futurorum vos fallat. Iter enim, quod die confici potest, in noctem trahi nunquam debet; nam qui carnes comedere consueuit, ægre ad ossa comedenda conuertit. Quod ad remedia pertinet, domum quæ ruinam minatur, rationis firmamento fulciendam, cum Dijs ipsis vitæ, hominibus famæ nominisque rationem reddere debeamus. Quòd si vitis nostra virtutum

racemis dispoliata sit, denuò iam ab vindemiam aptetur, quam si nullis aliys fructibus, at honesta emendatione ornare nos decet: si verò dolia vindemiæ nostræ pessimis factorum odoribus infecta sint, dulci musto bonarum cupiditatum iam tandem impleantur; ita facile satisfit obsequiys, quæ ijs & multis erga nos officiys exhibemus, vt si nobis aurum rectè factorum desit, honestarum cupiditatum debito nos exoluant. Itaque si adolescentiæ farinam vitiis obtulistis, nunc furfur senectutis Diys immortalibus reddite. Plura quàm putaram scripsi, modò ne vos dementes iudicemini, egoq; audacior, nulli has literas impertiatis: omnesque contribules meos Romæ meo nomine saluere iubeatis, imprimis autem Drusinam honestam viduam: mitto ad vos duo millia sextertiorum: mille Coruinæ nepti vestræ dabitis. illa ei mitto, quòd aliquandò dum choreis quibusdam interessem, maximos mihi honores exhibuerit; mille virginibus Vestalibus erogabitis, vt assiduis penes Deos precibus Faustinæ saluti adsint. Claudinæ tuæ Faustina mea arcam dono mittit, quid insit prorsus nescio. Dij vobis, cùm senes sitis, mortem honestam, mihi verò ac Faustinæ minoribus ætate vitam fœlicem hilares exhibeant. Valete.

NEAPOLITANI S. P. Q. ROMANO.

SCIMVS *Romanum ærarium bello punico exhaustum*

stum, bellumque aduersus Hannibalem pro vrbibus agrisque sociorum, atque pro arce Italiæ, vrbe Romana geri. æquum igitur censuimus, quod auri nobis cùm ad templorum ornamentum, tum ad subsidium fortunæ à maioribus relictum est, eò rempublicam vestram iuuare. Si quam autem in nobis opem esse arbitramini, eodem studio illam vobis obtulimus. gratum enim nobis facturi estis, si res Neapolitanorum omnes vestras duxeritis; dignosque iudicaueritis; à quibus donum accipere velitis.

HARPAGVS MEDVS, CYRO PERSAE.

CYRE *Cambysis fili, Deorum immortalium cura, (neque enim alia ratione fortuna te eò amplitudinis aduexisset) iam appetit tempus vlciscendi Astyagis, qui tibi necem parauerat: quod ad ipsum pertinet, perieras; at Deorum, meoque beneficio adhuc viuis. nec dubito, quin intellexeris quas læuitias ob incolumitatem tuam expertus indigne fuerim. At si me audieris, vniuersum Astyagis Imperium occupabis: huiusce egregij consilij authores ac fautores habes regni optimos, quorum etiam nomina ascribere libuit. Tu modò pro tua prudentia, quod superest, conficies. Vale.*

TOMYRIS MASSAGETHARVM REGINA, Cyro Persarum Regi.

DESINE *experiri bellum, o Rex Persarum, quod, an tibi vtile futurum sit, nescis: tuum opulentissimum Regnum geras, nosque loca nostra deserta ac rupes incultas colere æquo animo patiare. At cùm omnia magis quàm pacem tibi probare soleas, verbis meis obtemperare profectò noles. Quod si Massaghetarum virtutem experiri malueris, nihil est quòd flumen Araxem armatis pontibus iungas, aut copiæ nostræ trium dierum itineribus à vobis recedent, tuque in Regnum nostrum tuto venies: aut, si magis hoc voles, nobis des tantum ocij, locique, vt ad tua loca concedamus, ibi tum demum de Imperio, ac virtute summum periculum faciemus.*

THOMYRIS CYRO, PERSARVM REGI.

DESINE *gloriari, Cyre, quòd copias nostras deleueris, non virtuti tuæ sed vino laus victoriæ tribuenda est. Decet autem magnanimos Imperatores virtute belli non dolo præstare; Tum demum animaduerti tandem cruoris humani te auiditate non gloria dimicare. Proinde edico tibi, vt infra triduum filium meum bello captum, missum facias, ac quamprimũ ex Massagethis recedas.*

Quod

Quod si minus curaueris, testor Solem solum dominum meum, me daturam o eram, vt tandem humani cruoris satietas te capiat.

AMASIS AEGYPTI REX,
Policrati Samio Principi.

MIHI *gratissimum est amico, & socio meo oĩa ex sententia cedere. Sed tã diuturnus fœlicium rerum cursus animum meum aliquantisper mouet sollicitum, quippe, qui sciam quantum inuidiæ secunda fortuna obnoxia sit. Mallem ego res meas omnes, meorumque sociorum varijs casuum euentibus agitari, quàm secunda tam longi temporis serie agitare, mihi ipsi igitur morem geram in deligenda medicina, quam fortunæ tuæ demonstrabo. dilige rem, quam plurimi facias, cuius iacturam iniquo animo feras; hanc obijcias, & procul neglectam deseras, ita tamen vt in nullius manũ deueniri: hac vtaris quasi medicina ad eluendam fortunam, ac medicos imiteris, qui humores hominum varijs medicamentorum rationibus purgare consueuerunt. Hæc si effeceris, spero futurum, vt periclitantibus rebus tuis optimè prospicias. Vale.*

POLYCRATES SAMIVS, AMASI
Aegyptio Regi.

NIHIL *mihi fuit antiquius quàm amantissimo consilio*

consilio tuo parere. Perlecta enim epistola tua, smaragdum pulcherrimum mihique charissimum de biremi in mare deieci, cuius iacturam præ animi ægritudine ferre vix poteram. at sexta die post annulli iactum, mihi à piscatore piscis dono datus est, cuius in ore annulus latebat; quem familiares quamprimum agnoscentes hilari vultu reddiderunt. rei magnitudo effecit, vt te quamprimum certiorem facerem. Vale.

OTHANES PERSA, PHEDIMÆ FILIÆ.

FILIA, *splendorem familiæ decet, nullum periculum horrescere quod parentis imperio tibi iniungatur. nam si is, quo cum dormis, non est Cyri filius, sed quem suspicor, non debet ille per impunitatem decus familiæ nostræ turpi tuo complexu deturpasse. Igitur quamprimum is nocte somno captus fuerit; illius aures attingas: quas si deprehendas, illum Smerdium Cyri filium esse planè credas: sin captum auribus cognoueris; hunc Smerdium mendacem magum esse. nihil est quod dubites: quicumque ille fuerit, me certiorem facias velim. Vale.*

ORETHES PERSA, POLYCRATI Samio Principi.

INTELLEXI *amplitudini animi tui nihil præter*

ter thesauros deesse; ego vero optima ratione & egestati tuæ, & saluti meæ prospexi. Nam cùm mihi nunciatum fuisset, Cambysem regem vitæ meæ insidiari, ac Lydium Regnum per iniuriam mihi ablaturum: peto abs te, vt in insula tua tutum mihi locum pares. Polliceor enim thesaurum regium ita tecum impartiturum, vt eo adiutus magnas res bello paceq; conficere facilè possis. de pecuniarum vi maxima per certum nuncium tuum certior fies.

DARIVS PERSARVM REX, IDANthyrso, Scytharum Regi.

QVID *tandiù fugis, magnanime Imperator, cùm alterutrum facere possis. Si enim te mihi virtute parem cognoscas, prælio certemus: sin te longè imparem comperias, honores debitos exhibeas: nec aliud vectigal, quàm terram, & aquam mihi deposco. at si me conuenias; spero futurum, vt omnia inter nos pace ac fœdere optimo firmentur. Vale.*

IDANTHYRSVS SCYTHA, DARIO REGI.

CAVE *existimes res meas eò deductas esse, vel tu vel totus terrarũ orbis terrorem mihi incutiat, fugamque suadeat. Id ago nunc, quod vetere gentis instituto paceque consueui: sed si tecum prælium*

lium inire nolui:hoc ſedulo egi, ne tibi pugnam optanti obtemperarem. Nos Scythæ neque vrbes, neque ſeminatos agros habemus, pro quibus tuendis pugnandum ſit. Si ſepulchrum cineresque meorum attingas, tum demum cognoſces quales bello ſimus. Quòd verò à me tibi honores exhiberi depoſcis, miror profectò, quippe qui quem ſolum dominum veneratus ſemper fuerim: pro terra autem & aqua quæ vectigalium loco tibi dari contendis, aliquando dona & te & me digna tibi mitti curabo.

ARISTAGORAS MYLESIVS, Cleomeni Laced. Regi.

PVDOR *maximus Ionicæ gentis, quæ iamdiu barbaris inſeruit, me ad depoſcendum auxilium veſtrum impedit; quod tametſi Græciæ vniuerſæ magno dedecori ſit, maiori tamen vobis Lacedemonijs, qui virtute ac gloria cæteris præſtatis. Quapropter vos per Deos immortales, per affinitatem, per veſtram met gloriam obteſtor, vt nos è Perſarum manibus tandem vendicetis; quod per quàm facile vobis cedere poteſt. Nam nec vobis pares, aut ſimiles, vel arte, vel natura barbari cenſendi ſunt. vos rei militaris ſcientia bellicisque artibus omnium facilè principes ſemper fuiſtis; ij pugnaturi lanceis breuibus, paruis arcubus ac pinnis vtuntur, bracatique incedunt, gens profectò*

fectò nec assueta vrbium oppugnationibus, nec patiens laboris, vel inediæ: quippe, quæ tantum habeat diuitiarum, quantum vix reliquum orbis terrarum habeat Persis aurum, argentum, vestes, iumenta innumerabilia nunquam deferunt: quæ omnia minimo labore vos adipisci nunc potestis: nam & regionibus vestris imminent, vt vobis in scripta tabella demonstrabit. Deos quæso, vt quod optimum sit, ac vniuersæ Græcę salutare, decernatis.

DATYS PERSA, DELIIS. S.

QVO *fugietis uiri sacri? vos de me (nullo meo scelere) malè sentitis. iussum Darij Regis ac uoluntas mea, me impellunt, vt illi insulæ parcam, vbi duo lucidissima sydera nata sunt. Iam redite ad patriã vestram, & tutò illam inhabitate.*

FABRITIVS, ET Q. AEMILIVS, Consules, Pyrro Regi. S.

NEQVE *amicorum, neque hostium fortunatus existimator esse videaris: cognosces enim, cùm hanc epistolam ad nos transmissam perlegeris, te bonis quidem ac iustis confidere. Hæc autem non tui gratia nota fecimus tibi, sed ne mors tua nobis calumniam afferat, & quem virtute nequiuerimus superare, dolo contendisse videamur. Vale.*

ALEXANDER REX LACEDEMONIIS.

CONSVLVIMVS *vobis, vt fidem, quam à vestris maioribus accepistis ritè seruetis, & nolite manus extendere ad altissima, quæ contingere non potestis. Si enim gaudere cupitis fortitudine Persarum, sic vestras vires ostendite, vt à nobis dignum recipiatis honorem. Ideoque damnus vobis firmè in mandatis, vt gratis de nauigio vestro exeatis priusquam vos turpiter exire compellam: quod si facere noletis, vosmetipsos reprehendite, cùm vos vicerit. Alexander. Vale.*

ALEXANDER REX, DARIO Persarum Regi.

SVPERBIAM, *elationemque animi Dij semper odio habuere. sicque mortales præuincunt, cùm sibi nomen immortalitatis assumunt. Tu autem, ut video, nō cessas Deos quousq; poteris maledictis insectari. Ex eo verò, quòd nos arguis propter benignitatem quam regiæ amplitudini ostendimus, inepta tu quidem cogitatione moueris, cùm illud nec tuæ captandæ beneuolentiæ, neque gratiæ consequendæ, sed ex nostræ elegantiæ & virtutis splēdore prouenerit. De victorijs quoq;, quas nobis diuina prouidentia largita est nihil magnopere lætor. Dij enim illos iuuant, quos tu quotidie aspernaris, cùm*

te

te deum esse dicas & , ijs cupias coæquari. hæc postrema tibi sit epistola, caue interim tibi, nam aduersus te citato cursu cum meis copijs propero.

RODOGES MATER DARIO FILIO REGI.

NVNCIATVM *mihi est, te populum tuum totum aggregasse & alias gentes plurimas, vt cum Alexandro iterum pugnares. Sed quid tandem efficies? nam nec totius orbis terrarum copijs illi occurrere aut reluctari posses, cum dij immortales ei maximè faueant, presto sint Dimitte hos ingentes spiritus, recede ab illa tua gloria, magnitudini Alexandri aliquid tribuens: melius est enim relinquere quæ tenere non potes, ut quæ tenere possis, ijs pacatè quieteque fruaris, quàm dum uelis omnibus imperare, tu ipse ab omnibus excludaris. Vale.*

ALEXANDER. PIRRO REGI.

DIXISTI *te non solùm hominibus, sed Dijs immortalibus imperare: at nos ad te, non vt cum Deo, sed vt cum homine Barbaro elatique animi pugnaturi venimus, cùm vnius Dei arma totus mundus nequeat superare.*

ALEXANDER. DYDIMO Bragmanorum Regi.

AN *nescis Dydime, nobis hominibus rationis conscijs*

conſciis,habentibusque liberam voluntatem multis blanditijs ipſam naturam inſidiari? Fieri enim non poteſt, vt tam maximus mundi globus poſſit abſque mobilitate conſiſtere, vt poſt mœrorem lætitia ſubſequatur. Humana ſiquidem voluntas variabilis eſt, quæ cum cœli mutatione mutatur. quoniam ſyncerus dies, ſynceram reddit mentem hominis & gaudentem: tenebroſa dies triſtem reddit ſenſum hominis & obſcurum, & per varias ætates item uariatur; ego autem ita ſentio mores noſtros ad ſtultitiam magis quàm ad ſapientiam retrahi.

LINVS COLVTIVS SALVTATVS, Innocentio Papæ.

NESCIO *cui magis gratuler, Beatiſſime Pater, tuæ ne Sanctitati, an filio dilecto Leonardo Aretino, quem in tuum à ſecretis nuper aſciuiſti. Lætor equidem, & exulto, quòd talem familiarem delegeris, quali ſanctitas tua indigebat: nō quod bonos & induſtrios uiros non haberes, ſed quoniam quotquot tibi boni contigerint, vel dominis alijs, in quorum manibus orbis terrarum eſt ſemper pluribus egeretis. Eſt igitur quod maxime lætari debeā, contigiſſe tibi huiuſmodi uirum, ætate florentem, corpore ualidum, aſpectu gratum, ſcientia clarū, eloquentia ſingularem, Latinis excellentem literis, peritum non mediocriter Græcis, quodq; in primis*

mis nobile est integra fide, & singulare probitate præstantem: de quibus quidem omnibus, licèt pleraque uideas, & omnia forte perceperis, ego tamen tibi uerus & fidissimus testis adsum. cùm enim iamdiu ipsum accepissem in filium, & ipse se totum mihi addixerit, totum agnosco, totumque discussi, nec me potest in aliquo tanto tempore latuisse. continua & studiosa nobis consuetudo fuit. & cùm de contractis, quæ componerem, iudex esset & ego rerum suarum arbiter uersa uice, nos mutuò sicuti ferro ferrum acuitur, exercebamus. nec facile dixerim ex hoc dulci & honesto contubernio uter nostrum plus profecerit, uterque tamen eruditior euasit, ut fateri oporteat, mutuò nos fuisse nobis uicissim discipulos & magistros, in quorũ memoriam dum hæc scriberem, nimis commotus sum, cùm me senserim tali socio tantoque præsidio destitutum, maxima quidem certitudine de quacumque re amborum cõsentiret authoritas, tenebamur. nunc autem nec habeo quem doceam, nec à quo discam, sed hæc satis. Tuo quidem commodo, & honoris suo mea debeo incommoda post habere: iamque ad Leonardnm nostrum reuertatur oratio: habes uirum aptissimum rebus magnis, virum fidelem, & innocentissimum. Scio quòd loquar, & quòd Christi Vicario vera loquor. Quamobrem hortor, & opto, vt tuæ clementiæ, & humanitati iucundus sit, & charus, eum cùm expertus fueris, multis maximisque honoribus cu-

mulabis, cuius laudi quicquid fides mea, & propensio animi potest, accedat. Illud etiam B. tuam meminisse velim, cùm in Leonardo dimidium animæ meæ sit, quibuscunque honoribus eum affeceris, me iisdem auctum existimaturum. spero tamen illum nec mea, nec aliorum commendatione, satis virtute sua, & benignitate tua gratiam Sanctitatis tuæ initurum. Vale.

CAESAR AVGVSTVS C. MEcænati S. Ex antiquitatibus Desyderij Lignamenij Patauini.

A me ipso sufficiebam scribendis epistolis amicorum: nunc autem occupatissimus & infirmus, HORATIVM, *nostrum abs te cupio abducere. Veniat ergo ab illa parasitica mensa ad hanc regiam, & nos in scribendis epistolis adiuuabit. Vale.*

P. VIRGILIVS MARO, Cæsari Augusto.

EGO, *vt frequentes epistolas à te accipio, & infrà quidem de Ænea meo. Si me hercle dignum auribus haberem tuis, libenter mitterem. Sed tanta inchoata res est, vt penè vitio mentis tantum opus ingressus mihi videar, cùm presertim (vt scis) alia quoque studia ad id opus multoque potiora impartiar. Vale.*

CATO.

CATO CAESARI. S. D.

EXISTIMANDVM *est, mi Cæsar, animum nostrum, de quo sæpe locuti sumus, ex altissimo domicilio fuisse depressum, & quasi demersum in terram, locum diuinæ naturæ, æternitatique contrarium. Deos immortales, præterea credendum nobis est, sparsisse animos in corpora humana, vt essent qui terras tuerentur, quique cœlestiũ ordinem contemplantes, eum ipsum imitarentur modestia vitæ atque constantia. Vale.*

AVLO GELIO PEREGRINVS Philosophus. S. D.

QVOD *annotatu præcipuum à me sæpius petijsti, id nunc, amice, breuiter accipias. Si uerè sapiens esse volueris, à peccato desistas, & caueas, si te Dij peccasse atque homines ignoraturi sunt. Non enim pœnæ aut infamiæ metu, sed iusti honestique studio, censeo non esse peccandum. Vale.*

ALEXANDER REX, ARISTOTELI DIVO.

NON *parua teneor admiratione, quòd disciplinas acroaticas, quibus à te eruditus sum, libris foras æditis inuulgaris. nam qua alia re cæteris præstare poterimus, si ea, quæ ex te accepi-*

mus omnium prorsus fient communia? quippe doctrina anteire mallem quàm copijs & opulentijs. Vale.

ARISTOTELES ALEXANDRO.

ACROATICOS *libros, quos editos quereris, & non proinde vt arcana absconditos, neque æditos scito esse, neq; non æditos, quoniam ijs solis, qui me audient, faciles cognitu erunt. Vale.*

OLYMPIAS MATER, ALEXANDRO.

SCRIPSISTI *superioribus diebus, te Iouis filium: post hac amabò fili mi, quiescas, nec deferas me, neqne criminare aduersus Iunonem: magnum mihi prorsus malum dabit, cùm tu me literis tuis pellicem illi esse confitearis. Vale.*

SOCRATES. THEOPOMPO. S.

SCIENTIA *res pura & munda, non in brutorum tergoribus, sed in solis animabus meretur impingi. Quare Theopompe, studeas ad discendum corde, quæ scire desideras, ut posthac, à pellibus mortuorum abhorrens solis viuis vocibus delecteris. Vale.*

APOLONIVS AEGYSTO.

VIRTVS *apud nos pecunijs contraria eſt, quarum rerum altera minuitur, cùm altera creſcit. Quo pacto igitur fieri poteſt, vt vtraque in eodem ſit homine, niſi ſtultorum ſententiá, apud quos diuitiæ, virtus ſtat? Nec tantùm ipſos, qui iſtic ſunt noſtri, ignaros fore concedas, vt diuites non magis putēt quàm philoſophos. Turpiſſimum enim eſt pecuniarum gratia exulare videri. Quidam præterea ſunt, qui id agunt, vt eorum memoriam longā relinquant, virtutem verò nequaquam attingunt. Vale.*

ALEXANDER REX, DARIO Perſarum Regi. S.

SI *bene volumus inſpicere veritatem, non propria, ſed mutuata vocare poſſumus, quæ tenemus; quia cùm omnes in rota fortunę uolubili militamus, ſæpiſſime de diuitijs in paupertatem, de lætitia in mœrores, de alto faſtigio in profundum & èconuerſo mergimur & tollimur. ergo nō debet aliquis, cùm ſublimiori parte rotæ reſideat, tantum in ſua confidere celſitate, vt præ ſuperbia facta minorum deſpiciat, cùm minimus ſæpiſſime vſque ad ſydera ſublimis tollatur, altiſſimus verò vſque ad puluerem deprimatur. Turpitudinē ac dedecus eſſe puto*

to tum lucidissimo Imperatori pro vt ab omnibus esse conspiceris, in paruo & humili talia destinare. Sed cùm Dij sint immortales, mortaliũ consortium habere penitus respuunt. mortalis certe sum ego, sicque ad te venio quasi cum mortali homine pugnaturus. tu verò qui magnus & excelsus es, & audes te dicere immortalẽ, cũ veneris nobiscum pugnam committere, nihil acquires, si victoriam reportabis: quia paruum hominem, & latrunculum obtinebis. quòd si vicero, gloria, mihi erit, qa Imperatoris magnificentissimi victoriam adipiscar. Verum quia dixisti, Persidem auro plurimo abundare, acuisti sensus nostros, & fecisti nos strenuos in virtute, vt aurum vestrum possimus acquirere, & quam nos habere dixisti, replere paupertatem. ex eo quòd nobis pilam ludricam Zocham, cantiam auream direxisti, quæ futura sunt nobis, rectissimè diuinasti, & quæ nobis speramus Dijs adiuuantibus euenire; per rotunditatem pilæ intelligimus orbem terrarum, qui debet vndique nostro Imperio subiugari; per Zoccham, quæ à capite curua existit, contemplamur quòd omnes Reges, & terrarum Principes ante nos curuabuntur. Percantiam auream, quę caput hominis induit, & cõgirat, nos victores & vos victos à quolibet arbitramur. Tu autem, qui magnus & potentissimus es, iam nobis tributa dedisti, dum à te pilam ludicram, Zoccham, & cantiam auream recepimus, quæ tantas in se continent dignitates. Vale.

PLATO AD PROPINQVOS DYONISII.

CVM *visum venissem vitam illam plenam Italicarum Syracusarumque mensarum, quæ à multis beata ferebatur, nullo modo mihi placuit, bis in die saturum fieri. nec pernoctare solum, nec cætera, quæ huic vitæ comitantur. in hac enim efficietur sapiens vnquam nemo, moderatus verò multo minus. quæ enim natura talibus modis temperari potest? nulla profectò vita iucunda potest esse, absit prudentia, absit moderatio. Valete.*

DIOGENES EPIMENIDI.

AVDIO *te ventri & corpori domi cultui indulgentem desidere, & tamen virtutem polliceri; quod mihi minimè admiratione dignum videtur. Bonum namque esse, secundùm Symonidem, difficile est; polliceri autem perfacile. Vale.*

ANACHARSIS HERMONI S.

MIHI *amictus est, Scythia tegmen, calciamentum soleatum, Iuris callum, pulmentum fames, cubile terra; lacte, caseo & carne vescor. Quare me ad quietum licèt venias, munera autem ista quibus es delectatus, vel ciuibus tuis, vel Dijs immortalibus dona.*

PLANETIVS AD ANDRONICVM.

SEMPER *animo duxi, mi Andronice, veri sapientis interesse virtutem præferre diuitijs, honoribus, cæterisque rebus vanis & leuibus, & aduersus tela fortunæ congredi certareque, nec eum debere frangi laboribus, sudoribus, vigilijs, sed vltrò pro virtute vitam exponere, mortemque negligere quæ non hos perterrere solet quorum laus emori non potest, sed illos, quorum cum vita omnia extinguntur. Vale.*

PHILIPPVS REX ARISTOTELI S.

FILIVM *mihi genitum scito; quo equidem Dijs habeo gratias, non tã proinde, quia natus, quàm pro eo, quòd eum nasci contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, vt edoctus eruditusque à te, dignus existat & nobis & istarum rerum susceptione.*

PHILIPPVS REX, ATHENIENSIBVS.
Leonardo Aretino Interprete.

QVONIAM *persæpe iam legatos misi, qui vobiscum agerent vt, pacta conuentionesque seruaremus, nec ea res potuit adhuc vos continere. De-*

creui scribere ad vos, quibus in rebus iniurias mihi illatas arbitror. Ne miremini autem longitudinem epistolæ meæ. nam cùm multa sint crimina, necesse habui cuncta simpliciter exponere. Principio quidem cõtra vitia, caduceatore ex meo regno per vim rapto, non eo:, qui contra legem patrati fuerunt vlla pœna affecistis; sed ipsum iniurias passum decem menses in carcere tenuistis, & quas ad me ferebat epistolas, in concione legistis. Deinde cum Thasii Bisantiorum triremes, & latrones quoscumque reciperent, vos ea fieri omnia neglexistis, quamquàm fœdera nostra apertè dicerent, eos qui talia fecissent, pro hostibus habendos. Per hæc eadem tempora Diopites in res nostras impetum fecit, & Cromyla, & Tariscisi vastatis, omnia loca Thraciæ vicina diripuit, tandem eò iniuriarum processit, vt Amphilocum legatum pro captiuis redimendis ad se profectum inter captiuos retineret, summamq; necessitatẽ imponeret, vt pro se redimendo talenta nouem exolueret, & hæc omnia facta sunt populo approbante. Atqui violare caduceatores, vel legatos cum cæteris omnibus, nefas visum est, tum maximè à vobis Atheniensibus, qui Megarensibus interdixistis sacris, quòd ab illis Athemocritus caduceator fuisset interemptus, & Colũnam ante portas posuistis, vt perpetuò extaret memoria tanti sceleris. Sed non ne id turpe est, pro quibus factis ita odistis Megarenses eadem nunc à vo

bis

bis fieri. Callias igitur prætor à vobis missus, vobis vniuersas in pegaseo sinui positas naues manu cepit: quæ quidem mihi erant sociæ, & in fœderibus nostris comprehensæ: eos autem qui nauigabant in Macedoniam pro hostibus habuit spoliauitque omnes: & ea de causa est à vobis in decretis vestris laudatus. Itaque ego ignoro, quod tandem sit futurum, si aperte mihi bellum inferretis, nam cum occulto differebamus, Latrones mittebatis, nauigantes ad nos spoliabatis. hostibus meis auxilia dabatis. Præter hæc autem adeò vos transuersos egit odium aduersus nos iniustè conceptum, vt legatos miseritis ad Persarum Regem, petentes, vt mihi bellum inferret, quod equidem satis admirari non possum. Nam antequam ille Phœniciam Aegyptumque cepisset, decreuistis me, & omnes Græcos contra illum conuocare, si quid ab illo moueretur; nunc verò tantum vobis superest odij, vt cum ipso contra me coniurare cupiatis. Atqui maiores nostri (vt ego accepi) priscis illis temporibus ea maxime de causa Pelestratedas oderunt, quòd authores fuissent Persarum Regi in Græciam transeundi. Vos autem non erubescitis nunc ea ipsa facere quæ olim fecisse Tyrannos accusabatis. Atque, & præcipitis in decretis, vt terram & Cersobletem sinam regnare in Thracia, vt pote Athenienses ciues: ego autem nec in fœderibus scio comprehensos à vobis, neque in columnis ascriptos, neque omnino Athenienses esse, sed terram

quidem mecum in exercitum contra vos fuisse; Cersobletum verò cum legatis meis ferire fœdera volentē, prohibitū fuisse à p̄toribus vestris ostendentibus illum esse hostem Atheniensium. Nunc autem quomodo id iustum esse, aut æquum possit, non video, vt cùm vobis conducit ciuitatis hostem affirmetis, cùm rursus me calumniari vultis, eundem ciuem vestrum ostendatis: & si caleo quidem quam vos similiter ciuitatem donaueratis mortuo statim, cùm interfectore eius amicitiam firmastis. Pro Cersoblete autem contra me suscipitis bellum, quanquam certo sciatis neque decreta, neque leges quemquam eorum tenere, qui hoc modò facti sunt ciues, sed fuerint ciues, teneātur legibus, nihil ex ijs refello. Verumtamen vos Euagonem Cyprium, & Dyonisium Syracusanum atque eorum posteros ciuitate donastis. Si igitur persuadebitis ijs, à quibus illi expulsi sunt, arces, atque oppida spoliatis restituere, restituam & ego illam Thraciæ partem quam tenuit Cersobletes. Si verò illas possidebitis, ne succensere quidē quicquam dignum putatis, me autem vexatis, non ego iure optimo conatibus nestris resisto, & de ijs quidem, quamquam adhuc multa mihi suppetant, ita finem faciam dicendi. Cardianis verò fateor me auxilium præbere, quippe & ante pacem inter nos factam erat mihi cum illis societas. cùm retractaretis in iudicium aliquot, ego persæpe vnà cum illis prouocaueram. Itaque non ego essem omnium ignauissimus

mus, si desertis vetustis ac fidelibus socijs, vobiscum sentirem, qui nullo modo desistitis me lacessere? Sic igitur oportet ne hoc quidem prætermittere, eò vos impulit cupiditas nostra, vt cum pro ijs duntaxat, quæ dicta sunt, me concitetis, mox tamen, vt accessit Peparetiorum querela, mandastis prætori vestro, vt à me pro illis pœnas exigeret, quos ego leuius & quàm dignum erat, castigaueram. Nam illi, cùm pax esset, Allonersum occupauere, nec loca, nec præsidia mea reddere mihi voluere, cùm ego persæpe hoc ab ipsis petijssem. Sed quibus ego iniurijs à Peparetijs sim affectus, eas iniurias vos facile subticetis. Si quid autem illi à me vlciscendi gratia passi sunt, id vos propemodum conquerimini. atqui insulam illam neque vobis abstuli, neque illis; sed Sostrato latroni, qui illam inuaserat. Si quidem confiteamini, vos Sostrato dedisse, confiteamini necesse est latrones submittere. Si verò inuitis vobis Sostratus occupauit, quæ tandem iniuria erat mea loca à latronibus extorta, possidere, atque ipsa nauigantibus tuta præstare? Sed cùm ego tanti facerem ciuitatem vestram, eoque erga illam essem animo, vt insulam vobis tradere vellem, oratores quidem vestri accipere dissuaserunt, capere autem vos persuaserunt, vt si hoc modo traderem, in suspitionem populo venirem. Quòd cùm ego intelligerem, vocaui vos in iudicium, vt si mea iudicaretur vobis illam donarem: si vestra probaretur, redderem

vobis

vobis. Hæcme persæpe in ius producere postulante vos neglexistis. Interea Peparetij insulam inuaserunt. Quid igitur decuit me facere? non ne vlcisci eos, qui ita petulantes fuerant? non ne pœnas ab ijs sumere, qui fœdera transgressi erāt? nam si Pepareticorum erat insula, quid attinebat Athenienses repetere? sin autem vestra, cur ferrem indignè illos occupauisse aliena? eò verò inimicitiæ deuenimus, vt cùm ego vellem in Hellespontum nauibus transire, conatus fuerim per Chersonessum cum exercitu proficisci; colonis quidem secundum Polycratis decretum, mihi bellum inferentibus: vobis autem id fieri approbantibus & prætore vestro Bisantios conuocante, atque ostendente. His ego lacessitus tamen à ciuitate, à regione, & à classe abstinui. cùm esset mihi facultas pleraque ex ijs capiendi, aut omnia, neque destiti vos in iudicium vocare. pro quibus rebus nos inuicem accusabamus. Atqui consideretis velim, non pulchrius est armis quàm verbis decernere. Et vtrum vos ipsos esse iudices, an cæteris persuadere: & quàm illud indignum est. Fasios quidem, & Maronitas coactos fuisse à vobis deseri, me vrbis ad inuicem concertare. Vos autem nunc nolle mecum eodem modo rem transigere, præsertim cùm sciatis, si victi fueritis, omnia ea recuperaturos, quæ nos in præsentia possidemus. Omnium verò mihi videtur iustissimum, quòd cùm ego cunctorum sociorum legatos istuc mitterem, vt testes nobis forent, vellemq;

iustas

iustas pactiones pro Græcis facere: ne legatorum quidem vocem pro ijs rebus passi estis audire; cùm vobis liceret, aut metu liberare eos, qui grauius quiddam à nobis suspicantur, aut redarguere me omnium mortalium esse nequissimum. Verùm hec Atheniensi quidem populo vtilia erant, oratoribus verò non conducebant. Aiunt enim ij, qui administrationem reipublicę habent, venalem pacem quidem bellum ipsis esse; bellum verò pacem. Tunc enim fauendo ducibus, aut impugnando, pecunias acquirere: præterea nobilissimum quemque ciuem, aut extraneum criminando, & in concionibus maledicendo, comparare sibi apud populum authoritatem, quàm maximè sint populares, per facile mihi esset pauca largiēti efficere, vt à maledictis cessarent, & me laudibus in cœlum tollerent. Sed erubescerē equidē si beneuolentiā vestrā ab illis viderer emisse, qui ea audacia sunt. Vt verbum apud vos faciam de Amphipoli, de quo multa iustiora dicere puto quàm ipsi qui mihi aduersantur. nam siue priorum possidentium res fiant, quis negabit nos iustè eam tenere, cum author noster Alexander eum locum occupauerit, quo tempore & statuam auream ex Medorum manubijs in Delphis statuit? Si ne horum quidem esse quis non concedat, eū esse, qui postea fuerit, dominū, est & pro me, qui ab ijs extorsi, qui à Lacedemonijs ibi locati erant vobis expulsis. At qui cunctis ciuitates possidemus, aut à maioribus relictas, aut iure belli à nobis ipsi quæsi-

quæsitas: vos autem nec à principio possessionem, nec nunc possidentes, sed per breue tempus illic commorati ciuitatem esse vestram contenditis. præsertim cùm iudicio vestro addita atque concessa sit. Nam cùm sæpe de ea scripsissem, vos intelligentes me iustè illam tenere, fœdera mecum inijstis, pacemque firmastis, nulla de Amphipoli mentione facta. Verùm enim, quæ potest esse certior possessio, quàm illa, quam primò maiores nostri possederunt? Deinde nos iure belli quæsiuimus, & tertiò vos concessistis, qui consueuistis de ijs, & quæ ad vos nihil attinent, litigare. Quæ ego crimina aduersus vos habeo, hæc sunt; quæ cum à vobis facta sint, & in diem magis atque magis propter meam continentiam ac simplicitatem me lacessitis; iure vos vlciscar, & Dijs testibus inuocatis pro rebus meis pugnabo.

DIOGENES ANTIPATRO. S. D.

ASSERES, *vt audio, nihil mirum, quòd triplex pallium & peram ferimus: ego autem horum neutrum admiratione dignum planè confiteor, sed bonum vtrumque, cùm sponte proficiscitur. si quidem non corpus duntaxat hac victus tenuitate vti oportet, sed & vnà animam: neque multa promittenda sunt, facienda autem, quibus nunquam contenti sumus, sed vitæ verba consentanea ostendere: & quæ audeo facere, ea & testari decet. Fortasse*

DIOGENES ALEXANDRO MACEDONI.

Si *vis bonus & benignus videri, tuis abiectis facultatibus, pallio indutus ad nos venias. Sed non potes; Ephestiono namque fœmoribus teneris.*

DIOGENES ANAXILAO

PYTHAGORAS *Euphorbum, Panti filium, se fuisse dicebat. ego autem, cùm essem iuuenis, me Agamemnonem fuisse memini. Sceptrum nanque meum baculus est; & sagus, dupplex pallium; saculus verò ob pellis mutationem, clypeus. quòd si comam non nutrio, iuuenis tunc eram Agamemnon. nunc senex caluus factus sum. Huiusmodi meritò & sentiri & dici possunt ad eum, qui se sapientem profitetur.*

DIOGENES PHANOMAO

SEDEBAM *in theatro, & libellos glutina resarciebam; venit Alexander Philippi, mihi tantum è regione appropinquauit, vt Soli se opponeret. ego cùm papiri scissuras visu non amplius assequerer, sublatis oculis præsentem agnoui. Tum ille porrecta dextra me nomine appellauit. ego contrà: Verè, inquam, inuictus es adolescens, cùm parem Dijs habeas potestatem: ecce enim quod*

dicunt Solem Luna obiecta laborare; idem & tu tuo aduentu effecisti. Tum Alexander: Iocaris, inquit, Diogenes. Quid iocer, inquam? non ne vides me inceptam operam tua causa inter mittere? cùm non clarius quã noctu intuear; & cùm nihil præstet mihi, in præsentia disputare, compellor. Nihil, inquit, pstat tibi Rex Alexander? Ne minimum quidem, inquam. Nullum enim rebus meis bellum indicit, nihil mihi eripuit, quemadmodum Macedonum, Lacedemoniorumque, & aliorum quorundam opes, in quibus singulis rege opus est. Propter paupertatem, inquit, cùm adeò mendicus sis, vt omnium fermè indigeas. Ad hæc ego; Non est, Alexander, paupertas carere pecunijs, neque malum est mendicare; Sed omnia cupiditate complecti, & vim inferre, quemadmodum vos: propterea meæ paupertati fontes, terra, speluncæ, pelles satisfaciunt, quorum gratia nemo terra aut mari bellum gerit. sed scito, nos, vt geniti sumus, ita viuere; vestræ autem sortis hominibus neque terra sufficit, neque mare; sed his relictis, in cælum contenditis. Neque Homero creditis, qui ad nostram emendationem, ne horum cupiditate moueremur, diuersorum generum supplicia describet. Hæc ego cum rationibus confirmarem, plurimo rubore perfusus Alexander, ad quẽdam ex sotijs conuersus: Nisi essem, inquit, Alexander, Diogenes esse vellem. Inde me plurimum hortatus, vt secum militarem, vix à me dimissus abijt. Vale.

DIOGE-

DIOGENES OLYMPIADI

NOLI *dolere cum familiaribus Olympias, quod pallium induor, & hostiatim panem quærito. non enim turpia sunt, & libero homine, (vt inquis) indigna, sed bona & arma cõtra eos, qui falsis nituntur opinionibus, & qui vitæ bellum indixerint. Hæc ego non ab Antisthene primùm didici, sed à Dijs, & Heroibus, & ijs qui vniuersam Græciam ad sapientiam deduxerunt, Homero videlicet, & Tragediarum scriptoribus. Ii namq; Iunonem Iouis coniugem, in Sacerdotis faciem versam tali habitu fuisse scripserunt. Inclyta per sacros cogentem numina fontes. Inachidas vitæ præstantes munera nymphas. & Thelephum Herculis filium, cùm Argos proficisceretur, nostro longè abiectiori habitu extitisse, cùm in fortunæ auxilium vili panno corpus tegeret: & Vlixem Laertis, Ilio domũm redeuntem, scissum amitulum & fumo sordidatum operuit. En age Olympias, nunquid hic meus habitus & mendicitas turpis tibi videtur? an potius bona & admiratione digna, & regibus, & cuique sapienti ob tenuitatem expetenda? At Thelephus recuperandæ valetudinis gratia, Vlixes vt procos iampridem infensos vlcisceretur, huiusmodi vestibus laceris latuerunt. ego verò vt fœlicitatẽ cõsequar, cuius minima pars est Thelephi bonum. Vinco enim falsas opiniones,*

quarum gratia non vnum dominum elegimus. fugio morbos & forenses calamitates. par agro liber vniuersam terram, neminem formido. quòd si mea hæc epistola, qua me longè meliorem pallio & pera, panem & ab inferioribus mendicare ostendi, tibi aliquid consolationis attulerit, Dijs gratias habeo, sin minus frustra dolore afficeris.

DIOGENES ARISTOTELI PHILOSOPHO.

ABOMINARIS *pallium meum, & peram tanquam mihi molestia & grauia, vitæque nihil conferentia. Non rectè facis. tibi namque molesta sunt, & grauia, quippe qui quò Tyrannorum conuiuijs immodicè saturari, & pecorum ventre, non animi virtute ornari didicisti. ego autem ex quo virtutẽ amplexus sum, maius quiddam quã contra voluptatem tolerantiam, & cùm liceat præ me ferendũ, mihi persuasi. si quidem præ cæteris hominibus mee vitæ vtilitatẽ afferre arbitror, nõ tã ex ijs quibus utor, q̃ quibus talis appareo. Qui enim tã tenuẽ & paucis contentũ hominẽ hostili animo pugnare aggrederetur. contra quos autem, qui huiusmodi delectãtur, impetum facerent, nõ ne contra regem, aut populum? ex ijs hæc sequuntur, omni penitus malitia anima purgatur, inanem contemnit gloriam, immodicas restituit cupiditates, vera dicere, & ab omni abstinere mendacio didicit. quòd si tibi hæc non persuadent, dede te voluptati, & nos tanquam parùm sapientes irrideas.*

DIO-

DIOGENES SINOPENSIBVS S.

Vos *me exilio damnastis, ego vos domo. Nam vos Sinopem habitatis, ego autem Athenas: hoc est, vos cum negociatoribus, ego cum Solone, & ijs, qui Græciam à Medis liberauerunt; vos quidem aurigis, & vicinis Acheis, & hominium gene re Græcis inimico utimini; Ego Delphis, & Eliensibus, quibus cum Dij habent consuetudinem. Sed hoc ne nunc vobis primum videatur. vtile nobis iampridem fuit Icetæ patris temporibus, nunc verò vnum id vereor, ne patriæ gratia non videar molestus esse. quod enim me exilio damnastis, hoc facit in meam defensionem, & nihil hoc me magis persuadet, si quidem longè melius est à vobis accusari, quàm laudari. Veruntamen timeo, ne communis quidem patria mea mihi noceat, neque vos alterius rei vllam rationem habeatis. melius est enim vbicunque, quàm vobiscum habitare. Valete.*

DIOGENES ANTIPATRO S.

Noli *nos reprehendere, quòd cùm nos in Macedoniam accersieris, tibi non paruerimus. Non enim eò feci, quòd Athenensem salem tuæ mensæ prætulerim: neque contemptum in me, aut ambitionem suspiceris, quorum gratia alij fortasse id facerent, vt multitudini magnanimi viderentur;*

quod res paruifacerent: sed nobis quàm Macedonum mensa Atheniensis longè est familiarior. Nostri igitur dogmatis obseruantia potius quàm tui contemptu tibi non paruimus. Ignosce itaque nobis. Si quidem si pecora essemus, ignosceres non parentibus. Neque enim & regis & pecoris victus idem est. Quamobrem sine fortunate, Antipater, unumquemque ibi viuere, vbicunque ei licet; hoc enim præ cæteris regium est.

DIOGENES ALEXANDRO.

SCRIPSEMVS *ad Dyonisium, & Perdicam, præterea & ad te qui cum aduersus homines bellum geritis, primum locum tenere arbitramini. Atqui plurimum interest; alterum namque dementia est: alterum qua humano genere vtimur, scientia, & optimi alicuius gratia operatio. Tu autem contemplare, quid nunc facias, nihil sanè nosti. committe te alicui qui tanquam medicus tibi ægroto medeatur, & falsa, qua imbutus es, opinione liberum reddat. Tu enim, vt mali aliquid facias, contendis, boni autem ne si velis quidem, potes quicquam facere. Præterea imperium non est eiusmodi, ut cum pessimis hominibus habeamus consuetudinem, & semper quicumque nobis obuiam fuerit, complectamur. hoc enim non modo mansuetiores feræ non faciunt, verùm ne lupi quidẽ, quibus nullum neque peius animal est, neque damnosius: quos mihi videris*

deris tua stultitia superare. Hi namque sua duntaxat malitia contenti sunt: tu autem mercede pessimos homines allicis, & eo loci constituis, vt malè operentur. Præterea & quæ ipse longè nequiora aggrederis. Damna hæc tandem, & resipisce. Vbi nam terrarum es? quid tibi apparatus & tātarum rerum studium vtilitatis afferunt? Noli sanè ista faciendo vllo te homine meliorem arbitrari. Quòd si nullo melior es, neque hoc quicquam curas. Putas ne, quæ moliris, aliud esse quàm calamitatem, formidinem & summa pericula? atque nescio vbi in maiores posses incidere calamitates, quàm quibus opprimeris. Et quis nam iniustus non infœlicissimus est? quis malus & violentus non idem malè operatur, & nihil quicquam habet boni? & hæc tibi vita bonum quidam esse videtur, pro qua subeundum tibi periculum arbitraris vel maximum, cùm tuæ possis satisfacere cupiditati. Neq; reputas eos tibi maximas insidias tendere, si quidē multorum est peccare; neque cùm talis sis, te vnquam bono viro vsum posses ostendere: eiusmodi enim hominum genere delectaris, qualis ipse imprimis es, & plurimis malis, nullo autem bono afficeris. Neque tibi sufficiunt muri, quos facilè mala supersiliunt, atque irrumpunt: considera quo pacto morbis homines conficiantur, febrem neque murus arcet, neque satellitum impetus. non aliter quiuis Tyrannus morbis conficitur, quàm infimæ fortunæ homo. Qua nam igitur alia gratia saluta-

res tibi custodiæ disponuntur, quàm mera stultitia, vt quàm diutissimè in ea permaneas, & plurimis malis & perpetua afficiaris formidine? An ne putas aliunde hominibus mala prouenire, quàm ex rerum ignoratione, cùm quod sibi faciendum sit, nesciunt? profectò & tu mihi ex horum esse numero uideris. Neque enim Tyranni pueris sapientiores sunt. Cessa igitur bone uir, & si quid tibi boni esse uis. Ostende num quæ te deceant agas. Quod nunquam nisi edoctus assequi posses. Nunquid quempiam Atheniensium iudicum tibi mittendum censes? Sed ij quoque quotidie iniustè faciunt, & se maximos esse, & nullo malo alios afficere arbitrantur. Valetudinem autem, aut salutem tibi dicere nefas est, quoad talis fueris, & huiusmodi moribus præditus.

DIOGENES GRAECIS.

CANIS *ijs, qui Græci appellantur, gemitum precatur. qui quidem, & si nihil dixero, vobis est: qui facie homines, animo simiæ estis. Omnia simulatis, nihil cognoscitis. Vos natura vlciscitur, cùm leges vobis ipsis feratis, quibus in superbiam elati intumescentis malitiæ testem accepistis. Nunquam in pace, sed assiduo in bello consenescitis. mali & malorum authores, inuicem inuidentes, si paulò molliciei vestræ, alio alium vestitum, vel paulò ampliorem argento, vel oratione facundiore vel*

eruditior

eruditiore potius præditum conspexeritis. Nihil enim sanè ratione iudicatis, sed ad ea, quæ fidem vel persuasionem faciunt vel gloriosa videntur procliues omnia vitia datis. neque vos, neque progenitores vestri cognoscitis. Sed ignorantia & amentia vestra bonis viris maledictis vrgetis, & persequimini. Odio autem uos habet non modò canis, sed ipsamet natura. Parua namque lætitia multo dolore afficimini. & ante ductam uxorem nihil, & postquàm ducta est, quid duxeritis, cogitatis. Perditis estis, & morosi. O quot, qualesque uiros alios quidem bello uictos, alios in pace quam appellatis, oblata causa intermisistis, multi cruci affixi sunt, utrum potius adnitendum fuit. O insana capita, ut erudirentur, at ut interimerentur, ex mortuis nullam sanè accepimus vtilitatem, nisi in quantum pecudum carnes vescimur. hominibus autem bonis proculdubio est opus. vos insani illiteratos & rudes musicam docetis, vt ea vobis vsui sit. viris autem iustis. Quamobrem vestra doctrina imbutis nõ vtimini, quandocunque ijs opus esset, an quando iniustis indigetis, quãdo ciuitatem vel exercitum placet diripere. Neque dum hoc magnum est: sed quotiens vi bona operamini, & meliora direpta intueri licet, & quos attingere potestis, iniuria afficitis, cùm maiori vos digni essetis supplicio, & Mercurialium, & Quinquatriorum solemnitatibus in gymnasiis & medio foro comeditis, bibitis, inebriamini, concubatris, deliratis, in vtramque partem cõsulitis,

litis, muliebria patimini, inde vos impiè, clam, atq; palàm facitis. hæc nihil curat canis. Sed vobis omnia curæ sunt, & cum annali vita canes prohibetis. quo nam pacto in eos non peccatis. Ego quidem canis verbo; natura autem re ipsa, eodem modo vos omnes vlciscitur. æquo namque iure omnibus mors impendet, quam vos formidatis & pauperes sæpenumero vidi ob inopiam sanos esse, diuites autem minimè, ob infælicis ventris ingluuiem, cui cùm indulgetis, breui titilatione & nimia voluptate affecti vehementiorem post modum dolorem subitis; neque quicquã vobis prodest domus, neque, quibus abundatis, pecuniæ, sed cùm aureis atque argenteis thoris discumbatis, in ipsa fælicitate obduratis, neq; abduci potestis, vt bonorum reliquias cum oleribus edatis mali & malorũ amici. Qđ siquid vobis mentis inesset, si nõ ebrij desciperetis, optimo illi Socrati sanè fidem adhiberetis, & nihil communi omnium consensu assentiremini, at per omnes ętatis aut continentiæ studeretis, aut suspendio vitam finiretis. Neque enim aliter in vita fieri potest, nisi tanquam in conuiuio vino madidi vertiginibus & intestinorum doloribus ab alijs duci velitis, neque per vos liberi fieri potestis, & dum in luxuria & delitijs quæcumque in potestate uestra sunt animo complectimini, ueniunt communes carnifices, quos uos medicos appellatis, qui quidquid sibi in mentem uenerit dicunt & faciunt ij autem: qui bene medentur, incidunt, urunt, ligant, intus, & extraque medicinas

cinas exhibent: quòd si conualeritis nullam gratiam habetis, sed Dÿ habendam profitemini, sin minus medicos accusatis. Potius autē mihi lætandum est, quàm dolendum quòd plus scio quam ignorem, quod mihi contigit ex quo cum Antisthene sapiente consuetudinem habui, qui cum ÿs duntaxat, qui se ipsum norant, disputabat. Cæteros qui naturam, rationem, ueritatem, ignorabant penitus contemnebat, nulla cura adhibita pueris & carentibus ratione. allata est in epistola ratio canis barbaris cur eis gemendū sit, quousq; Græcè edocti Græci efficiant: nā nunc lōgè elegantiores sunt, qui barbari uocantur, & loci quem habitant, & morem ratione. Nam qui Græci nuncupantur, apud barbaros merent stipendia: barbari autem & sibi res suas conseruandas & ad tuendum se suffecturos arbitrantur, nobis autem nihil satis est, quippe qui ambitiosi & sine ratione perditè educati uiuitis:

DIOGENES NIPPONI.

HORTARIS *me. vt ad te scribam, quid tandem de sepulchro, & morte sentiam, ac si perfectus Philosophus minimè futurus sis, nisi id à nobis didiceris. Ego autem satis nobis arbitror, si secundum virtutem, & naturam vixerimus: quod in nostra potestate est. Quæ autem post mortem sunt, ita à naturæ ratione separari, quemadmodum quæ ante generationem, nobis persuadendum est. Quo*

enim

enim modo homo natus est, eodem dißoluitur. Nulla igitur omnino futurorum formidine moueare, cùm nihil sensurus sis. Ego cùm moriar, iuxta me baculum ponendum statui, vt quæ me offensum veniunt animalia, abigam. Vale.

LIBANIVS ARISTENETO.

TV *de nobis quidem malè loqueris, nos autem de vobis bene prædicamus. Verùm neque tibi aliquis, neque mihi fidem habebit. Vale.*

LIBANIVS PHILIPPO REGI. S.

QVI *magnum aliquid à Dijs consecutus est, si parum se accepisse arbitratur, illis iniuriam facit, qui de se benemeriti sunt. Tum verò, si quid à Musis adeptus es, q̃ illæ Daphni tradiderint, nõ iure in eorum te numero collocas, qui paruum quiddam acceperis. atqui reclamat tibi vir aliquis, omnesque gentes. At si te poetam appelles, audit aliquis, oppugnat nemo nobis autem maior æmulorum copia est, quàm illa sit muscarum numerosa multitudo, quæ verno tempore ad ouilia confluunt. Si verò me sophistam dixero, clam te esse ostendis, quòd multo antè sophistarum me ordo susceperit.*

LIBANIVS DEMETRIO. S.

N~N *relinquis petitioni locum, omnia mittens priusquam rogeris: simulac enim aliquid vobis terra produxerit, illud è vestigio mihi à vobis traditur. Nec continuò mihi persuaserit, si quis ita loquatur, quòd bona sunt arua suburbana, quòdq; nunc illud proferunt, & seruus quidem tuus prope adest ad nos illa deferens, quorum in aruis mira paucitas est. Quomodo autem fiat, agricola, cùm Iuppiter non pluuit, pluuias petit: pluente verò sedens lætatur. verum non petit.*

PYTHAGORAS HIERONI. S.

SECVRA *& quieta vita mea est; tua quidē nihil simile cum mea habet. frugi enim uir, & continens Siculorum mensas nullo modo cupit. In quemcumq; diem venerit Pythagoras, abundabit. gratia enim Tiranni mansueto viro & inimica, & molesta est; quippe maxima res est omnia in se posse. is neque inuidum habet, neque sui proditorem. Quamobrem uilis uita uilis uiri, Deorum uitæ proxima uidetur. status bonus non rebus Venereis fit, aut delicatis cibis: sed continentia, quæ ad uirilem uirtutem hominem ducit. Variæ quidem, & superbæ voluptates seruos infirmorum hominum faciunt, præsertim hæ voluptates, quibus*

bus tu inuolutus es. Et quoniam ijs impeditis saluti te adiungere nullo modo posses, sententia quidem tua infortunitatis apta est. noli Pythagoram tecum victurū uocare, non enim medici cum ægrotis febrem pati uolunt. Vale.

DIOGENES N.

VENI *Megaris Corynthum, ubi in forum profectus ad puerorum ludum constiti: qui cùm non rectè versus canerent, sciscitanti mihi, quisnam ipsorum esset præceptor, responderunt, Dionysium, Siciliæ Tyrannum. Quos cùm irrid re, neque verum dicere arbitrarer, ludum ingressus, sedato animo sedi illum expectans qui in forum profectus dicebatur: non m ltò pòst redijt. Tum ego assurgens his eum verbis compello: Quare non bene Dionysi doces? Ipse verò sui me misericordia motum ratus ob amissam Tyrannidem, & fortunæ commutationem: Hoc, inquit, pacto, Diogenes, res sese habent: Verùm tu perhumanè facis, cùm nostræ misereris calamitatis. Cui ego verum aperu: Non quod Tyrannidem, inquam amiseris, doleo, Dionysi; sed quòd liberè in Græcia versaris, quòdque à Siculis calamitatibus liberat us es, quibus te absumi oportuit, cùm terra mariquе tot mala commiseris. Vale.*

THEMI-

THEMISTOCLES IONIIS. S.

IMPROBE *agitis Ionij, qui Græciam seruam fieri contenditis, quam & parentem vobis esse recordari, & pro tuenda libertate vestra dimicare, æquum fuerat. Quod si uobis minus probatur in neutram tamen partem concedatis: idque Carios agere hortamini. quod etiam si facere commodum uobis non sit, cùm prælio interfueritis, ita uos geratis, ut uos à nobis oriundos, bellumque à uobis primo excitatum cognoscatur. Valet.*

PIVS. II. PONT. MAX. CHRISTOPHORO Mauro, Duci Veneto S.

QVOD *iampridem occulto concepimus animo, nunc in lucem venit, & omnibus patet, æstate proxima bellum contra Turcas mouemus, & Apostolicus sacer senatus comes erit: nec deerunt robustæ militum cohortes, quæ nobis oratione pugnentibus, ferro dimicent. Decretum nostrum publicè lectum est, vndecimo Calendas Nouēbris. Quod promisimus, fauente Deo Optimo Maximo, perficiemus; neque irrita fient verba nostra: quantum pro uiribus poterimus, tanto fortiores ad bellum proficiscemur. Comitabitur & vos dilectus filius, Philippus, Burgundiæ Dux, & claro Francorum sanguine natus, quem validas & veteranas*

nas legiones adducturum non dubitamus. de huius exercitu maximè speramus, nec minus de classe vestra, quam paulò antè Pelloponesum nauigare iussistis: cuius egregia facinora, & priscis æquanda factis, multa cum gloria referuntur: hanc perseueraturam in bello contra Turcas nobiscum & cum Philippo duce confidimus; nam & ita cum Oratore vestro statutum est. Nec dubium nos habet, quin totis uiribus vestris bello huic faueatis, quod pro amplitudine Fidei nostrę suscipitur. Hæc, quamuis magna sint, fœlicissimos cursus mihi tamen polliceri videantur, ac certiora & maiora victorię signa, si tu bello interfueris, teque nobis adiunges reipublice ductor & Princeps. Multum in bellicis rebus auctoritas valet & splendor & gloria Principum. Terrentque sæpe magnis nominibus hostes, & fama magis quàm re ipsa dissipantur. Multum (crede nobis) terroris affert inimicis nostris magni Ducis Burgundiæ authoritas: nos quoque per Apostolicæ sedis dignitatem hostilem metum nonnihil augebimus. Quod si tu pariter accesseris bucinatoria naui, & ducalibus sublimis insignibus, non Grecia solùm, sed Asia, & omnis terrebitur Oriens. Nec dubites, quin simul iuncti pro Sancto Euangelio, proque gloria nostri Dei, authore ipso, res clarissimas gerere valeamus. Hortamur itaque te præstantem virum, vt nostro in hac parte desyderio morem geras. Te igitur accingas huic bello, atque ita res tuas disponas, vt nobis mare ingredienti-

gredientibus apud Anconam adſis copias iuncturus. erit hoc rei Venetæ maximè glorioſum, & Chriſtianæ Republicæ maximè ſalutare; tu verò beatæ vitæ præmio donaberis. Scimus apud Venetos, non eſſe nouum vrbis Principem claſſem aſcendere, ac bellum gerere. quod ſi vnquam licuit, nunc imprimis decet, cùm pro religione dimicamus, & Chriſti ſaluatoris noſtri cauſa geritur. Veni igitur fili, neque labore graueris, quem nos ſponte etiam ſubimus. neque ſenem te dixeris tanquam per ætatem debeas excuſari. Philippus quoque ſenex eſt, & longioris quàm tu viæ incommodo properat, & nos ſenectus inuaſit annos duo de ſexaginta natos. accedunt morbi, qui nos dies & noctes torquent; nec tamen propterea laborem detrectamus. Noli tanquam ſenem aut imbecillum huic tam ſancto & tam iuſto bello te ſubtrahare. conſilium tuum & authoritatem quærimus, non lacertorum robur, aut alias corporis vires. quod Philippus bello præſtabit, hoc abs te petimus. Cura vt uenias: tres erimus bello ſenes, quo terno numero imprimis Deus Optimus Maximus gaudet: Triadem noſtrã ipſa cœleſtis adiuuabit, & coram nobis hoſtium cohortes conteret. Veni igitur ac mecum bene ſperes. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, anno Incar. Dom. 1463. Octauo Kalendas Nouembris. Pontificatus noſtri anno. 6.

BARTHOLOMEVS GEORGIANVS, Maximiliano Boemiæ Regi S.

SÆPENVMERO *mecum cogitans, Inuictissime Rex, mirabar, quid illud esset, quòd cùm omnia pro Christianorum victoria stare viderentur, ipsi tamen multis ab hinc annis in acie cæsi profligatique semper fuerint. Habemus Christum, qui nocte vnica exercitum Sennacherib deleuit; qui mulieris Iudith manu Holophernem interfecit, & vt breui dicam, ab ipso Deo Optimo Maximo victoriæ omnes pro arbitrio condonantur. Econtra verò, Turcæ habent Mahometem, qui viuens scelestissimus fuit, & mortuus sine spe denuo viuendi in sepulchro iacet; ita, vt tantum inter vtrumque deum intersit, quantum inter viuentem Dei filium, & olētissimum cadauer hominis ex mortali homine progeniti. Adeò quòd in ijs Christianorum cladibus si quis exactè naturam vtriusque numinis intueatur, mortui homines armis ac vi viuos vincere plane videntur. At nos, quamuis corporis robore animique viribus illis præstemus, quæ ad victoriam plurimi fieri semper solent; verumtamen vbique locorum fundimur ac fugamur. Quis durior Vngaro? quis formidabilior Germano? quis præstantior Gallo? quis firmior Hispano? quis clarior Italo: vt reliquos prætermittam, qui Turcis corporis viribus vel præstantiores vel æquales iu-*

dicari

dicari possunt. quod si qualitates animorum consideres, quis in vulneribus ac periculis securior Vngaro milite? quis generosior Germano? prudentior Italo? elatior Gallo, callidior Hispano: quæ omnia sponte sua victoriam comparare nobis facilè possunt. Sæpe nullis alijs viribus audacia victoriā parat, sæpe animi altitudo, sæpe præstantia, sæpe prudentia, sæpe etiā calliditas: nobis tamē miseris continuò victoria ferè parta effluit è manibus. Nunc si bello res opportunas, armorumque genera cōferamus multis rationibus liquet, nos Turcis præstatiores. tormentorū inuentum nostrum est, nostrum tot omniū armorū genus. Persę inermes, aut ferè nudi in aciem prodeunt; Ii arcubus, nos sclopetis; nos fulminibus, ipsi sagittis vtuntur, quę armorum duritie eludunt. Tormentis verò non rupes, nō scopuli ipsi obsistere aut sufficere queant. Ipsi quos Musalmanos vocant sclopetarios sed numero pauciores, ac minus peritos habent. At, quæso, quas gentes in aciem educunt Scythas, & Thraces, quibus nihil Italæ sapientiæ, nihil Hispanæ calliditatis inest? in eorum animis feritas, barbaries, ac rerum omnium ignoratio dementiæ immixta dominatur. Iis additur Græcus longa iam desidia imbellis, Asiaticus præ luxu nimio languens, Aegyptius & corpore & animo mollis, Arabs exustus, pusillus & exanguis: quis ab huiusmodi militibus fortissimos Gallos, audaces Germanos, Italorum ingenia, Hispanorumque versutias vinci posse animum induce-

ret? Veruntamen vincimur, & ab ijs vincimur, qui iure optimo in seruitutem à nobis vendicari poterant: serui ipsi, vt iugum à maioribus nostris sibi impositum detrectent, nobis, quibus libertas amplissima ac pulcherrima relicta fuerat, bellum indixerunt. Si verò leges vtriusque gentis, si ritus prospicias, nec ijs aliqua ex parte inferiores sumus. Nam quæ res augustior Euangelio? quæ maiori ordine disposita q̃ ius pontificiũ? quæ sapientior ac grauior ciuili iure? at e contrà viuunt ij Alcorani legibus non minus ineptis, quàm vanis, quem librum à Christianis legi ac propagari miror, ac si nos eorum leges addiscamus de nostris aliquando iacturum facturi, vt primùm Turcæ animo efficiamur, deinde Otomano Imperio adiungamur. Cur igitur tot tantisque rebus maximis præstantes ijs succũbimus? vnde est, vt vexilla cruce signata, quę aliquando & Turcis & dæmonum turmis formidini esse solebant, nunc tam facilè capta hostibus ludibrio fiant? Id dicam, & breui dicam: nos Deũ magnum & verum, sed nobis iratum infensumq́; habere ita, vt vnà cum Vate illo non populus Dei dici possimus. Cur autem Christus tot falsis opinionibus & ritibus discerptus nobis præsto esse debeat? præter nomen Christi, nihil nobis iampridem reliquum est: nostra hac tempestate agricola obscenus est & gladiator, ciuis nobilis dolosus & auarus, qui præsunt curiæ, retributiones quærunt, & munera amant, nobiles luxui proni sunt ac desi-

diæ;

diæ; miles præter stipendia spoliaque, nihil magnopere curat, quò cessura imperia sint, nihil cogitat, sine delectu amicis hostibusque æquè infensus. viri autem sacerdotes præter pompam & regios fastus, nihil sancti habent, non religionem, non sanctitatem, non doctrinam nouerunt. omnes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, curant. Nihil est igitur, quòd miremur, si Christus huiusmodi moribus aduersatur: nos sine Deorum præsidio pugnamus, & quod deterius est, aduersum Deum dimicamus: nos crucem signis impictam proferimus, at Christus cruci affixus ex aduerso acie; nobis opponitur. omnia igitur corruunt & maximis calamitatibus inuoluuntur, cùm alteri Christianorum populorum aduersus Turcas pugnant, alteri & alijs bellis implicantur, aut desidio ocioque torpescunt. miles in aciem eductus, pecunijs, non Christo inseruit, nisi illi quamprimum stipendia pendantur, continuò castris excedit, aut transfugit. Quid igitur sapientia Italorum, quid industria Hispanorum, quid robur Germanorum, quid indomatæ Gallorum vires, quid Vngarorum audacia prosint, vbi miles non Christum, non gloriam cogitat, bellumq; quasi tabernam ingreditur, eo consilio vt diuina humanaque omnia euertat? Leges sanctissimæ nobis propositæ sunt, at moribus perditissimis tenemur; armis optimis, at animis pessimis militamus. summamque gloriam arbitramur ciuilibus armis egregiè digladiari. Si verò aduer-

sus Turcas segniter pugnemus, aut nullo vitio datur, aut nulla pœna propterea plectimur. Dicat mihi aliquis, quando quispiam miles militiam deserens, aut transfuga supplicio vel minimo affectus fuit? at priscis ijs temporibus pro tuenda militari disciplina desertores, transfugę, & huius modi capite plectebantur, decumisque legiones vniuersæ aliquando imminuebantur. Prodeamus ergo in bellum pauci numero, moribusq; impuris contaminati aduersus innumerabiles hostiũ copias militaris disciplinę apprimè obsequẽtes. Turcę enim in castris vitia exuunt, Christiani induunt; Turcæ nesciunt delitias, castra Christianorum ipsæ delitiæ dici possunt. Vbi luxus & licentia dominatur, pluresque in exercitu meretrices quàm milites enumerantur. Vngarus proditionibus studet, Hispanus furatur, Germanus vino indulget, Italus scortatũ, Gallus cantat, Anglus vorat, ita vt vix ne militem vnum militari disciplina dicere iure possis. nulli mirum si sobrij, si frugiq́ue homines, continentes, ac vigilantes vincant, vicanturq́ue qui errantes furantur, alij inter pocula, alij somno stertentes, aut cum scortis deprehensi intercipiuntur. Hoc verò plebi populoque vitio dari debet; at quòd nos Turcis pares copias in aciem educere non possimus, Reges ipsi in culpa sunt. Nunc bellorum Gallorum tandem finem suum sortitum est, ex quo fit, vt non modò hereses vniuersas extinguit, sed & Principum odia simultatesque omnes, ac tandem

dem firma subsidia aduersus Turcas mitti posse aliquando speremus. Germania igitur sola quinquaginta millia peditum in aciem educet, nec pauciores Italia armabit. Totidem, ac plures è Gallia expectabimus, Hispaniaque pari militum numero Christianorum rebus fauebit. Quid de Barbantia? quid de Flandria, Hollandia, Zelandia, Frisiaque dicam? ipsæ decẽ millibus equitũ. XX peditum præsto aderunt. reliquiæ Pannoniorum, Morauiæ, Slesia, Boemia & quicquid gentium Istro flumine alluitur; Poloniæque ac Ilyrico nomine continetur quàm facillimè sexaginta equitum millibus aduersus communes hostes in aciem prodire poterunt. Quis dubitet huiusmodi copijs procuratis diuinis rebus, moribus nostris aliqua ex parte instauratis, nos de Turcis triumphaturos, Græciam, Thraciamque totam de hostibus recepturos, quibus in locis adhuc etiam Christiani ritus & religio uiget: ij enim homines ancensis arrectisque animis Christianorum arma expectant, ad minima quæque rerum momenta defecturi, Othomanorumque regum iugum detrectaturi. post unicam uictoriam uideo planè latissimos aditus ad Pannoniæ res instaurandas dari; futurum ut Istro flumine tormenta, resque bello opportunæ ad oppugnandum Bisantium conparentur, ad quarum rerum apparatus exciti Persæ ipsimet ad vsque suburdia Bisantij excursitiones facient: aderunt & nobis Ruthenus, & Georgianus reges, quibus aduersus Tur-

cas nec uires nec odia ullo tempore defuere. Ethiopum Rex Ioannes non conquiescet, sed ab India mouens communi hosti clades quàm maximas poterit, inferet. Hæc uolui tibi dixisse, Maximiliane optimorum Imperatorum filio, tum quòd maxima ex parte Christianorum calamitates expertus sim, tum etiam quòd ea sibi omnes de uirtute tua polliceri uidentur, ut te alterum Maximilianum ataum, Ferdinandum parentem, Carolumque Cæsarem patruum futurum sperent. quæ hominum maxima spes percrebescit, uiresque sumit tuis aucta virtutibus. Nos igitur Deum oramus, vt inimicæ tuæ tantæ expectationi faueant, cui te nunquam defuturũ vereamur, vt tandẽ Christianorum res profligatæ ac fessæ in virtute tua conquiescant.

ISOCRATES PHILIPPO Macedonum Regi S. D.

Si essem iunior, non per literas tecum agerem, sed istuc profectus coram disseruissem. Sed cùm adolescentiæ meæ tempus, & rei gerendæ occasio non vnà inciderint, (nam & ego senectute pigresco, & illa nunc rectissime administrari potest) ità eam tibi explicare conabor, vt tali statu rerum fieri potest, equidem haud ignoro quantum ad persuadendum intersit, vtrum viua voce, an per literas consilium detur: non eo tamen, quòd iisdem de rebus præsenti cum præsentibus agere, quàm

scriptis

ſcriptis facilius eſt, aut quòd omnes dictis quàm ſcriptis plus credunt, & illa tanquam decreta, hæc vt figmenta audiunt: ſed propterea imprimis, quòd in congreſſibus ſi quid fortè vel non rectè intelligitur, vel non creditur, is, qui coram adeſt, vtrique incommodo leui opera medetur: in ſcriptis ſi talis ſcrupulus inciderit, nemo eſt qui tollat, ipſo authore & defenſore non præſente. Sed cum totius rei penes te iudicium ſit, bona mihi ſpes eſt; orationem noſtram ponderis aliquid apud te habituram, quem reiectis omnibus id genus impedimentis, res ipſas inſpecturum arbitror. Quidam autem qui in congreſſum, & colloquium tuum venerunt me ab hoc inſtituto deterrere ſunt conati, dicentes apud te aſſentatores in precio eſſe, contemni monitores. Quorum verbis ſi crederem, altum ſanè ſilentium tenerem: ſed nemo unquam mihi perſuadebit poſſe fieri, ut quiſquam tanta rerũ geſtarum gloria, et laude, ſapientiæ cæteris antecellat, niſi ex alijs diſcat, alios audiat, alijs benefaciat, & undecũq; accerſat & colligat ea, quibus ingeniũ excolatur. & hæ me cauſæ, ut ad te ſcriberem mouerunt. Dicturus autẽ magnis de rebus, deq; ijs, quas audire nemini mortalium, quã tibi magis conuenit, te alacriter adeò eſſe hortandũ exiſtimaui, ut ſcriptã orationẽ audire dignaretis. Neque enim aut ego nũc gloriolam capto, aut te huiuſmodi orationes, uel ad ſatietatẽ audiuiſſe ignoramus. adhæc illud etiã oĩbus eſt perſpicuum, ſi qui oſtẽtare ingenia cupiant, celebres eis conuentus

tus esse petẽdos, in quibus plurimos inuenient eloquẽtiæ suæ admiratores. Si qui autem perficere aliquid studeant, ijs cùm eo disserendum esse, qui rebus ipsis, quæ oratione fuerint expositæ, summum fastigium quamprimùm imponat. Quod si vrbi alicui consilium darem, cum magistratibus, & principibus ciuitatis sermonem haberem. Cum verò de salute Græcorum tuendâ suadere instituerim, quis nam mihi æquiùs appellandus erit, quàm is, qui & nobilitate & potentia Græcis omnibus præstat? Nam dum Lacedemonij rerum potirentur, difficile tibi fuisset gentis nostræ suscipere curam, illisque aduersari. Nunc verò in eo loco res eorum sunt, vt benè secum agi putant, si suam ditionem tueri queant. Nostra verò ciuitas promptissimea tecum suas opes coniungeret si de Græcia benemerire studebis. Quæ igitur hac melior occasio tibi dari queat? Mirari autem non debes, me, qui neq; orator sim, neq; Imperator, nec alioqui vir potens, negocium tam arduum suscepisse, duasque res maximas conari, vt de statu Græciæ orationem habeam, & tibi dem consilium: nam ego, vt nunquam gessi remp. (qua quibus de causis abstinuerim dictu operosum fuerit) sic nemo negabit, opinor, me ea doctrina, quæ res minutas despicit, & consequi arduas conatur, non esse destitutum. Quare absurdi nihil fuerit, me quid publicè prosit aliquanto acutius prospicere quàm qui istic reipublicæ præsunt, magnamque authoritatem

tem habent. Statim autem declarabimus, an alicuius precij simus, cuius rei testis aptissimus ipsa erit oratio.

ISOCRATES PHILIPPO REGI S.

EQVIDEM *scio solere gratiores esse omnibus laudatores, quàm monitores, præsertim si quis præcipiendi munus non rogatus ipse vltrò suscipiat. Ego verò, nisi prius optimo studio te monuissem ijs de rebus, quæ officij tui esse maximè videbantur, fortasse nunc de ijs, quæ tibi acciderunt pronuntiare non instituerem. Sed quia nihil propositum est rerum tuarum gerere curam, cùm patriæ meæ, tum cæterorum Græcorum causa, turpe mihi ducerem de rebus non perinde necessarijs consilium tibi dedisse, nunc longè grauiorum nullam facere mentionem. Tum enim gloria tantùm agebatur: hæc verò ad salutem tuam pertinent, quam neglexisse visus es omnibus qui conuicia in te dicta audiuerunt. Nemo enim est qui statuat te in adeundis periculis magis esse temerarium, quàm regia dignitas patiatur, & de laude fortitudinis, quàm de summa rerum esse sollicitum. Atqui æquè turpe est, & hostibus circundatum strenuè pugnando alijs non superiorem esse; & cùm nulla talis vrget necessitas, in ea te discrimina conijcere, quibus superatis nihil memorabile gesseris, interfectus omnes fortunas vnà euertas. Neque verò semper*

præcla-

præclarum habendum est in bellis occumbere, sed quando id fit, pro tuenda patria, parentibus, liberis, laudabile est. Cùm verò talis obitus, & iis omnibus nocet, & superiorum temporum successibus labem aspergit, turpis habendus, & fugiendus est, vt ignominiæ conciliator. Eam potius ingerendis bellis rationem tibi sequendam censeo, qua vrbes vtuntur: nam hæ omnes, quum aliquò mittunt exercitus, rempublicam, & senatum de rebus præsentibus deliberantem in tuto collocare solent. vnde id etiam euenit, vt si qua plaga fuerit accepta, non tamen vnà robur totum amittant, sed & multas clades perferre, & tandem vires suas reficere possint. Quod & tibi propositum esse debet, neque vllum salute maius esse bonum existimandum, vt etiam victoriis, quæ contigerint rectè vti queas. Non vides quanta sit Lacedemoniorum de Regum incolumitate solicitudo? adeò vt clarissimi quique ciues eos tueri soleant, quibus turpius est à capite regis pericula non depulisse, quàm clypeum abiecisse. Neque illa etiam ignoras, quæ Xersi Græcis insidianti, & Cyro Persarum regnum aggresso, acciderunt. alter enim tantis præliis victus, tot cladibus affectus, vt nullum simile exemplum quisquam nouit, tamen, quia vitam seruarit, non ipse modò regnum recuperauit, sed idem filiis suis reliquit, & Asiam ita firmauit, vt nihilominus sit, quàm prius formidanda. Cyrus autem victis omnibus regis exercitibus,

cùm

cùm summa rerum potitus esset, temeritate sua non se ipsum duntaxat tanto Imperio priuauit, sed & milites suos in summas clades coniecit. Innumeros enumerare possem, qui, cùm maximorum exercituum Duces essent, quia ipsi immaturè perierunt, vnà secum multa millia in exilium traxerunt. Hæc exempla tibi consideranda sunt, vt eam fortitudinis laudem, quæ cùm vecordia, & intempestiua ambitione coniuncta est, non appetendam iudices: neque ipse vbi in tot regnorum periculis, alia ignobilia, & militaria accersas, neque cum ijs certes, qui aut vitam calamitosam perdere volunt, aut stipendij maioris impetrandi causa temerè in pericula se conijciunt; neque gloriam desideres tibi cùm alijs multis & barbaris & Græcis communem: sed eam, cuius tanta sit amplitudo, vt tibi soli nostro sæculo contingere queat. neque tales virtutes nimis adames, quæ contemptis etiam viris haud negatæ sunt: sed illas, quarum nemo malus particeps est. neque bella geras obscura, & molesta, cùm magis honorifica & suauia suscipere liceat. neque ea, per quæ & tibi coniunctissimos molestijs ac sollicitudinibus afficias, & hostibus tuis magnã spem subministres, id quod nunc abs te factum est: sed barbaros istos, cum quibus nunc bellum geris, tantisper vicisse sufffecerit, dum regnum tuum in tuto collocaris. Iste verò, qui nunc Rex magnus appellatur, regno euertendus est, vt & gloriam

tuam

tuam amplifices, & Græcis ostendas cum quibus bella gerenda sint. Vehementer autem optarim me hæc ad te scripsisse ante susceptum bellum, vt vel si paruisses, in tantum periculum non incidisses; vel si mea monita neglexisses, ego non viderer ea suadere, quæ nunc euentu magistro edocti omnes probant: sed vt exitus testaretur vera & recta fuisse mea ijs de rebus consilia. Cũ verò huiusce disputationis ea natura sit, vt latam dicendi materiam præbeat, ego pluribus verbis non vtar, quòd existimo & te ipsum & ex amicis tuis viros honestissimos facilè quàm multa volueritis ad hæc adiecturos. Præterea vereor, ne fuerim in hoc loco tractando curiosior; Nam dum paulatim progredior, non animaduerti me, neglecta epistolæ breuitate, iniustæ orationis prolixitatem incedisse. Quæ quamquam ita sunt, non tamen præterire debeo quæ de nostra vrbe dicenda sunt: sed danda est opera, vt te horter ad ineundam cum ea familiaritatem & amicitiæ vsum. Arbitror enim esse multos, qui nuncient, atque dictitent nõ odiosissima tantùm, quæ apud nos de te dicta sunt, sed quædam etiam de suo affingant. Minimè autem te illos audire decet. Nam absurdum fuerit, te, qui nostrum populum eo reprehendas quòd calumniatoribus facilè aures præbeat, illos magnifacere, qui artem calumniandi exercent. Satis enim intelligis istos, quo facilius ciuitatem nostram à quibuslibet in quamuis posse deduci partem asserunt,

runt,

runt, tibi magis opportunam eum ostendere. nam si ij, qui nulla in rempublicam beneficia conferunt, solis verbis quicquid volunt impetrant: qui consentaneum est, te, qui ipsis factis nos plurimum iuuare potes, quicquam à nobis non consecuturum? Acerbis autem nostræ vrbis accusatoribus illos esse opponendos video, qui Atheniensium omnia esse dicunt, neque minus eos, qui Athenienses nulla vel magna vel parua in re deliquisse asserunt. Absit autem, vt ego tale aliquid dicam. nam cùm alij, nec Deos omni crimine vacare putent, ego erubescerem gloriari, nos nihil vnquam peccauisse: illud tamen dicere non verebor, te nullam aliam vrbem inuenturum, quę vel Græcis, vel tuis rebus magis opportuna sit: quod tibi est quàm diligentissimè considerandum. Nec enim tantum si tecum societatem inierit, sed si vel amica tibi esse visa fuerit, maximas tibi allatura est vtilitates. Nam & hos, qui tibi nunc parent, si non habebunt ad quos confugiant, facilius in officio cōtinebis & quosuis barbarorum celerius subiges. An verò talis beneuolentia non alacriter expetenda est, qua non modò partum imperium securè teneas, sed amplam etiam ditionem sine periculo acquiras? Miror equidem eorum Principum rationes, qui milites conducunt, & magnas in eo impensas faciunt, à quibus & ipsi norunt plures eorum, quibus illi crediderunt, esse proditos q̃ seruatos; tā potentis verò vrbis adiūgere

gere sibi studia non conantur, quæ cùm singulas vrbes, tum vniuersam Græciam sæpe iam seruauit. Illud cogita multos laudare prudentiam tuã, quòd ita cum Thessalis egeris, vt & æquum erat, & illis expediebat; qui quidem viri sunt, non facillimis ingenijs, sed animosi & seditionibus gaudentes. Isthæc eadem ratio de nobis etiam erit ineunda, quum scias, vt regionem Thessallorum, sic Atheniensium potentiam tibi esse finitimam, quam tibi omni studio conciliare debes, cùm sit multo præclarius beneuolentiam ciuitatum capere, quàm mœnia: hoc enim non modò inuidiosum est, sed quicquid sit huius generis exercitibus plerumque ascribitur: si autem familiaritates contrahere potueris, & hominum beneuolentiam colligere, sapientiam tuam mirabuntur omnes. Hæc quæ de vrbe nostra disserui affirmanti mihi iure credas. satis enim constat, me, & meis ciuibus adeò assentari non solere, vt nemo sit omnium qui sæpius eos reprehenderit, neque etiam in magno esse pretio apud vulgus & temerarios æstimatores, sed illorum alijs & ignotum esse, & alijs æquè inuisum ac te. hoc tamen inter nos interest, quòd tibi opes & potentiam inuident: mihi, quòd me illis sapientiorem esse profiteor pluresque sunt, qui mea consuetudine, quam illorum delectentur. Vtinam verò tam facile mihi esset quàm tibi conceptam de nobis vulgi opinionem abolere. Nunc id in tua manu est, modò velis; mihi verò cùm propter senium,

nium, tum pluribus alijs de causis boni fortuna est consulenda. Quare non video plura dicere quorsum attinent: hoc tamen addam, licere nobis, vt vestrum imperium ac fœlicitatem Græcorum fœlicitati & beneuolentiæ commendatis. Vale.

ISOCRATES PHILIPPO REGI S. D.

ET *si cum Antipatro etiam & de nostræ vrbis, & tuis commodis satis, vt mihi persuadeo, copiosè differui: tamen ad te quoque scribere volui, quòd pace iam facta mihi agendum esse videatur, non multum absimilia ijs, quæ in oratione perscripta sunt, sed multò breuiora. Tum enim suadebam, vt compositis nostræ vrbis, & Lacedemoniorum, & Thebanorum, Argiuorumque controuersiis, Græcos in concordiam reduceres; existimabam enim si id à principibus ciuitatis impetrasses, quamprimum reliquas quoque secuturas. ac illo quidem tempore alius erat rerum status. nunc verò in eo loco res sunt, vt suadere nihil sit necesse. nam propter commissum prælium omnes coacti sunt ad sanam mentem redire, & ea desiderare, quæ te velle tum agere tum dicere cogitabam, bellum videlicet omissa, insania & auaritia, qua contra se mutuò grassarentur, in Asiam esse transferendum. Præterea illud etiam complures ex me requirunt, vtrum ego tibi suaserim, vt expeditionem contra barbaros susciperes, an verò cum*

tu iam id decreuisses, ego sententiæ tuæ approbator accesserim. Ego verò cùm nunquam hactenus te conuenerim, nihil de hoc comperti me habere dico, sed putare tamen te id iam antea constitutum habuisse, me verò tuis desiderijs suffragatum esse: quæ illi cùm audirent, me rogabant vt te hortarer, ne mutares consilium. nunquam enim edi posse illustria facinora vel Græcis vtiliora, neque vnquam posse dari meliorem gerendæ rei occasionem. Si igitur ea, qua olim florui, facultas ingenij mihi suppeteret, neque senectus omnes vires ademisset, non per literas tecum agerem, sed coram te extimularem, & hortarer ad hoc negociū strenuè suscipiendum. Nunc, vt possum, te hortor, ne hæc negligas, aut desistas, priusquam rem omnē confeceris. Alterius porrò alicuius rei cupiditate insatiabili æstuare non est honestum. Nam plerisque probabatur mediocritas. Sed magnam, illustremque gloriam desiderare, nec eius vnquam satietate affici debēt, qui alijs multum antecellunt. Id quod tibi contigit. Tum autem ad famæ tuæ splendorem nihil posse accedere putato, eamque rebus tuis gestis parem fore, cum barbaros (ijs exceptis qui ductum & auspicia tua sequuntur) Græcis seruire coegeris, illumque regem, qui nunc magnus appellatur, eò redegeris, vt iussis tuis obediat. Hoc autem rerum statu, nunc hæc tibi perficere multò facilius est, q̃ eā consequi potentiam & gloriam, quam tibi vetusti regni subsidio comparasti

parasti

parasti.neque enim quicquam tibi est reliquum,nisi, vt deus fias. Ego verò senectuti ob hoc vnum habeo gratiam,quòd eò vsque produxi vitæ meæ tempus, vt ea quæ adolescens animo agitaui & tum in pangyrica, tum ad te missa oratione scribenda suscepi, partim nunc per te geri & administrari videam, partim deinceps perficienda esse sperem.

ISOCRATES PHILIPPO REGI. S. D.

QVAMQVAM *apud nos periculosum est literas mittere in Macedoniam, non modò nunc quum bellum vobiscum gerimus, sed pacis etiam tempore fuit. Ego tamen ad te scribere de Diodoto institui. æquum enim esse existimo, vt magnifaciam, cùm omnes familiares meos, qui se nobis dignos præbuerunt, tum verò hunc propter & beneuolentiam erga nos, & morum integritatem. maxime autem vellem eum per nos fuisse commendatum. Postquam verò aliorum opera ei aditus ad te patefactus est. hoc mihi relinquitur, vt testimonium de eo dicam, eamque cognitionem vestram, quæ mutuò intercedit confirmem. Nam cùm multi,& varij viri,atque ex illis plerique gloria celebres mea consuetudine sint vsi, reliquorum alij eloquentia, alij prudentia, & rebus gerendis claruerunt, ac alij quidem vitæ modestia & suauitate morum commendati sunt, cùm ad alios vsus,*

& actiones prorsus inepti essent: huic autem contigit ingenij dexteritas, vt in ijs, quæ diximus, omnibus sit absolutissimus; quæ ego dicere non auderem, nisi & ipse ab omni parte prospectum eum haberem, & omnino putarem te idem cogniturum partim ex familiaribus cum eo congressibus, partim ex eorum, quibus notus est, sermonibus. Quorum nemo erit, nisi supra modum sit inuidus, quin fateatur eum & eloquentia, & consilijs nulli esse inferiorem, virumque iustissimum, & modestissimum, & ab auri cupiditate alienissimum, inque vitæ consuetudine suauissimum hominem, & disertissimum. Adhæc magnam esse in eo dicendi libertatem, non illam quidem indecoram, sed hanc quæ iure maximum signum habetur beneuolentiæ erga amicos, quam ex principibus ij, qui tantos animos habent, quantos Imperij maiestas requirit, tanq̃ vtilẽ venerantur: qui aũt imbecillioribus sunt ingenijs, q̃ potentiæ amplitudo postulat, vt molestiam aduersentur, quasi verò per eam cogantur aliquid contra sui animi voluntatem facere, ignari nimirum cùm de vtilitate deliberatur, eos, qui aduersari audent, maximam eis dare potestatem ea, quæ velint, faciendi. Consentaneum enim est, eos, qui ad gratiam loqui omnia student, non modò regum. Imperia, quæ multa, (idque aliter fieri nequit) pericula secum trahunt, firmare non posse; sed ne rerum publicarum quidem, quæ aliquanto tutiores sunt, libertatem. Decet autem eos, qui

propter audiētium vtilitatem liberè, quę sentiunt, dicunt, multa conseruare posse quæ alioqui peritura videbantur. His de causis æquum est apud omnes principes, maiorem esse eorum, qui vera dicere non dubitant, authoritatem, quàm horum, qui ad gratiam omnia, nihil autem gratia dignum loquuntur: fieri tamen solet, vt illi apud plerosque minore in precio sint, quàm assentatores, id quod etiam Diodotum apud quosdam Asiæ proceres afflixit, quorum commodis cùm multis in rebus consuluisset, non dandis modò consilijs, sed rebus etiam gerendis, adeundisque periculis, quia tamen liberius eos officij sui monebat, tum honoribus, quos in patria tenuit, spoliatus est, tum amplissimorum spe præmiorum decidit. Ita plus valuerunt leuissimorum hominum adulationes tanti viri meritis. His de causis tametsi ad vos se conferre semper in animo habebat, tamen nescio quo timore est retardatus, non quòd omnes in altiori dignitatis gradu collocatos similes esse putaret, sed quia propter obiectas ab illis difficultates minus auidè spem, quę à vobis ostendebatur, amplecti audebat. In quo idem illi accidisse videtur, quod nauigantium plerisq;, qui vbi semel in tempestates inciderunt, non amplius securis animis mare ingrediuntur, etsi sciunt sæpe prosperam etiam nauigationem solere contingere. Sed quoniam tibi commendatus est, id bene esse factum, eique profuturum puto; quod vt existimem, tua imprimis facit humanitas, quæ ab exte-

ris hominibus prædicatur. Deinde vos præterire nō arbitror, nihil esse vel suauius vel vtilius quàm fideles simul & vtiles amicos parare beneficijs, & de talibus viris benemereri, propter quos multi etiam alij gratiam nobis habituri sunt. Omnes enim boni & docti eos, qui præstantibus doctrina & virtute viris honorem habent, nō minus laudent & venerentur, quàm si in ipsos collata fuissent omnia. Sed ipsum Diodotum suapte potissimum industria effecturum esse arbitror, vt sui curam geras. Author autem eius filio fui, vt se ad vos conferret, seque vobis in disciplinam quasi traditò proficere atq; operepretiū facere conaret. Quod vbi ex me audierat, se quidē vestræ amicitiæ percupidū esse dixit; sed eodem esse erga illā animo quo erga certamina pugilum: cupere .n. in illis victoriam consequi, sed ad ea præterea descendere non audere, quod sibi vires coronis dignas deesse animaduerterat. Eodemque modo desiderare honores à vobis consequi, sed eam sibi facultatem negatam arbitrari. nam & imperitia sua & splendore vestro se deterreri. Huc accedere corpusculum quoque minus elegans & reprehensionibus obnoxium, quod existimet in multis sibi rebus impedimento fore. & hic quidem, quod è re sua esse putabit, id faciet. siue autem ad vos se contulerit, siue quieti, ac otio dans in hisce locis versabitur, curæ tibi esse velim, cùm cætera, quibus indigebit, omnia vt subministres, tum verò, vt & huius & parentis eius vita

in

in tuto collocetur. Existimare enim debes te hunc tanquam depositum habere; à senectute nostras (quæ minimè certè negligẽda est) & ab ea authoritate (si quo fortè nomine digna videbitur) quam habemus, & ab ea beneuolentia, qua vos per omnẽ ætatem sum prosecutus. Neque mireris, si vel prolixiorem scripsi epistolam, vel aliquid in ea curiosius, aut senilius diximus. ego enim neglectis cæteris rebus omnibus in hoc vnum toto animo intentus fui, vt appareret mihi maximæ curæ esse amicorum commoda, quos summa charitate complector. Vale.

ISOCRATES ALEXANDRO REGI. S. D.

CVM *ad patrem tuum literas darem, absurdè me facturum putabam, si te, qui in eodem loco cum illo versaris neque compellarem, neque salutarem, neque tale aliquid ad te scriberem, quod efficeret, ne ij qui me ignorant, putarent me iam senio descipere aut prorsus delirare; sed ingenium, quod adhuc mihi reliquum est, nec vnà cum vigore corporis interijt, non indignum esse ea facultate, qua iunior florebam. Prædicari autem te ab omnibus audio, vt & humanum, & Atheniẽsibus amicum, & sapientiæ studiosum, in quo profectò non insipienter, sed prudentissimè facis. Illo quoque laudem mereris, quòd ex nostris ciuibus amare & magnifi-*

care diceris, non eos, qui nullum virtutis & doctrinæ studium habuerunt, malarumque rerum cupiditate constricti tenentur; sed hos, quorum disputationibus audiendis nullas molestias capias, quorumq; commercijs & consilijs vtendo, neque damnis, neque iniurijs afficiaris. talium enim consuetudo prudentibus expetenda est. Inter doctrinarum porrò genera ne dialecticas quidem disputationes improbare diceris, sed sic de illis sentire, vt eas existimes in priuatis congressibus permultum valere, non tamen vel populi gubernatoribus vel principibus esse opportunas, neque expedire, nec decere, vt qui dignitate cæteris præstant, vel ipsi cum ciuibus rixentur, vel cæteris dent contradicendi licentiam. Hoc igitur studium te non amare ferunt, sed eloquentiæ disciplinam permagni facere, qua vtimur, & in quotidianæ vitæ negocijs, & cùm de republica deliberamus; per quam id ibi contigit, vt & nunc de futuris rebus prudenter tuis populis, & quid singulos facere deceat, non stolidè præcipere, & de rebus honestis & iustis, horumque contrarijs rectè iudicare videaris: præterea sic vel pœnis, vel præmijs afficere vtrosq; vt mereantur. Magna igitur laude digna est tua sapientia, qui talibus studijs occuperis. spem enim & patri & reliquis amicis facis; vbi ætate processeris, & in ijs actionibus perseueraueris, fore vt reliquos tantum sapientia ante eas, quantum pater tuus omnibus antecellit. Vale.

ISOCRATES IASONIS LIBERIS. S. D.

RENVNCIAVIT *mihi nostrorum legatorum quidam, se à vobis seuocatum, ac seorsum à cæteris interrogatum esse, an persuadere mihi possit, vt peregrè profectus vestra familiaritate vtar. Ego verò propter Iasonis, & Polyacis hospicium libenter ad vos venirem: cùm enim congressum posse omnibus vobis prodesse scio. Sed multa me impediunt atque illud imprimis, quòd & itineris labores ferre nequeo, & tam grandi ætate peregrè viuere indecorum est. Deinde quòd omnes audita ea peregrinatione iure me contemnerent qui reliquo vitæ meæ tempore ocium sectatus in senectute demum peregrinari instituerē, quum deceret etiam, si prius alibi vixissem, nunc domum festinare, postquam ab obitu tam propè absum. Adhæc (vera enim dicenda sunt) etiam ciuitatem meam formido, dum initas cum ea societates celeriter solere video dirimi. quod si & erga vos tale aliquid accideret, quomodo & crimina & pericula effugere possem (id quod difficile admodum est) & non admitterem dedecus, siue aliqui putarent, vos à me propter vrbem meam negligi; siue propter vos patriæ rationem non haberi? Cùm autem non communis sit vtilitas, haud scio quomodo vtrisque gratum facere queam. Causæ igitur propter quas, quæ vellem, mihi facere non licet, tam multæ inciderunt*

derunt; neque tamen decere existimo, vt de meis dumtaxat scribens, res uestras negligam. sed quæ istic coram disseruissem, hæc eadem nunc ita, ut potero, explicare conabor. Minimè uerò putetis hanc epistolam non hospicij uestri, sed ostẽtationis causa à me scriptam esse: non enim ita insanio, ut ignorem me hac affectũ ætate meliora ijs, quę prius edita & cum aplausu excepta sunt, scribere nequaquam posse, sin deteriora protulero gloriæ meæ multum decessurum. Deinde si ostentationi ingenij seruire magis quàm serio uobiscum agere studerem, non hoc argumentum ex omnibus delegissem, de quo haud difficile est apte differere, sed alia longè pulchriora & uberiora reperissem. Sed neque hactenus unquam de ijs mihi placui, sed ob alia potius, quæ plerique ignorant, neque nunc eo animo laborem hunc cepi. Ad cùm uos multis arduis negocijs implicatos esse uideam, ostendere uolo, quæ mea sit de illis sententia, ac dandi quidem consilij facultatem ætati meæ adesse censeo; nam experientia, & rerum multarum usus senes erudit, atque efficit, ut quid expediat acutiùs quàm alij perspicere uideantur. De propositis autem rebus suauiter & cõcinnè atque elaboratè dicere non iam nostræ ætatis opus est. proinde hoc mihi sufficerit, si meam sententiam non dissolutè prorsus exposuero. Neque uerò miremini, si quid dicere uidebor quod priùs audiuistis. nam eorum quædam fortassis inuito in mentem uenient, quędam quòd instituto meo idonea

sciam

ſciam aſſumam. ineptus enim eſſem, cùm alios uideam dicta mea mutuari, ſi ego ſolus ijs, quæ priùs ipſe dixi, abſtinerem. Hæc propterea præfatus ſum; quòd id quod prius occurrit vnum ex peruulgatis eſt: ſoleo enim ad noſtræ diſciplinæ ſectatores dicere ante omnia eſſe cõſiderandum, quid nam oratione & partibus orationis efficiendum ſit: quod vbi inuenerimus, & accuratè confecerimus, rationes, & ornamenta quærenda eſſe dico, quibus argumentum expoliatur, & finem eum, qui nobis propoſitus fuerat, conſequatur. Hæc de orationibus dicimus; eſt autem idem & aliarum rerum omnium & veſtræ deliberationis fundamentum: non enim fieri poteſt, vt quicquam prudenter agatur, niſi hoc primum ſingulari ſapientia cogitaueritis, & conſtitueritis, quales vos in poſterum præbere uelitis, & quomodo vitam veſtram inſtituere, qualemq́ue authoritatem expetere, & vtrum honorem adamare, eum ne, quem ciues ipſi vltrò deferunt, an qui ab iiſdem inuitis extorquetur. His iam definitis & decretis, ſingulæ actiones, quæ in dies incidunt, conſiderandæ ſunt, & efficiendum, vt ad eum finem, qui initio propoſitus fuit referantur. Quod ſi hoc modò quæretis ſapienterq́ue cogitabitis, veſtra conſilia ad rationem vtilitatis tanquam meta propoſita accommodabitis, eamq́ue magis aſſequemini: ſin nullum tale fundamentum iacietis, ſed id quod fortuitò incidet, agetis neceſſe eſt, vt animis veſtris erretis, & multis rebus fruſte-

frustremini, fortassis autem, eorum aliquis, qui temerè vitam instituerunt, has rationes perstringere conabitur; & vt certi aliquid de quæstione supra agitata dicam, postulabit. Non igitur quid tota de re sentiã, dissimulandum est. mihi securior esse videtur, & melior priuatorũ hominũ quam Tyrannorum vita; & iucundioris eos honores esse puto, quos principibus viri magnanimi habere solent, quàm quos à seruitute oppressis extorquet metus. Quamquam autem scio fore multos, qui mihi aduersentur, & familiares vestros imprimis hac de re disserendum est. Hos enim vos magnopere ad retinendam firmandamque Tyrannidem incitare opinor: non enim rei naturam vniuersæ, nec ab omni parte intuentur, sed hallucinantur, & in errores ipsi se conijciunt: authoritatem illi quidem, & emolumenta, & uoluptates uident, ijsque se fruituros sperant; sed turbas, & terrores & clades principibus obijci solitas, illorumque amicis non conspiciunt. Idemque illis euenit, quod ijs, qui turpissima & maximè nepharia facinora moliuntur: qui tametsi rerum prauitatem non ignorant, tamen id commodi, quod illis inest, excerpere se posse sperant; pericula verò & mala omnia rebus annexa effugituros, eamque de se rationem inituros, vt à discrimine omni sint remotissimi, vtilitatibus verò proximi. Si qui igitur ita sentiunt, illos ego sua socordia beatos esse facilè patior: me verò puderet in dandis consilijs meum duntaxat compendium

specta-

ſpectare, illos autem, quibus conſulerem, prorſus negligere, nec (repudiares & commodis, & cæteris rebus omnibus vt à me alienis) vtiliſſima ſuadere. mihi igitur ſic auſcultetis velim, vt me hoc eſſe animo non dubitetis. Valete.

ISOCRATES TIMOTHEO S. D.

QVA *neceſſitudine inter nos coniuncti ſimus, ex multis te audiuiſſe arbitror: gratulor autem tibi primùm, quòd iſta poteſtate melius vteris, quàm pater, ac prudentius, deinde quòd honeſtam famam parandi, quàm magnas diuitias coaceruandi es ſtudioſior. Non enim paruum ſignum virtutis oſtendis, ſed q̃ fieri pôt maximquũ, tali animo ſis prædituS. Quare ſi ut cœpiſti, paſſimque de te dicitur, perrexeris, non defuturi ſunt, qui & ſapientiam tuam & inſtitutum iſtud laudibus illuſtrent. Arbitror autem etiam ea, quæ de patre tuo dicuntur, momenti plurimum ad hoc eſſe allatura, vt ſapere, aliiſque præſtare videaris. Solent enim plerique non ita commendare, & venerari laudatis patribus natos, vt eos, qui patrum ſæuitiam, & immanitatem nulla ex parte imitantur. Quicquid enim boni mortalibus præter expectationem offertur, id omnibus in rebus longè gratius eſt, quàm ea, quæ vſitata & legitima ratione contingunt. His igitur conſideratis, quærendũ tibi & ſolicitè cogitandum, quibus modis, & quorum opera, quorumque*

rumque consilijs tum vrbis calamitates emendes, tum ciues ad beneficentiam & modestiam cohorteris, atque efficias, vt & suauius & securius eum exigant, quàm superiori tempore. Nam hæc officia sunt bonorum & cordatorum Principum. Quibus nonnulli contemptis in id vnum intenti sunt, vt cum summa licentia voluptates atq; libidines suas expleant, eiectis, aut spoliatis optimis & prudētissimis ciuibus. Ignorant illi nimirum dicere viros prudentes in hoc honorum & dignitatis fastigio collocatos, non ex aliorum miserijs suas parere voluptates, sed sua solicitudine & laboribus ciuium fœlicitatem augere; neque acerbitatem & sæuitiam in omnes exercere, suamque salutem negligere; sed Imperium ea clementia & æquitate administrare, vt nemo eis audeat insidiari, & non minore vitam suam diligentia munire, quàm si omnes in eorum exilium conspirassent, hac ratione fiet, vt & ipsi extra periculum sint, & apud Græcos cæteros gloria floreant. quibus maiora bona inuenire difficile est. Inter scribendum autem in mentem mihi venit, secundissima tibi omnia accidisse: opum enim abundantiam, quæ sine tyrannide parari nequit, pater multa violentia & magnis odijs partam tibi reliquit. His verò benè & humaniter vti in tua manu est, & in eo te summo studio elaborare decet. Quæ mihi igitur consulta videantur hæc sunt. Sic autem sese res habet. Si pecunias, magnamque potentiam, & pericula,

sine

ſine quibus hæc parari nequeunt, adamas, alij tibi in conſilium adhibendi erunt; ſin tibi harum rerum abundè eſt, virtutis verò & honeſtæ famę ac popularis beneuolentiæ deſiderio teneris, & orationi meæ obtemperandum erit, & cum illis certandum, qui præclarè ſuas vrbes adminiſtrant; non modò vt par illis euadas, ſed etiam vt eos ſuperes. nam & Cleomium audio, qui Methymnæ dominatur, cùm in alijs actionibus boni viri & prudentis fungi officio, tum tantum abeſſe, vt quemquam occidat, aut in exilium agat, aut proſcribat, aut ſimili clade afficiat, vt ciues eius in ſumma ſecuritate degant, vt patria pulſos ab exilio reuocet, vt reſtitutis poſſeſſiones, vnde eiecti fuerãt, reddat: ijs verò qui eas tenuerint, tantum pro eis numeret, quanti emerunt. Neque ijs cõtentus ciues omnes armis inſtruat, exornet, nihil metuens, ne qui nouarum rerum ſtudioſi inſidias ipſi ſtruant: quòd ſi qui audeant, mortem oppetere eſſe ducit in tanta humanitate & benignitate erga ciues, quàm crudeliter in eoſdem graſſando, vitam vltra vſitatum mortalium terminum producere. Plura fortaſſe de ijs & accuratius tecum diſſeruiſſem, niſi mihi hæ literæ cum magna feſtinatione ſcribendæ fuiſſent. Sed aliàs iterum, tibi (niſi me ſenium prohibuerit) cõſilium dabimus. In præſentia verò de priuatis rebus agemus. Antacrator, qui literas has tibi reddit, eſt mihi familiaris. nã & ijſdem ſtudijs delectãt, & eius arte vſus ſum, ſępe denique illi author fui,

vt

vt ad te proficisceret. his oĩbus de causis cũ honorificè itaq; tractes velim, vt nostrũ vtriq; expedit, ac præ te feras quicquid officiorum in eum contuleris aliqua ex parte, mea quoque gratia fieri. Neque miteris me tam expedite ad te scribere, qui à Clearcho nihil vnquam petierim. Nam ferè omnes, qui isthinc ad nos nauigant, te similem esse dicunt prestãtissimis eorũ, qui nobiscum vnà versati sunt. Clearchum verò quo tempore apud nos fuit, fatebãtur omnes, qui rei aliquid cum eo habuerant liberalissimum esse, & mansuetissimum, & humanissimum inter discipulos: postquàm autem principatum est adeptus, ita mutasse animum visus est, vt omnes, qui eum priùs nouerunt, demirentur. Ob eas igitur causas factus sum ab eo alienior. Te verò & amo & probo, ac vehementer velim te nos complecti familiariter. Sed & tu ipse quàmprimum ostendes, an idem tuus sit erga nos animus, & cùm Autocratorem commendatum habebis, tum epistolam ad nos mittes, qua vetus amicitia nostra & hospitium renouetur. Vale, & si quid aliud à nobis tibi præstari volueris, scribito.

ISOCRATES DIONYSIO.

SATELLITES, *lictores, caduceatores, & altissimi solij adeptio, sapientiæ studio tenebras offundunt, nec vlla res est, qua virtus faciliùs & celeriùs exterminetur. Non vnà cum fortuna mutasti*

etiam

etiam naturam: adhuc pelliceo sacco amictus es. Nam natiuitatis tuæ primordium mortale fuit, cur igitur inanis ista gloriola sectilem vtrem ita inflauit? ingenti amentia repletus es, ò infœlix, & naturæ fragilis agnitione spoliatus. Ita ne verò te sublimes isti fortunæ motus à vetere contemplatione desciscere coegerunt, eòque redegerunt, vt sobrium illum furorem desereres? fuit olim illustris tua moderatio: nunc verò humi depressa est, fortuna tua peruenit ad summum. falsa igitur fœlicitatis vmbra recede, & fugitiuam fortunam effuge. Cuius leuitatem, & perfidiam si anteuerteris, mutatione subitò ingruente minus percelleris. Vale.

ISOCRATES AD MITYLEnæorum Principes.

APHANEI *liberi mei nepotes ab Agenore in musicis eruditi, me orarunt, vt vos per literas rogarem, vt postquam etiam alios nonnullos ab exilio reuocastis, & hunc cum patre, & fratribus restituatis. Quibus ego cùm dicerem, vereri me ne nimis absurde, & impudenter facere viderer, qui rem tantam a uiris, cum quibus nũquam prius vel collocutus, vel familiaritate coniunctus essem, impetrare studerem; hac excusatione audita rogando multò magis instare cœperunt. Vbi verò spe sua prorsus frustrabantur omnibus apparebat eos affici molestia, & grauiter ferre repulsam. cum*

autem eos vehementius dolere viderem, quàm dece debat: tandem pollicitus sum me hanc epistolam scripturum & ad vos missurum. Atque hæc habeo, quæ rectè dicam ad deprecandum stultitiæ & importunitatis crimen. arbitror autem vos pruden ter fecisse, qui & cum ciuibus vestris in gratiam redieritis, & operam dederitis, vt exulum numerus minuatur, sociorum in republica maior fiat, & in ista seditione vrbis nostræ exemplum imitemini. Illud autem imprimis laude dignum est, quòd exulibus ereptas opes vnà cum patria restituistis. Ostenditis enim, & omnibus declaratis, vos nō alienarum opum cupiditate impulsos, sed reipublicæ metuentes vrbe eos eiecisse. Verùm etiam si nihil horum decreuissetis, nec vllum exulem reciperetis, è re nostra tamen esse putarem, vt ijs, de quibus ego scribo, patriam redderetis. Quum enim inter omnes constet, vrbem uestram peritia musicæ omnibus antecellere, & viros in ea arte celeberrimos apud vos esse natos; turpe fuerit, eum, qui cognitione huius disciplinæ nostræ ætatis artifices superat, tali ciuitate exulare: & quum cæteri Græci eos, qui aliquo honesto studio eminent, tametsi prorsus alienos ciuitate donare soleant, vos, quorum apud alios hæc de causa celebre nomen est, ita esse negligentes, vt ciuem vestrum apud exteros inquilinum agere patiamini. Miror equidem eas ciuitates, quæ maiora præmia victoribus in ludis gymnicis decernunt, quàm his, qui ingenij solertia & in dustria

dustria sua vitæ aliquid vtile repererunt, neque considerant pedum celeritatem, & robur, morte vnà cum corpore interire, artium autem eam naturam esse, vt perpetuò durent, suique studiosos semper viuent. Hæc prudentibus consideranda sunt, vt maximi faciant bonos & iustos rerum publicarum gubernatores. Proximum honoris gradum ijs tribuant qui ciuitatibus ornamento & gloriæ esse possunt. Plerique enim in hæc ceu specimen quoddam intuentes, reliquos ciues vniuersos talibus viris similes esse iudicant. Fortassis autem dixerit aliquis, si qui beneficium petant, non rem ipsam tantùm esse laudandam, sed ostendendũ etiam ipsos non esse indignos ea re, de qua uerba faciant: sic autem res se habet. Ego reipublicæ administratione, concionibus audiendis abstinui, propterea quòd & vox, & audacia me deficiebat. non tamen omnino nullius mei vsus, aut nulla fuit authoritas. Sed me his, qui vestræ, cæterorumque sociorum dignitati ac cõmodis patrocinati sunt, & consiliarium & adiutorem fuisse comperietis. Præterea plura verba feci de libertate & iure suo Græcis restituendo, quàm omnes isti, qui suggestum crebris concionibus contriuerunt. pro quibus rebus vos mihi meritò maximam gratiam haberetis. Nam hunc reipublicæ statum maxime perpetuò desideastis. arbitror autem Cononem & Timotheum, si iuerent, ac Diophantum, si ex Asia redisset, mea ausa strenuè fuisse laboraturos, uolentes idem mihi

à vobis tribui, quod sibimet ipsis, si vestra ope aut opera indigerent; De quibus nescio quo sum attineat plura verba facere. Nemo enim vestrum ita vel adolescens vel obliuiosus est, quin collata in vos beneficia ab illis nouerit. sic autem de negocio rectissime deliberaturi uidemini, si consideretis & quis sit qui orat, & pro qualibus hominibus intercedit. Reperietis enim me coniunctissimum & amicissimum fuisse ijs, qui uos & alios summis beneficijs affecerunt: eos uerò pro quibus intercedo, eius generis esse homines, qui nec senioribus & magistratus fungentibus molesti sint, & adolescentes studijs iucundis & utilibus, & huic ætati conuenientibus exerceant. Ne uero miremini me tam facile scribere, ac tum de cæteris omnibus, tum mihi charissimis literas ad uos dedisse. nam & filijs nostris obsequi, & simul ostendere cupio, etiam si remp. non attingerint, sed mores dumtaxat & institutum meum imitentur, fore tamen vt apud alios in præcio sint, & magnifiant. Vnum adhuc est reliquum si precibus nostris locum dare uisum fuerit, ut Agenori & fratribus eius significeris eis mea causa ex quadam parte ea tribui, quæ sibi tribui vehementer optant. Vale.

THESSALI PHOCENSIBVS S. D.

DISSIMVLATIS *adhuc etiam, Phocenses, quantum uiribus uobis præstemus? cum nos &*

quandiu

quandiu Græcorum partes secuti sumus, tandiu priores partes habuerimus; nũc uerò apud Persarum Regem eum locum tenemus, ut pro arbitrio nostro uos patria deturbata ac quasi seruos uendere possimus. Sed tametsi tantum uirium habeamus, id scelus moliri nunquam auderemus: nihil est enim quod facilius quam iniurias obliuiscamur. Pollicemur igitur nos operam daturos, ut uobis, agroque Phocensi parcatur, si nobis quamprimum quinquaginta auri talenta pendantur, quod cùm nobis magno commodo, tum uobis maiori usui futurum speramus. Valete.

PHOCENSIS THESSALIS.

S I *nos non puduisset Grçciam per proditionem fallere, neque nobis apud Persarum Regem honorificentissimus locus defuisset, nec esset quod fortunæ vestræ aliqua ex parte inuideremus. At illud nobis imprimis statutum est, omnia extrema potius quàm proditionis notam subire, patriæ communi deesse. proinde desinite vel nobis interminari, vel de fide nostra quicquam dubitare. Valete.*

MARDONIVS PERSA ATHENIENSIBVS.

H AE C *mihi erses meus perscripsit; Oẽs iniurias quibus resp. Atheniensis me affecit, illi condono: Tu verò Mardoni ita etiam facies: Atheniensibus*

nienſibus vrbem, agroſque reddas, aliumque locum, quem maluerint, ſibi deligant, liberi immuneſque ſint; Templa Deorum immortalium deiecta & combuſta quamprimùm mecum fœdera percuſſerint, inſtaurentur. Nunc partes meæ ſunt regis iuſſui obtemperare, modò hæc vos probetis. Dicite, quæſo Athenienſes, qua dementia aduerſus Perſarum Regem bellum geritis, quem nunquam vincere, nec ſemper æquare poteritis? Arbitror vos ſcire quas, & quãtas copias adhuc in acie habeam, quæ tametſi à vobis fugentur ac frangantur, nec propterea ocium ac quietem ſperare debebitis; nam & maior exercitus ac firmior facile cogeretur. ne patiamini patriam veſtram interire, ne ve illa voſmet veſtro ſcelere priuetis, iam longis laboribus finem imponentes, oblatamque pacem ſine vllo proditionis metu cum maxima veſtra dignitate tandem complectamini, & quod reipublice vtile eſt, ſtatuatis. Valete.

LACEDEMONII ATHENIENSIBVS.

HVC *nos Lacedemonij vos oratum miſere, ne quid noui aduerſus res Græciæ ſtatuatis, ne ve barbarorum verbis pro factis fidem aliquam adhibeatis. Hæc verò nullam Græcorum gentem decent, imprimis autem Athenienſes: vos enim primi abſque conſilio noſtro bellum excitaſtis, quod deinde vniuerſam Græciam inuaſit, noſque pro tuenda*

libertate

libertate vestra in hæc belli incommoda incidimus, nec vnquam adduci possumus, vt pro tantis erga vos officijs Græciam barbaris gentibus prodere ac seruituti obiectare uelitis: maiores uestri alijs tempestatibus non modò urbis suæ libertatem, sed & communem omnium tutati sunt. quòd si primis rerum periculis regio uestra exposita est, periniquo animo patimur, eoq; magis, quòd duarũ messiũ fruges uobis ab hostibus interceptæ, domusque uestræ maxima hostium clade direptæ captęque fuerint. Quod prospicientes Lacedemonij socijque omnes, uobis filijsq; urbes domusque suas totas donant, polliceturque imbellem turbã publicè alere quousque Persas, Medosque communes hostes domuerimus, Cauite ne vos Mardonij literæ, Alexandrique Macedonis uerba fallant, qui Persarum rebus tantum tribuit. nihil enim est mirum Tyrannũ alterũ, alteri rationibus quibuscumque fauere; nullum penes uos pondus ea verba habere debent, cùm sciatis barbaros omnes fidei nullam vnquam rationem habuisse. Valete.

ATHENIENSES ALEXANDRO MACEDONI.

NOS *amplitudinem Persarũ Regis, viresque maximas planè cognouimus, & quantum nobis Rex præstet, facilè quiuis hominũ sciat: at propterea nihil est, quòd res nostras tueri desistamus. Est enim virtutis Atheniensium pro tuenda libertate*

tandiu pugnare, quandiu ſpiritus ipſe nos non deficiat, Deſine igitur nos ſuadere, vt cum barbaro rege pacem ineamus, nec illud ſibi Mardonius polliceatur, cui verbis noſtris illud dices, quandiu Sol proprio curſu, circumagetur, nos libertatē noſtram deorum immortalium præſidio defenſuros eorū inquam Deorum quorum ſimulachra & templa flammis cōſumpſerunt ac impiè demoliti ſunt: poſtremū hoc à nobis Alexander ne petas. Hæc enim non ſine maximo dignitatis noſtræ dedecore agere ac paciſci poſſumus: nobis amicus ac perfamiliaris; pro mutua neceſſitudine inter nos nihil tentari niſi honorificum honeſtumque debueras. Vale.

S. P. Q. R. M. CLAVDIO MARcello Proconſuli.

MILITIBVS, *qui ad Cannas commilitones ſuos pugnantes deſeruiſſent, nobis prorſus videtur non recte remp. committi. Si tibi aliter videbitur, facias quod è republica fideque tua duxeris, dum ne quis eorum munere vacet, neu dono militari virtutis ergò donetur, neu in Italiam reportetur, donec hoſtis intra Italiam erit. Vale.*

BOSTARES & HANNO CARTHAginenſes, Hannibali S.

CAPVAM *abſte proditam & ſi minus dignum gloria*

gloria tua videatur, at longè indignius, nos Pœnos de te benemerentes & præsidium vniuersum omnibus hostium cruciatibus expositos. Nunciatum nobis est, te in Brutios abijsse veluti auertentem te, ne Capua in oculis tuis caperetur, at Hercule Romani ne oppugnatione quidem vrbis Romæ abstrahi è Capua obsidenda potuere, tanto constantiores inimici, quàm amicus Annibal. Si redeas Capuam, bellumque omne eò vertas, & nos & Campanos paratos eruptioni futuros scias. Tu iam meminisse deberes, non cum Rheginis neque Tarentinis bellum gesturum transisse Alpes, vbi Romanæ legiones sunt, ibi & Carthaginensium exercitus debet esse. Sic ad Cannas, sic ad Trasimenũ res benè gesta coeundo conferendoque cum hoste castra, fortunamque tentando. Vale. Capuæ.

MARCELLVS CONSVL S. P. Q. R. S. D.

ETSI *scio uobis Quirites non gratum nuncium allaturum cæso ad Herdonem Fuluio proconsule collega cum tredecim millibus hominum: uerumtamen nihil est, quod terreamini. ego enim idem qui post Cannensem pugnam ferocem uictorem Annibalem contudi, aduersus eum cum instructis legionibus iter arripui, breuem illi lætitiam qua exultat, facturus. Quare omnes vos præsenti animo esse magnopere volo. Valete ex Samnio.*

SYPHAX NVMIDARVM REX, SCIPIONI Consuli. S. D.

CVM *ad me in Africam uenisses, id inter nos actum est, vt paribus auspicijs bellum aduersus Carthaginenses gereretur, tuque quamprimum cum legionibus in Africam traijceres: nunc verò ea rerum mutatio facta est, vt filiam Asdrubalis Carthaginensis vxorem duxerim, quam & iure hospitij & affinitate coniunctum deserere scelus maximum cēseri possit. Adde etiam, quòd publico fœdere omnia cum populo Carthaginensi mihi vincta sunt. Quarta te hortor primùm, vt procul ab Africa, sicut adhuc fecerunt Romani bellum geras, ne mihi interesse certaminibus eorum, armaque aut hæc aut illa abnuentem, alteram societatem sequi necesse sit. Scias enim velim, nisi Africa abstineas, & Carthagini exercitum admoueas, mihi necesse fore, & pro terra Africa, in qua sim genitus, & pro patria coniugis meæ, proque parente ac penatibus dimicare. Erit igitur tuæ prudentiæ, quod optimum consilium videbitur capescere, dignitatisque meæ rationem aliquam habere. Vale.*

SCIPIO SYPHACI REGI S. D.

NVLLVS *est omnium hominum, quem magis fides deceat, quàm Regem: at literis quas proxime*

mè accepi adeo dignitatis tuæ oblitus vt etiam pro tuendis Carthaginēſium rebus aduerſus Populum Rom. in acie ſtaturum dicas. Quare te etiam atque etiam moneo, ne iura hoſpicij mecum, neu cum Pop. Rom. initæ ſocietatis, neu fas, fidem, dextras, Deos teſtes, atque arbitros conuentorum fallas. ſi enim harum omnium rationem habueris, polliceor tibi, in meque recipio futurum, vt & rebus tuis ampliſſimis acceſſiones, maximæ fiant, & dignitati nominique tuo optimè proſpicias. Vale.

IOACHINVS SERRALIVS CAPONIO dictatori Flor. S. D.

QVONIAM *non ſemper tuta mihi affertur occaſio ſcribendi, præſentem nactus nuncium nolui differre, quin te facerem de inſtituto negocio certiorem, de quo probè ſcis ex arcano me agere cum graui illo, quem noſti, homine, maximeque familiari Pontificis. Is mihi retulit, Clementem ſatis proſperè & firmiter conualeſcentem eo eſſe animi decreto, vt ſe honeſta conditione cum ciuitate conciliet, & belli conſilia penitus abijciat, neque ægerrimè ſit laturus, quòd populus perpetuò rempublicam adminiſtret, & parta libertatis iura tueatur, modò per æquas conditiones ciuili more propinquorum ſuorum ratio apud magiſtratus habeatur. Sed quoniam plura ſcribere non licet, à te vehementer petimus, vt ad condictum locum extra vr-*

bem colloquendi causa Petrum filium ad me mittas: ab eo enim cuncta fideliter exprimente, preclare cognosces, quæ in conficiendo negocio opus sint. Vale.

DIVVS AVGVSTVS CAIO nepoti. S. D.

AVE *mi Cai iucundissime, quem semper mediusfidius desidero, quum à me abes, sed imprimis diebus talibus, qualis est hodiernus; oculi mei quærunt meum Caium. at vbicumque fuisti spero hunc diem te beneualentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. nam vt vides κλιμακτῆρα communem seniorum omnium tertium & sexagesimum euasimus annum. Deum autem Opt. Maximum oro, vt mihi quantumcumque superest temporis, id saluis vobis, agere liceat in statu reip. fœlicissimo, fortiter ac viriliter agentibus vobis succendentibus atque suscipientibus stationem meam. Vale.* VIII. *Kal. Octob.*

ALEXANDER MACEDO. N.

TABVLAS *testamenti ad te dedi perferendas: nam sæpe periclitor de salute, nec corpore rite valeo. Testamentum confeci, vt si quid contingat inopinatum sine tua iniuria proficiscar ex hac vita, cum tu viuus omnium maximo me amore prosequutus*

quutus semper fueris. Quæ mandauimus, diligenter seruare stude, tum propter ætatem, tum propter necessitudinem. esto memor quantum fidei tuæ committam, & quæ apud te deponam, tuque id molis habes, vt res meæ omnes apud te honestè depositæ sint. Vale.

ALEXANDER MACEDO. N.

EGO *me fortuna & gloria te anteire existima, at disciplinis studijsque liberalibus & perfecta fœlicitate quam tute possides, longè abs te me præcelli sentio. Quocirca te orare statui, vti ad me proficiscaris, sperans preces meas apud te maximum pondus habituras. Tu igitur viribus omnibus enitere, vt tua familiaritate quotidiana utamur. Id tibi persuadens te non mei tantùm, sed omnium simul Macedonum moderatorem ac magistrum futurum. nam qui Macedonum regem erudit atque ad uirtutem impellit, eum & populos vniuersos ad fortitudinem ac probitatem uocare certum est. cuiusmodi enim fuerit Dux, tales, vt plurimum, subditos fieri necesse est. Vale.*

N. ALEXANDRO.

AMPLECTOR *tuum maxime discendi studium, quod veram, vtilem, ac maxime necessariam non popularem ad peruertendos mores eruditio-*

nem apprehendere instituis. Qui enim philosophiæ amore ac studio tenetur, declinat communem illam ac vulgarem voluptatem, quæ quorundam adolescentulorum animos frangit, cùm non natura modò nobilitatem tueri, verùm virtutis instituto manifestum est. Porrò liberali ac nobili ingenio si adijciatur modica exercitatio, neque desit præceptoris copia, maturè ad perfectam virtutis euadit frugem; equidem nisi senectus obsisteret (sum enim octogenarius, corpusque præterea inualidum) ipse ad te pergerem, vt iubes. quia verò id non datur quosdam ex contubernalibus meis ad te mitto, qui animi bonis me minimè inferiores sunt, & corporis commodis exuperant: his si tu studiosè congrediare, nihil quod ad veram pertineat beatitudinem desyderabis. Vale.

N. PISISTRATO.

TVAM erga nos beneuolentiam mirificè amo, ac nisi apud me statuissem iampridem ibi sedem habere, vbi resp. sit libera, mallem apud te in tuo regno quàm Athenis vitam ducere, violenter tyrannidem excercentem, Phisistrate. Verumtamen licèt libentiùs illic ex instituto nostro viuamus, vbi sunt omnibus æqua & communia iura, veniam tamen ad te, vt tuo hospitio tantisper fruar. Vale.

SOLON, LIDIAE REGI. S. D.

IVBES *me in Lidiam venire inspecturum opes tuas; ego & si illas minimè aspexi, nihil ambigo Aliactis filium regum omnium esse opulentissimum. Neque verò nos quicquam amplius habituri sumus, si Sardis ad te accesserimus: auro enim ipsi non indigemus contenti modico vitæ stipendio: veniam tamen, vt tibi perhumano, & hospitali viro familiaris efficiar.*

C. FABRITIVS, & AEMILIVS, Consules, Pyrrho Regi.

NOS *pro tuis iniurijs continuo animo strenui inimiciter bellare studemus: sed communis exempli, & fidei ergo visum est, vti te saluum velimus, vt esset quem armis vincere possemus. Ad nos venit Nicias, familiaris tuus, qui sibi à nobis pretium peteret, si te clam interfecisset. Id nos negauimus velle, ne ue ob eam rem quicquam commodi expectaret: & simul visum est, vt te certiorem faceremus, ne quid eiusmodi, si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factum, & quòd nobis non placet pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. tu nisi caueas, iacebis. Vale.*

IVLIVS CAESAR IMP. M. Tullio Ciceroni.

RECTE *auguraris de me, vnde & tibi cognitus. nihil a me abesse longius crudelitate, atque ego cùm ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te triumpho, & gaudeo. Neque id me mouet, quod qui a me dimissi sunt, discessisse dicantur, vt rursus mihi bellum inferant. nihil enim malo, quàm & me similem esse mei, & illos sui. Vale.*

TVRCARVM REX. ROM. PONT.

CORYNTHVM *Achaiæ nobilissimam, Etholos Acarnanes, Macedoniam, atque omnem Peloponessum armis inuasimus; vicos præterea, agros, & oppida latè incendio depopulati, vt mox in Italiam bellum transferamus. hæc tibi omnia summo Christianorum metu ac detrimento nunciamus. Vale.*

ROM. PONT. TVRCARVM REGI.

QVOD *Græciam omnem ferro igneque vastaueris, non tam crudelitatem in hac re tuam, quàm tot vrbium direptiones vlcisci paramus. neque enim victor hostibus ignoscere poteras, qui*

tuis etiam immanitati, ſceleri, libidini nunquam pe perciſti. Neque enim pium faſve apud hominem eſſe poteſt, cui neglecta religione Deus contemptui ſit. nos nullum abs te bellum in Italia metuimus: facilè enim ſcelerata hominum arma contemnit, qui Dei numine ac præſiduo tutus eſt.

TVRCVS AMAZONIIS. S. D.

SI *pro tuenda ciuium libertate, Amazonij, bellum aduerſus me ſuſceperitis, non tam vos ipſe hoſtes iudicarem, quàm egregios ciues pro patria, liberis, ac parentibus arma ſumpſiſſe. ſed nulla quidem ratione perſuaderi ualemus, eos nunc virorum imperia recuſare quos olim regna fœminarum tandiu pertuliſſe audio. Vale.*

AMAZONII TVRCO.

AMAZONIDVM. *Regna, quæ nobis ad contumelia obijcere videris, nos minimè quidem alijs parere hortantur. Turpiſſimum quippe ducimus, viros fœminarum virtute ſuperari. Eos igitur inuictos armis, & principatu digniſſimos arbitrare apud quos etiam mulieres imperare didicerint:*

TVRCARVM REX, VENETIS.

CLASSE *veſtra, quã ad belli naualis vſum maxi*

mam comparaſtis, Lyciæ maritimæ infeſtari audio, ac vos latè regni mei fines depopulatos, Atholiam Pamphyliæ vrbem armis circumſediſſe. Videte, obſecro, quos tandem exitus hæc habitura ſint; aliena temerè oppugnat, qui ægrè ſua bello tuetur. Vos namque poſt amiſſam Calcidem ſeruare potius remp. ac nominis dignitatẽ retinere oportet, quàm armis Imperium quærere.

VENETI TVRCARVM REGI.

NEC *Peloponeſſus, nec Calcis quidem ipſo iampridem bello amiſſo nos ab oppugnatione perterrent, quas non ipſa virtute militum, nec viribus expugnatas, ſed facta noſtrorum deditione in poteſtatem redegiſti. Nos tamen, qui nõ armis perfidiam ſed victoriam quærimus, omnia tuis infeſta mari ac terra claſſe reddidimus. Nec enim ad generoſi principis animos virtute accedit, qui non iure belli captas vrbes, ſed inſidijs proditas in deditionem accepit.*

DEMOSTHENES SENATVI, POP. Athen. S. D.

QVOD *de meo in patriam reditu ſemper omnibus vobis deliberandi copiam fore puto, nunc de eo nihil ſcripſi. cùm verò videam hoc nunc eſſe tempus, quo vos, ſi recta conſilia ſequamini ſimul & gloriam*

gloriã & salutẽ & libertatẽ adipisci possitis nõ modò vobis, sed & reliquis vniuersis Græcis: sin erraueritis, deceptive fueritis, non facilè posse eandem occasionem recuperari, quam de hisce haberem opinionem in medium proferre duxi. Difficilè quidem est per literas consilium dare. Multa enim uos ante rem cognitam soletis interpellare. ac dicẽti facile est, quid velitis, animaduertere, quodq; ignoratur rectè explicare: libello autem nullum tale adiumentum suppetit contra tumultuentes. Si tamen audire uoletis cum silentio, ac expectare, dum rem omnem dignoscatis, spero Dijs fauentibus, quamquàm breues hæ literæ sint, futurum, ut ap pareat me & optimo studio ea conari pro uobis quæ deceant, & quæ uobis expediant; neq; uerò eo consilio hasce ad uos dedi literas quasi desint oratores, alijve, qui imparati quicquid in mentem uenerit, dicant. Sed quæ per experientiam, & ut ingerendis rebus uersatus cognosco, cùm exposuerim, dicendi studiosis in publico vberem materiam copiamque suppeditarem, ac optimorum consiliorum delectum facilem redderem. Primum omnium, Athenienses, vos concordes esse propter com munem ciuitatis commodum oportet, ortasque in prioribus conuentibus dissensiones missas facere: deinde consentientibus animis omnes alacriterque quicquid decretum fuerit, adiuuare. Nihil enim constanter, nihil simpliciter agere non modò est indignum vobis, & animi parùm generosi, sed sum-

mo etiam cum periculo coniunctum. Iam nec illud vobis ignorandum est, ea, quæ per se ad statum rerum vestrarum tuendum satis non sunt, si ad reliquas copias adiungantur, effectura, vt multò faciliùs omnia consequamini. Quæ igitur illa sunt? Neque ciuitati vlli, neque aliquibus, qui singularũ vrbium vetera instituta defenderũt irascendum est, sed delenda potius ex animis memoria iniuriarum: nam huiusmodi metus efficit, vt qui se fœderatis in aperto periculo versantibus necessarios esse sciunt, opem ijsdem promptissimè ferant: qui metu isto liberati omnes fient mitiores, in quo non parum est vtilitatis. per singula verò oppida talia inclamare stultum fuerit, imò ne fieri quidem potest: sed pro vt vos cum ciuibus vestris egisse viderint, efficietis, vt ita quisque cum cæteris actum iri expectet. Proinde censeo neque ciuitatem, neque Ducem, neque Oratorem, neque plebeium quamquam, qui ante hac statum illorum temporum defenderunt, a quoquam vel taxandum vel obiurgandum, sed concedendum hoc esse, omnes ciues ea egisse, quæ oportuerit. Postquàm benignitate deûm seruata republica vobis licitum est de integro arbitratu vestro deliberare, & cogitare quemadmodum in naui, cùm ij velis, illi remis vti suadent, dici ab vtrisque omnia pro salute tuẽda; id verò lætissimum esse consilium, ab ipsis Dijs immortalibus fœlices & vtiles rerum euentus proficisci. quod si de præteritis, vt dicebam, statuetis,

&

& fidem inuenietis apud omnes & officio bonorum virorum fungemini, & res vestras non parum erigetis; & eos, qui in vrbibus aduersati vobis fuerunt, eò redigetis, vt aut consilia mutent omnes, aut omnino aliqui in culpa esse videantur. Quæ igitur è rep. sunt, ea magnis animis & ciuiliter administrate, & priuatarum rerum recordamini. atque hæc ego moneo, non eandem humanitatem expertus apud nonnullos: sed per iniuriam & seditionem in aliorum gratiam quasi propinatus. Verùm nec priuatæ explendæ iracundiæ gratia reipublicę commodis nocendum puto, neque vllam priuati odij partem publicis vtilitatibus admisceo; sed quæ alijs suadeo, mihi primò facienda censeo. Quæ igitur paranda, quæque cauenda sint, & quibus agendis prospero euentu rerum vti possitis, ferè à me explicatum est. Quotidianis autem negocijs preesse, & casibus subitis rectè vti, & cuiusque rei intelligere occasiones, & iudicare quæ verborum lenitate obtineri possint, quæ item vi extorquenda sint, Ducum officium est, qui rebus præficiuntur, qua etiam de causa durissima est dicendæ in consilio sententiæ prouincia. nam rectè consulta & magno studio laboreque probata, sæpe corrumpuntur, quòd ij, qui ea in mandatis habent, ineptè exequuntur. Nunc tamen bene cessura omnia spero. Si quis Alexandrum eò fortunatum putat, quòd ei prosperè successerint omnia, is illud reputet eum agendo, & laborando, & audendo, nō

desistendo fuisse fortunatũ. Postquàm igitur nunc mortuus est, fortuna quærit aliquos, quibus adsit, ij vos esse debetis, & Duces, per quos res geri necesse est, gratos & iucundos copijs præficere, quodque vnusquique vestrum facere poterit & volet, id ad se ipsum dicat & promittat, caueatque ne mentiatur. neque tergiuersandi gratia sibi data esse verba, non persuasum esse causetur: quicquid enim vos neglexeritis, qui resarciat, non inuenietis. neque idem periculum est in ijs rebus, quas tum cùm vultis agere licet, consilia sæpe mutare, & in ijs, propter quas bellum erit gerendum. Sed in huiusmodi rebus sententiæ mutatio, non est aliud quàm consilij & instituti clades. ne verò tale quippiam committite, sed quicquid acturi estis, id generosis & paratis animis decernite, & vbi semel decreueritis ductu & auspicijs tum Dodonęi Iouis, tum reliquorum Deorũ, qui multa nobis pręclara, & bona, & vera oracula reddiderunt: illorumque ope implorata, votisque omnibus pro victoria nuncupatis fauente fortuna libertatẽ Græcis restituite.

ROBERTVS, ROM. REX Domino Pad. Salutem.

PROBATAM *fidei tuæ constantiam quotidie magis ac magis admiramur, imprimis verò inuictum animum tuum in obeundis belli muneribus nunquã satis laudare possumus: nam & Veronam vrbem*

vrbem cum arce minitissima imperio nostro restitui sedulò curasti: nec ullis laboribus, aut vigilijs pepercisti, vt ceterę vrbes quæ iampridem ab Imperio nostro desciuerant, nobis redderentur. Quæ rata & grata habentes tum multis maximis laudibus te cumulamus, tum accessionibus Imperij meritò gratulamur. Age ergo, ac perge qua cœpisti via, Vicentiamq; vrbē de hostiū manibus extorque, reliquaq́ue oppida per Catherinam de Vicecomitibus & liberos eius minus iustè occupata. Nos profectò fidei ac virtuti tuæ nunquam deerimus, gratoq́ue animo tuo quàm liberaliter respondebimus. nam & sanctissimo domino nostro Rom. Pontifici, Illustri Duci Venetiarum, venerabili Patriarchę Aquileiensi & alijs nostris ac sacri Imperij socijs te diligentissime commendauimus, orantes, vt tibi in nostris sacri imperij negocijs ac quibuscumque rebus præsto essent, quos & certiores fecimus, nos ad te legationem cum locupletissimo mandato decreturos, ac in Italiam quamprimùm venturos. Veronæ autem residebimus ad negocia & Imperij munera vberius obeunda. Vale in Castro nostro Heydelbergh. mensis Maij die. XII. 1404. *regni vero nostri anno quarto.*

IANVENSES DVCI ET Reipublicæ Venet.

MAXIMO *dolore intelleximus uos cum do-*

mino Paduæ grauiter diſſidere, mágisque iam bellicis apparatibus utrinque acriter confligere ſtatuiſſe. quod quidem quanto cum periculo partium fiat, uos pro ueſtra prudentia iudicabitis. eſtis enim potentes, & proximi, & habet utraque pars ſub ictu quod feriat: ita quidem, ut niſi opportunæ pacis remedio occurratur, timeri ſanè poſſit nedum partis vtriuſque interimus, ſed totius ferè Italiæ anceps & periculoſa perturbatio. Nos autem hæc ipſa animo uoluentes, qui uos & remp. ueſtram fraterna pietate complectimur, & eundem dominum Paduanum, ſuoſque natu maiores nobis coniunctiſſimos, sereniſſimoque noſtro Regi deuinctos, finem tantis diſsidijs & cladibus imminentibus dari maxime cupimus. Delegimus igitur legatum noſtrum, quem ad uos, & ad Carrarienſes Paduam mature mittemus, vt quantum in nobis erit, legati noſtri opera, & quibuſcumque alijs rationibus diſſidium veſtrum ſalubri pactione tollatur. Cùm verò faciliùs omnia ſedari poſſint, ſi nondum ad cædes, direptiones, aliaque belli incommoda deuentum ſit, vos mirum in modum rogamus, ſicuti etiam domino Paduæ & Veronæ ſcribimus, vt pacis commoda præ oculis teneatis, & bellorum clades metientes, ad vſque legati noſtri aduentum bello prorſus abſtineatis. Hoc enim & vobis & illi maximo vſui futurum planè videmus, hoc Deo Optimo Maximo pacis authori imprimis probabitur, & Sereniſſimo Regi noſtro, nobiſque

gratiſſimum

gratissimum feceritis. Nihil enim opus erit, vt idem serenissimus rex noster nobis iniungat, vt auxilijs dicti domini Paduani, amici sui, faueamus, nos potius de mutua inter vos pace vti volumus maximè speramus: super quibus omnibus animum vestrum per eundem Tabellarium cognoscere optamus. Ianuæ. 1404. *Consilium Ancianorum, & officium prouisionis Ianuen.*

IO. DE FABA DVCIBVS SAXONIAE. S. D.

VIX *adduci possum, vt credam, quæ indecens rumor ad nos inuexit. Aiunt enim inter vos sapientissimos, & præclarissimos Principes, ac illustrem matrem vestram quædam bellorum semina excitari: quòd, vt magis demirer, facit virtus vestra, qua vno omnium ore adhuc celebres extitistis, famaque præstantissimæ optimæque parentis vestræ, quæ innocentia ac fide coniugali imprimis charissima vobis omnibus esse debuit. Quamobrem si meus erga vos amor apud amplitudinem vestram quid meruit, vos oro & obsecro, vt depositis quibuscumque simultatibus recta animi ratione genitricem vestram complecti velitis. Moueant vos diuina oracula, parentes honorare iubentia: rursum, & comminantia, quòd cui mater maledicat, ei funditus omnia euertātur; moueat splendor nominis vestri, moueat domesticæ dignitatis integritas, & matris sanctissimum nomen, nomen, inquam,*

quo

quo vno duntaxat pressa Romani Imperij amplitudine hostis Coriolanus deuictus est, imminensq; vrbi amouit excidium. Voluite animo, cùm nequeant Principum acta latere, quid populi, quid Principes orbis dicturi sint, cùm audient tantis filijs talem i matrem viduam, iamque senescentem esse cõtemptui. Si quis alienus à vobis matrem vestram non modò iniuria, sed vel minima suspitione contemptus dignam duxerit, non ne ad vestram id summam contumeliam, & dedecus fueritis accepturi? nonne totis viribus vlcisci contenderetis? proinde clarissimi principes, nepotesque, date operam, & hæc omnia rixarum initia sopiantur; iungite animos matri, cui tanto naturæ pignore coniuncti estis, vt maiore prorsus non possitis, cuius optimæ mulieis consilijs, & res vestræ, domi fœliciores, & foris gloriæ nominique vestro maximæ accessiones fient. Valete. Quinto Martij. 1394.

FRAN. CARRARIEN. REIP. FLOREN. S. D.

QVAMQVAM *abundè vobis de ratione iurati fœderis cum Ianuensibus scriptum arbitrabar, quia tamen postulatis eadem uobis expressius declarari, pauca etiam scribam. Ego ita sensi nos nobiscum collegari optimum fore, ac propterea ratione fœderis, pacis tempore ducentarum lãcearum, belli uerò quatuorcentarũ impensis teneri: reliquos verò pro sua rata, vt planè intellexistis. Cæterùm*

terùm si quid sub conditione literæ nostræ significare videbātur, non erat, quòd cogitarem pactionibus deesse; verùm quòd nouas pecuniarum impensas nunc omnino pati non possem. Addite, quòd à fœderatis ipsis. XXV. millia ducatorū ex honestissima ratione mihi debent, de quibus & instrumenta publica, & suorum fideiussores ciuium patent. quem quidem cumulum totum nil grauor impendere pro rata mihi contingente soluenda. Additis insuper non esse bella in pace quærenda, quòd vobiscum vnà pacis auidissimus ipso confitear. Profectò nolim in cuiuspiam mentem venire, bella à me vel expeti vel tentari: quin si cuiusuis, vel vltimi sociorum fines impeterēt, absque maximo dolore audire non possem. Certè nemini adeò pax optanda, adeò formidanda sunt bella quàm mihi. Essem ne prudens in periculum cognitum ruiturus? veruntamen scitis ipsi comitem Henricum, de cuius virtute nihil est quod dubitetis illius innixum autoritate, quæ apud me quoque exigua non est, non autem Ang. qui quanti sit faciendus, non me fugit, licèt huiusmodi homines etsi omnino credendi non sint, tamen audiri debent, cùm ex vanissimis relationum verbis contra vera discrimina resides etiam excitemur. Ego tunc quæ senseram, conscripsi, ne quid vobis incognitum foret, quod si vobis minus placere intelligam, à significandis huiusmodi rebus prorsus abstinebo. At qui nouissimè scribebatis legatos Comitis Virtutum de exigendis Italia socia-

libu

libus propoſuiſſe, meamque ſententiam quæſiuiſtis. Ego verò eos cenſeo nullatenus audiendos. Hinamque bellorum motus, ij Italiæ tumultus, quò ſerpant quis ignorat, cùm in omnibus, quæ ſecum geſſiſtis, tanta verborum perplexitare, tanta morarum interiectione vos fatigarit, ne dicam fefellerit, vt iam nullum apud vos fidei locum eius hominis authoritas habitura videatur? Quæ non res ſecum agi cœpta finem vllum ſortita eſt, & non potius aut verbis inanibus, aut verius fraudibus acta, aut mora diuturniore ſuſpenſa? Quare adduci non poſſum, vt eos legatos admitti ac nobiſcum imiſceri cenſeam. Paduæ. 5. Maij.

IOANNES DE FABA, COMITI Friderico de Otemburgh.

GRAVITER, *moleſteque tuli generoſæ veſtræ prolis occaſum, ac vti læto animo cuncta vobis fælicia audirem, ita veſtro hoc tanto doloris vulnere vobiſcum amicè condoleo. veruntamen ſi diligentius perpendamus, in morte neceßitas, ordo non eſt. Conſideremus quanta mala, à quibus hic filius veſter moriendo iam adepta ſecuritate quieſcit, imminere victuris. Illud denique meminiſſe debemus, vt diuinæ voluntati aſſentiri nos deceat, cui plus æquè dolendo aduerſamur. Quæ cùm ita ſint, nihil ſuper, eſt quod doleamus. Illud quoque doloris leuamen maximum debet eſſe, de ſinu veſtro, ſine vllo*

alio

alio incommodo, sed omni adhibita cura, innocentem, sicuti vera fide credere compellimur, Deo qui dederat vobis illum, reddidisse. Animaduertite insuper, quòd ætate simul cum castissima vxore florentes in prole numerosa adhuc estis diuino munere peruasuri. Proinde missas facite turpes lachrymas, & questus, induite vultus cultusque lætitiæ, vt vestrorum amicorum ac populorum fractos dolore vestro animos erigatis, Deoque Optimo Maximo in huiusmodi orbitate gratias agatis, uirum illum insignem imitantes dicite, Dominus dedit Dominus abstulit; vt ipsi placuit, factum est. Vale. XXVIIII. Martij. 1394.

FRANCISCVS DE CARRARIA MAPHEO
Memo Veneto.

AEQVISSIMVM *est, quem rerum gestarum merita maxime comprobarunt, non modò dignis honorum premijs, verùm insuper charitate, beneuolentiaque singulari complecti. Expertus igitur semestri decurso tempore in Patauina prætura quàm æquus, quàm & in administranda vrbe mea sollicitus, omnibusque ciuibus acceptus fueris, decreui & volo, quæ tua est virtus, pro futuro quoque semestri tempore, die* XVIIII. *mensis instantis Aprilis fœliciter inchoando, te ad ipsam præturam stipendijs, honore, emolumentis, conditionibusq; quibus primùm, vocari: & confirmari, sicq; accipio,*

&

& harum literarum serie te confirmo, quam praeturae confirmationem, quaeso, vt grato animo ad commodum, & iucũditatem nostram, & populi Pa tauini accipere velis. Ad huius autem praeturae promulgationem faciendam, sapientem virum D. Antonium de Sancto Leonardo, ciuem Patauinum, iureconsultum, statui transmittendum, cui in hac parte veram fidem dari planè volo. Paduae 16. Aprilis, 1394.

FRANCISCVS DE CARRARIA, REIP. Florentinae, S. D.

Ex *legatione mea, nusquam deceptus sum, quin captiones & fallacias allatura esset, quarum vos non modò conscij iampridem esse debetis. Quan do enim vir ille bonus verba non dedit? quando non implicauit ambigibus? quãdo per irritas sponsiones non traxit? quid solidi certive vnquam reportauimus? quò magis miror, vos oculatissimos dominos rerum & hominum, imprimisque huius hominis expertissimos hoc non videre. Quid ijs moliri voluminibus censeamus, nisi vt in structas antè insidias imprudentes aliquot praecipites agat? illa dudum & nunc Petri vox omnibus audienda: Vigilate, quoniam infensissimus hostis vester tanquam leo circuit, quaerens quem deuoret. Tandem igitur desinite de vestrae fidei synceritate illius verba metiri: excitemini vel potius, excitatos vos dudum esse*

fateamini, ea nimirum ratione, vt quod hactenus factum fuisse, præstitisset M. F. V. P. me. D. B. in constituenda creandaque Ba. velitis consilium imitari, quo nimirum alæ, (vt dici solet) super alios nitentis cadent, & improbæ spei pennæ decreti huiusmodi forcipe truncabuntur. Prædico vobis quantum illi fiduciæ decrescet, tantum rebus vestris, tantum animis sociorum, tantum communi paci quam summopere inuiolatam seruare desidero, vestrisque foueri suffragijs, firmitatis accessurum vobis, & in gerendis facultas plenior: & vtilissimo tutior silentio causa reddetur, si sepultis in paucorum optimatum pectoribus quæ agenda decernitis omnis conscius repellatur. Quid nempe salubrius pro vestra reipublica? quid tam illius aduersum conatibus quàm si ei facultas aliena consilia sciscitandi subtrahatur. Certè videre mihi videor hunc dolosum hominem nihil inquiore animo acceptu rum fore, quàm si Ba. dignitatem suis fraudibus obiectam esse cognouerit: ad quod amplitudinem vestram pro viribus hortor, & hortationibus cumulatissimas preces addo, vt cùm omnium animi, oculi, fortunæ ad hoc vnum præsidium intenti sint, velitis pro amplitudine vestra, pro salute communi, pro spe sociorum ad creandum hunc magistratum animos vestros intendere. Valete.

FRAN-

FRANCISCVS DE CARRARIA
Bononiensibus S. D.

ET *si vigiliæ vestræ diligentissimæ, ardorque animi pro communi omnium utilitate in prouidendo, agendo, consulendoque cognitus hactenus fuerit; nunc uerò uestris ita literis patefactus est, ut de prudentia, consilio, ac magnitudine animi vestri nusquàm dubitari iam debeat, in hoc præsertim, quòd deprehensis tenebris, quas oculis omnium Comes Virtutum ingerere nititur, opportunissimas atq; oppidò salutares, M. F. V. per me. K. D. F. pro creando Ba. officio cohortationis ardentibus luminibus occurristis; ut quos non mouerent exempla, saltem consilia excitarent. Profectò nec sanctiore, nec laudabiliore fungi opera potuistis, quàm si uestra id suasione in illa urbe officium statuatur: erit enim hamus quo suos allapsus intercipi metuat, erunt obices, quibus se irrito labi sciat. O utinam cæteri uestra secuti uestigia eò recurrissent; multum enim suspitionis, multum curarum, pectoribus nostris demptum foret; ei uerò, qui pacem omnium turbare contendit, adiunctum foret. Ego quamquam hanc creari dignitatem, ut firmitati sociorum saluberrimam maxima animi cupiditate expectabam, nuper tamen uestris excitatus exemplis omni contentione hortationeque eosdem D. Florentinos nitor animare, ut uel nunc, atque utinam*

utinam non ſerò, ad Ba. creationem intendant, quippe qui non modò remp. ſed & tutos ſecuroſque ſociorum animos facturi ſint. Vt autem cognoſcatis quo feruore animi ſcripſerim, incluſum exemplum literarum, quas D. Florentinis ſcripſerim, mitto. Valete.

FLORENTINI FRANCISCO CARRARIÆ S.D.

VENERVNT *ad nos legati Comitis Virtutum, quorum uerba nihil aliud fuerunt, quàm eadem met quæ aliorum. Reſpondimus autem, nos pro fœderis debito, & pro commodo colligatorum, & expeditione gerendorum decreuiſſe omnino, ut hæc colloquia in ciuitate Bononiæ indicerentur, opportunitate loci, ut decuit, commendata. Ad quæ reſponderũt, ſe non poſſe ſuper hoc alibi quàm hìc, agere attento reſponſo domini ſui, cui & ipſi ſcripſerunt. Hæc hucuſque geſta ſunt; quæ ſequentur, ordine literarũ cognoſcatis. Volumus te certiorem facere F. V. nos operam daturos, ut hæc negocia Bononiæ conficiantur. cæterùm cùm. V. F. ſit diſpoſita non ſoluere illa decem millia florenorum, adeò populum in dolorem deduxit, ut ne ſcribere quidem poſſemus. Dicunt ſanè omnes, uos nolle de ſtipendijs militaribus aliquid ſoluere, quos præcipuè milites pro tuendis ueſtris comparauimus: item nihil pro fœdere Ianuenſium, niſi per compenſationis ſupputationem, nunc vos*

velle præcipitare fœderatos in bellum, quod nulla possit iustitia palliari. Nos verò videmus populum nostrum ita fore affectum, vt si contingat ex huius cessatione solutionis bellum excitari, vt nunquam possit ad exhibenda vobis auxilia persuaderi. Quamobrem pro tuenda nominis vestri dignitate, ac statu rerum vestrarum, & ne quis pacis turbatorē vos dicat; hortamur ne solutionem istam negligere velitis, nec ex parte vestra committere, vt ille. D. possit contra nos, aut fœderatos iure bellum indicere. Datum Florentiæ. Die XIII. *Iunij.*

FLORENTINI BONONIENSIBVS, S. D.

VIDIMVS *literas, vel potius exemplum literarum, quas vobis non communis tantùm, sed totius libertatis Italiæ publicus hostis in forma superbissima destinauit, quarum quidem serie vos debetis maximè lætari, videntes causam leuissimam, qua aduersus vos perditissimus oīum concitatur: vbi se asserit non propter commissa, sed quæ per vos committi possint pro tuenda republica nostra commoueri. O iustam, o egregiam indicendi belli causam, ò validum hostium regiæ amplitudinis, quam ambit, vt arma capiat, fundamentum. Non ob aliquam iniuriam, inquit, quā subesse nō fatemur, sed ne vobis quietis & intactis Florentinis subsidia ministretis, vt hostibus nostris ab hac die bellum nunciamus. non prosequitur hic effectum,*

sed

sed affectum: nec vult amicos sub conditione admonere, sed quasi iam conditionem impleuerint insectatur, vt satis manifestè animaduertere possitis ipsum non persequi quod intendit, sed oppressioni prorsus imminere. Arbitratur autem & vos à nobis, si inuadimur, habituros nō esse subsidium, sed semper indigos nostri futuros auxilij, vt solummodo meditetur, cùm vobis bellum indixerit, sic nos hinc inuoluere, vt vos iuuare nequeamus. At bellum inferat, meditetur, & audeat quicquid libet, semper nos pro tuendis vobis, non minus promptos quàm pro vrbe nostra cognoscet. Vos autem, fratres optimi, nolite verbis, aut minis terrere, sed ea animi constantia, qua maiores vestri Regis Erlij superbiæ restiterunt, contra serpentis insidias ac impetus confirmate. nos hinc ita illi occurremus, vt vobis obesse non possit, cæterùm comminationum, & fictionum suarum exemplum cum responso nostro ijs literis vobis destinauimus. Valete Florentiæ. 3. Maij. XIII. *Indict.*

GALEATIVS, COMES VIRTVTVM.
Reip. Florentinæ S. D.

PACEM *Italiæ omni studio curauimus, nec laboribus, aut impensis pepercimus. optabamus enim, ut diuturno bello defessa Italia, tandem nostra tempestate respiraret. idque tam intenso animo operam dedimus, vt nonnunquam à plerisque*

maleuolis nobis id uitio datum fuerit, quod humanitate, beneuolentia, charitateque agere nitebamur. Sed hæc omnia irrita & vana fuerunt, cùm improborum consilia præstiterint. Maluit enim (non dicam respublica vestra) de qua nihil opinari possumus, sed paucorum virorum Archiguelphorum rabies, bellum, quàm pacem eligere, & Italiam magna ex parte bellorum motibus inuoluere, & quod maius est, in magnum detrimentum magnificorum Sencsium, ac Perusinorũ, ignominamq; nostram, primò occultè quãtum fieri potuit, deinde palàm fœderibus ruptos, quæ iampridem maximis cerimonijs percussa. vtinam in ipsos solos & non in alios pacis auidos, in ipsorum capita, non ipsam afflictam patriam pessima hæc consilia sua reddundarent: ex quibus præter naturam nostram & omne consilium ad vlciscendum illatas amicis iniurias accendimur ac inflammamur, & per has literas bellum vobis nunc indicimus. Papiæ, XX. Aprilis.

FLORENTINI IOANNI GALEATIO Vicecomiti, Mediolani Duci.

HODIE *nobis redditæ sunt hostiles literæ nomine Galeatij Vicecomitis, qui se dicit Virtutum Comitem, & Mediolani dominum, & Vicarium generalem, totas quidem plenas mendacijs, atque dolis, & tam superbè quàm infideliter concludentes. Pacem Italiam omni studio scribit se quæsiuisse*

quæsiuisse, nec pepercisse laboribus, aut impensis: qđ quidē verbū, quod eiusdem epistolæ primū est, q̄ impudenter & mendaciter ascriptum sit, declarat inuasio per ipsum facta contra dominum Veronensem, quem infœlicissimo bello implicādum afflixit, qui miser bis lacessitus & victus, vix poterat mœnia vrbis tueri; nec est quod illius amplitudinem timere dicat. Adde & illam fidelem societatem initam cum D. Paduano, in qua de partiendo ciuitates eiusdem D. Verōēsis specialis conuētio facta fuit, cuius obseruatio secuta est in occupanda Vincentia, quæ Carrariensi debebatur. imò ruptis societatis fœderibus bellum eidem inuidia, & ambitione diu quæsitis fictis coloribus illatum est. Hæ sunt pacis rationis, hæc illa studia, quibus transmissor literarum se Italiæ pacem peperisse asserit. Illud etiam satis constat confectis calumnijs nobis magna simplicitate scribentibus post fœdus percussum nostrorum animorum consilia indicando, nos publicè statuisse ipsum aliqua ratione punire, cùm id turpiter sit conquestus: declarant & copiæ, quas Oratores sui reuocare promiserunt, quasq; iuxta fœderis leges in Thusciā mittere, nisi pro tuendis amicorum rebus, minimè debebat quas omni offensione cessante non modò non reuocauit, sed & potius auxit. Et turbando patriam, pessima bellorum semina iecit: Scimus Senenses pacem desiderasse, sed sub tali domino, nec sibi, nec patriæ pacem quærere vel tueri potuisse. Si rupti

 fœderis

fœderis arguimur. Dicat, si poterit, in quo fuerit per nos contra pactiones commissum aliquid, vel omissum. Habebamus copias, quas ipse solas, vt po te sibi suspectas, formidabat, ipsas nostris expensis soluimus. habebamus amicos, & censuarios, quibus cum Senensibus bellum erat, quos ab omni belli consilio ad pacis & concordiæ iucunditatem duximus conuertendos. Sed quid profuit, aut prodesse potuit pacis studium apud illum, qui pacis uerbū enunciās bellū totis viribus meditatur? Nos voluit esse inermes, vt læderet: armatos Senenses & aliós, ne possent cū veteribus suis coniunctissimis in gratiā redire: & tamē audet nobis rupti fœderis notā inurere, qui fœderi nō consensit, nisi quo posset faciliùs supplantare, quique cū alijs, & nobiscū armatorum societates etiam dissoluere pepigisset: vix bene siccatis literis pactionū, nouā armatorum societatē ad colligatorū excidiū conflauit. quippe qui non prius hoc fœdus firmare, quā rumpere cogitauerit. Quòd si Montempolitianum, vt promisimus & tenebamur, adiuuimus, & nobili viro Bertaldo de Vrsinis Comiti Suanen. & Palatino filio, & censuario nostro ruptis fœderum legibus per Senenses inuaso subsidio fuimus, quod per pactiones communes tacitum fuerat: quomodo dici potest nos pactis fœderibus non stetisse? Nam de Perusinis quid loquamur, quorum ciuile bellum expulsis bonis ciuibus dici debet? Sed profectò nosmetipsos vana spe delusi decipiebamus persuadentes nobis illum fo

re

re fidelem, qui tam perfidus nepos, & gener, & frater, in patruum, socerum, & fratres extiterit, cuius animus, ac fides totiens cognita nihil habet constantiæ, nisi in hoc, vt promissam fidem nunquam seruare didicerit. Esset quòd possemus illi gratias egere, quòd voluntatem suam literis significare voluerit, nisi per suos Duces, vt facilè demonstrare possemus, statutum diem iampridem antè agris nostris multum cladium intulisset. Sed hic est optimorum mos, primùm destinatos hostes inuadere, quàm se vel verbo vel literis infensos declarare. Nos autem contra huiusmodi calumnias obtulimus & remp. nostram iuxta fœderum leges, & fœderatorum paratos iudicium subire: quod minus ab ipso probari animaduertimus. Ex quo postquàm de iure disceptare non licet, nosque turpiter & crudeliter inuadimur, vt eiusdem iurati fœderis verbis vtamur superbissime lacessiti, nos versa vice tyranno Lombardiæ, qui se regem cupit inungere, bellum indicimus, & pro tuenda libertate populorum, arma capimus, sperantes Dijs bene fortunantibus, Lombardorum calamitatem defensam iri: qui Dij hominis vnius nequissimi ambitionem libertati tot populorum, & saluti tot vrbium, quot per vim euertit, nunquam præponet. Vnum autem omittere noluimus, te maxime tua sententia falli, quippe qui tibi paucos Florentinos archiguelphos vi tuæ aduersaturos speres; bellum enim egregia omnium ordinum virtute animoque geretur, cum præstet omni-

bus potius mori, quàm sæuissimi tyranni iugum grauissimum subire. Florentiæ, 81. Maij. 1390.

FRANCISCVS IVNIOR CVRRARIA Marchioni Esteusi.

VSV, *institutoque maiorum factum est, vt prius quam hostiliter aliquid agat, vel literis, vel oratio stem quis præmoneret, vt vel resipiscat, vel dire pta, ablataq; alteri reddat; sin autem Mars sæuiat, nullusque locus paci detur, fortunæ belli reliqua comittere. Nos nunquam adduci potuimus, vt vel nobis, vel Florentinis, ac Bononiensibus, socijs nostris quicquam iniuriarum fieret, memoria repetētes, qua necessitudine atq; adeò affinitate cōiuncti semper fuerimus: quod & vobis, & quibuscunq; gentibus satis est cognitum ac prospectum, eoque magis, cùm nullæ belli causæ subesse viderentur. Sed vos aliorum suasione in fœderatas vrbes ac in me quasi antiquos hostes animum atque manum armauistis. Quibus omnibus æqua lance libratis, nolui latere Amplitudinem tuam, me cum nobilibus illarum rerumpub. legatis ac earū copijs Pollicinum armatum venisse, ac ibi constitisse, quod egimus inuiti à vobis, vt iam diximus, iniurijs pluribus lacessiti. Iniuria profectò nulla maior, quàm quæ per amicos & affines illata fuerit. Nos tamen quàm minori poterimus damno vestro in ijs locis commorabimur, quousque animum vestrum exploremus, quem à pessimis consilijs resipiscere*

maxi-

maxime optamus. Quòd si pertinaciùs æquitati reluctari volueritis, sciatis velim copias nostras ad quæque uestrorum peruasuras, prout belli furor suadebit, de quibus à vobis excusari iure optimo debebimus. Constituentes & præfinientes vobis totam diem Martis proximè venturam ad quodcunque malueritis consilium capescendum. In castris, ad Abbatiam Pollicini. Die 17. Septembris. 1390.

FLORENTINI. FRANCISCO Carraræ. Pad. Domino. S. D.

NVNQVAM *satis pro rei magnitudine mirari possumus, vos adhuc illa decem millia florenorum Comiti Virtutum quæ iampridem ex pace illi debebatis, nõ soluisse: quod quidem nihil aliud est, quã pacem rumpere, & contra vos bellum iustissimum excitare. Quàm facile autem viribus vestris tanti Principis vim sustinere possitis, pro vestra prudentia iudicetis. Nam & colligatorum auxilia quo vultu implorabitis si æs alienum non exoluatis, si vestra sit culpa, si vos met id bellum concitetis? Quòd si vnanimes cum alijs vos defendere vellemus, qua iusta causa poterimus arma mouere? Quomodo vniuersis hominibus belli causas reddemus? hostis ipse nos damnabit, si per iniuriam, quæ debueritis, soluere, abnueritis. Durum est, & difficile cum potentiori decertare, at si cui iusticiæ etiam aduersetur*

tur, qua ui duobus validißimis hostibus resistet? omittamus famam, omittamus causam & pericula, non ne declinando nunc hoc onus expensarum, quas pace subire non vultis, longè maioribus sumptibus atque bello vos implicatis, agros prædiaque vestra direptionibus ac incendijs exponitis. Vobis igitur id consilij damus, & per publicã fidem obtestamur, vt has pecunias soluere velitis, ne sponte vestra rem eò deducatis, vt aliquando vos pertinaciæ vestræ pœniteat. Quòd autem oporteat nos & alios collegatos causam vestram indefensam inter belli angustias ob sui turpitudinem relinquere, nihil est quod dubitetis. nam & fouendo iniustam causam fatuum profectò esset, si quis sibi de victoria quicquam polliceri auderet. nos verò solutis quæ iure Vicecomiti debentur pecunijs, nunquam fœderum legibus deerimus. Vale. Florentiæ.

FRANCISCVS IVNIOR CARRARIENSIS Marchioni Ferrariæ.

ACCEPI *binas literas Illustrißimo patri destinatas, alteræ significabant, vos copias à castro Monbaranzoni abduxisse, & veteranis nostris, qui ad vos missi fuerãt, collaudatis, eos missos facere constituisse: altere nos certiores faciebant, Marchionem Azonem ad Pisanos concessisse: ex quibus facilè intelligo, vos Illustriss. patri meo omnia consilia vestra impartiri. Quare vobis pro vestra*

stra in nos beneuolentia immortales gratias ago, hortorq; vt viterani nostri uobis aliquo usui esse po terunt, illorum opera uti, quàm maxime velitis: nihil est enim quod tanti quàm amplitudinem ue-stram, faciamus. Vale.

CAROLVS V. ROM. IMP. AVG.
collegio Cardinalium.

ALLATVM *ad nos est triste & lugubre nuncium de obitu fœlicis memoriæ Pauli III. Pont. Maximi, quem sanè virum cùm ætate & moribus, tum authoritate venerandum & longo rerum vsu clarum & insignem. Nisi Deo Optimo Maximo visum esset in beatiorem illam vitam euocare, Ecclesiæ suæ superstitem diutius optaremus. Verùm, quoniam diuinæ illius bonitati atque sapientiæ ita visum est decernere, eius voluntati nos aptare & subijcere par est, atque interim summis precibus flagitare ac pro uirili sua quemque contendere, vt populo suo alium pastorem & episcopum concedere velit, qui illi gratus sit & acceptus, & Ecclesiæ suæ, quàm maxime commodus atque utilis. Huius quidem rei cura vobis Reuerendissimis patribus præcipue incumbit: & si nihil dubitamus vos pro vestro officio in remp. Christianam, & pietate prouinciam hanc ea prudentia & maturitate gesturas, qua & præsens reipublicæ Christianæ status & omniũ de se expectatio postulat, ac neq; no-*

stræ

stræ, neque alterius monitionis ad eam rem opus esse arbitramur; attamen, vt in mentem venit, nos aduocati Ecclesiæ munus & prouinciam sustinere, eoque nomine ex veteri maiorum instituto in partem huius solicitudinis vocatos esse, non potuimus, neque certè debuimus officio nostro deesse, quin huic rei omnium maximæ grauißimæque partes nostras interponeremus: quod vt eo magis præstare cupiamus & studiũ religionis nos inuitat, & muneris nostri ratio, ac iuris iurãdi religio qua Ecclesię Dei, & huic sanctę sedi deuincti sumus ad hoc quasi adigunt & impellunt. Proinde vos, Reuerendißimos patres, summopere hortamur & obtestamur, huic rei omnem curam & cogitationes impendere, atque Dei imprimis causa, deposito omni alio humano affectu, in deligendo vno pontifice hoc solum spectare velitis, quicumque tandem ille talis sit, qui meritò Ecclesię Dei utilis & commodus censeatur, atque quo ad eius fieri poßit, his donis ornatus sit quæ in episcopo & pastore maximè requiruntur, & patrum monumentis prodita sunt. eorum præcipuè qui prima religionis & fidei nostræ fundamenta in ipsa alma Vrbe iecerunt, ac sanguine consecrarunt; omninoque vos monitos velim præsentis reipublicæ status, qui talis planè est, vt non minor cura religioni instaurandæ adhibenda sit, quàm prisci illi patres in illa propaganda iam olim adhibuerunt, in qua re Deo imprimis gratam & acceptam, reipublicæ vtilem & necessariam,

officio

officio uestro dignam, ac nostræ omnium expectationi consonam rem facientis: quos rectè feliciterque ualere maximè opto. Datæ in oppido nostro Bruxellis, die XX. *Nouembris.* 1459. *Imperij nostri.* 30. *regnorum.* 33.

IANVENSES PAPAE CALISTO.

NEMO *propè est, Beatissime pater, & Domine nobis collendissime, qui nesciat quantus terror, & animi cõsternatio populos inuaserit Pontici maris, tunc cùm capta Constãtinopoli Machometus Turcarum Rex, Thraciam, Bosphorum ita clausisse visus est, vt Pontum inaccessibile fecisse putaretur. Nam cùm illic Europam ab Asia angustum dirimat fretum. Rexque in vtroque littore immania tormenta disposuisset. claustra iniecisse mari, non sine ratione dictus est. tantusque pauor in omnes, qui mari negotiant̃ effusus est, vt annum nemo introrsum penetrare ausus sit. Parauimus autem nos ingenti quidem mercede naues duas, in quibus arma, viri, tela, & reliqua necessaria Capham mittebãtur: sed nauium magistri, cùm peruenere Peram falsis pollicitationibus decepti descendentes in vrbem capti & in vincula coniecti sunt, atque ita conatum nostrum perfidia regis irritum fecit. Interim terrestri via frequentes ad nos afferebãtur literæ, quibus miserabiles illi populi opem orabant. Horum cùm nos pericula, lachrymæque flexissent,*

aliàs

alias iterum naues maiore stipendio conductas, omnia portantes, quæ desiderabantur, Capham penetrare iussimus, quæ Aprili superiore saluæ eò peruenerunt: tantumque spei trepidis populis iniecerũt, vt qui de deserenda patria consilia sæpius agitauerant, non modò in fiduciam erecti sunt, sed alij quoque inualida oppida relinquentes, Capham migrauerint arbitrantes eiusmodi auxilia sibi nunquam defutura esse. Verùm cùm redeuntibus nauibus ipsis, earum altera tormentis icta mox obruta mari sit: certum videtur ciuitates illas in priorem desperationem collapsuras esse, nec facilè inueniri posse nauem, quæ audeat etiam geminata mercede tàm certo discrimini sese abijcere. Hæc dum cogitamus, Sanctissime pater, facilè præuidemus populos illos desperata salute animum abiecturos esse, nisi vel nouis auxilijs, vel spe certa foueantur. Et ne quis forsitan putet pro vili plebecula verba facere, habet Ponticus ille angulus Imperium Trapezontanum claris vrbibus frequens: habet Capham non ambitu quidem mœnium, sed populorum multitudine Constantinopoli facilè præferendam: habet Soldaiam, habet Simbolum haud contemnenda oppida: habet denique Amastram vrbem quondam celebrem, sed sanctorum Episcoporum fama celebriorem. præter quos insuper populos, extenditur latè ora maritima, quam Hostiam vulgò nominamus, quam soli incolunt Christiani. Cum igitur, vt perspicuum est, nobilissimarum

marum vrbium ac maximorum populorum salus aperto in discrimine versetur, qui sine ope, Sāctitati vestrę salui esse nequeunt, orandam duximus benignitatem vestram, velit ad eorum calamitatem animum, oculosque conuertere; eamque illis opem ferre, quæ pro rerum, ac temporum conditione præberi potest. Super quibus omnibus venerabilis sacrarum literarum professor Deodatus à nobis pridem missus ad Beatitudinem vestram: si quid opus fuerit, particulariùs verba faciet: quem vt audire, & exaudire dignetur, eam iterum atque iterum precamur, cui nos, & nostra omnia supplices commendamus. Data Ian. M. CCCCLV. *die* 5. *Nouembris.*

PETRVS, DVX & CONSIL. Calisto Papæ.

LEGIMVS, *Beatissime pater, & Domine nobis colendissime, literas Sanctitati vestræ.* XXIII. *die Maij superioris datas. Legimus item exempla literarum Reuerendissimi Domini Cardinalis Sancti Angeli, quas ex Vngaria* XVII. *die mensis Aprilis misisse videtur. Ex his cognouimus quanta sit Serenissimo illi Regi spes reposita in classe Sanctitatis uestræ, quàmque cupiat eam litora, terrasque Turcarum mox incursare. Nobis multa cogitantibus uerba profectò desunt, quibus studium, ardoremque uestræ Sanctitatis ad*

fidei

fidei defensionẽ dignè extollere, satisq; laudare ualeamus. Quid enim addi posse dicemus tanto animi feruori, qui erogatis auro, argento, gemmis se ipsum cupiat pro suo grege in captiuitatem dare? Verùm quoniam hæc pia animi uestri conscientia in Deo requiescens humanas laudes aspernatur, missa hæc facimus. Quod nos respicit, Sanctissime pater, non est ignotum sapientiæ uestræ, hanc Remp. etiam priusquàm Machometus Constantinopoli potiretur, non exiguum Turcici belli pondus subiisse. Ex eo omni tempore nauibus, uiris, armis, tritico urbibus Pontici maris succurrere cœpimus, uixq; unquam postea eiusmodi sumptus cessauit. Postquam autem à conspectu uestræ Beatitudinis redierunt legati nostri, cùm Rhodus, Chius, Tesbus, aliæque vrbes, & insulæ manifestis periculis obiectæ viderentur, præter Ponticarum vrbium curam, ad has quoque terras consilia conuertere necessarium fuit. Itaque naues duas cum viris circiter quingentis, armisque, & instrumentis bellicis Chium misimus; vnam Mitilenas cum ducentis, & omni telorum, armorumque generne. tritici autem tantum conueximus Chium, vt si vel Rhodus, vel alij vicini populi esuriant, inde fami eorum succurri possit. Capham autem, & ad alias Ponticas vrbes duas item misimus alias naues, magnã frumentorum vim ferentes: quarum altera omnium maxima, quæ Mediterraneo mari nauigarit, fulmine icta malo, & antennis ambustis

bustis facta inutilis est: ingruitque necessitas aliam loco eius quærere, quæ in Pontum penetret, & onus incensæ non sine nouo & graui sumptum illuc perferat. Hæc quisque rectè cogitare voluerit, licèt ingens aliqua, & hosti formidabilis classis à nobis comparata non sit, inueniet tamen nos hoc longo, & assiduo bello tot naues, tot viros armasse, tantum pecuniarum profudisse, vt longè minore sumptu prævalida classis parari potuerit. Lætamur classem Sanctitatis vestræ nũc solui, & Orientem petere: quæ vtinam Calendis Maiis, vt fama erat, in Asiam peruenisset. fouisset enim bona spe Christianorum populorum animos. quorum quidem perterriti, abiecta spe Occidentalium præsidiorum, pacem cum rege Turcarum agitare feruntur. Nos Beatissime pater, quanquàm diuturni belli mole defessi, non desinemus tamen terris, & insulis, quas nominauimus, opem ferre, quamdiu vires patientur. Et si reges, ac populos Christianos Beatitudo vestra in vnum consensum adducet, præclaram aliquam magnificamque expeditionẽ aduersus Turcas parare, annitemur profectò spei, quam de nobis Sanctitas vestra concepit, respondere, nec promptitudine, vel ardore cuipiam cedere conabimur, qui nos nostraq; omnia benignitati vestræ propensiùs commendamus. Data Ian. die XI. Iulij. M. CDLVI.

PETRVS DVX, & CONSIL. SACRAE Regiæ Maieſtati Angliæ.

ET ſi nobiliſſimum illud regnum Angliæ Sereniſſime, & præcellentiſſime Princeps, remotum eſt admodum ab Imperio Turcarum, arbitramur tamen non eſſe ignotum Maieſtati veſtræ quanto cum periculo verſentur vrbes illæ, inſulæque Chriſtianorũ, quæ Turcis propiores ſunt. Chius certè, Lesbus, aliæque his vicinæ inſulæ, & Amaſtrata præterea, ac Simbolum, Caphaque, & aliæ Pontici maris ciuitates, adeò attonitæ, & tremefactæ ſunt, vt niſi præſidijs noſtris ſeruarentur, vix in diem vſque præſentem perdurare potuiſſent. Nos, annus iam tertius elabitur, ex quo his populis aduerſus Regem Turcarum naues, viros, arma, triticum aſſiduè prope ſubminiſtramus, tanto quidem ſumptu, vt defeſſi & exhauſti vix ſpiritũ trahamus. Nõ ignoramus, præclariſſime Princeps, ex ijs, quæ rerum geſtarum ſcriptores prodiderunt, perrarò vnquam aduerſus infideles bella eſſe ſuſcepta: in quibus incliti quondam Reges Angliæ, viri Chriſtianiſſimi, & diuini cultus zelantiſſimi magnam laborum, ac periculorum portionem non ſubierint. Quæ nos mouent Maieſtatem veſtram orare, vt ad reprimendam inſolitam hanc Turcarum ferociam, velit iam oculos, & cogitationes ſuas conuertere: ita quidem, vt Chriſtiani populi in Oriente, ac ſeptentrione

trione positi tanti Regis auxilia sentiant, & Rex ipse Turcarum, apud quem omnes Reges nostri irrisui sunt, sciat esse sublimitati vestræ vires, quæ sibi terrori, ac formidini esse possint. Cæterùm iniecta nobis suspicio est, quosdam tentare, vt ciues nostri Londinij negotiantes contra ius, fasque, contraque fœdus, & colligationem, quæ multis iam annis est cum Maiestate vestra, subijciantur nouis grauaminibus: de quibus aliquando suscitata lis fuisset, virtute eius fœderis liberè ab ijs absoluti fuere; non arbitramur, æquissime Princeps, humanitatem vestram expectare à nobis hæc loco preces exagerrari. Nam quò excelsiore loco sublimata est serenitas vestra; eò magis decet promissorum suorum curam habere. Ex quo, vt duorum saltem meminerit, summa sit precum nostrarum premi nostros, vt diximus, in reuerentiam eius fœderis iamdudum absolutos fuisse: reliqui quòd cum celeberrimæ memoriæ domino quondā parente vestro Henrico gloriosissimo Rege ad fœdus contractum est, quod ob memoriam eius decet Maiestatem vestram longè maiore studio obseruare, ac tueri: in cuius gloriam sumus omni tempore cupidè parati. Data Ian. M. CCCCLVI. die VII. Aprilis.

PETRVS DVX, & CONSIL. SACRAE Regiæ Maiestati Angliæ.

Si ad memoriam superiorum temporum ani-

de quorundam capite supplicium sumpsit, de reliquis nondum perlatam esse sententiam, fama est. Quæ in sontes talis animaduersio profectò fuit, qualis eum Regem decuit, qui Deum iustitiamq; respiciat, famamque ac dignitatem suam vitæ anteponat. Nos, vt de nobis ipsi loquamur, quemadmodum re cognita plurimum irritauerat iniuriarum magnitudo, quibus indignè nostri affecti fuerant, ita dolorem mitigauit sæueritas pœnæ, qua in reos Maiestas vestra vsa est, nec mitigauit tantum, sed fiduciam insuper præbuit digna his malis remedia mox adhibenda fore, talia quidem, vt bonorum innocentia etiam inter improbos tuta fiat. Exploratum habet vestra Serenitas mercatores illic nostros ita negotiari solitos, vt magna ab his commoda in alios, & multos quidem diffundantur. Nec ignorat non pacem modò nobis esse cum ea, sed fœdus quoque, & colligationem sanctè à nobis incorruptèque seruatam, & ad Excell. vestram, aliosque quondam Reges Angliæ eam venerationem, atque obseruantiam, qua neminem nobis prę ferendam putamus. Hæc cùm ita sint, oramus Maiestatem vestram, eamque iterum, iterumque precamur, vt eam securitatem, easque prouisiones adhibeat, per quas ea, quæ indignè direpta è domibus nostrorum fuere, mox reddantur, & ciues nostri in vestris regnis procul ab iniuria, proculque ab omni terrore, ac metu securam vitam degāt. Id quoniam ad famam, dignitatem regij nominis

pertinet, superuacuum duximus alias super alias exaggerare preces. Quod reliquum est, nos, nostraque omnia in gloriam sublimitatis vestræ parata semper deferrimus. Data Ian. IIII. Iunij.

PETRVS DVX, & CONSIL. SACRAE Regiæ Maiestati Portusgalliæ.

OBLECTAVERVNT *nos, Serenissime & preclarissime Princeps, magnaque spe simul & voluptate affecerunt literæ Maiestatis vestræ pridie Calendas Maias datæ, hodiæ tamen nobis redditæ, quibus cognouimus, eam statuisse susceptum aduersus atrocissimum Christiani nominis hostem Machometum, Regem Turcarum, bellum piè, ac strenuè iuuare. qui certè ardor vestræ sublimitatis est admirabilior, & maioribus laudum præconijs extollendus, quò in tam longa nauigatione multo plus laboris, ac sumptus ei subeundum est: discedentibus enim è regno vestro, quod in extremo propè Europæ positum est, Thraciamque, & Constantinopolim petituris, pars maxima longitudinis terræ habitabilis metienda est. Quo fit, vt longè præclarius sit hoc fidei vestræ propositum, & omni commendationis genere prædicandum. Accedunt, vt literæ vestræ pulchrè loquuntur, curæ, ac labores tuendæ Cesareæ, quæ in littoribus Mauritaniæ sita & infidelibus populis vndique cincta, armis ac insidijs barbarorum per opportuna est. Sed has difficultates,*

ficultates, ac labores contempsisse videtur generositas animi vestri, probè sciens hanc illi militiam præstari, cui debemus omnia, per quem sumus, ac speramus: apud quem meritorum præmia, & immensa ita perpetua sunt. Quod autem Excell. vestra nosse c upit, quidnam & nos in id bellum moliamur, quæ, qualiaque paremus, libenter cupiditate vestræ morem gerimus. Nos quamprimum Machometus iste Moratho patri successit, suspectum habere cœpimus ingenium eius: cumque sæuus, & sanguinis auidus ferebat, tumq; in oēs omnis generis Christianos odium profitebatur: pp quæ naues, arma, propugnatores ex tunc fidelibus populis in Orientem missimus. Postea verò quàm Constantinopoli potitus reliquas vrbes terrore, ac formidine compleuit, tum demum velut suscepto bello necesse fuit, Chium, Zesbum, Capham, Simbolum, Amastram, aliaque oppida Pōtici maris, aut præsidia mittere, aut infœlices illos populos in exitum corporum, & animarū sæuissimis hostibus prodere. Itaque quartus annus circumagitur, ex quo naues, viros, arma, tela, triticum his, alijsque vrbibus suppeditamus. qui tam assidui sumptus, quamquam nos plurimum exhauserint, cum tamen Reges, ac populi Christiani ingentem aliquam expeditionem parare ceperint, annitemur & nos nec dignitati nostræ deesse, nec ad diuini cultus amplitudinem inter postremos haberi. Nunc autem neque numerum, neque reliqua satis explicare pos-

sumus: eoque minus, quod Serenissimus Rex Aragonum fractis indignè inducijs nuper cepit nos mari, terraque vexare. Conatus verò vestros, Excellentissime Rex, vt maximi habendi sunt, ita nos plurimi facimus, eòque pluris, quòd plerique Reges, ac Principes, cùm viderint Maiestatē vestram in altero prope orbe positam tam multa moliri, dedecori sibi fore ducent, si ipsi propinquiores in communium Christianorum bello cessarent. Si quid autem est, aut erit rerum nostrarum, quod huic expeditioni vestræ conducere possit, id quicquid est, & nos ipsos paratos semper deferimus in omnem gloriam vestram. Data Ianuę, die III. *Septembris M.* CCCCLVI.

PETRVS DVX, ET CONSILIVM, Illustrissimo, & præclarissimo Principi, Domino Philippo, Duci Burgundię, Brabanciæ, & Limburgiæ, Comiti Flandriæ, Arthesij, Hannonię, Holandię, Zelandię, ac Namurci &c.

DVM *recogitamus, Illustrissime, & præclarissime Princeps, quantas, quàmque præclaras res gesserit Excel. vestra, vel ad diuinũ cultum, vel ad pietatis opera pertinentes, non sine ratione confidimus fore, vt humanitas vestra Deum respiciens, misereatur tandem Oliuerij Maruffi, ciuis nostri. Nam siue, quod ignoramus, nihil debeat sublimi-*

tati

tati vestræ, sed iusta aliqua indignatio aduersus eum concepta sit, satis pænarum pro ea culpa pendisse videtur: siue multa debeat Celsitudini vestræ, quod credibilius est, quales forent hominum cogitationes, quales rumores, si pauperrimus hic senex in uinculis moreretur? Nec latere arbitramur summam prudentiam uestram, hunc uirum ita semper deditum in obsequia Excell. uestræ, cuius multis maximisque beneficijs creuerat, ut omnium Regum, ac Principum neminem vestræ sublimitati adæquaret, laudes uestras adeò profuse die ac nocte prædicaret, ut liquidò apparerent. Hæc cùm ita uera sint, ut omnem dubitationem excludant, orandam duximus humanitatem uestram, quæ libentius sibi thesaurizat in cælis, quàm inter tineas, & fures, ut memor diuinæ admonitionis, quà suadet eos dimittere liberos, qui confracti sint, dignetur huius inopis senis erumnas miserari, eumque, siue dignum, siue indignum plenæ libertati restituere. Si enim libertate dignus est, vinciri non debet: si indignus, erit eius liberatio hostia quædam acceptissima Deo, cuius intuitu is liberatur, qui libertate fuerat indignus. Nos autem, quorum animum calamitas vxoris, ac familiæ suæ meritò torquet, hoc ipsum accipiemus loco ingentis beneficij, cupidè semper parati in omnem gloriam vestram. Data Ianuæ. M.CCCCLVI. die XX. Octobris.

PETRVS

PETRVS DVX, ET CONSILIVM Sacrę Regię Maiestati Aragonum, & utriusque Siciliæ.

ADMONVERVNT *nos nuper Serenissime, & præclarissime Princeps, ex transmarinis regionibus ad nos missi legati duo Peræ, pauidi adhuc recordatione periculorum, quæ æstate superiore egrè deuitarunt, pauidiores noui terrore belli, quod aduersus Constantinopolim, & Peram Machometus, Turcarũ Dux, in ver proximum summa vi molitur. Namque hic præcipitis consilij iuuenis recenti Imperio ferox, eò cogitationes suas, eò conatus omnes obstinatissimo proposito vertisse videtur, vt has, quas diximus, vrbes ferro excindat, & Christiani nominis memoriam in tota regione illa penitus deleat, eo forsitan consilio, vt, quemadmodum prior Machometus decepta Asia, & Africa inter clarissimos viros colitur, ita hic secundus armis subacta haud ignobili Europæ parte ingens sibi nomen, ac gloriam compareret. Dumque implorãtibus legatis ipsis properè ad se præsidiũ mitti, omnia diligẽtius percunctamur; renũciauerunt nobis Oratorem ab Imperatore Græcorum ad Maiestatem vestram mox esse venturum, qui oret imperio illi iam senescenti, ac defesso ocius succurri. Nos Imperatoris consilium & laudauimus sæpe, & iterum, iterumque laudamus, quòd post Romanum*

nium pontificem spes omnes suas in Maiestate vestra collocauerit. Nam quem sperare potuit Christianorum regum æquè velle, ac posse sibi aduersus hũc Machometum opem ferre, quàm in sublimitate vestrà & sperare; & certo sperare debuit? ab his enim regibus ortum ducit clarissima domus vestra, qui multis iam seculis occupantes Beticam Mauros vi, ac ferro domitos, ex ijs sedibus eiecerũt, plurimasque vrbes; & quidem nobilissimas Christiano cultui restituentes vix vnquam positis armis à persecutione infidelium quieuerunt. ac sic succedente temporum serie eo parente genita est Maiestas vestra, qui suscepto aduersum Granatanum regem bello; multas illi terras, multa paruo tempore oppida eripuit: nec infideles modò populos Hispaniam incolentes, sed ipsam quoque summotam freto Mauritaniam velut fulmen quoddam belli solo nomine plerumque terruit. His accedit, quòd vestra sublimitas mari ac terrà latissime imperans sex & quidem opulẽtia regna in ditione habet longa pace florentia, nullo hostis incursu, nullis minis exagitata: quorum quædam adeò Græcorum imperio vicina sunt, vt Cipro excepta; cætera Christianorum regna in eorum comparatione alio propè in orbe posita videantur. Quæ cùm ita sint, iure optimo exigere creditur Deus, cuius est regna dare, atque eripere, ne patiatur Excellentia vestra hãc Christiano nomini maculam inferri; vt Orientale Imperium, totque fideles populi Occidentalibus auxilijs destituti

tuti calcādi, ac dilacerandi pollutis gentibus relinquantur. Nos, quibus solis Peram tueri necesse est, vt precibus etiam salutem illius Imperatoris adiuuemus, Maiestatem vestram orandam duximus, ut hæc, quæ dicta sunt, cogitans uelit cùm pro gloria, tumque (quod maius, certiusque premium est) pro causa Dei infœlicibus populis illis ocius succurrere, neque expectare, ut Reges in lōginquo positi & grauibus præterea bellis impliciti; dum serò auxilia moliantur, interrim ferro Christianorum Imperium eruatur. Nos autem, ne quis ociosos putet, arma, uiros, tela, naues magna festinatione paramus, ut, si fauerit Deus, illuc præsidia nostra ueris initio perueniant, pro ui semper in omnem gloriam vestram parati. Ianuæ.

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI, & domino nobis colendissimo: Domino Calisto diuina prouidētia Sacrosanctę Romanę ac vniuersalis Ecclesię dignissimo summo Pontifici, Petrus Dux, & Consi. Ianu.

QVID *rei esse dicemus, Beatissime pater, & Domine nobis colendissime, quòd capta iam biennio ab Rege Turcarum Constantinopoli, & nunc perdomita aut vastata ea parte Mesiæ, q̄ Heruiā vocamus, exterritis aut in ditionem redactis omnibus prope Ægei maris insulis, omnes somno sopiti esse videamur? Est ne hæc negligentia, an cæcitas potius*

potius, & amentia quædam multorum flagitiorum nostrorum mentibus nostris innata? Accepimus frequenter ex Lesbo, Chyso, Rhodo, Cipro, aliisque insulis literas, quibus certi reddimur infœlicibus illis populis exitium suum oculis aspicientibus, omnem esse salutis spem in subsidijs regum Christianorum repositā. qua si destituant, reliquum est, vt aut desperatione celebrentur, aut abnegato Christi nomine Machometicarum ceno spurcitiarum sese immergant. Hæc si ætas nostra spectatura est, Sanctissime Pater, si hæc malorum omnium suprema in æuum nostrum eruptura sunt, quanto satius esset non vixisse? & ex vtero, vt flens ille cecinit, ad tumulum esse translatos? Ad hos præcipue questus nos nunc mouet, quòd fama est, eius Regis classem, & quidem prævalidam iam Chyum infestam peruenisse: qua si potiatur insula, frustra Cipro, aliisque insulis succurretur. Ex quibus orare statuimus Sanctitatē vestram, dignetur primum, si quæ in Italia reliquiæ sunt contentionum, aut bellorum, vel Iacobi Piccinini, aut aliorum, eas vtcunque tollere quod supremæ quidem sapientiæ vestræ pronum, ac facile fuerit: deinde cogitationes, consilia, totum denique animum ad defensionem Fidei vertere: pacatis enim ciuitatibus, ac populis Italiæ inueniet profectò Beatitudo vestra cætera uel prona, uel non ad modum difficilia. In his si, ut confidimus, versentur consilia vestra, præter laudes humanas, quæ virtuti debētur, ex-

pectes

pecte Sanctitas uestra immortales illas diuitias, quæ fideli seruo promissæ sunt. Nos denique & omnia nostra Benignitati uestræ peculiariter commissa esse præcipuum uotum nobis est. Data Ianuæ. XXVI. Augusti.

ILLVSTRISSIMI DVCES MEDIOLANI AD Serenissimum Regem Ferdinandum.

SI *iusto animo fortunam tuam metitus fuisses, Rex Ferdinande, ad quietem potius quàm ad arma consilium deduxisses. Verùm & si bellandi cupiditas præualuit, saltem iustam causam sequi debebas, & in aliud tempus differre, ne de vindicandi animi libidine dum Italas opes inter se confligare facis, Turcus, qui legationibus, muneribusque solicitatis ingenti penè exercitu in Epiro consedit, veluti hanc contentionem speculaturus omnes de Italiæ possessione mox deturbet. Ex eo enim fit, vt tibi, ac cæteris periculum pares ingenti dolore tuorum, quibus publica pax, & gloria tua semper cordi fuerunt. Verùm hac communi temporum atrocitate priuatam ad expostulandum tecum dolorem causam habemus, vt à quo, si quando aliquid grauius incidisset, plurimum præsidijs expectabamus, ab eo nunc rupto fœdere, & aspernato omnis affinitatis iure lacessimur. In animum siquidem nostrum descendere nunquam potuisset, vt tu, quem loco parentis colimus, nocere nobis sustinuisses.*

nuisses. Atque cùm iamdiu multa de te deferrentur, moniti, vt rebus Ianuensibus caueremus, irritos habuimus omnes nuncios tanquam falsos, & inanes, confirmati ab Oratore tuo te in fide permansurum: quia nulla illata tibi prius iniuria nihil ex te metuendum conijciebamus: sed hæc opinio nos fefellit. Nam Prosper Adurnus præses nostrorum Ianuensium studio tuo modò ribellauit. misisti ei Prospero subsidium, triremes tuas addita pecunia. Ardet itaque nunc ea ciuitas intestina discordia per te conflata: & tu autor huius mali ex tua Neapoli quasi alienum incendium exportare credis. Quod te compulerit, nihil est, nisi, quòd in periculo suo Florentinos socios nostros iuuamus: quamquam ijs ipsis ex fœdere mutuo tu quoque auxilia debes: & si à nobis minus recte fieri opinaris, minus recte Sentis, quoniam perire potius, quàm fidem fallere ducimus. Si verò ob periculum nostrum efficere credis, vt subsidia nostra ab Etruria retrahamus, eodem volueris errore: nam Superum nobis vires non dubitamus, quibus hanc iniuriam tuam propulsemus, & socios nostros non deseramus. Quod etiam si in contrarium cederet in populos nostros, quàm Florentinorum, ruinam fortiori animo laturi sumus: tamen interest inter nos, & fidem tuam, qui vltimò capescis arma in eos, qui ex operibus suis te iuuerunt, & pro iusta causa stare semper consueuit Deus. Ille nouit Alfonso Regi patri tuo per Filippũ Mariã priuatum nostrum inopi,

pi, & captiuo libertatem, & regnum fuisse restitutum. Ille idem Deus scit clementia primùm sua, deinde Francisci Sfortiæ aui, & soceri nostri beneficio regnare. Hæc tibi obliterari non debebant: quæ si auditu molesta sunt, accepta quidem fuerunt iucundissima: at meritorum omnium oblitus cum pupillo, & vidua arma infers, non multùm studes gloriæ tuæ, quæ apud omnes nationes interitura est, nisi seruas fidem. neque satis fortunam agnoscis, cuius est in eodem vestigio nunquam stare: itaque, nisi fallimur, non multo pòst sese aliorsum conuertet. De beneficijs quidem tecum certare cupiebamus animo liberali, vt si quando ita occasio tulisset, non exigere auita & vetera auxilia, sed præstare noua parati essemus ad confirmandum Regnum liberis tuis. Contrà accidit quàm volebamus: parem itaque dolorem tibi reddere compellimur, quoad mouere lacertos poterimus. Mortalis es, & superfuturos, nisi casus abrumpas, æstimatione iusta nos putare debes. Quid opum relinquas hæredi tuo in Regno, quos prouocasti. iam nunc potes cogitare. at hoc fortasse tanquè alienum iudicabis quasi longam vitam tibi fata spoponderint. Illud certè in præsens referre debes quòd rupto per te fœdere, nobis omnia licebunt, quæ te viuentem perturbare possint, neque te fore quietum spera, vbi nos perturbasti. Perturbasti enim inclytos quoque Venetos & Florentinos, quibus cum nos fœdus habe-

habemus; neque in quemque nostrum insurgere potes, quin simul omnes prouoces: quibus si rectè vires tuas consideras, par neque opibus eris neque iustitia, spiritus fortasse verò æquales geres, vtinam eos nunc temerè sumpseris. Sed nos eò perpensius ad dirumpenda hæc tua studia cogimur, quòd arma nostra laus secutura est pro iniuria propulsata: bellum verò à te susceptum sequetur infamia, quia fœdus & affinitatem vltrò sis aduersatus. Itaque nisi consilium mutes, cogita nihil nos prætermissuros, vt incēdium nostrum, mox regnum quoque tuum apprehendat, cùm etiam, si id uolumus metuere debeas, quos terrores iustos sis Ianuæ habiturus, si quando eam vrbem retinere non possemus, sed omnia potius experturi sumus vt vel integram ciuitatem recipiamus: quod vbi non licebit, eam diu conflictatam ad postremum ijs tradituri sumus, quos semper offensissimos habuisti, vt discas nullius grauiores esse morsus quàm pereuntium, & tandem suscepti consilij te quoque pœniteat. Vale, Datum Mediolani xi. Iulij 1478.

REX FERDINANDVS ILLVSTRISS. Prospero Adurno, Gubernatori, Ianuensibus, & XII. Capitaneis populi.

MAGNIFICI *viri, amici charissimi, legimus literas vestras per Magnificũ Simonetum de Bel-*

prato nobis redditas, ipsumque Belpratum audiuimus: quem cùm intra quatriduum remittere ad uos constituerimus, pluribus nuncnon vtimur. Mittimus in præsentia hanc triremem cum ijs rebus, quas cum istuc applicuerit, intelligetis; & ipsum Belpratum cum ijs rebus mittemus, vt facilè singularem nostram in vos voluntatem & præcipuum studium prospiciatis: intelligetisque etiam quàm nobis gratissima acciderint, quæ publicæ vtilitatis ciuitatis istius gratia à vobis acta sunt, & quantopere eas ob res nos vobis debere iudicemus. Satisfaciemus cumulatißimè spei opinionique vestræ. Interim hortamur, vt concordiæ accuratissimè studeatis; efficiatisque, vt omnes in officio ac fide permaneant. De ipso Belprato fuerunt, quæ scripsistis nobis? iucundissima, & si se qualem scribitis, gesserit, fecit quod maximè cupiebamus, quodque ei à nobis iniunctum fuerat. Benè valete. Data in Castello nouo Neapolis, die xxvii. Augusti. 1478.

Dux Mediolani Gianuensibus.

DILECTISSIMI nostri. Longiori sanè epistola nos vti oporteret ad ea verissimis rationibus refellenda, quæ literis nostris respondentes in medium adducentes, quibus, vt ostendere nitimini, suscepta meritò à vobis fuiße arma. Verùm omissis refutandi argumenta rationibus, consilia conuertimus ad id, quod vobis salubrius,

istique inclitæ ciuitati conducturum magis, & quietem restitutarum putamus, ac finem factu- rum grauissimis laboribus, impensis, ac damnis, quibus oppressi estis. de quo certè ob summam in vos charitatem nostram plurimum auguramur. Vt igitur rei vestræ bene consuli posit, & ad eas conditiones deueniri, quibus quiescere tandem, & eiusmodi incommodis, ac imminentibus vobis periculis liberari valeatis, videretur nobis: vosque iterum atque iterum hortamur, ut pro rebus componendis ad nos Oratores destinatis, quia pacis studiosos, ac optimo erga vos animo nos esse interuenturos, facturique sumus, quæ non ingrata nobis fore non ambigimus, nec vos vnquam eosdem Legatos misisse pœnitebit: quibus per has nostras liberum & amplum saluum conductum esse volumus tutò, & impunè accedendi, morandi, & redeundi. Ex Mediolano. XIIII. Sept. 1478.

REX FERDINANDVS, Reuerendiss. & Illust. Raphaeli Frigoſio, Duci ac Capitaneis Ianuen.

REVERENDISSIME, & Illustrissime Dux, ac magnifici viri, amici, clarissimi, vnum restabat, quo effrenis Venetorum dominandi libido palàm omnibus foret, vt scilicet etiam nobis & regno nostro bellum inferrent. Sed id nunc contingit, & omnibus in aperto factum est; siquidem (vt arbitramur uos non ignorare) Veneti ipsi

ipsi irari regni nostri prouinciam, quæ Idruntina vocatur, nuper irrumpentes classe, quam ingentem comperarunt, Calipolim, quæ ad mare sita est, & nonnulla alia illius prouinciæ oppida per vim occuparunt: quod hoc tempore illis non admodum difficile fuit in ea regione præsertim quæ per superioris Turcici belli incommoda incolis penè denudata est, multaque alia in nos & statum nostrum ijdem hostes nostri omni eorum scelere moliuntur, vt omnibus iam constet, eos de subigēda sibi Italia iam diu inisse cogitationem. Huic tam effrenatæ cupiditati obuiam esse eundum existimantes, robustissimam equitum & peditum manum illuc quamprimùm misimus, aliosque penè in horas singulas mittimus. Classem & validam & numerosam instruximus, quæ propediem educetur eo consilio ut pro libertate Italiæ hostium conatus infringamus, occupata recuperemus, & illatas nobis & fœderatis nostris iniurias pro viribus vlciscamur. quod, Deo bene iuuante, qui iustis causis deesse non solet, ita breui futurum confidimus, vt hostes ad pœnitentiam sui consilij compelli posse non dubitemus. Memores autē antiquę nostrę beneuolentiæ, in mandatis dedimus classis ipsius Præfecto, ut nauibus uestris, si in quas inciderit, nihil incommodi, nihilq; molestiæ inferat, sed Ianuenses omnes omnibus amicitiæ officijs prosequatur. quæ omnia vobis veteribus amicis nostris imprimis significanda putauimus, vt quando

nemini

nemini dubium est, Venetos de occupanda Italia cogitare ad idque conatus suos omnes dirigere, expergiscamini iam tandem, & vnà nobiscum in eos, qui vobis quantũ per ipsos licuit, semper sunt aduersati, conspiretis, tamquam in communes omnium Italorum hostes; nec prætermittatis occasionem hanc, quæ nobis diuinitus oblata est; quæ si neglecta fuerit, dolebimus non parùm Italiæ conditionem, sed nobis nullo pacto deerimus, qui speramus per hanc terrestrem & maritimã expeditionem rebus nostris & fœderatorum nostrorum ac vestris optimè iri consultum. Data in Castello nouo Neapolis, primo die Iunij. 1484.

LEONARDVS MARVFFVS, CHII Præfectus, Ianuensibus.

VIRTVS nobilissimi viri Guglielmi Henrici Arielen. Olandensis, nobis meritò suadet, ut de illa pertinentes eius laudes in obscuro esse non patiamur. nam à teneris annis bonis artibus, & literarum studijs institutus est; deinde crescente ætate rei militari operam dedit: in eaq; cum laude ætatem exercuit. Nam cùm ex vltimis Galliarũ finibus, ubi in preclara Olandia urbe generosis parẽtibus ortus est, in Italiã proficisceretur eo animo, ut in Asiam trayceret, sepulchrumq; Saluatoris nostri, & loca sancta inuiseret, non deterritus ab eo proposito, quòd in itinere à latronib. nõ leui pe-

Ecclesia contra ipsius hostes pugnare posses, & virtutē tuā ostendere, id planè Dei numen consecutus es. Effecistique breui tpe, qđ nemo alius maiori tpe pluribus copijs, grauioribus laboribus, potuisset efficere. Desperata enim iam erat Marchia summo Pontifici, ad quam recuperandam nec vis Ecclesiæ, nec Papalis auctoritas, nec vlla alia potentia suppetebat: eam tu tamen scientia rei militaris, tum admiratione victoriarum, non fama virtutum recepisti ereptamque tyranno, summo pontifici reddidisti. Qua gloria nulla est nec nouorum nec veterum principum maior. Itaque & mihi videris solus tu Hannbalem atq; Hasdrubalem superauisti: Siquidem prius expulso ex hac parte Italie, hoste tuo certe Hannbalem expuleras: nam, vt ille multis commoratus annis ita hostis tuus hinc exire coactus est. Nunc alter hostis, qui superat, ex eadem regione abs te fugatus est, ex qua Hasdrubal cum suo exercitu fuit erectus atque vbi extractus. Quare, vt iterum dicam, tu vnus Hannbal & Hasdrubal, victor es. Ex quibus rebus licèt ego summam præter omnes, te excepto, voluptatem capiam, vt debeo: tamen summopere optarem, vt me participem huius glorie faceres: sicut fecisti & regni. Forem enim, mi pater, tuæ gloriæ particeps, si tecum militarem. Si laboris aliquid, imò voluptatis in re bellica sentirem. hoc namque modo aliqua pars laudis & victorię ad me redundaret. Eo quid magis summe rex & optime

pater quod mihi discenda est scientia rei militaris, sine qua nullus rex qualem tua benignitas me futurum esse vult, verè rex dici potest. hanc scientiam sub quo Imperatore meliùs discere queo, quàm sub te summo Imperatore? aut quo tempore meliùs quàm ineunte etate? Quamquam, optime pater, non solùm mea causa hoc flagito, sed etiā tua, videlicet, vt possim pro te non nunquam in rebus leuioribus subire labores, gerere negotia, suscipere curas. Quamobrē summe rex ac sacrosancte pater, vt maturè possis ex me aliquem fructum capere, te quæso, vt velis, maturè mihi procurationem rei militaris iniūgere. quod si facies, vt opto & spero, maturius spé tua, prout confido, ex me gaudium fructumque recipies. Vale.

LAVRENTIVS VALLA GVARINO Veronensi salutem.

LITERAS *equidem libenter, filium verò tuum libentiùs vidi. nihil illo vel totius habitu corporis elegantius, vel sermone eruditius, vel moribus liberalius. vera Guarinia progenies, quippe & paterni corporis decorem venustatis pariter, & dignitatis plenum reddit, & præceptorem eloquantiæ ac sapientiæ refert, licèt non modò te præceptorem, sed & patrem, à quo multa traducuntur in filios exhibet, vt in te illud Virgilianum decen-*

tissimè

tissimè cadat: O fœlix nati virtute bonisque. quòd si cæteri filij, quorum magnus tibi prouentus est, vestigia patris imitabuntur, nec Metellus quidem ille fœlix te fœlicior fuisse dicetur. Hunc ego filij loco accipio, amplectorque, tum suo ipsius, tum paterno merito. apud Regẽ vero nostrum, & si per se est cõmendatus, tamen commendatiorem facere laborauimus. Hæc hactenus. Quandam orationem Plinium, non dico eloquentẽ, sed admirabili eloquentia haberi aiunt; eam si tu vidisti, velim per literas me certiorem facias. Est autẽ de laudibus Neruæ apud ipsum Neruam: de qua ipse Plinius meminit prima epistola, vbi ait se imitatum esse Caluum quasi Latinũ Demosthenem, tam & si miror quòd tota sit in contentionẽ dicendi, vt ille testatur, in laudibus si tota versatur. eam si penes te habes, ad meque mittes, mittam ego tibi uicissim meam orationem, quæ ẽt ipsa prope tota in contentione versatur de falso credita & ementita donatione Constantini. dices pacisci mecum uis minime sed nisi orationem meam non videris, mittendam esse non puto tibi. Rescribes igitur, an Pliniana Laurentianaque oratio in manus tuas venerit. Si vtraque, tu Plinianam ad me mittes. Si neutram, ego ad te meam Laurentianam mittam. Si Laurẽtiana, neuter ad alterum aliquam orationem mittet. Sed quid versutijs tecum ego homine probissimo? Vale, & me ama.

LAVRENTIVS VALLA AVRISPÆ suo salutem.

REDDIDIT *mihi literas tuas uir egregius, tuique obseruantißimus, Augustinus, Marchionis legatus, plenas amoris, officij, suauitatis. Quid dicam eloquentiæ, cùm nullas vnquam accuratius scriptas ad me dedisse uideare: cuius rei causa extitit, uel qđ ocio pinguiore habũdas, uel ꝙ te defendere pariter & me subaccusare necesse putasti. defendis te tanquam ego, vt tuis verbis vtar, aut minus diligentem, aut parum officiòsum te fuisse existimem quòd tam diu ad me scribere, atque adeo scriptitare intermiseris. Rursus subaccusas, quòd antea quidẽ perraro postea verò nihil prorsus literarum dederim, immo ne scribẽti quidẽ tibi responderim. Vnde tum adductus es ad tacendum nolens sæpius compellere non respondentem. Ego, mi, Aurispa, vir optime ac suauis siue, priusquam negligentiam meam & vt tu videri uis, duritiam mentis, atque barbariem purgem, quæso ne me ita impotenti ac rustico existimes animo, vt quòd ipse crimen admittam vel negligẽtię, vel spreti officij id alteri obijciã. Et cùm in eodẽ genere grauiùs in te peccem, quàm tu in me, tibi subcẽseam, cùm tu potius mihi subcẽsere deberes. Quid si tu nihil peccasti? Quid si diligens in scribendo? quid si officiosus fuisti, vicissimque me non nunquam accu-*

saSti

fasti, quòd parum amici officio inscribendo fungar? potest in me istud, quod obijcis, cadere, nisi vt a me sensum hominis extirpatum existimes? Quid ergo neglìgens ante hac fui, nec respondi tibi scribenti equidem affirmare ausim nõ pauciores me ad te dedisse quam abste accepisse me literas fortasse plures? tu quidẽ scripsisti, sed nec tuæ ad me, nec meæ ad te perlatæ sunt omnes epistolæ. Postquam verò Florentia summus Pontifex migrauit, in dextrum, tu à leuire Romam, seu intus loco fuisti: vbi nam subsedisses, ignorabam. Scripsique non nunquam ad eundem Leuirum, vt vbi ageres, cõtiorem me faceret. à quo nunquam certior fieri potui, primæque tuæ literæ me hoc edocuerunt sollicitudineque animi leuarunt, Quid enim mihi iocundius, quàm te si non coram, saltem literis & audire & alloqui? quòd si Romam Februario proximo, vt ais, menies, ego ad te visendum aduolabo: feram & elegantias meas tum titulis, & in marginibus compendio comprehensas omnes quæ in opere ipso disputantur, signans rem prope modum non minus utilem quàm ipsum opus, licèt nihil aliud sit quàm opus ipsum. Nõ ideo tamen quòd cum illis sentiam, qui potuisse res illas breuius à me tractari, ontendunt, vt ais; quos tu per inuidiam hoc dicere confirmas. Nam breuius quàm longius si in alteram partem erratum est à me, illætractàtræ sunt veluti circa finem tertij capituli de comparatiuis, nam hoc exemplum posterius addidi. Ciceo pro Ligario, Quotus

enim quisque istud fecisset idem nullus vel rarus. Ouidus de arte, Forma Dei munus forma quota quaque superbit. Idem, Nulla vel rara sequitur non venit in mentem &c. Et duo triauè alia addidi, cùm nihil detraxerim. Addam fortassis septimum l brum. Nam scripsi de notis Antonij Raudensis, qui grande opus de imitatione composuit. Et scripsi, tum nostro Rege sollicitatus, vt subnotarem quæ mala pcepta crederē, tū à Iohāne Aretino rogatus q eisdem diebus de opere ipso me consuluit, tū vt cōtumeliā q̃ ille mihi faciebat, in ipsum refunderem. Si quidem elegantiam quandam meam non apud me lectam, sed in Lombardia ab auditoribus meis auditam petulanter nescio magis an stultè exagitat, licèt non nominatim. dedit enim hoc amicitiæ nostræ. Nam est mihi vetus familiaris. Hunc vel ad te librum mittam, vel feram: consultaborque tecum, cui sex seu septem elegantiarum libros dedicare debeamus. Adhuc namque sine viro, & sine tutore erant. Tanquam insulæ illæ quas postea Apollo reuinxit inuicem, immotasque coli dedit, vt Virgilius inquit. Feram ad te præterea sedecim Iliados libros à me prosa oratione traductos: quos nisi iuditio tuo subijciam in manus aliorum tradere non audeo. Præterea libros octo de collatione noui testamenti inter Græcum fontem Latinumque riuum, opus non magni ingenij, licèt magis paruitate doctrinæ meæ in Græcis literis tuo tamen præsidio ac quasi numine, qui velut

Deus

Deus es quidē Græcarū literarum, quicquid in me deest supplebitur tua auctoritate. Si modò auctor eris, inscribetur alicui ecclesiasticorum, quos hoc munus proprie decet. Quid multis? ne quid in te peccasse videar quem patris loco mihi colendum duco, me meaque tuo arbitrio do, dicoque. iube quid de me, quid de operibus meis fieri velis. Nihil est quod ego te iubente facere recusem, tum quia toto te pectore amplector, tum quia impietatis crimen mihi incurrere videor, si quid officij in te prætermisero. Quare noli, quæso, idcirco negligentiam scribendi, vt probes me parum in amore respondere. nam ne Iohanni quidem Arctino, qui fratris amantissimi apud me locum obtinet iam anno circumacto literas dedi. Cur ita factum sit, noli necessitatem esse quærere. Sic habeto duos Iohannes, alterum patrem, alterum fratrem, me habere, ad quos iam anno vertente scribere non potui, ad quos visendos etiā vltra Oceanum quò Vlixes apud Homerum se contulit, ire possem. Vale igitur, & frequentes à me literas expecta, aut si non peruenient (quod non puto) nihil vel alienati vel senescentis mei in te amoris inditij existimato. Vale pridie Kalen. *Ianuarias Neapoli. Orationem meam de donatione Constantini, qua nihil magis oratorium scripsi sanè longam rescribe, an videris habiturus a me eam, nisi vidisti. Mandata tua peregi diligenter. Quintilianum me accepisse olim scripsi.*

ALPHONSO HISPANIAE, & ITAliæ Regi, Laurentius Valla Salutem.

Et *si prope diem visurus, auditurúsque hominem es, de quo ad te constitui scribere; & pro tua incredibili sapientia de præsente iudicaturus; tamē faciendum putaui, vt de absente iam scribam; ferre non sustinens, quin tibi aut iudicium animi, si fortè hoc scire vis, testificer; aut ob hunc virum Hispani nominis gloriam gratuler. Nam, vt ex tuis regijs laudibus, splendidissimisque virtutibus omnis Hispania gloriatur: Ita de hoc homine quantum ex priuata persona & literariæ non castrensis militiæ cultore fas est, gloriari potest. Tuque in primis, qui & bonorum & eruditorum amantissimus es; eò quidem magis, quòd Senecam, Lucanumque quos tu summo, vt debes, in honore habes, est conterraneus conciuisque, & quòd plurimum facias simillimum Senecæ seniori, nescio an corpore certè memoria atque ingenio, vt si Pytagorā audire vellemus, putari posset anima Senecæ in hoc esse homine renata. Etenim ille in declamationum proemio refert, quod penè incredibile hactenus, nunc recens istius fides credibile facit, solitum se esse mille versus semel auditos continuò referre & vt à quoque acceperat. Nam a singulis hominibus singuli versus dicebantur, suum cuiq; reddere Idem in duplicato numero ait fecisse Portium Latronē, qui*

fuit

fuit idem Cordubensis ac condiscipulus suus. Sed profectò non tantopere illi suo tempore ammirabiles extiterunt, quantum hic nostra ætate; tametsi non omnia me experiri permisit angustia temporis. Siquidem tribus diebus homine vsus sum & mecum & cum alijs compluribus disputante, & ipse talia se quoque facturum pollicetur. verùm de eo quod expertus sum siue quæ repetit ex disputatore modo audita, siue ea quæ in thesauro quodam atque in ærario læta collocauit, nihil cognoui mirabilius. quantacumque alloquaris oratione hominē, ipse eam omnē vel ad literā vel ad sensum, si minus aperte ab altero prolata est, repetit, & quidem celeriùs, expressiùs, doctiùs, vt eum magis sua credas, quàm aliena proferre. Quidquid ab aduersario dudum est dictum, quicquid eodem die, quicquid pridie, quicquid nuper, id omne sic tenet, vt eum nulla sentētia, nullum & verbū effugiat. Adeo multum periculi est ac summopere cauendum, ne quid calore disputandi aut cursu orationis aut multitudine rationum aut altercandi mora tibi excidat quod non plane cum cæteris tuis dictis constet atque consentiat. Protenus enim ille inconstantiæ tuæ te admonet & loqui contraria aut inter se repugnantia ostendit, quamquam non deest in disputationibus calliditas mira atque solertia, qui & si in luctando, vt sic dicam, robustissimus est, tamen omnes, vt aiūt, Palestrici numeros ac flexus adhibet, vt eodem momento & viribus premat, & arte elu-

dat:

dat : Simulque pede, & genu, manu, latere decertet. Et hæc quidē extra temporalia. Quid autem illa studio ac lectione comparata præterea de quibus iudicare non possum. Hebræam, Punicam, Caldaicā linguā, q̄ ita multa sunt & quasi flumine quodā abundantissimo peruehuntur vt mihi miraculum subeat ac stupor audienti tantam omnium disciplinarum immo omnium auctorum & omnium librorum repetitionem. Nihil in Grammatica est, nihil in Dialeticis, nihil in Physicis, nihil in Methaphisicis, nihil in Moralibus, nihil in Geometrijs, nihil in Astronomicis, nihil in Medicinis, nihil in Musica, nihil in Theologia, nihil denique in iure quod ignoret. Ignoret dico, immo quod non habeat in promptu memoriterque reddat ac pene decantet. Ita nusquā in proferendo hæsitat, ita fluit, ita abundat, vt prius dubitare desinat & aduersarius repugnare, quàm ille fidem aliam super aliā, super aliam facere. Eo loquente omnes ita stupent, atque ab eo dependent, vt inquit de Didone Virgilius, Pendetq; iterum narrātis ab ore: & Ouidius. Narrantis coniunx pendet ab ore viri. Parum dico, Sybillam putes, aut aliquam Apollinis vatem, cui omnia, si veteribus credimus, cognita erant. Nec vnum dicas hominem loqui, vt Priscianum, Aristotelem, Euclidem, Ptolomeum, Galienum, Aristophanum, Vlpianum: sed hos omnes & q̄ plurimas doctissimorū hominum animas hoc hominis corculum insidere, est statura infra iustam & gra-

cili

cili, aut certe tot annos vixisse in studijs quot Nestor fuit in vita. Quæris quot annos natus sit? Dicam triginta nondum satis annorum putabis. Dicam: quinquaginta ne hoc quidem verisimile est. Profectò non credes nisi tertiam ætatem hominum quod fertur de Nestore, vixisse dicam. Agit itaq; Ferdinandus, hoc enim nomen est nostro Nestori, agit tertiam ætatẽ exactis iam duabus, si quidem transiuit infantiam pueritiamque in media positis adolescentia, duo de vicesimum agens annum, aut modò ingressus, vnde vicesimum nondum malas signante lanugine. Quis hoc credat, nisi qui viderit? quomodo habebunt tam miræ rei posteri fidem? quanto minus credituri, si, quod vtinam ei contingat, diu vixerit. Sileo hoc loco morum, sermonis, aspectusque suauitatem, modestiam, mansuetudinem, vt prope eum non minori beneuolentia complectamur quàm admiratione suspicimus. Verùm vt sincerè de homine iudicem, & nihil vel quod adest ei, vel quod abest omittam, lingua Latina, facultas poetica, ars oratoria, tanta ei adest quantam Hispania docere aut aliqua prouintia potuit Breuiter, summa, vt dicitur, manus in eo desideratur. Solùm namque in Italia nitor ille dicendi, ornatus orationis, vis eloquantiæ viget, siue in prosa, siue in carmine. Præsertim iactis fundamẽtis in Greca lingua, qbus rebus si sub optimo præceptore Ferdinandus, paucos annos dicam, an menses operam dederit, profectò videmus eum fore sapientem

tem illum quem docti imaginantur, quique cùm esse possit, tamen nunquam fuit quasi mortalem quendam Deum. Itaque lecto Catone, Varzone, Cornelio, Celso, Columella, Plinio de agricultura cum agricolis contendere; letto Vetruuio, cæterisq; , cum Architectis de architectura disputabit : Euoluto Frontino, Vegetio atque aliis de re militari cum Imperatoribus decertabit, ne dicam omnes reuincet, atque item in cæteris artibus sic rapaci, voraci, tenaci memoria est, quamquam nescio plusne memoriam, an acumen, an iudicium prudens syncerumque admirer. De quo plurima adhuc dicenda essent, nisi nollē verbis te onerare, & scirem te paucis diebus tibi ipsi magis, quàm mihi crediturum. Quare ob tam admirandum hominem & tibi & nationi tuæ gratulor gratulaturus Senecæ tuo, vtriq; si viuerent; qui si apud elysios campos essent, illic cùm de eorum ciue audirent, exultarent, vt Achilles de Pirro, vt est apud Homerum. Vale VIII. Kal. Augusti. Neapoli.

FLORENTINI LVCENSIBVS.

SI *antiqua repetantur, magnifici domini, amici charissimi nulla maior coniunctio & conformitas animorum per totam Italiam fuisse reperietur, qua fuit dudum inter ciuitatem nostram & vestram; multaque beneficia charitatis & amoris plena vltro citroque facta memorantur, per quæ mani-*

manifestè apparet, incredibilem quandã dilectionem & humanitatem duabus istis ciuitatibus extitisse. Omittimus bella, quæ & Florentinus populus pro populo Lucano, & Lucanus populus pro Florentino suscepit. Omittimus obsidiones urbiũ inimicarum communiter ab vtroq; populo factas. Omittimus expositiones contra omnes hostes à maioribus uestris ac nostris gloriosè susceptas, nullo quippe loco antiquis illis temporibus pugnatum est, quin Florentinus & Lucanus in una atque eadem steterit acie sub eisdem signis ac tubis, contra cõmunes hostes pugnaturi; per quæ omnia constant idem uelle, atq; idẽ nolle, quæ perfecta est amicitia harum duarum ciuitatum fuisse. Pacis certè temporibus hæc eadem, uel etiã maiora charitatis inditia memorantur, quorum uestrũ referre libet dignũ memoria sempiterna. Seditionem siquidem coortã in ciuitate nostra, ciuibusq; ad arma ruentibus, & iam prælia inter se cõmittentibus, scimus Lucanum populũ popularitèr ac curises ad arma de manibus ciuium nostrorum extorquenda, nec prius abijsse quàm rebus cõpositis ciuitatem nostram sua opera pacatam quietamq; uiderunt. Sũt insuper alia multa quæ referre possumus amore fraterno facta uel à nostris uel a uestris cũ summa beniuolẽtia, & pfectissima charitate, quorũ cõmemorationẽ epistolaris breuitas non reciperet. Vtinam si perseuerassent continuò huiusmodi tempora, id enim fuisset optimũ pro ciuitate

uitate ueſtra. Sed quoniam ſiue error hominum, ſiue fatalis quædam neceſſitas aliter poſtea induxit recordemur, quæſumus, primæ illius coniunctionis fraternæ, & hæc poſteriora noſtris ex animis obliuione ſempiterna deleamus. res enim faciliter ſolet ad priſtinam redire naturam. Cùm ergo nunc per Dei gratiam, non ſolùm pax & amicitia reducta ſit inter noſtram ciuitatem & ueſtram, uerùm etiam confœderatio, & ſocietas inſtituta propoſitum noſtrum firmiſſimum & indubitatum, veterem amorem ac perfectam voluntatem conſeruare de cætero, atque complecti, & quantum ad nos attinet, prouidere, vt perpetua ſit hæc amicitia & coniunctio noſtra: quod & uos ex parte ueſtra facturos eſſe ſperamus. noſtra quidem ſynceritas ac perfecta uoluntas de die in diē magis per experientiam operum elucebit. Datū Florentiæ, die ſexta Maij. M. CCCC. XXXVIII.

FLORENTINI DVCI VENETORVM.

ILLVSVRISS. atque excelſe domine, amice chariſſime. Quoniam per effectum operum manifeſtè deprehendimus, neque inimicis, neq; amicis noſtris placere, ut Lucana ciuitas in poteſtatem Florētini populi deueniret, decreuimus contra illam non amplius impugnare. ſed nos retrahere à certaminibus & contentionibus illis, in quibus, ut

vere

vere dixerimus, nos a socijs desertos ac destitutos, ab hostibus verò totis viribus impugnari cernebamus. Itaque deposito contra Lucenses bello, amicos atque beneuolos, quãtum in nobis erit, habere illos quærimus. neque in hac parte fatigare socios, vt eorum subsidia implorare compellamur. Quæ omnia talia sunt, vt salua fide, & honestate ac seruato iure fœderis, quod vobiscum habemus, facere possimus. Hoc igitur quantum ad nos. De comite autem Francisco no emus fuisse præstitã fidem iustis suasionibus nostris totiens apud vestram Celsitudinem profectò fideli animo per nos iteratis. Florentiæ. M. CCCC. XXXVIII.

DVX MEDIOLANI LVCENSIBVS.

MAGNIFICI, *amici nostri charissimi. Licèt omnipotens Dominus permittat aliquando aduersa contingere, semper tamen est in eius clementia & benignitate sperandum. Solet enim humiles & iustos exaltare, superbis verò vsquequaque resistit. Et ita nobiscum sæpe actum esse cognouimus, & nunc ab effectu videmus. Occupauerant hostes nostri diebus elapsis uallem Tellinam nostram & ex ipso illius vallis ingressu in tantam elationem superbiamque euaserant, vt arbitrarentur omnia vincere & subuertere, non memores quòd iniustè pugnarent. Sed restitit, vt diximus, Deus omnipotens insolentiæ verborum. Procedente igitur spe-*

ctabili & magnanimo viro Nicolao Piccinino de Perusio locumtenente, & capitaneo nostro generali, & præsente spectabili & præstanti viro Comito Guidone Torello, qui totius rei maximus fuit aduersus ipsos hostes externa die, hora circa XVIII. in nomine Dei cum ipsis hostibus fœliciter decertarunt: ita vt contra ipsos nostri victoriam gloriosissimè reportarunt captis inter cæteros domino Gregorio Coruario ex primarijs omnibus Venetiarum, qui prouisor erat & commissarius totius exercitus Venetorum, Taddeo Marchione, Cæsare de Martinengho, Grasso de Venetijs, Paulo de Venetijs Lipitoccho, & Daniele de Solnicho ac armigeris centum quinquaginta ex præstantioribus, facientibus conductam & equitum duorum millium, peditibus vltra mille ex melioribus, & Cenedibus infinitis. Pigliardus autem generalis capitaneus gentis suæ pedestris a paesanis trucidatus, cuius finis talis meritò esse debuit: quoniam à seruitijs nostris imprudēter aufugerat æstate præterita. Talianus verò, vt dicitur, nōdum euaserat, & ipse etiam verisimiliter capietur. Quid plura? omnes autem mortui, aut cui sunt, & vel nulli vel paucissimi euaserunt. Certumque erat apud nostros non solùm recuperare dictam vallem, sed longè maiora perficere. Est aliud fœlix nouum. Exercitus enim, qui deuicto casali Pado, & capto in eo perfidissimo proditore Francisco de Corrigio, contra Borsillum processerat, dictum locum prorsus obtinuit cum

roccba & villis suis omnibus. Quæ res facit, vt illæ partes nostræ vltra Paduanæ tutissimum statum habeant, & amplissima pace fruantur. Hos igitur iucundos & faustos rerum nostrarum successus amicitiæ vestræ statim statim duximus intimandos, certique non mediocrem lætitiam sibi afferant. Datæ Cuxaghi, die XX. *Nouembris.* MCCCCXXXII.

POGGIVS PETRO DONATO ARCHIEPISCOpo Crenten. S. P. D.

CVM *visitassem pridie abbatem Mont. Rosant. qui hac iter fecit iturus pro legato in Picenum, post verba, quæ primo congressu communiter haberi solent, quæsiui de te in primis diligenter, & an esses Prænestæ, quò te contuleras pridie quã ego recessissem. Qui cùm mihi dixisset Tibure non receptum à Prænestinis ob timorem inferendæ pestis; detestans illorum immanem rusticitatem admiratus sum paulò, te repetisse eundem locum, quem ipsum fugeras conseruandæ salutis gratia, ac non potius aliò diuertisse, præsertim cùm & tam multi in ea vrbe morbo interierint, & tam multa sunt oppida circum salubri aere, in quibus absque vlla suspicione esse potuisses. Hoc si abs te factum est propter animi magnitudinem, vt qui contemnas, quam cæteri reformidant, mortem, & hanc fragilem momentaneamque vitam non pluris quàm à sapientibus extimanda sit, facias; laudo certè animum ac for-*

titudinem tuam, quòd ita, animatus sis, vt firmam, stabilemque vitam huic labenti & caducę anteponas. Si verò aliud quippiam te mouet, vt longius à Pontifice abesse nolis, vide an satis consultò feceris, qui obiaceris te in uitæ discrimen propter nescio quam incertam rerum futurarum significationem. Sed tamen ea sapientia te præditum scio, vt omne consilium in agendo tuum maturè, & prudenter à te susceptum, cogar existimare vt quamquam tua salus me sollicitum maxime teneat: tamen hoc vno consoler, quòd graui sapientique deliberatione & egisse te omnia, & acturum confidā. Cupio quidem, vt superior causa te impulerit ad redeundum Tibur, quam nos alij propter imbecillitatem mentis animique angustias aufugimus terrore commoti. Et id quoque erat æquius fieri, eisq; ad aliorum exemplum constituti sunt. Sed multos tamen pauor exanimat verētes hoc nomen mortis: Tum maximè conscientia dictorum ac factorum maximè, quorum aliquando nobis apud illum tremendum iudicem æternum ratio reddenda est. Libet paulùm mi Petre philosophari tecū, qui me non solum loquentem seriò, sed fabulantem quoque pro tua singulari humanitate libenter soles audire. libet autem non ostentā di causa, quod vitium longè à me abest, sed cum tecum ea loquendi viro omnium eruditissimo, tum verò quia ira fero temporis ratio præsentis quæ vt timere, ita quoque aliąliquid dignum viro nos sapere docuisset. Equidem

non

non meam, quæ nulla est, sed multorum prudentum vt habentur, atque exellentim virorum sapientiam desidero, quemadmodum atque intenti existunt ad euitandam pestilentiam metu mortis, & quod corpore, nulla habētes omnino curam mortis, animorum loca transmittant Secretiora quædam petunt, amant solitudinem, hominum fugiunt congressum. exquisitioribus vtuntur dapibus ad præscriptum medici, cuius consilio hæc parent atque hæc omnia, vt hæc moles corporea tum egregium tum salutiferum opus diutius conseruetur. Cùm interim de animis verbum ullum, ij soli mæsti, sordidi, inculti, squalentes iacent in tenebris ac carcere cęco, omni ope destituti, & cùm ipsi ægri, anxijque multis obruantur pestiferis morbis qui illos ad internicionē ducunt, nullus accersitur medicus, nulla parantur medicamenta. sed hoc negligentia nostra inimus, atque cùm multis ex rebus, tum vel ex hoc maximè perspicere licet communem hominum insaniam. Nam cùm duplex sit interitus; corporum alter, alter animorum; corporum quidem, quem nullo pacto vitare possimus, studiosissimè fugimus: animorum verò, qui viuant ne, an intereant, in nostra est potestate etiam vltrò appetere audebant omnium ac rationis expertes: nos corpus nostrum colimus tamquam Deum quicquid expetit damus, vetat, impera, tpræscribit, nos eius paremus imperio, nos ad illius arbituum ætatem agimus nostrã, ad eius cul-

tum, pompam, fastum, atque ornatum, studia nostra ponẽtes cœlum, terram, maria, deos, atque homines pro ipsius augmento fatigantes, quod potius comprimere, spernere, exercere debemus, atq; eius vim minuere tanquam omnium malorum irritamentum. At verò omnium, qui ipse deus est in nobis, hoc est, diuina pars quedam, humilem, abiectum, mœrentem ac sorditatũ reorum more in compedibus & vinculis captum tenemus, nihil ei opis, nihil damus auxilij in cœno iacenti & sordibus, qui cùm ægrotet, sitiat, atque exuriat, & medicum negamus, & cibum. Qui si nos illum, prout decet, non serui, sed domini loco haberemus, si bonis artibus extolleremus, sed vitæ eius quæ futura est æterna, curam aliquam subiremus, si de eius interitu ęquè ac corporis perturbaremur soliciti ad fugam, sed æquo animo susciperemus diem nobis constitutum, in quo & malorum præsentium finis esset futurus, & laborum præmia, nosque sarcina corporis exui facilè pateremur euolaturi ad liberiorem vitam, in qua nulla esset mors extimescenda: sed nos veluti pecora dediti vẽtri, vitio, & odio ignauo vitam, vt inquit Salustius, veluti peregrinãtes transimus, quibus corpus voluptati, anima oneri fuit; qui videntes, prudentes, scientesque, nos perditam ac nullo exemplo, nulla doctrina, nulla ratione deflectimur ab hijs curis, quæ in nostrammet perniciem redundant. Sed hæc hactenus. redeo ad illud superius, vnde hæc dicta sunt. Si tu ob eam

causam

causam Tibure te cõtines, ꝙ verè philosophus euaseris, cuius vita, vt nosti, oĩs p̃meditatio mortis esse debet, bene est & ita summa laude dignum, tibique gratulor philosophanti. Verùm cupio abs te scire, q̃d agas, q̃ vitæ institutio, q̃ virtus, in quã philosophorum septam deueneris. Epicurei dissoluti sunt minis, Stoici seueriores, mediocritatem Peripatetici seruant, admittunt diuitias, dignitates non aspernantur. Hos censeo amplectendos. De me aũt si queras, quid agam, possum id quidem vnico verbo expedire: Statur. vel si pluribus, vnico versu: Viuo equidem, vitamque ineptam per omnia duco. Si tamẽ singulariùs id cupis, accipe paucis: Prius quàm veni, Reate conduxi domunculam penes flumen ingens satis, quod præterfluit ciuitatem. manè visito ecclesiam orandi causa, tum demùm reuertens pertranseo forum circunspiciens, atque emens si quid vsui est, & præsertim molones, cuius cognitionem Mucharus existimabat perdifficilem. & ob eam rem absque intermedio emendos censebat, neque tantum me mouet exemplum Muchari quantum Horatij auctoritas: Qui ipse Poeta egregiùs laudans vitam suã scribit, se Romæ, vrbe omnium celeberrima, solitum deambulare forum percuncantẽ quanti olus, aut far emeretur: multò magis ego homuncio prę illius excellẽtia in hac vrbe rusticana quòd in vsum meũm sit, emere, nullam reprehensionem timeo. Tum domi lego aliquid, ac scribo sedens in accubulatorio propter fluuium

ad aquæ murmur indugeo: deinde corpori quantum satis est, magna verò pars temporis consummitur deambulando. nam & est hìc aer frigidiusculus, & loca amena admodum, & ad deambulationem accommodata. Quod autem facio plurimi, nulla hìc audio noua, nulla bella, nullos rerum tumultus, non queri sentio quid Aragonum, quid Francorum parent Reges, quid Dux Mediolani, quid Florentini moueant, non audio molestia archipiratorum terrestrium militiæ nostrorum temporum, quos vltra Sauromata vellem hinc esse abreptos, fruor quiete animi. nam corpus sibi consulit, neque me sollicitat cupido vlla lucri. Quin potius illa, me torquebant cum essem Tibure. Si quem conueneram ex nostris: heus tu nunquid nam noui? vnus mortuus est, alter morituro proximus. nunquid aliud noui? milites conscribuntur: aliqua obsidio paratur, Tudertum deditionem fecit, Perusini legatos misere, nescio quod castellũ se cessionem parat Et sexcenta alia sadorum plena, quę dediscenda essent, si scirentur. Hìc verò ijs inanibus fabellis honestis vacamus: huius vitę vellem te fieri participem, si id esset futurum in rem tuã. Nam tunc nihil nobis deesset ad absolutam cumulatamq; ex omni parte voluptatem. Nam licet hìc quoque loci Epicurum fieri, & eum qui aqua, & polenta hospitem recipiebat, & eũ qui titillatione sensuum vitam effecit beatam. si aderis vtram vis capere, licebit, tibi tamen, soli si priorem elegeris. Virum

clarissimum Antonium Luschum, si præsens est, verbis meis saluere iube: Et item Ramelem confabulatorem nostrum. Vale &c.

INGENTEM *benignitatem tuam, vir clarissime iam ter spectare iussus sum: primùm quum declarationem in Senecæ declamationes cõmodare mihi, qui nulla tecum familiaritate coniunctus prius fueram, non titubasti: deinde, quum commentarium in Augustinum de ciuitate Dei Bonacurso nuncio mihi consignandum, tuo nomine dedisti: tertiò quum munuscula mea dignitate tua longè inferiora iucunda fronte suscipere dignatus es. Qua in re non te latere velim iocosam contentionem per me cùm in ipsis muneribus in ipsa destinatione habitam. cùm enim illa mittere deliberarem nullo pacto pedem efferre vollebant, & quanto magis tuos petere lares iubebam, tanto magis instabant. Horrebant, reor, & quodam rubore præpediebantur magnificum tuum illud subire palatium: nec mirum si tanti nominis tui splendore confundebantur. Quis enim genere clarior, quis omni virtutum genere præstantior, quis fortunæ muneribus abundantior non tantum tua ipsa in vrbe Lucana, sed tota in Etruria reperiri potest? tu tantum pro tua magnitudine animi fortunæ fulgorem floccifacere, parui ducere solitus es: equidem de mansuetudine tua rectior factus persuadere illis non dubitaui, quòd audacter indubitanterque migrarent,*

refocillata itaque oratione mea pudibunda, & rubore suffusa decliuibus oculis ædes tuas sidereas subire conati sunt, vbi præter opinionem benignè suscepta futuris numeribus tutum pollicentur accessum, quæ si tardiuscula fuerint, pro tua modestia tarditatem ipsam mansuetè patienterque tolerabis. voluissem tamen tuis in illis celeberrimis nuptijs aliquid misisse, ad quod faciendum me non mediocriter adortatus est Iohannes de Vecchiano, sacrarum legum interpres egregius. Sed quia nihil ipsarum splendorum condecens occurrebat, in aliud tempus differendum duxi. Nec ipsa tarditate tantorum tuorum in me beneficiorum immemorem existens, quæso, si meritis tuis non repentè satisfactum per me fuerit: faxo tamen ne te certasse priorem pœniteat: quòd si digna non contulero præmia, ne tamen ingratus videar enitar pro uiribus pectorique meo Maronicum illud semper hærebit infixum. In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ Lustrabunt, conuexa polus dum sidera pascet, Semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. Et quoniam nullum officium referenda gratia magis necessarium ducitur, singulari benignitati tuæ, quas possum, gratias ago, maiores debeo; quas cùm tempestiuum fuerit, aderit, præsoluere non prætermittam. Librum vero tuum supra notatum tam benigno commodatum animo tutum illæsum inuiolatumque reseruabo, nec illum penes me diu dormitare permittam; sed bibliote-

cam illam tuam omni genere librorum copiosissimam repetere iubebo. Vale, vir insignis, & me tuorum seruitorum numero ascribe. Ex Pisis IIII. Kal. Decembres. 1443.

FRANCISCVS PHILELPHVS PRAECLARO equiti, Domino Pallanti Strozzę. S. P. D.

SOLEO *certe nonnunquam, Pallas, vir clarissime, maiorem in modum queri perniciosam prętertiti seculi aduersus nostræ tempestatis doctos homines, literarumque cupidos iniuriam: & illos vehementi quodam odio detestari, quorum inerti & negligentia factum est, vt in amissis veterum scriptorum illustribus ac infinitis propè voluminibus, tacitam ipsi cladem susciperemus. Quid enim claris ingenijs aut acerbius, aut calamitosius accidere potest, quàm hijs carere, quibus sine omnis suus splendor, omnisque magnitudo & manca & muta est? Nemo profectò, mea sentētia, & si ad equitandum aptissimus sit natura, sine equis equestrem teneat, neque sine armis militiam, neque nauigandi peritiam sine nauigijs, neque architecturam, neque fabrilem, neque aliam quamuis siue artem siue facultatem, vbi huiusce rei defuerunt instrumenta, medullitus sanè noscere quisquam queat. Cuiusmodi verò quoque bonarum artium instrumenta ob tantum hunc tamque indignum veterum liberorum interitum amiserimus, ipse optimus testis*

sis

sis. Nemo enim est vnus oı̄um inter nostros qui id te melius scire vel possit vel debeat. nam & Græce & Latine eam habes eruditionem qua mediusfidius maiorem nemo. Et si quid apud nostros, externos ve librorum relictum sit, id omne pro tua eximia diligentia ac laudatissimo doctrinæ studio tibi vel potius eruditis omnibus iam pridem maximis cum laboribus impensisque comparasti. Quid enim philosophos numerem? Qui quo maiore numero extiterunt, eo magis nihil naufragium factum est. libros circiter quadringentos Aristotiles, ac prope totidem Theophrastus scripsit, quorum vnum est, quanta sit nobis relicta paucitas. Democriti ille magnus tantusque vir, magnum de mundo, opus talentis quingentis extimatum perhibent. Vsque adeo multa scripsit vt librarius sit ab Epicuro appellatus. Epicurus autem ipse trecenta reliquit volumina. Chrisippus vero, quem librorum Epicuri huius parasitum Carneades nominat, quinque ac septingenta volumina elucubrasse traditur: per multa Zeno Cutensis & Cleātes scripsere, per multa Heraclitus, per multa Empedocles, & alij cum Græcium Latine Philosophi complecti numero labor sit, per multa nobis & maxima suæ sapientiæ, & per illustria monumenta reliquerunt. Horum autem omnium nulla prorsus scripta extant. Quid autem, vt reliquos siue Poetas, siue historicos, siue alios præstanti aliqua doctrina & ingenio uiros omittam, quid, inquam,

quam oratorum versutias, interitusque commemorem? hosce prope modum omnes ad Brutum scribens Cicero non Latinos solum ab ipso vsque in Cornelio Cethego, quem suaui loquenti ore viguisse Ennius decãtabat, vel ab illo potius Bruto repetens qui vim ex vrbe Regina extruserit: verùm & Græcos ab ipsius vsque Solonis, Pisistratique memoria & diligenter, vt assolet, & eleganter enumerat. In quibus quanta sit strages facta, quanta suscepta calamitas, quis te nobilissimo Equite & homine doctissimo melius omnium vnus noscit? nonne igitur iure illis succensebimus, detestabimur, execrabimur, quorum desidia, ignauiaque tãtamque nobis iacturam factã intuemur? Nam si cum hac veterum librorum paucitate incredibili summa cum diligentia, & studio nobis in lucem contulit id di endo assecutos nonnullos cernimus, vt honori apud omnes admirationiq; habeantur, ne certe dubitandum existimo, quin multos hodie Leonardos, permultos haberemus Ambrosios, si priscis bibliotecis liceret frui. Quod cum in omnem Italiam pateret, tum potissimum in hac vrbe, vbi diuina quędam ingenia germinant: nec diffido tamẽ quin aliqui ex hac ipsa breui emerserint, qui sua & cura & industria & ingenio tantę huic iacturæ cladiq; medeantur. Ita cum Iarnottium Manetum hunc nostrũ, & Carolũ Aretinum, disertos & doctos homines, tum alios plerosque ad eloquentiæ eruditionisque decus euasisse. Iam pro-

bè atque in dies magis euasuros video. Sed de hijs hactenus multa. In eo autem veterum scriptorum naufragio insignis est Lysię oratoris ꝓcella. Is enim orationes quadringentas vigintiquinque scriptitasse fertur, quarum ducentas ac triginta Dionysius Cæcilius indubitatas illius existimabat: Reliquę verò creduntur adulterinæ: hisce autem in omnibus duntaxat, & id ob malignitatem causæ eum succubuisse Plutarchus refert: scripsit & rethoricas artes, & conciones, & laudationes, & epistolas, orationesque, tum amatorias, tum funebres, ac Socratis defensionem, & si hac autem tanta suorum scriptorum multitudine vix quinque & triginta orationes extant; reliqua verò omnia periere. Quanta is verò dicendi luculentia maiestateque floruerit, Ex princeps eloquentiæ & optimæ nullius expers disciplinæ plurimis in locis disseruerit, ac nos fortasse prope diem alio quodam in loco commodius exposituri sumus: id tamẽ abundè dignosci potest ex ea funebri oratione, quæ ab hoc ipso Lysia pro hijs edita est, q aduersus Lacedemonios Corinthijs auxilium ferentes post vrbem triginta tyrannorum solutam iugo forti & atroci prælio Athenienses interiere. Hinc si frequentissimè antea Grę cè lectitaueras, nunc Latinam a nobis factam, vt & Latinè legas, & cæteris legendam des, te vehementissimè rogo. Vale.

FRANCI-

FRANCISCVS PHILELPHVS CLARO equiti, Pallanti Strozzæ. S. P. D.

FVERE *nonnulli & prudentes & docti viri, pręstantissime Pallas, qui id inter* Lysiæ *oratoris, Platonisque Philosophi scripta maximè interesse iudicarent; quod prope modum alij quidam, item & ipsi homines haud vulgares inter Demosthenē & Ciceronem voluere. Nam huic nil adijci, illi detrahi nil posse. Quid aliud esse dixerimus, quàm vel id quòd Platonis esse cernimus eximiam quandam exuberantemque dicendi copiam vel emendatum Lysiæ elimaturo grauissimumque orationis filium. Quod quidem acutissimorumq; hominum iudicium cùm semper maxime facere consueueram, tum verò postea quàm Græcas literas degustassem, admiratus sum adeo, vt vix quicquam aut verius, aut subtilius iudicatum existimari. Nam vt reliquos nunc omiserim, quid de Lysia ipso dicam, cuius per egregia dicendi quædam diuinaque elegantia castigata verbis, sententijs affluens tantum de se stuporem splendoremque legentibus ingerit, vt hunc profectò eum fateri oportebat, qui vnus in primis inter Græcos primas eloquentiæ partes teneat. Hic est ille Lysias, cuius disertissimis orationibus si quod subtraxeris verbum, & id commodè feceris, de sententia subtraxisse plane appareas, vsq; adeò ab eo sunt omnia mirabili quodam suo artificio &* ordi-

ordine lucubrata, dicta, posita, colligata: is praeterea cùm caeteris in rebus praestiterit plurimum, tum ea quoque soli perspicuitate & nitore claruit. Quem & si nobilis rethor Socrates imitatus ferè sit, tamen neque hunc, neq; Demosthenem ipsum eloquentiae principem, neque alium quemquam ex illustribus illis decem oratoribus assequi potuisse omnis vna voce testatur Graecia. Quàm verò hisce omnibus subtilitate antecesserit, ex graui Ciceronis in libris de Oratore iudicio intelligi licet. Sed de ijs aliàs. Nunc autem ad rem, de qua agitur, reuertamur. Cùm igitur hanc Lisiae vberem, luculentamque breuitatem facilitatemque dicendi amatoribus nostris mirificè probatam laudatamq; intuerer, libuit animi gratia aliquas, si possem, ex illius orationibus Latinas efficere: quo non solùm alieno testimonio, verùm & re ipsa, & ipsa quasi oratoris praesentia ac voce eius vis omnibus diuinumque ingenium innotescere. Quare cùm ipse superiorem conuertissem, volui & illam ad nostros orationem traducere, quae inter Acostonem adulterum habita esset. Hoc enim in adulterio deprehenso atque interempto sui pro eo causam necis agunt. lex autem haud negatur. Sed maechus iure caesus defenditur. argumentum tum omne narratione patet: nunc, ne quem tanti facio, imitari omnino neget. idem ne in breui oratione prolixior sim hac re satis superque. iam Lysias ipse dicere incipiat. Vale.

LEONAR-

LEONARDVS ARETINVS AD Cyriacum Anconitanum.

LEONARDVS *Cyriaco salutem. Quid mihi dabis, Cyriace, si de vrbe Anconitana tibi multa ac præclara vetustatis monumenta ostendam, quæ tu nunquam vidisti, licèt Acayam totam cum omni etiam Italia & Boeotia lustraris, ac Peloponensum, Spartamque, & Argos inspexeris: & quicquid antiquitatis est in illis erutris, & Athenarum propilea nobis descripseris? Ego tamen dum tu peregrinando aliena conquiris, ipse manendo domi tuæ patriæ tuæ monumenta tibi inuisa incognitaque perspexi. O magnam vitæ animi nostri penitus diuinam. Si quidem dum stamus domi, ipse peregrinatur, nec distantia modo locis adit, verùm & quæ iam mille annis gesta sunt, tanquam præsentia intuetur. Sed ne te per longa demorer, aperiam quid rei sit. Scripsi nouiter libros quatuor de bello Italico, qđ Libellarius & Narses, Iustiniani Duces, aduersum Gotthos gessere. In illo bello multa, ac præclara de patria tua Anconitana reppe-ri, ac reperta libens perscripsi. Nam & obsidio eius vrbis terra, mari à Gotthis agitata & pugna naualis egregia & insignis circa eã commissa in qua septuaginta quinque naues longè pugnauerũt, & situs oppidi, qui tunc erat, ac cætera permulta memoratu digna referuntur. In quibus scri-*

bendis tu etiam aliquid mihi caloris & impetus ad dicisti, quod tibi & ciuibus tuis hæc placitura existimabam: & sunt maximo ornamento vestræ ciuitati. Est autem non hæc translatio, Sed opus à me compositum, quemadmodum Liuius à Valerio Antiade, vel à Polibio Megalopolitano sumpsit, & arbitratu suo disposuit. Hanc verò historiam meam inspicere si voles, nõ aliter tibi ostendã, quàm si omnia epigrãmata omniaq; vetustatis monumentatq; in toto terrarum orbe collegisti ad me feres. Vale prid. Calend. Sept.

GVARINI VERONENSIS AD Illustrem Leonellum Estensem gratulatio pro equestris dignitatis insignibus.

HODIERNA *die, mi rex & diue Lionelle, ciues tui, quia equestris dignitatis insignia tibi tam honorificè addita, seu potius reddita fuisse cognoscunt, priuatim ac publicè magnam egere lætitiam, & precipuum diuis in templis honorem pro sua vita, illustremque genitorem tuum pietate & obseruantia celebrarunt. Nam cùm tantas tibi & animi & corporis dotes ab natura ingenti, tuaq; industria expolitas & studio auctas esse cernanti, Ista ipsa ornamenta ad decus & ad obedientiam, ad dignitatem quasi consummationem quandam amplitudinis aduenisse gloriantur. Qua in re tibi, ne magis, uir magnifice, an ornamento ipsi gra-*

*gratuler, in ambiguo sum. Non enim sum ignarus huius generis decoram magnam tibi hominum e*x*timationem commendationemque vendicarunt, & egregiam apud eos, quorum commodis, honori, & saluti consulturus est, auctoritatem comparare. Hac ratione antiquos Persarum reges varios si bicolores consiuisse, Cæsarem auxisse insitatos vulgò habitus multo auro multisque gemmis induisse. Testis est Xenophon, vt vel sic inter suos venerationis essent. Præterea clam me non est, istos honores & insignia virtuti testimonium adduci, & bene institutæ Maiestatis præconia. Quocirca milites strenuos, bellatores, fortissimos ducesq; sapientissimos hastis phalaris vexillis equis, Statuis, & quod maximum votorum est, triumphis donari & insigniri legimus. Accedat ad gratulationem meam, quòd ornatus auratos & equestrem dignitatem per se satis ingentem, ingentiorem facit imponentis donatoris amplitudo, simul & gloria, de cuius magnificentia rebus præclare gestis clementia, æquitate, cæterisque virtutibus, vt taceam, quid Imperatore Romano, quid Cæsare, quid Augusto excellentius, quid admirabilius, religiosius æquè humanum genus habet, eius potestatem poeta maximus paucis verbis exprimens ait; Diuisum Imperium cum Ioue Cæsar habes. Quippe imperium Oceano famam qui terminet astris. Subinde antiquum genus Estense perdendo. & illustrem maiorum tuorum, patrisque progenium*

niem, quorum liberalitas, sapientia, mansuetudo sempiternam famam adepta est. Eorum nomini & laudibus splendorem adiungit tua in deum pietas, in parentes obseruantia, in propinquos amor, in amicos fides, in omnes bonitas, charitas, diligentia, plurimarum & optimarum rerum cognitio: præsertim cùm ad paternam animi magnitudinem doctrina vberior accedat, addo virtutes sobrietatem, somni parcitatem, venationis, aucupiorum, ludorum frequentiã, sagittandi solertiam, quibus etiã solatia sunt. Et librorum studiosus omnis corporis sensus domas: & ita domas, vt intra modestiæ girum frenati se contineant. Quid morum seueritas, qua factum est, vt vitam teneris adolescentiæ annis & regia licentia, nil iuuenile redolens maturè sapias Nestorem? Per hæc, atque alia in te ornamenta meam venio sententiam, vt longe magis abs te equestria decorẽtur, quàm tu equestribus decoreris insignibus. Idque iure quidem & meritò. Nam plurimi sine virtutibus equitum gestamina vsurpant. Neque regem illum esse crediderim qui maiora possideat prælia, aut purpurea in veste gemmas & fronti coronam imposuit metus, & diri mala pectoris. Et ut a Biante dictum est, Qui sua secum portat: alioquin laruarum in scena Histriones Agamenonem liceret appellare, vel Priamum, cùm is vilissimus sit fortasse mancipium, nec verò, Leonelle, vir illustris, tuam inferiorem dignitatem equestrem dixerim, quam pacis artibus meruі-

meruisti. Quam, quæ rapi solet, hæc enim mortalium cedibus, ciuitatum direptioni, strage regnorum vsurpatur, & calamitatibus alijs quas singulatim apud Crispum Cæsar explicat rapi virgines, pueros diuelli à complexu parentum, matres familiarum pati quæ victoribus collibuisset: phana, atque domos spoliari, cædem, incendia fieri, postremò armis, cadaueribus, cruore atq; luctu omnia compleri. His sane indignum est tot dierum supplicationes indici, ista vel vrbana munificentia, integritate, iustitia vel benè ciuibus merendo, patriæ commodis instruendo, honorem suorum augendo quæritur. Qua in re Titum Flamminium triumpho digniorem fuisse censuerim, quia Græcia suas viuendi leges & mores restituerit, quòd qui mille ac ducentis ciues in pristinam libertatem è seruitute reuocarit, quòd Filippum, Macedonasque debellarit. Crudele enim est, vt humanitatis abhorrens, ex hominum malis atque miserijs prædicationem titulosque sibi quærere. Aurum quo te insignitũ esse hodie renuimus tibi ad vitę vel grande speculum propositum esse considerabis. Etenim cũ aurum splendore, precio, immortalitate metallis reliqs antecellat: sic & tu viuẽdi puritate, virtute, excellẽtia, honesti animi constãtia sicut inter cęteros mortales emines, ita te ipsum in dies superare cõtendas, id egregia fide feceris, si nullam tibi cum hæreticis concordiam esse sines, nulla nisi iustè ac legitime indicata bella suscipies, pupillorum ac vidua-

rum tutellam tuam in fidem accipies tria hæc perpetua virtute profiteberis. ne autem longior mea tedio te afficiat oratio, tibi pro mea in te fide ac pietate nouis insignibus gratulor ac gaudeo: quibus non minus decoris, laudis ac dignitatis reddis, quantum cœperis. Idque tibi ac tuis bonum, faustum, fœlixque sit, oro. Munusque censareum pinea virili parte fulcio, accendo, ad peremnitatemque produco nulla siquidem tanta semper hominum constructa manibus opera, quæ non ruant, obscurētur, & vetustatis morbus non reformident, nisi literarum monumenta substentent, illustrent & iuuenescere faciant. ad quod quidem conficiendum pusilla hæc mea scripta doctissimos viros & desertos inuitant; quorum ope atque opera huius facti memoriam nulla vnquam delebit obliuio, quarum diu legetur & ad posteros hoc perueniet. Sigismundus Cæsar Augustus cū sedato aduersus Legurum ducem bello Veneto ab Eugenio pontifice maximo corona insignibus aurea & basiliense consilium potens Ferrariam Roma in Illustris marchionis Nicolai edes diuertisse, illustrem leonellum Extensem sextum & vigesimum agentem etatis annum, equestris excellentiæ donauit insignibus. Quod & præsentibus & venturis signum hospitij & monumentum ne pignus amoris relinquent. Vale ex Ferraria. Idibus Septembribus anno Christi M. CCCCXXXIII. Amen.

EXPLICIT *Guarini Veronensis Oratoris precla-*

præclarissimi ad Illustrem dominum Leonellum Estensem pro sumptis equestris dignitatis insignibus, congratulatio per eundem recitata die XIII *Septembris* M.CCCCXXXIII.

EIVSDEM ORATIO IN LAVDEM Regis Angliç.

QVVM *statuissem, serenissime Rex, hoc tempore maxime aliqua in re memoratu digna & tardum & hebes ingenium meum exercere, nihil sanum æquè dignum repperi, in quo meam operam consummendam putarem, quàm hoc ipsum, scilicet, vt serenissimæ Maiestatis tuæ virtutes celebratissimas, & præclara gesta tua literarum monumentis æternæ, vt ita dixerim, memoriæ mandarem. Quæ enim esse potest, non dixerim, æterna, sed vix unius seculi memoria? sine scriptorum opere iaceret. namque apud inferos Hercules, aut si id dici malumus, cum dijs nemini metuendis obscurus & gloriæ omnis prorsus expers, nisi poeticis fabulis illustretur. Suo iam cum igne consumptum esset Ilion, nomenque vnà cum memoria perijsset inter tã multos ignes ni & à Græcis & Latinis auctoribus exuscitet. Magnus ille Alexander gemini Atridæ reges, Agamenon, & Menelaus, belli fulmina, Achilles, & Hector, Priamides magnus Æneas, Callidus Vlixes, Pœnorum Dux Hannibal Pirrus rex Epirotarum, & vt Italico splendori non*

 inuidisse

inuidisse videamur, pater vrbis, Romulus, Numa Pompillus, Anchus, Martius, Tarquinius Priscus, Seruius, Tullius, Dijs hominibusque tremendis; Iulius Cæsar, Cæsar Augustus, Gemini Scipiadæ, Gneus Pompeius, Caius Marius, magnus Fabritius, cæterique Duces, reges & Imperatores, qui apud Romanos clari habiti sunt, penitus iam obliuione traditi essent nullaque in hunc vsque diem esset de viris memoria, nisi poetarum fabulæ & figmenta celebrassent. Quæ cùm omnia ante oculos haberem, Serenissime rex, Salustianum illud, quod est in principio Chatelinarij, me prorsus ad hoc capescendum munus hortabatur, quòd scilicet omnes homines qui studerent sese præstare cæteris animalibus, summa ope niti deberent, ne vitam silentio transirent, veluti pecora, quæ cæteris omnibus pòst habitis, huic rei solum intenta sunt, vt ventris ingluuiem expleant. Verùm cùm vna hac auctoritate persuasus me ad scribendum accingerem, Ciceronianum illud, quod est in Tusculanis quæstionibus me ab incœpto nō parū deterrebat. Quòd mandare quemquam literis cogitationes suas, qui eas nec illustrare possit nec delectatione aliqua allicere auditorem, hominis sit intemperanter abutentis & ocio, & literis. Quæ cùm ita essent, Serenissime Rex, vt vna ex parte Salustianum illud me hortaretur, altera ex parte Ciceronianum me id deterreret, malui me minimæ cuiusdam diligentiæ, & extremæ, vt ita loquar, confidentiæ meæ damnari,

ri, quàm vel negligentiæ, vel socordiæ. Et quamquàm sciam nonnullos homines vita & moribus satiros, disciplina nequaquam cùm ex eorum officina nunquam vel sola oratiuncula depropta sit: quoniam dum huius arrogantiam damnant in concinnitatem alterius, nimiam lepiditatem accusant, nil vnquam habent quod probent: etiam hac tempestate futuros: qui mihi magnopere vitio dabunt, quòd rem tantam inermis & imbecillis ador tus sim. Nihilominus tamen horum huiusmodi sine magistratu censorum garrulitatem spernentes rem nostram pro viribus proculdubio prosequuntur. Tam multa namque intellexi de celeberrimis ac præclaris virtutibus tuis, vt ea prorsus tacere nequeam. Idem enim natura ipsa insitum, vt quamquam nullus sit in me virtutis splendor, tamen eos qui virtuosi sunt, vel in quibus aliqua significatio virtutis eluceat, penitus diligam, amem, & obseruem. Verùm, inuictissime Rex, tam multis virtutibus te præditum intelligo, vt bene narrandi initium facturus sim ego ipse in ambiguo, sum: nec id iniuria quidem, vereor: etenim, ne cùm multa dixerim, plurima, quæ in te celeberrima sunt, silentio preterire opus sit. Sed quoniã omnia, quæ in te præcipua & memoratu digna sunt, tam modico volumine complecti posse non confido, non nulla quæ in te maximè præcipua sunt, breuiter perstringam. Te igitur, Serenissime Rex, bonis animæ, corporis, & fortunæ preter cæteros principes & clarere, &

claruisse

claruisse intelligo. Quid enim prudentia tua mirabilius, quid grauitate maius? tu etenim in tam tenera ætate tantam redoles grauitatem, vt maturum illum sapias Nectorem, qui apud Grecos in bello illo, quod contra Troianos geritur, & decrepitus & senex ob mirificā illā prudentiā in tāta existimatione est habitus, vt gemini Atridæ reges & Græcorum exercitus Duces non dubitarint palam omnibus optare non decem viros Achilli fortitudine æquales: sed decem Nestori prudentia similes: quòd si fieri potuisset, non dubitarent dicere breui fore Troiam perituram. Tu adolescens ætate, maturitate senibus senior. tu rex & Reuerendissimo domino Cardinali, & Illustrissimo domino Duci Glosestræ patruis tuis non secus quàm si tibi parentes essent morigerus es. te licet ob adolescentulum ob grauitatem, & prudentiam tuam contra callidissimum, versutissimum, & potentissimum hostem seniores Duces, Princeps, Comites, ac populi innum eri non dubitarunt sequi ducem: tu tua prudentia patruorum tuorum consilijs acquiescendo, & iusticiam subditis tuis æquam præbendo potitus es. rerum iusticiam enim tanta cum seruitute, vt ita dixerim, ad vnguem etiam quod mirabile dictu est, ab extremis adolescentiæ annis eo pacto seruasti, vt nemini nec clàm, nec palàm sua subripi, nemini aliena dari, nemini vim inferri, nemini iniuriam fieri passus sis: furta, homicidia, latrocinia, stupra, violentias omnes tantopere

pere

pere edisti, vt homicidas, sicarios, fures, prædones, violentos & pestiferos homines omnes ex Angliæ insula, imò, vt & verius dixerim, è regni tui finibus prorsus eieceris, non, furtis non latrociniis, non homicidiis, non stupris in regno tuo locus est. quamquam enim tam aureum tamque inexecrabile bellum ob iusticiæ exequendæ cupiditate cum insolentissimis factiosisque hostibus tot annos gesseris, tamen in regno tuo non ciuis ciuem spoliat, non ciuis ciuem obtruncat, non ciuis ciuem opprimit, quemadmodum in nonnullis partibus fieri solet, & maximè in aduersarij tui regno, vbi ciuis conciuem suum impunè spoliat, necat, opprimit & obtruncat: non pater à filio tutus est, non frater à fratre, non filius à patre, non socer a genero, non dominus a seruis. Tanta denique, vt paucis absoluam, illic est perplexitas, tanta confusio, vt id non hominum, sed dæmonum regnum meritò dici possit. illic triceps cerberus, illic anguicoma Thesipho, illic furiæ infernales, illic sitiens Tantulus, illic rex vmbrarum Pluto, illic omnes dæmonum chori suam posuere sedem, iusticia silet, iura tacent, iniuriæ, cedes, rapinæ, strupra, violentiaq; vigent. In tuo autem regno longè secus est. Nam ob summum iustitiæ rigorẽ cum hostibus certamen est, inter ciues summa pax et tranquilla populis quies: auro namque onustus viator omnis Angliæ insulæ partes inermis solus impune lustrare potest, etiam si opus fuerit inter nemora ipsa vel deserta

cum

cum vniuerso thesauro suo quietum somnum capere. Tu profectò, vt paucis dixerim, secundum te Traianum hominibus præstas. De fortitudine autem tua, quid plura dixerim, nesciam, nisi quòd esset, ab extrema adolescentia tua tantum etiam durum bellum subtinuisti, inuictissimum hostem debellasti, vrbes & oppida sua occupasti, tam multos proflictus hosti potentissimo dedisti, non adolescentibus maturum ætate & callidum hostem formidasti, non eius potentiam horruisti, non uires non factionem duri hostis timuisti. Quo factum est, vt tam multas & præclarissimas vrbes, tot ornatissima oppida, tot prouincias, tot loca amplissima ex hostilibus bonis regno tuo adiunxeris, hostemque tuum ad extremam inopiam & intra miseriæ terminos penitus redegeris. Alexander macedo vigesimum attigerat ætatis suæ annum, cum Clariū regem debellauit. diuus Iulius Cæsar plusquam vigesimum quintum adegerat annum, nihil tamen ad eam vsque ætatem maxime memorādum vel maxima laude dignum gesserat. Caius Cæsar iam grandis natu execrandum parricidium vltus est. Tu autem inuictissime rex, dum in vtero matris eras, horrenda bella gerebas, & perniagnæ hostibus formidini eras. lactebas, & hostilia mœnia euertebas: puer eras, & grandeuum regem debellabas. Postea verò quàm adoleuisti, summum tibi imperium comparasti. Te itaque inuictissime rex, ob ea quæ in hodiernum vsque diem gessisti &

Alexan-

Alexandro Regi & diuo Iulio Cæsari, & Caio Cæsari & cæteris hominibus, quos orbis terrarum claros habuit, vel Reges, vel Imperatores non immeritò prætulerim. Tu enim, serenissime rex, liberalitate & largitate Iulium Cæsarem, magnitudine animi magnum Alexandrum, prudentia & facilitate Caium Cæsarem in hodiernum vsq; diem æquasti: pro mira autem magnitudine gestorum eos omnes superasti. Habes insuper participes consiliorum tuorum & in regno ipso coadiutores reuerendissimum dominum Cardinalem & Illustrissimum dominum Ducem Glosestuæ patruos tuos; qui neque consilijs, neque auxilijs aliqua in re tibi defuerint. es etiam adolescens in florida ætate, agilis, & fortis corpore, robustus membris, bonam habitudinem corporis possides, plurimùm ingenio vales, potentiam habes maximam, amicos plurimos qui mortem, qui exilium, qui pericula omnia, si opus fuerit, ob nomen tuum ferre non recusabunt. ob quas ipsas res cùm in extrema adolescentia tua durum, & acerbum bellum tanto tempore & gesseris, & sustinueris, meam venio de te sententiam, vt affirmare audeam, te cùm ad virilem ætatem perueneris, non Martium sed Martem ipsum futurum; non clarum regem, sed omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt regum potentißimum, non in arte militari peritum, sed omnium peritorum peritißimum. Quo fit, vt nunc primum accingar, meque expediam, vt celebratißima gesta tua literarum

rarum monumentis posterorum memoriæ mandem. Perge igitur, perge inuictissime rex, & tum bello tum pace, tum indutijs disce, quod hactenus fecisti hostiles iniurias a tuis subditis & confœderatis propulsare. Nam, Audentes fortuna iuuat, timidosque repellit: præterea, cum adolescentiæ laudibus Iulium Cęsarē, Alexandrum magnum, Caium Cæsarem, vt ostendi, iam superaueris: liberalitate verò, facilitate, largitate, magnanimitate, prudentia ipsos omnes æquaueris; eos etiam in ijs ipsis artibus superare contende. His enim artibus & tua, tuorumque consiliatorum prudentia video breui apud te summum Imperium futurum. Demum quoniam compertum habeam reges & principes summos paucitate verborum maxime gauderet, finem dicendi faciam. Vt igitur, serenissime rex, cum poetarum Principe Marone Virgilio concludam: Hæc tibi erunt artes, dare tutas ciuibus vrbes, parcere subiectis, & debellare superbos. Amen.

ANTONII PANORMITÆ ORATIVNCVLA ad Fridericum Imperatorem III.

ILLVXIT *iam tandem fœlix illa & expectatissima dies, Friderice Cæsar, quę bonis omnibus pacem & tranquillitatem, tibi verò laudem, & gloriam sit sempiternam allatura. Ecce.n. aduenisti,*

aducai-

aduenisti exoptatißime Auguste, tuamque sacrosanctam Maiestatem hodierno die coràm intueri licet, aut rectius quasi Dei cuiuspiã immortalis effigiem venerari. Nam tecum vnà quasi diuinum sidus comitantes aduenisse creduntur salus, atque libertas Italiæ bonorum, ac constantissimorum hominum exaltatio, prauorum perfidorumque depressio. Exultent igitur gaudie, Iesuque Optimo Maximo laudes ac gratias habeant quicunque puri sunt, fidelesque perstiterunt; iniqui verò ac perpetuò contumaces erubescant, formident, pro fugiant: huius enim dignissimi Romanorum regis artes sunt Romanæ, ille quidẽ parcere subiectis, & debellare superbos.

VERVM *antequàm Alfonsi magnanimi, atque inuicti regis nostri, mandata explicemus Ab eo quidem ad eminentissima Maiestatem tuam legati sumus, pauca admodum quę partim ad laudem, per tim ad dignitatem tuam pertinent, enarrare nos pro singulari tua humanitate concedas: Ego verò à clarissimis, ac illustribus collegis iussus dicere obtemperabo. Verùm ita obtemperabo, vt rationem tuarum occupationum vel in primis ipso breuiloquio videar habuisse. Quod igitur à plerisque oratoribus dictum est, nescire se vnde principium sumant, id in præsentia mihi euenire non verbis, quemadmodũ fortassè illis, sed re ipsa nimirũ intelligo non solùm enim, qa sunt tuæ virtutes, & variæ inter se connexæ, verùm etiam, quia ita præclaræ*

omnes

omnes, & ita egregiæ sunt, vt inter seipsas de excellentia concertare videãtur, nec facilè sit deliberatio, quæ nam in dicendo sit anteponenda. Siue enim animi magnitudinem considero, nihil dignum videri potest, de quo quàm primum enarraretur. Siue religionem, aut cerimoniarum cultum, illud omnino censebis præferendum. At si iustitiam & æquitatem contempleris, nihil tam videri debet, vt illi anteponatur: Cùm verò liberalitatem, humanitatem, moderationem tecum pensites, quam illarum præponere, aut quam non præponere debeas, ignorabis. Ego tamen vnde aptissimum & congruentissimum putabo inde initium dicendi faciam, à religione videlicet, & culto diuino Qua in re vel maxime tuã, Friderice, sapientiam declarasti; siquidem vera hominis sapientia est, pietas, idest, Dei cultus. Etenim ante oĩa verũ creatorem, vnicum & summum Deum, Christum Iesum tibi penitus colendum, adorandum, verendum animo proposi, vt erga eum ipsum Christum, à quo terrarum Imperium assumpsisti, pro tanto munere accepto & gratus existeres & hominibus, quibus diuina prouidẽtia preesses, vite beatæ viam tui luminis exẽplo mõstrares; maxime quidẽ decet Reges ac Principes, quique ab omnibus timeantur, eosipsos vereri, ac metuere Deum immortalem. Quod qui fecerint sentient præclarũ illud & memorabile Camilli dictum, Omnia prosperè euenisse sequentibus Deos, aduersa spernentibus. his tu

itaque

itaque rationibus adductus in primo ipso iuuentutis flore, nō maris, nō viarū descrimina, nō barbarorū, & eorū, apud quos Christi nomen inuisum est, latrocinia, atq; insidias veritus Sepulchrum Domini ex vltimis vsque Germaniæ partibus adijsti, laborum, & velut gloriæ primitias Deo reddens, atque sacrificans. Quid nunc ego Psalmos, & orationes? quid Missarum sacra misteria? Quid ieiunia, atque indictas Christiano ritu abstinentias referam, nihil vtique omittis, quod boni, & puri Christiani officium esse intelligas, quo eum tibi perpetuo places, ac propitium & fauentem reddas, quo ciues tibi diuinitùs commissos ad veram dirigas fœlicitatem, & sapientiam.

CVMQVE *animo magno & excellenti præditus sis in hoc vno, ne Dei scilicet voluntatem offendas, miro quodammodo timidus atque anxius prædicaris. Denique cùm natura natus ad virtutem videaris, & bonitatem naturæ, Dei quoque voluntate confirmes. ob illud etiam a peccatis atque flagitijs caues, ne tuos ciues vitiorum imitatores efficias. Satis.n.nosti exēplo magis, quàm peccato Principis nocere. Inter hæc tā præclara tui animi ornamēta, gloriosissime Cæsar, illud in primis admirari licet, atq; veneratione complecti omni, quòd cùm tam infinita & innumerabilis multitudo, tum domesticarum, tum exterarum gentium sub te degat, nullus tamen adhuc inuentus sit, qui, non dico à te, qui inter mortales iustitiæ & æquitatis glo-*

ria excellis ; sed ne a proceribus quidem tuis fuerit iniuriam passus, aut de violentia conquestus. Illa quidem lex apud te prima & est, & obseruatur, ne cui quis noceat suum, cuique permittatur in pace, & securitate possidere. Quæ verò Cæsaris sunt, omnibus prope modum vti, frui fas esse: Illudque diui Adriani præclare dictum frequenter vsurpas, ita te rem publicam gesturum, vt sciat senatus, populi rem esse non propriam. Iam verò dicendi, & loquendi libertas non minus infimis quàm summis est viris, aditus semper patens, audiendi patientia, & lenitas inaudita. O sæcula aurea. O Cæsarem verè Augustum, verè patrem patriæ. O hominem diuinum. O nos etiam perbeatos, quibus virum talem intueri, eiusque suauissimis atque humanissimis moribus frui datum atq; concessum est. Beneficentiam verò, ac liberalitatem tuam, Cæsar, admirari possumus quàm oratione percurrere. Quæ cùm incredibilis sit, & tanquam est fonte quodam benignitatis perpetuò emanans nunquam tamen alijs eripere visus es, quod alijs largirere, nunquam alijs nocere, vt in alios liberalis viderere. Vacat enim iniuria liberalitas tua. Quodue tuum est, est enim grande, & vt terrarum domini patrimonium, id tamen omne in communem hominum vtilitatem erogare solitus es, vt verè, quæ tua sunt, sint iuxta prouerbium, communia omnia. Et sanè è toto prorsus Imperio, quod quàm amplum

&

& copiosum sit, oēs intelligunt, nihil tibi retentum videmus, præter dispensandi potestatem.

Intelligis tamen, quod vnicuique conueniat, proque dignitate distribuis, tibi solum modo hoc reseruans, atque seponens, quod Cæsareæ rationi ac maiestati nocessariũ fore arbitraris, nihil omnino custodiens ad voluptatem, nihil ad delitias. Et es quidē natura liberalis atque beneficius, non vt plerisque quadam vanitate ducti multa largientes, vt videantur benefici, cùm non sint: vir vtique purus, simplex, atque syncerus nihil ad ostētationem, omnia ad conscientiam referens. Gaudes, cùm bene, benigneque facis, non cùm fecisse laudaris. Neque gratias agi tibi, aut rependi ad modũ curas, præterquam à conscientia benefactorum. Nihil denique tibi arrogans, sed immortali Deo omnia tribuens, a quo & beneficia, & bona omnia proficisci satis pro singulari tua sapientia cognoscis. Prætereo hoc loco singularia ac propē innumerabilia tuæ liberalitatis exempla. Quis enim hac temporis angustia recensere satis queat? quot regum filios, quot proceres, quot viuos tum literis, armis illustres quotidie suscipias, susceptos exornes, honestes; amplifices? Mihi quidem videtur, tuam hanc non curiam modò, sed achademiã quandam bonarum artium & disciplinarum appellari posse, vbi de re militari, vbi de litteratura, vbi de virtute, ac moribus, quoquo te verteris disputantes acriter simul, & erudite cir-

cumſpitias; quo ſit, vt omnes, qui aut virtute, aut eruditione ſibiipſi confidunt, huc ad te vndequaque diuertant, ac velut olim in Olimpium montem exercendæ, atque oſtentandæ virtutis gratia conueniant. Tu verò, benigniſſime Cæſar, per humaniter omnes excipis, exerces, ac uis, foues, inſtruis, denique indonatum nemınē à te abire ſinis. His præclaris artibus, Cæſar, mortalium gratiā, & beneuolentiam conſecutus. His perardua, & excelſa ſemper animo meditaris: His domum relinqueris quamquam domus tua mundus eſt, non aſperrimos labores, non infinitos ſumptus, non pericula æſtimans per mediam Italiam, vbi non nullos ſcires Imperio rebelles, incedis fiducia animi lætus, ſtrenuus, inuictus: Imò verò tantum & virtutis, & dignitatis tuæ auctoritas valuit, vt non ſolùm ab amicis, ſed etiam ab his ipſis, qui iā pridem Imperio malè pacati, honorificentiſſimè fueris ſuſceptus, nihil aliud, vt mea fert opinio, applauſu & gratulatione confidentibus, quàm te verè dominum & Imperatorem eorum eſſe. At tu hæc omnia animo recondens, Romam ire pergis. Vt quod animo iam dudum magnificè conceperas, tandem adipiſcaris, hoc eſt, Sacram vnctionem, & conſuetas Imperatoribus coronas.

SED *quoniam in coronarum mentionem incidimus, conſideremus, ſi per te licet, humaniſſime Cæſar, quibus ex cauſis maiores noſtri huiuſcemodi coronas excogitaſſe credantur. Hoc enim viſo cogni-*

cognitoque, liquidò apparebit, an tu quoque dignus iudicandus sis huiusmodi coronario, vt ita dixerim, triumpho. Primum verò prouulgatum est, palearem illos decreuisse coronam, quod aliquando receptum, nunc verò vt pleraque mansuetudinis officia obsoleuit. Cæterùm maiores illi rectè sane, siquidem mansuetudine, & humilitate, non superbia, & inhumanitate ad Imperiale fastigium se ascensuros esse existimarunt. quod palea denotatũ iri visum est. Palea quidem res admodum abiecta atque contempta est. Et Imperatorẽ decet se hominem esse existimare, hoc est ex humo factum, & in humum tandem redditurũ. Huic inuento perpulchrè consonare videtur Romanorũ institutum. Qui triumphanti consuli vel abiectissimæ conditionis seruũ associauere in eodem curru, & coronam sustinentem & æqua fortuna triumphantem. Præterea, vt qui mansuetè & humaniter, atque benignè tum hominibus agit, is vehementer ab omnibus ematur, & in omnium animos tanquam influere videtur: ex diuerso, qui insolenter & crudeliter sese habet, odium sibi omnium generat, & metũ, malũ (vt ait Cicero) diuturnitatis custodẽ. Secũdo loco coronã ferreã excogitauere, ea ratione, vt arbitror, vt fortitudinem animi imperaturus assumeret. Nam comparata sibi prius, quomodo dictum est, ciuium, & subditorum gratia intrepidum constantem inuictum sese præstare Imperatorem oportet contra pericula ac varios fortunæ casus,

 præser-

præsertim pro gloria tuenda, ac subditorum salute & conseruatione societatis humanæ diuinitus sibi commissæ. Imperio quidē indignus habebitur, qui vim, atque iniurias aut sibi, aut prouincialibus illatas non magno ac præsenti animo propulsauerit. Tertio loco argenteam coronam assignaue runt, vt animaduertatis, qui demum Imperator sit constituendus, argenti nitorē atque candorem præ se ferre oportere, hoc est, sine labe atque spurcitia se animum purum & tersum exhibere necesse esse. Postremo autem loco auream statuerunt. Hæc antiquitus, vt ait Gellius, ex lauro erat, postea ex aureo cœpta; vt intelligat is, qui demum coronandus est, se perfectam ac splendidissimam laudem assecutum. Nā qui mansuetudine & humilitate primò mortalium beneuolentiam, deinde beneuolentia Imperium adipiscitur, quod postea animi magnitudine, puritate, atque iustitia conseruet, is omnium iuditio splendidissimum ac perfectissimum vitæ exemplum ad posteros relicturus est. Ita immortalitate ac luce perpetua dignus existimabitur. Numtu igitur his coronis perdignus censeberis, Cęsar inuicte, qui mansuetudine, vel animi magnitudine, vel iustitia nemini cesseris, imò verò q̄ summi Imperatoris ornamēta in te lucēt oīa, vt nō Cęsar modò, sed Cęsarū decus iure ac meritò possis appellari?

Quod enim à te abest Imperatorum, vt ita dixerim, virtutum, aut quid non est potius insigniter? Quæris clementiam? At tua animi placabilitas

tas ipsam illã C. Cęsaris, quæ singularis exempli, & admirabilis memorię extat apud homines, ipsam, inquam, illam prouocare potest & vincere. Cupis fidem? At tuis dictis conuentisq; nihil firmius, nihil verius, nihil religiosius inquiri potest. non ipsum quidẽ olim apud gentiles, aut Sibyllę folliũ à Apollinis oraculum. Laudas prudentiam? At quod tua prospicientia non videt, quod tua solertia non agnoscit, quod tua deniq; industria non assequitur, quod vlli vspiam cognitum, aut perspectum erit. Nõ est autem vllo pacto prætermittenda temperantia tua Cæsar. Est.n. non modò inter virtutes pulcherrima, sed virtutũ omniũ singulare decus, & ornamẽtum, Ita, vt si hæc vna desit, cæteræ virtutes imperfectę existimentur. nam prudentia, & fortitudo, atque harum similes interdum etiam eorum sit, qui non satis probant. Temperãtia verò proborum, & clarorum hominum est solùm. Illæ sæpe numerò impetus animi concitat, nec sinũt obedire rationi: Hæc concitatos sedat, compescitque, & ratione moderatur. Quæ quidem virtus tanta in te vno est, quanta in ijs Imperatoribus, de quibus legimus, aut accepimus non fuit.

QVEM *enim tibi continentia comparabimus? Cepisti vxorem genere nobilissimam, moribus excellentissimam, forma verò prestantissimam. Cumque ea Senas ad te nuper venisset è paterno regno, quoniam dies sacri & obseruandi erant, eam non vt vxorem, sed vt sororem suscepisti,*

 religio-

religionem matrimonio, castitatem voluptati anteponens. Alij ab alienis vxoribus vix sese continere possunt; Tu à tua, tibi cõcessa, & ea quidem formosissima te continuisti. Docuisti hoc exemplo inferiores, qualiter sese habere & continere circa coniugia debeant: & diuini potius cultus, quàm humani iuris habendam esse rationem. Nec illud est silentio prætereundum, quam sis vini parcissimus, quamque in cibo moderatissimus. Neque enim ea parua laus est, regis præsertim, & Imperatoris. Legimus Alexandrum, ne plures memorem, propter vini intemperantiam non parum gloriam eius obscurasse: quandoquidem per temulentiam Clitum sibi charissimum in conuiuio occiderit. Namque, vt sobrietas Principem ad charitatis studium excitat, sic ebrietas ad credulitatem prouocat. Nullumque scelus, aut flagitum est, ad quod temulentia principem non impellat, aut rapiat. In sermone verò quàm modestus sis, quàm rarus, quàm grauis, quanque in ijs suscipiendis, qui ad te adeunt, communis & humanus, facilè omni Italiæ prospectum est. Siquidem tanta circa omnes mansuetudine vteris, vt te interdum tuæ dignitatis atque auctoritatis obliuio cepisse videatur. Quàm verò adulatores, scurras & huiusmodi leuitatẽ, spernas, atq; oderis, ipsi prospeximus. O dignũ summo Imperio principem. hoc enim est Imperatorem esse: Superbiam, fastidium, arrogantiam effugere: Erga omnes sese mansue-

tum,

tum, facilemq; præstare, absentationem procul amouere, grauẽ esse: Adde quòd nec tibi quoq; deest in cõsilijs suscipiendis constãtia, virtutũ haud mediocre condimentũ, sine qua nihil in hoĩe potest esse laudabile. Hæ te profectò virtutes, Cæsar inuicte, Augusto illi oĩum principũ fœlicißimo, hæc te Titio omniũ gratißimo, hæ te Antonio Pio oĩum humanißimo parẽ effecerunt: Per has maximè virtutes ab omnibus laudaris, extolleris, diligeris, prædicaris. Maximè enim cõmouetur amor multitudinis ipsa fama, & opinione mansuetudinis, atque constantię. Quæ si in priuato vel mediocri viro laudabiles plurimum atque admirabiles sunt, quanto magis in eo principe, qui inter principes dignitatis principatum obtinet? Sed iam plura consultò prætereo, ne modum mea excedat oratio: Simul ne incliti Regis nostri mandata vlterius differamus. Quæ si tuæ quoque prudentiæ visum fuerit melius ac cautius, seorsim, quàm palàm enarrabuntur, Vale, & triumpha. Dixi.

LAVRENTII VALLÆ ORATIO AD Summum Pontificem.

SI *quibus tui põtificatus annis, Beatißime Pater, & abs te, & a patriæ absfui nõ absfuissem, profectò declarassem meam erga te, vt fieri debere intelligo, obseruantiam quæ incepta iam inde ab ineunte mea iuuentute ad hãc vsque ætatem perseuer*

seuerauit & cum annis simul accreuit: declarassem, inquam, non assequendorum ratione praemiorum abs te, qui vel uti fons quidam es gratiarum cùm potestate dignitatis, tùm bonitate naturae: sed vt officio meo fungerer, cupiditatique meae, atque eximio in te amore obsequerer & indulgerem. Dulce enim est etiam citra spem ei inseruire, quem diligas. Ego te, Beatissime Pater, cùm aliquandiu, vel propter singulares virtutes tuas, vel propter egregium literarum studium veneratus complexusque essem, nullum alium quàm te nec magis optaui fore summum Pontificem, nec esse digniorem existimaui: cui meo & voto & iudicio res ipsa, euentusque respondit: Itaque audita assumptione tua, nam tunc cùm longè à patria absens, & tibi absenti veluti praesenti (amor enim quodammodo praesentes nos facit) & ni ipsi gratulatus sum, eoque, licèt aliquot pòst annis, tamen cum primùm potui, ad pedes Sanctitatis tuae me contuli non recessurus ab Vmbra, nisi huc me venire cupiditas compulisset visendi fratris quem nouem annos non vidissem. Solum mihi ex nouem fratribus superstitem, quem & ipsum intra mensem, quem repereram & quasi amissum recuperaueram, amisi. Et quamuis assiduè ad te redundi cupiditate vrgebar, tamen hactenus redire prohibitus sum. Interea semper modo mediocrem ex tuis tum prosperis laetitiam, tum aduersis molestiam capiens, simulque aegro animo ferens non

posse

posse me pro prauitate virium mearum tibi operam narrare, vel tua gloria celebranda vel aduersarijs tuis, immo adeò matris Ecclesiæ ac Patris Dei confutandis, magna prorsus in vtranque partem & excellenti ingenio digna materia. Nam quod ad gloriam pertinet, quis vnquam post hominum memoriam summus Pontifex gloriosior te fuit, qui ad istam dignitatem, tum aliquot oraculis prædictus tum omni Ecclesia concordi electus es? Qui duos Cęsares, alterum Latinum, alterum Græcum tibi subditos aspexisti inter se inter se illos quidem dissentientes, sed in agnoscenda tua santitate consentientes. qui tuis consilijs, iuris, sumptibus Græciam omnem, quæ olim parens erat Latinorum ad consilium contraxisti, erudisti, emendasti, ac prope de duobus ouilibus vnum fecisti. Qui altero consilio Harmemos gentem hactenus fidei Catholicę non bene hærentem in ipsa Catholicæ fidei veritate collocasti, qui per legatos tuos bellum pro religione, contra superstitionem geris. Qui denique tanta fecisti, & facis, vt permagnus perque latus pateat campus ijs, qui gesta tua vel scribunt nunc, vel postea scribent. Sed hæc velut publicæ personæ, ac Papalis virtus. Quid illa propria ipsius hominis, ac priuata, quàm multiplex est, & quàm magna? Te enim, cum sint (quantum ego quidem sentio) in homine duo genera laudum, vnum quidem venerabilem, alterum quidem amabilem reddit, sicuti horum vtrum præferen-

dum

dum sit, solemus ambigere, ita utrum in te magis eluceat, nescio. Venerationi quidem sunt nobis grauitas, seueritas, consilium, prudentia, magnitudo animi, fortitudo, patientia, ingenium, doctrina, eloquentia, cæteraque huiusmodi. Amamus autem humanitatē, mansuetudinē, affabilitatem, & modestiam, benignitatem, clementiam, largitatem, & quæ sunt id genus, quemadmodum in eo quoque auctoritatem vultus, proceritatem amplitudinemque mēbrorum, robur, velocitatē, agilitatem admiramur & decorem venustatem, suauitatem oris, cęteriquæ corporis tacitè quadam charitate cōplectimur, quæ virtutes cùm inter se videantur cōtrariæ. ideoque alius in his, alius in illis excellit, tum quia virtus virtuti aduersa non est, sed pro loco, pro tpe, pro persona, alia cedit, alia interest, vniuersæ perfectęque cognoscūtur. Vt nō magis exornatus sis dotibus corporis, quæ nulli vnquā tot tantæque affuerunt, quā dotibus animi. Ex quibus alteræ te dominum exhibent, atque rectorem: alterę parētem, tutoremque. Illæ reuerentiam metumque conciliant; hæc vero dilectionem. quarū & si posterioribus fauemus, magis superiores tùm suam dignitatem obtinent & vtræque mutuo præsidio sunt: quibus si accesserit potestas præsertim summa, velut in te fit, quid nisi in terris simulacrū Dei quoddam existimabitur? O te vnum ex omni memoria hominē dignissimum potentia, dignitate, gloria, virtute, sermonisque ac corporis Maiestate. Verùm

Deus

Deus ipse sicut in summũ prosperitatũ gradum extulit, ita per aduersa te exercere voluit, nõ vt probaret, sed vt probationẽ redderet. virtus enim mea, inquit ad Paulum, in infirmitate perficitur. Et sane probabiliorẽ te reddidit hunc in modum atque perficit. Nam quæ tua fuit inter aduersa, aut tollerantia aut sapientia, in quarũ altera velut præsentibus fluctibus resistebas, altera futuros prouidebas, prohibebasque: quis tutus ille labor cum inter candẽtes undas, scissis uelis, fracto malo, sibilante tempestate, fulgurante cælo ac tonante, nauis erat tibi gubernanda, ut uix aliquis quispiã ex ijs malis fuerit emensurus, ex quibus tu emersisti, & iam paratis armamentis procellaque sedata conspicis portum, in quẽ prope diẽ inuitis fluctibus incolumi naue peruenies? Adhuc. n. tibi aliquantulũ negotij reliquũ est. Sed quo laboriosius id fuerit, & si non optabile, eo tamen vberior tua gloria erit. In illis autẽ asperitatibus tẽporum quod sero loco dixi, quis pius, quis bonorum amator, quis malorum actionũ hostis non tuam vicem doluit, ac miseratus est? & si tua fortitudo ac sapientia non miserationẽ magis quàm admirationẽ merebatur; quis non inimicis tuis succensuit, atque iratus est? qui non te omni ope adiuuandũ, subleuandumque, illos inpugnãdo putauit? Quamquã ita tulit casus infestus, hoc est, ita inimicus generis humani perturbauit omnia, vt multi qui vellent iuuare possent tũ alijs quibusdã causis, tũ verò prohibiti maiore potestate non nulli etiam

coacti

coacti, si virtus cogi potest, nō nihil aduersus te facere. Verumtamē omnis boni tui fuerunt, licèt non omnes boni à te steterunt, in quorum numero, vt ad me redeā, Beatissime Pater, me profiteri non dubitem. Nam nec malum me potius, quàm bonum esse opinor & semper, concupiui. At laudes tuas attingere, aut causam istā, in qua negotiū tibi facesserit quoad possem aduersus hostes inimicosq; defendere. quod facere cùm hactenus non licuerit mihi, velim liceret in posterum. & quāuis permulti tibi scriptores graues, facundiq́ue suppeditent, tamen omnes velut in publicum commodum pro sua quisque facultate nitemur. Attendetur aut ipsa ex emulatione singulorum industria, res profectò tibi non solùm honorifica, sed etiam vtilis, ac propè necessaria, vt causa ista, quæ inter te, ac patriæ hostes versatur, mandetur literis à circumspecto aliquo eximioq́ue oratore siue ad præsentium temporum patrocinium, siue ad memoriam futurorum, ne quis vnquam aut contradicere, aut in dubium reuocare audeat vel innocentiam tuam, vel inimicorum calumniā & conspirationē. Multum est enim, Beatissime pater, in scriptore, qui ingenio probet, scientia rerū confirmet, auctoritate persuadeat ceterosq;, si qui diuersa scripsissent, ab his, vt imperitos malosq; conuincat. Nam, vt mea fert opinio, qui res gestas, aut principū, aut populorum acutè ingeniosèq; conscripserunt, vel optimè meriti sunt de ijs, quorum facta celebrarunt, tū propter

alia

alia, tum prę cipuè quòd illorum virtutes ab inuidorum inimicorũ, maleuolorumq; linguis vindicarunt. An verò parũ facere ad tuendũ pudorẽ populi Rom. existimamus Titum Liuiũ, aliosque historicos, cùm causas explicant, cur aut bellũ illatum sit, cur de alijs supplitium sumptũ, alij venia donati; alij terrore coerciti, alij beneficio aucti? Ex quo illi, qui narrant veri probiq;, & ij de quibus narratur, iusti, ęqui, boni, magnificiq; iudicantur. Idem videre licèt de Græcis scriptoribus, qui cùm aliorũ, tum Atheniensiũ res gestas sapienter sanè, & probè scriptitarunt: quòd nisi fecissent, non defecissent non modò ex iniquis, qui veritatem iustitiamq; in contrarium verterent, sed ẽt ex alijs, qui famæ non crederent. Consulendũ est itaq;, Santissime pater, per te tũ glorię tuæ, tũ rei dignitati. Neq; verò ero id dico, summe pontifex, ꝙ in me sit hæc facultas, quæ tantę rei satisfacere possit, & hæc quantacumq; sit præsto tibi sunt alij viri longè doctissimi: sed vt me talia egrediente illos, si qui me doctiores sunt, non ipsos eadem aggredi pudeat: Et si qui aggressi sunt eos, vt dicitur, turrentes incertẽ, vt ipse quoq; quantũ præstare possum experiar, præsertim tam excitata ad hanc rẽ mente, ac quasi inflata, vt ẽt si aliorum scriptorũ, vt sic dicã, naues sint maiores ac melioribus instructę remigibus, tñ non desperem illorũ cursum me posse æquare vehementioribus ventis mea vela tendentibus. Velim, me credas pro tua bonitate, Pater sanctißime, ali-

quid

quid de rebus tuis scribere aggressus essem, si compertũ habuissem quod à me de tuis rebus partẽ man dare literis maxime velles. Et eo quidem magis, quod sunt q scripta mea quædã apud te conantᷣ incessere Et quæ quidem, Beatißime pater, partim data sunt consilijs quorundã hominũ, partim præceptis, partim gloriæ cupiditati, partim consuetudini disputan di in quibus ita me frui beneuolentia tua liceat, vt nunq̃ neq; tuæ, neque tui similiũ maiestati atq; auctoritate derogare propositũ fuit: vt siquid retractatione opus est, & quasi oblutione, en tibi me nudũ offero: tu, quę tua abluẽdi protestas est, ista aqua profluẽtiè petra, q̃ est Christus, ablues. An ignorem me vnã esse tuarũ ouium, quas soles in lauacro remißionis abluere, vnumq́ue eorum, qui in nauigio cui tu præsides, nauigare, An cæteris eò quò cum cursum dirigi iubes, remigantibus ego vnus in contrarium remigarem? Cùm ẽt suspensum tenere remum sit reprehendendũ: Ego verò, Pater sanctißime, si tibi fortè aut in aduersum remigasse, aut à remigando cessasse visus sum, id aßignandũ est magnitudini tẽpestatis, vbi ẽt sciẽtißimi nautæ, ac præstantißimi gubernatores perturbãtur, & inopes con silij fiunt, nedum nos remiges, quibus aduersus infestas immersasq; vndas est obluctandum, vbi quò tendas, vbi declines, incertum est, & in ipso conatu inter se remi non modò implicantur, sed etiam sæpè franguntur. Satis est sic, quod si quis in hac confusione rerum admisit aliquid, erranti veniam petit in officio,

ficio deinceps futurum se esse promittat, & superiorem vel culpam vel negligentiam compensare in posterũ industria, & obseruãtia velit, ac nescio, an magis dominos agnoscant atque ardentius ament ij, quibus pœna remissa est, quam quibus opus remissione non fuit. Qui si huius generis D. P. est causa mea, cùm essem mea sponte ad tua gestã tuasque res celebrandas animatus, quo tandem ardore existimas fore me vbi tuã videlicet clementiã fuero expertus? Noli, quæso, sanctissime P. hac me, quam mihi proposui, spe atque expectatione frustrari. Non enim satis animo meo fiet, nec aliqua mea in Sanctitatem tuam obsequia constiterint. Et nihilominus omnem aliam viuendi rationem nisi sub te omittere constitutum est, sub te Imperatore militare, tua semper sequi signa, pro tua dignitate, aut honestam oppetere mortem, aut parta redire victoria. Si licet in castris tuis vel gregarius miles, tamen miles ægregarius, & strennuus ero, cùm sciamus aliquando huius hominem, aut primum hostiles muros conscendisse, aut resciso vallo suis patefecisse, aut Ducem hostium obtruncasse. Sint alij quantumlibet me in bello fortiores, quid inturmis equitum alteriusque peditum omitti in certa audatia ac mortis securitate, & quantũ in vnius hominis manu situm est, nemini cedo. Nihil modò longius est, quàm vt in hoc bello (Adhuc enim bellum durat) ali-

quo enim m e opere strenuo probare, per quod intelligas corpus quidem meum abs te aliquandiu absuisse, animum verò semper tecum ac tuum fuisse. Vale, Neapolis, pridie Idu Martias.

FINIS.